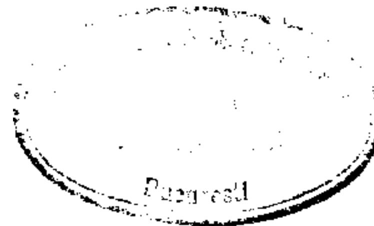
GIB I. MIHĂESCU

O P E R E

II

R O M A N E

Ediția îngrijită
studiu introductiv,
note .si variante
de
AL. ANDRIESCU.

SCRIITORI ROMANI

EDITURA MINERVA

Bucureşti, 1978

NOTA EDITORULUI

In planul iniţial stabilisem să tipărim, în cel de al II-lea volum al ediţiei de faşă, o selecţie cît mai larga din romanele lui Gib I. Mihăescu. Convinşi încă de atunci de necesitatea publicării integrale a opere: ^criiinrului, menţionam în *Nota asupra ediţiei* că vom căuta să îmbogăţim proiectul iniţial al acestei ediţii, obligmdu-ne iă facem în paginile aparatului critic toate precizările necesare cu privire la eventualele schimbări. Datorita înţelegerii arătate de Editura Minsrva, care rte-a acordai tot concursul în acest sens. în special prin directorul ei, criticul Aurel Martin, ne putem apropia astăzi de un vechi deziderat. Romanele lui Gib I. Mihăescu vor fi publicate în trei volume si nu într-un singur volum, cum se stabilise la început. întreaga ediţie va avea cinci volume în loc de trei. Primul volum a apărut în 1976 (Gib I. Mihăescu, *Opere,* I) ţi cuprinde aproape în întregime nuvelistica scriitorului. Au fost lăsare deoparte doar cîteva schiţe ţi povestiri, în general nesemnificative, pe care le vom tipări în *Addenda* întregii lucrări. Volumul al II-lea cuprinde, în noua sa structura, romanul *Braţul Andromedei.* în volumul al III-lea si al IV-]ea vor intra celelalte trei romane importante ale autorului: *Rusoaica, Zilele ţi nopţile unui student întiniat* ţi *Domn Alba.* O scriere nereaiizata, cum este *Femeia de <iocolatâ~,* dealtfel mai mult o nuvela dezvoltata decît un roman, am lăsat-o tot pentru *Addenda* ediţiei. în volumul al V-lea vom publica opera dramatică a lui Gib I. Mihăescu, o parte din publicistica sa fi *Addenda* întregii edilii.

Aceasta redistribuire a operelor scriitorului pe volume a fost impusă ţi de numărul mare de manuscrise, descoperite abia cu prilejul

lucrului Ia aceasta ediţie, fapt care a contribuie la creşterea substanţială a aparatului ei critic prin includerea unor variante necercetaie de editorii care ne-au precedat. Este vorba în primul rînd de valorificarea editoriala a manuscriselor păstrate în arhiva familiei scriitorului la Dragăjani. Manuscrisele din acest fond, cîte am avut noi înşine posibilitatea să Ie cercetăm pînă la sfîrşitul anului 1975, cînd primul Yolum era încheiat, nu erau dintre cele mai semnificative. La Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România se păstrează foarte puţine din manuscrisele (doar cîţeva file) lui Gib I. Mihăescu, iar „zestrea" de la Muzeul literaturii române, ne informa Al. Oprea, în *Mitul "faurului aburit"...*, 1974, „nu este prea bogată". Ne-am raliat, în 1975, după ce am făcut investigaţii mai degrabă infructuoase în fondurile de arhivă menţionate, părerii generale cu privire la precaritatea manuscriselor care s-au păstrat de la Gib I. Mihăescu. După ce am avut posibilitatea să cercetăm, prin bunăvoinţa familiei, si în speciaL a profesorului Gh. Pavel, ginerele scriitorului, căruia îi mulţumim şi pe această cale, îniregul fond adunat prin grija sa în arhiva de la Drăgîşani, am fost nevoiţi să revizuim afirmaţiile, acceptate ţi de noi pînă atunci, care s-au făcut cu privire la manuscrisele lui Gib I. Mihăescu. Mai întîi, acestea nu sînc atît de puţine, cum s-a crezut pînă astăzi, si, în al doilea rînd, importanţa lor este capitala pentru cunoaşterea genezri unora dintre cele mai importante opere ale acestui scriitor, între care si *Rusoaica.* Avem posibilitatea să însoţim, în volumul de faţă, textele romanului *Braţul Andromedei* de variantele lor, atîtea cîte se cunosc. Cea mai mare parte din variantele acestui roman se află în arhiva de la Drăgăsani. La fel vom proceda si în alcătuirea volumelor al III-lea şi al IV-lea. Cum n-am putut folosi, în editarea nuvelelor ţi povestirilor scriitorului, manuscrisele de !a Drăgăsani, vom publica în *Addenda* ediţiei, din volumul al V-lea, rezultatele cercetării lor. Notele şi variantele din volumul I vor trebui citite cu completările din volumul al V-lea.

Ediţia are la bază, aşa cum am arătat la locul potrivit, ultimul text tipărit Sub supravegherea scriitorului, care obişnuia să facă, după cum se ştie, schimbări, uneori destul de importante, pînă în ultimul moment cînd mai putea interveni. Vom apela Ia manuscrise numai în cazurile cînd textul de bază nu este, datorita intervenţiei unor factori străini, suficient de concludent pentru stabilirea lecţiunii dorite de autor. îndreptările pe care le facem după manuscrisele amorului sint destul de numeroase ţi angajează aiît lexicul cît sî fonetismul.

Al. A.

BRAŢUL ANDROMEDEF

1930

PARTEA INT1IA

Estî aduse la masă şi trecu cu castronul fumegînd în dosul doamnei Connoiu. Aceasta luă farfuria dinaintea soţului, explîcînd unguroaicei angajate de curînd, care clătina din cap zîmbind cu aer ştiutor :

— Cînd sunt musafiri la masa, te vei duce cu castronul la fiecare şi ei se vor servi singuri. Acum, cînd sunt numai cu domnul, îl servesc eu pe dînsul... să nu uiţi asta...

Lingurile căzură în supa fumegîndă spre a se ridica încolăcite de viermişorii de fidea. Doamna Cornoiu, după prima sorbitură, mai voi să spună ceva fetei care ieşea, însă soţul eî îi luă înainte :

— E un individ foarte curios, continuă dînsul conversaţia întreruptă. Se mai ocupă şi cu astronomia. Asta desigur n-ar fi prea de mirat din partea lui, care e profesor de matematici şi de ştiinţe. Dar ce-i curios e că de curînd şî-a comandat din străinătate o lunetă, care 1-a costat treizeci şi cinci de mii de lei... Un profesor care-şi economiseşte leafa, pe sărăcia asta, ca să-şi cumpere ceva, e desigur lăudabil. Dar cînd acest ceva e un ochean...

— O pasiune a lui...

— Mda... sigur că da... O pasiune...

Domnul Cornoiu lăsă în jos colţurile buzelor şi atunci de la rădăcinile nasului căzură spre bărbie doua linii cari taiara adine, dedesubtul obrajilor ; era mişcarea sa obişnuita cînd vrea să pătrundă pînă în fund un lucru pe care nu-1 putuse descifra de Ia prima vedere.

Doamna Cornoiu strînse buzele şi rămase atît de gînditoare, ca atunci cînd fata din casă aduse felul al doilea, după ce se servi, pretexta ca vrea să vadă dacă i-a înţeles recomandările, presupunînd ca ar fi musafiri, şi-o trimise cu tava la soţul ei.

Era pentru întîia oara cînd îşi auzea bărbatul vorbind astfel, recunoscînd o neputinţă. îl ştia rînjind sarcastic, chiar cînd i se opuneau cele mai de neîntrecut greutăţi, şi asigurînd Calm cu accentul acela categoric, care-i caracteriza vorbirea : „se face !" Şi de multe ori spusese astfel, chiar fiind în opoziţie, cînd statul major politic îl înconjura în încăperile acestea, raportîndu-i alarmat obstacolele de cari s-a împiedecat iremediabil, în executarea ordinelor Im : „Se va face ! O vor face-o!" Şi mai curînd sau mai tîrziu cei vizaţi trebuiau sa facă acea cc dorea el ; era doar reprezentantul suprem al partidului care ocupa cel mai deseori şi cel mai mult timp puterea ; băncile cele mai de seamă ale oraşului erau sub comanda sa; în instituţiile publice, funcţionarii de cariera neînscrişi în partide îl ajutau pe sub mina ; poliţia nu executa nici o măsura a adversarilor la putere pînă ce nu era supusa aprobării lui în cel mai desavîrşit secret. Cînd se împotrivea temutul opozant: poliţie, instituţii publice, funcţionari de carieră, toţi demonstrau stăpînitorilor trecători ca măsura hotărîtă de ei era cu neputinţa de luat. Căci se găsea îndată un toptan de chiţibuşuri contabiliceşti, articole de regulament, jurisprudenţe administrative, în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzînd serviciul lor, toţi agenţii aceştia clandestini ai puternicului politician.

Toate lucrurile astea, de bună seamă, nu i le destăinuise doamnei Cornoiu soţul ei, care, sigur pe sine, nu mai avea nici o nevoie să facă paradă de forţă. însă ea le văzuse zi de zî ; le bănuise la început cînd domnul Cornoiu nu-i inspira nîci un fel de sentiment, le urmărise mai pe urma încetul cu încetul, pentru a i se confirma necontenit, din ce în ce mai clare, mai precise, năseîndu-i în suflet, în locul altor sentimente visate la măritiş — de care îşi vedea inima pustie, — acela inedit pentru dînsa, dar covîrşitor, teribil în măreţia lui, mai dulce decît orice ambiţie romanţioasă de fata : al puterii, al tăriei faţă de aproape, al majestaţiî suverane.

Şi acum, după trei ani întregi de necurmată creştere a acestui rar sentiment, simplu, între două feluri de mîncare, el

— în definitiv, adaogă el după o vreme, mă priveşte prea puţin pe mine bizareriile domnilor ăstora noi. Desigur mare serviciu nu-mi poate aduce el cu astfel de preocupări, dar cred că pe un vot tot pot să contez...

Ea voi să-1 mai iscodească puţin despre omul acesta ciudat, de a cărui existenţă aflase de curîndă vreme. însă i se păru ca ar fi împotriva obiceiului pe care şi-l impusese : să depună cît mai puţin interes pentru fie ce-o fi. Pentru soţia unui om care peste puţin avea să fie cu siguranţă ministru — şi mai ales pentru o femele ca dînsa, despre faima frumuseţii căreia nici chiar Bucureştiul nu era străin — orice persoana nu trebuia s-o preocupe şi orice împrejurare nu trebuia să o turbure, nici măcar cît subţirele picioare de giză luciul desavîrşit al apei.

Domnul Vucol Cornoiu, asemeni pătruns de rolul său de şef, în acest oraş, al celui mai de seamă partid politic — personaj de întinsa suprafaţă şî putere chiar acum în opoziţie —, găsea şi dînsul ca într-adevăr conversaţia s-a învîrtit prea mult în jurul profesorului Andrei Lazăr.

De aceea, după modul pieziş cum fălcile, grăbite la început, se împreunau şi se despreunau, se putea vedea uşor cs odată cu .fideaua el mesteca neapărat cuvîntul temei celei noua de vorbit. Ceea ce făcu pe doamna Cornoiu, în care curiozitatea învinsese iarăşi rezerva programatică, sa se grăbească, adăogînd :

— Oricum... un profesor de la fostul tău Hceu... dacă ţî-e partizan,'nu înţeleg de ce-ţi ocoleşte consfătuirile...

Şi ea apasă pe aceste cuvinte cu oarecare despotică asprime şi cu vădit aer de intrigă, tocmai pentru a învedera că individul n-o interesează decît numai în marginile credinţei ce trebuie să datoreze domnului Comoîu...

— Eah, astronomi d-ăştîa...

— Tocmai aceştia sunt mai periculoşi...

— Nu cunoşti tipul. E inofensiv.

Şi după ce repetă mişcarea buzelor :

— Oricum, dacă pe el nu-1 interesează politica, cum piri sa-1' aduci... Nici măcar n-ai cu ce să-1 momeşti...

— Dar în schimb cred că e în sure sa aibe atîta pricepere a realităţii ca să-şi închipuie că ar putea fi mutat...

— Poate că ţi-ar fi recunoscător să-1 trimiţi în cine ştie ce orăşel liniştit...

îşi recunoştea, dintr-odată, neputinţa asupra celui mai slab dintre toţi cari ar fi putut să-i reziste !

Domnul Cornoiu, care observase de mult la soţia sa ascendenţa sentimentului, atît de scump lui însuş, şi i-1 aţîţase indirect, cu savanta pricepere, pînă la un grad care făcea imposibilă în sufletul ei convieţuirea cu oricare altul, fu cu lămurirea gata, atunci cînd socoti ca în mintea ei nedumerirea s-a conturat în limpede întrebare :

— Fireşte, întări el cu aceîaş rînjet atît de drag ei şi cu acelaş ton de rîs sec şi crud cu care obişnuia să zică : „Ha, se va face" sau »HÎ... Hî... o vor face-o" ...Pentru ca sa înfrîngi trebuie să-ţi reziste cineva ; ca sa stăpîneşti trebuie să ai supuşi cari sa-ţi simtă puterea binefacerii sau să se cutremure ca ai putea să-i smulgi de acolo de unde le convine ! Dar cum să obligi pe un individ ca asta... pe-un ...astronom (şi cuvîntul astronom îl însoţi de un pufăit ironic, urmat de o icnire şuierată)... Un astronom, ha, ha... unul a cărui unica plăcere e să caşte ochii la stele... înţelegi tu, Zina, ce va să zică asta ? Cum aj putea să pedepseşti pe un astfel de om ? Trimiţîndu-1 în cine ştie ce orăşel, la cine ştie ce şcoală inferioară. Ei bine, îţi va fi recunoscător... Hm, m-am interesat eu bine de individ : primul lucru pe care 1-a făcut, venind aci, a fost să-şi caute casă cît mai la marginea oraşului, cu o curte de han, numai ca să aibe cît mai mult orizont... Ei bine, expediază pe omul ăsta undeva Ia ţară şi-ţî va săruta mîinile...

Doamna Zina Cornoiu, care pentru felul al treilea îşi luase iaraş asupra ei servitul şi desfăcea acum cu îndemânare de chirurg, cu vîrful cuţitului, bucata cuvenită soţului ei, din buturul de iepure, urmări logica domnului Cornoiu cu nemulţumită aprobare, pentru ca îa uhimile cuvinte, însoţite de cunoscutu-i zîmbet triumfal cu care-şi încheia argumentările şi cu acel gest al mîinei care părea că spune „nrni ai ceva de zjs" ? — sa surîdă cu atît de fin dispreţ încît pentru el fu imperceptibil. Logica precisă şi oarecum cinică a soţului ei, pe care pînă acum o urmărea cu o desăvîrşită admiraţie, de la un timp începea să-i para cam simplistă ; el vedea numai liniile mari, şi dînsa constata cu superioritate că lui îi scapă infinitele -arabescuri ce puteau să se ţeasa de la sine de-a lungul acestor linii şi pe cari ea !e întrevedea cu o luciditate

ce o mulţumea la culme. într-adevar, în cazul de faţă bunăoară, de ce profesorul Andrei Lazăr n-ar prefera un oraş mare ca acesta, de vreme ce pe lîngă orizontul larg pe care şî-1 găsise mai beneficia şi de avantagiîle oraşului mare şi de onoarea de a fi profesor la un liceu de seamă şi, Doamne, cine ştie, de cîte alte avantagii ascunse ? De ce, dacă i-ar conveni atît de mult să se ducă undeva, într-un tîrg cît mai neînsemnat, de ce n-a cerut acest lucru, care î s-ar fi acordat cu cea mai mare plăcere r

„Pentru că omului acestuia i-e groază de mişcare ; omul acesta încremeneşte unde îl aşezi, şi chiar dacă l-ai aduce într-un oraş cu zgîrie nori, el s-ar cocoţa pe acoperişuri ca să-şi sature pasiunea lui, numai sa nu se mai trambaleze în alta parte ; însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cîrteală, poţi chiar sa-1 şi îmbrînceşti. Numai la cer deschis sa-1 scoţi şi-ţi va săruta mîinile ca l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dînsul..."

Aşa ar fi răspuns domnul Cornoiu, căci pînă la aceste consecinţe ajunsese, disecînd în gînd cele spuse mai înainte, în vreme ce cuţitul lui tăia cu răutate friptura de iepure, pe care maxilarele o apucau active şi voinice.

însă doamna Cornoiu făcuse constatările şi-şi pusese întrebările numai în gînd, socotmdu-le superflue pentru dînsul, de vreme ce depăşea gestul peremptoriu al mîinii lui. înlăuntrul ei însă, se simţi ca de obicei foarte mulţumită de propria-i închipuire, pe care şi-o văzu elastică şi subtila, strabătînd ca şi razele misterioase ale savanţilor conţinuturi inexpugnabile pentru ochiul de toate zilele, şi cu un imperceptibil zîmbet de superioritate, desemnat astfel ca soţul eî să-t ia drept şăgălnicie, spuse, aşa ca propunerea sa-i para lui ca vorba de femeie, într-o doară, s-o prinde, nu s-o prinde

— Totuş, ai putea sa pui pe Inelescu să-1 aducă... şi te-asigur : dacă se sustrage, e că nu vrea să-1 vadă ceilalţi că ne vizitează... însă trebuie să se arate într-un fel...

Domnul Cornoiu nu se miră de insistenţa soţiei sale ; dimpotrivă, se simţi si mai satisfăcut de aceasta nouă dovada că sentimentul pe care i I-a altoit în suflet dă într-una roade. Ambiţia asta nemăsurată, la care ea era la început atît de refractara, o apropia definitiv de dînsul. Aşa ca, socotind la rîndu-i ca pentru sufletul şi înţelegerea ei femeiască e super-

fluu a duce argumentaţia mai departe, conveni ca un abil politician ce se simţea :

— Da, da, desigur... cel puţin să ştim daca preocupările lui sunt cauza firească a acestor ocoliri sistematice sau sunt o mască...

Ea-şi surise, atunci, în vreme ce apasă în para mică a soneriei agăţată de un firet subţire, lăsîndu-se din sticlăria înzorzonată a candelabrului electric. Apoi se ridică, scoase din bufetul monumental de nuc tava cu brînzeturi, în timp ce Esti aducea, aburită, budinca fumegîndă.

— P5-o acolo, ca să se mai răcească puţin, Esti...

Fata lasă tava pe colţul mesei, apoi aduse maşina de cafea. Cînd se plecă să ia sticla de spirt dintr-un dulapi ^r scund, rochia scurtă i se ridică deasupra jaretelor dezvăluind uşor rădăcinile coapselor.

_ „Are picior frumos unguroaica !" gîndi doamna Cornoiu, privind cu interes şi simpatie fata din casă, care se ridicase acum,_zvelta si înăltuţa, cu umerii obrajilor roşii de mişcare, potrivindu-şi, dintr-o scuturătură energică a capului, negrul părului, tăiat scurt. Şi privi cu aceeaşi simpatie tenul limpede şi nasul puţin cam înaintat, dar tocmai de aceasta dînd figurii un aer zburdalnic şi poate provocator, cu neastîmpărul acela al nărilor lungi şi cu ochii acela necontenit jucăuşi. Doamna Cornoiu dorea de mult să fie servită la masă şi să i se anunţe musafirii de o fată tînără şi frumuşică, aşa cum găsise în sfîrşit pe aceasta.

Era cît se poate de îneîntată, cînd vedea cum ochii bărbaţilor rămîneau cîte o secundă pironiţi pe Esti, al cărei cap tresărea brusc atunci, ca şi cînd ar fi atins-o cineva pe neaşteptate cu un deget rece pe ceafă ; pe chipurile cocoanelor de faţă, cueare, în cele mai multe cazuri, fata ar fi putut rivaliza cu multe şanse de izbîndă, scăpau atunci umbre repezi, curînd stăpînite ; în vreme ce privirile măsurau sever şi scurt pe soţii cari aveau imprudenţa să se uite semnificativ unul la altul.

— Bine, Esti, mulţumesc, lasă că de rest mă voi ocupa eu...

Şi^la_mulţumirea asta pe care i-o produsese unguroaica, simţită şi gătita cu mult gust, chiar după indicaţiile sale, se adaogă, întocmai, mulţumirea ce i-o producea la rîndu-i domnul Cornoiu povestindu-i ce ajutoare i-a dat văduvei lui Mihalachc, fostul Iui slujitor, mort de curînd. Fusese de zece ani şi mai bine omul de încredere al lui Cornoiu, care-1 trimetea să-i inspecteze inopinat moşiile, îl însărcina cu rezolvarea hîrtiilor mai discrete pe la autorităţi şi-i servea ca înregistrator ai pulsului public prin cafenele şi cîrciumi, în rîndurile partizanilor de periferie.

Zina îşi aminti cu simpatie de bătrânul acela atît de devotat, slab şi galben, cu mustăţile lungi, la fel de galbene, părînd două caiere toarse din obrajii supţi şi din întreaga Fui înfăţişare ; de modul cum îi făcea loc cu un aer mironosiţ şi mieros, neîndrăznind nici măcar să se uite la dînsa cu ochii lui albaştri, decoloraţi, şi abia miorlăind un salut neînţeles, în vreme ce sistemul lui osos se frîngea în doua înaintea trecerii mîndre şi parfumate ; de umilinţa aceea care o mulţumea nespus din partea tuturor ce veneau în contact cu soţul ei şi care-i da senzaţia deosebită a stăpînului mare, care, controlîndu-şi stapînirea, constata că toate sunt la locul lor.

Dar cînd văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins pe catafalc, cu mustăţile lui acum extraordinar de lungi, sub nasul ascuţit, zîmbind cu umilitul lui zîmbet şiret urletului multiplu al familiei, o cuprinse groaza şi mila...

Puţin speriata, se refugie atunci, cu luare-aminte la cele ce-i spunea soţul ei, deschizîndu-şi atent urechile, ca doua braţe care caută scăpare.

— ...în sfîrşit i-am aranjat pe toţi... le-am dat şi ceva parale... conchidea domnul Cornoiu, _căruia de obicei ^plăcea să se rezume la sfîrşitul discursurilor. Fapta de seamă tot asta rămîne ; băgîndu-1 pe cel mare la tribunal, material nu vor simţi lipsa lui Mihalache... Eu l-aş fi adus cu plăcerb aici în îocul Iui tată-său... dar ce s-ar pricepe el ? I

Şi rămase cu ochii căscaţi în gol, gîndind desigur cu cit greu ar mai putea găsi un slujitor personal, de priceperea, şiretenia şi credinţa lui Mihalache...

în vremea aceasta doamna Cornoiu sufla în flacăra prea mare a spirtului din maşina de cafea, privind prin abureală, cu simpatie, pe soţul ei, ca de obicei, cînd îl vedea rămînînd cu ochii în gol. Cine ştie ce punea el atunci la cale, nou şi surprinzător !

Şi sirnţimîntul de siguranţă, de putere, de egoista mulţumire, pe care ţi-1 dă privilegiata posibilitate de a face bine, o învălui iară, mulţumind-o pînă-n creştet, şi o făcu să-si

zîmbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă, veselă şi mulţumită, pentru toate acestea, şi mai vîrtos pentru zîmbetul fermecător al figurii aceleia delicioase, rasfrînta de sticla, de un roz atît de alb, că n-ai fi putut spune care e adevarata-i culoare ; pentru modul şăgalnic şi graţios cum figura aceea o privea pe sub semicercurile fine şi sumbre, ca doi crai noi de întuneric, ale sprâncenelor, deasupra cărora trona minunea de artă dumnezeiască a frunţii, sub jocul de foc al părului de aramă. Cînd îşi dădea seama de frumuseţea ci, simţea numaîdecît fericirea desavîrşita, aiungîndu-i-se, în repede şi prelung circuit, ca un fior de hidromel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul manilor, al lungilor picioare, al trupului înalt, făcînd-o sa se simtă şi mai înalta ; tronînd peste destine, de pe scaunul acesta de sufragerie.

Inelescu îi apăru atunci cîntînd pătimaş în salonul linei Nedan, unde îl găsea regulat ori de cîte ori se ducea acolo. Ochii lui mari, albaştri-verzui, cu fixităţi de şearpe, o ţinteau magnetic, în vreme ce vocea i se zvîrcolea pătimaş în jarul cântecului. Apoi deodată, în uimirea Tincuţei şi-n zîmbetul nedesluşit al Zinei, romanticul profesor — nebunul ăla, cum hzice^toată lumea — se lăsă deodată în genunchi pentru a sfîrşi în patetică prosternare, ca un mistic omagiu adresat frumuseţii ei. Amintirea însă nu se mai potrivi cu starea ei sufletească, atunci cînd Nae Inelescu întinse buzele spre glezna fină. {Cînd s-a petrecut si asta, Tina era lipsa, iar ea se ridicase repede, roşie şi indignată.) Dar acum, cînd imaginea îi reveni identică, continuînd sa troneze în aceeaşi beatitudine zeiască, împinse vîrful pantofului cu dezgust şi răsturnă pe îndrăzneţ ca pe ceva netrebnic.

Abia acum văzu că domnul Cornoiu aştepta surîzînd, iar spirtul se stinsese. Domnul Cornoiu n-o întrebă ce gînd o furase ; exceptînd pasagiul cu Inelescu, el citise ca într-o carte în sufletul_soţiei sale si zîmbea încîntat, ca un maestru în faţa izbânzilor ucenicului. Dacă ar fi putut descifra în întregime şi pasagiul omis, desigur ar fi fost omul cel mai fericit din lume.

*

După masa, domnul Cornoiu aţipi puţin în cămăruţa turceasca. Era marea sa plăcere acest aţipit de un sfert ds ora, de care nu se mai putea dezbăra de la patruzeci de ani încoace. Somnuleţul acela iepuresc şi atît de dulce părea că se cfesprinde din mulţimea covoarelor arăbeşti, prin multiple firişoare de păianjen, şi-1 împleteşte din toate părţile, îi împleteşte uşor conştiinţa în ţesătură din ce în ce mai de nepătruns, îi ţese geană de geană şi-1 leagă astfel fedeleş de moliciunea divanului oriental.

Dar peste cincisprezece minute această divina moleşeala devenea pentru aprigul domn Cornoiu un exerciţiu de încercare a forţelor, o reminiscenţă de pe vremea cînd încă trăia cu cocoana Sultanii — Iosefina, cum îi spunea dînsul — a cărei amintire îi umplea uşor inima de vaga remuşcare a jertfei Ia care a constrîns-o.

Pe atunci domnul Cornoiu se scula la cinci dimineaţa, cu o regularitate uimitoare. Şi-aduce perfect aminte de vremurile acelea de încordare fără margini, care l-au adus aici unde se află acum. Sultana (încă mult înainte de a deveni Iosefina) luptase, e drept, o vreme, ca să-1 dezveţe de acest obicei. (Inconştient, lupta, săraca, împotriva destinului ce o aştepta \) Dar nu te puteai pune cu teribilul Cornoiu, „de istorie", spaima liceului. Pregătea de cu seara ceasul de metal galben cu aspect de turn feudal (în calitatea lui de profesor de Istorie, domnul Cornoiu nu aducea nici un obiect în casă, care să nu aibe exterior alegoric). Fix la cinci dimineaţa — vara la patru — ceasornicul începea să cînte subţirel dar energic *Deţteaptă-te române.* Melodia se strecura furişe şi delicată în /urechile adormiţilor, se înfigea pe nesimţite în creier şi, repetată necontenit de şuruburile învîrtitoare, cuprindea persistentă şi tenace circumvoluţie după clrcumvoluţie, speriind şi alungind tăcuta lume a somnului şi producând mai apoi un huiet infernal, ca ultimul ecou în complicatele văi ale munţilor. Doamna Sultana Cornoiu se întorcea nefericită de pe o parte pe alta parca ar fi întors-o cineva pe un grătar ; îşi vîra capul sub perină, trăgea toate cuverturile pe dînsa. Degeaba, cîntecul tiranic pătrundea biruitor pretutindeni şi-i alunga somnul definitiv.

Dimpotrivă, domnul Cornoiu gusta cu nemărginit nesaţ revoluţionara melodie şi, cu toate că se trezea de la primul ei atac, totuşi nu se scula pînă ce ruloul cu cîntec al ceasornicului nu sfîrşea complect să se întoarcă. Cu atît mai mult savura aria metalică cu cît devenea ma! tumultuoasa, luînd în

gândul odihnit şi pţoaspăt proporţii de zgomot de fierărie, şi culmea plăcerii lui stătea tocmai în groaza coanei Sultana de aceasta diabolica maşinărie. în refugiul ei printre cearceafurile calde şi cu miros de intimitate omenească, el îşi vedea superioritatea tipului plin de voinţă, care dintr-o mişcare da plapuma la o parte şi se trezeşte piept în piept cu frigul pătrunzător al dimineţii.

Bb.îa Sultana, după cum îi explicase de atîtea ori în aprinsele lor discuţii, nu era contra barbarului obicei, decît că-1 găsea inutil. Pentru că orele Iui începeau de la opt; ori de la şeapte ar fi avut destul timp să se tot pregătească.

Dar Sultana nu putea vedea pe deasupra liniei strimtului ei orizont. Domnul Cornoiu nu inaugurase acest program pentru că avea nevoie de el pe vremea aceea ; domnul Cornoiu îl jntemeiase ca sa se servească de el atunci cînd ar putea să fie nevoie.

— A bîrui în viaţa, o asigura dînsul în cunoscător, înseamnează întîî a te birui, pe tine. Napoleon întîi s-a învăţat sa se scoale de dimineaţă şi pe urmă a ajuns împărat.

Totuşi, luat de scurt de soţia sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula aşa de dimineaţa.

— Ce zici madam ? a întrebat-o dînsul triumfător, cînd pentru întîia oara s-a ales deputat; aşa e că Napoleon avea dreptate să se scoale de dimineaţă ? Dar coana Sultana care ştia — slavă Domnului ! — cum Cornoiu ajunsese pe liscă, n-a putut niciodată să înţeleagă legătura dintre sculatul de dimineaţa şi ajungerea departe. Dealtfel soarta ei era stabilită dinainte, matematic, de voinţa de fier a domnului profesor ; ca nu rămînea decît losefina şi trebuia să se retragă ; viitorului ministru îi trebuia acum Măria Luisa...

...Acum domnul Cornoiu, din cauza serilor ce trebuiau pierdute, nu se mai scula de dimineaţă. Dar puterea sa asupra slăbiciunilor vieţii o încerca dupa-amiezile ; cînd firele de păianjen îl acaparau aproape cu totul, cufundîndu-1 în dulcele lor cenuşiu, domnul Cornoiu se scutura deodată şi sărea în sus, rîzînd zgomotos de triumful sau.

Aşa făcu şi acum şî, ca de obicei, înainte de a părăsi micul iatac roşu, domnia-sa nu putu sa nu arunce o privire de simpatie ceasului în formă de turn (maşinăria-i era stricata de cînd îl izbise de părete coana Sultana, aflînd pentru întîia oară că ea e doar losefina) pe care îl păstra cu evlavie, la *loc* de onoare, sub un clopot de sticla.

După ce soţia sa ieşi, domnul Cornoiu se duse iarăşi în iatacul turcesc, trecînd prin antreu, se privi în oglinda cea mare din fund, înaintînrJ calm, cu pasul lui ferm şi larg, de stapînitor. Se opri dinaintea imaginii şi se contemplă îndelung. Nu se mai văzuse de mult aşa de aproape. Constată că părui n-a mai încărunţit, de cum îl ştia înainte ; ba chiar i se păru mai închis decît acum trei săptămîni. încolo, domnul Cornoiu se simţi fericit şi zdravăn. Fruntea bombată fu locul de onoare spre care se îndreptară cu admiraţie şi recunoştinţa ochii lui verzi şi iscoditori; el contempla ca de obicei, multă vreme, eele doua umflături în dreptul cărora, cum spunea singur, zeflemisitor, cinic şi profund — la vite cresc coarnele ! — căci acolo, dedesubt, în. centrul acestor gogoşi osoase, el situa puterea voinţei şi sursa izbânzilor sale în viaţa.

Pe urma ochii coborîră pe mustaţa foarte ciuntita şi sură, sub nasul borcănat, se plimbară puţin pe tenul închis şi pe trăsăturile hotărîte, se lăsară pe pieptul exagerat de larg şi pe pîntecul considerabil şi se opriră aci fără a mai da atenţie picioarelor cu coapse zdravene, dar cu pulpe inexistente şi cu fluiere subţiri, ieşind ca nişte beţe din pantalonii largi, de stofă proaspăta şi moale, pentru a se înfige în pantofii cu înfăţişare greoaie, tăiaţi solid după moda aspră de după război.

în iatacul turcesc, domnul Cornoiu se trinti iarăşi pe divanul cel mare, cu faţa în sus, cu pumnii strînşi în scobiturile orbitelor. Pentru întîia oara, dumnealui simţea nevoia de a fi singur cu gîndurile lui (căci pentru întîia oară în viaţa lui se întorcea la sofaua pe care o părăsise). Şi gîndurile, odată îngropat în moalele somierei, se reîntorseseră iarăşi la cocoana Sultana,

N-o mai văzuse de mult, de foarte mult timp.

După divorţ se dusese adesea pe la ea. îi plăcea s-o cerceteze cu vizitele şi cu grija lui şî chiar s-o ajute. O socotea ca pe o victimă necesară a ambiţiilor sale, dar voia să fie uman şi nobil faţă de dînsa, demonstrîndu-i ca noua lui căsătorie trebuia neapărat <ă se întâmple „ca o necesitate sociala şi

istorică, tot atît de adevărată în realizarea progresului individual, cum este şi în cel al maselor".

—— E... E marele Moloh, pe altarul căruia trebuie să ardem bucurii si tradiţii scumpe, e nevoia schimbării, a bruscului viraj modern, a amputării a tot ce nu mai poate fi activ sau activam, pentru a fi înlocuit cu noi posibilităţi dinamice, producătoare de noi năzuinţe, aţîţătoare spre noi ţeluri — o lămurea dînsul cu vorbirea lui săltăreaţă şi facilă de meşter politician.

Sultana desigur n-ar fi voit să-1 primească, dar marele lui argument — ajutorul lunar, pînă cînd avea să-şi recapete, tot cu concursul lui, catedra părăsită — fu suficient ca să-şi lase urechea îndelungilor exordii şi peroraţii.

Iar lui îi plăcea nespus s-o vadă plecîrvdu-se sub tăria inexorabilă a legii lui „de fier", pe care nu mai obosea s-o enunţe ; îi plăcea propriu-zis s-o vadă jicnită şi umilită, primindu-1 ca pe un musafir de seama, pregătindu-i ceaiul cel mai aromatic, primindu-1 cu ochii înrouraţi, izbucnind chiar în plînsul ei zbuciumat şi totuş reţinut, înfundat, cu capul în perine, care-i da lui senzaţii stranii şi inedite ţt atît de potopitoare, că nu mai putea în cele din urmă să le suporte. Şi fugea grabnic, poate speriat de sine însuşi, pentru a se înzdrăveni îndată în aerul rece al străzii, restabilindu-şi echilibrul sufletesc şi părîndu-i-se că „merge pe cadavre" ca un mare erou, „care regreta desigur hecatombele", dar care, totuşi, trebuie să calce pe ele, adulmecînd, beat de sine, înălţimile.

Maximum acestor bizare senzaţii era atins mai pe urma în braţele Zinei, în braţele ei lungi şi albe, care se împleteau, în jurul trupului pîntecos, în linii frînte ca ale unei preoţesc egiptene. Ei gusta cu un nesaţ fără de limită farmecile intime ale doamnei Cornoîu, tinereţea ei şi mai cu seamă mîndria ei desăvîrşiiă, dispreţul ei pentru toţi şi toate şi — înainte vreme — chiar pentru dînsul. Mai ales acest mare dispreţ îi îmbăta atunci, la început, şi pălea de fericire şi nebunie s-o despoaie, după ce-o aţîţa, pe nesimţite, în contra-i ; s-o dezgolească încetul cu încetul şi să se bucure de ea ca de un obiect scump, de templu, numai lui accesibil, de această statuie albi a mîndriei, care acum, umilă şi cu obrajii însîngeraţi de ruşhe şi mmie, mchi-dea ochii şi strîngea dinţii în scrîşnet uşor, alunginclu-şi conştiinţa pentru a se lăsa cît mai puţin în voia poftei greoaie şi îndelungi. în momentul beţiei acesteia, domnul Cornoiu îşi gonea şi el memoria înapoi şi departe, la moşia larg cbpîrrită de expropriere a boierului Constantin Amărăşteanu ; unde, în marea grămadă de copii, Zincuţa de atunci, actuala doamnă Zina Cornoiu, a trebuit să consimtă la propunerea îui, făcută viitorului socru, îndată după masă la care tomnatecu! pretendent fusese pălmuit de cea mai frumoasă privire de dispreţ ce-o suportase vreodată, din liceu, de cînd tăîa lemne gazde! cu ferestreul şi pînă acum, cînd ajunsese ministeriabil.

„Minunata privire", cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverşunată biciuitoare a simţurilor, şi el se gîndea cu toată seriozitatea pentru anii de mai tîrziu, cînd însuşirile lui vitale vor începe sa se epuizeze,_în vreme ce doamna Cornoiu va atinge apogeul splendoarei ei feminine, ca la o preţioasa rezervă la această privire de demult, care dispăruse momentan din ochii ei mari şi rotunzi, dar pe care el o simţea ascunsă în dosul micilor discuri negre ale iriselor, şi pe care trebuia, atunci cînd va fi nevoie, s-o provoace iaraş, prin orice mijloc ar fi trebuit...

Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gînduri, domnul Cornoiu sări atît de energic de^ pe divan, că gongul uriaş de deasupra intrării în aceasta încăpere de covoare şî coclite vechituri vibra prelung. în antreu se privi iarăşi în oglinda cea mare, în care amurgul timpuriu, de toamnă înaintată, se şi lăsase prin marile geamlîcuri din tavan ; îşi contemplă din nou figura rubicondă şi satisfăcuta,^ căreia îi zîmbi prieteneşte, părînd a o asigura ca va sa curgă îndestula vreme pînă va bate nevoia micilor vicleşuguri intime.

Şi pentru a-şi proba fără posibilitate de replică acest lucru, îşi luă pălăria şi pardesiul şi porni Ia fosta sa soţie.

*

Doamna Sultana nu păru tocmai surprinsă de venirea lui, totuşi, pentru că nu-1 mai văzuse de mult, de foarte mult timp, cînd servitoarea îl anunţa, avu un fel de nelinişte, ca totdeauna cînd ţi se anunţă cineva plecat de vremuri, despre care nu mai ştii dacă poate să-ţi aducă rău sau bine. îl primi în salonaşul rece şî umbros din dreapta antreu!ui şî nu dincolo, în iatacul de locuit, unde-şi primea prietenii de aproape.

Cornoiu o aştepta acolo CAI pardesiul pe dînsul, cu pălăria în mînă. Nu-x plăcu primirea asta, dar o dădu pe nepriceperea servitoarei. Cînd veni doamna Sultana, aşteptă să vadă dacă ea n-are sa se supere de greşeala femeii ; dar cum ea înainta întrebătoare şi serioasă, el se sculă repede şi familiar, o cuprinse în braţe şi o sărută pe frunte.

— Mi-a fost dor de tine, *losefina.,,*

losefina zîmbi, numai politicos, de această glumă veche a lui, şi îndeajuns de acru, ca el să vadă ca de aeum... nu mai merge. Iar dînsul, pe care activitatea politică şi sociala de toată ziua îl învăţase să sesizeze cu mare dexteritate cele mai imperceptibile nuanţe de fizionomie, prinse cu uşurinţa sensul delicatei ei strîmbături.

Va să zică ceva se schimbase aici ! Şi privi cu luare-aminte la salonaşul mobilat cu fotoliuri vechi, de culoarea cireşei putrede, cu soba puţin crăpată şi înnegrită deasupra gurei, cu tapet de flori vinete, jupuit uşor ici şi colo, printre perdelele grele de pluş străbun şi decolorat.

— De ce mă primeşti aici, Sultanico... sau poate ai pe cineva în iatac...

Ea nu răspunse îndată şi pentru întîia oară probabilitatea asta i se puse de-a curmezişul gîndului — i se păru lui însuşi destul de ciudat —, ca un os în gît. De bună seama, atunci cînd o lăsase, el o sfătuise să se căsătorească a doua oară şi chiar gîndise mai tîrziu foarte serios la cîteva partide găsite de dînsul. Dar pe urmă lucrurile rămaseră baltă, căci ei îi plăcuse sa rămîna singură ; iar acum ideea că ar putea să aibă un amant, ea, femeia care era atît de socotită şi măsurată în toată purtarea ei, şi care-1 iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărţirea lor, încît ai fi crezut că pe veci îi va rămîne în inimă amintirea lui, i se păru atît de insultătoare şi-1 lovi atît de pe neaşteptate încît păli brusc, dar rămase stăpîn pe sine şi încercă să gîndească binevoitor că ar avea destulă dreptate.

— Mi se pare că, fără să vreau, am nimerit-o, rînji el, foarte intrigat totuşi, şi se lovi uşor cu mîna peste buze.

— A, nu, poftim acolo !... Dar te-am primit aici, nu ştiu de ce ?... N-ai mai dat de atîta timp pe aici... Ş-apoi am auzit c-ai ajuns domn mare...

Acest „domn mare" îi plăcu nespus, dar băgînd mai bine de seama la dînsa, cînd îi lămuri că domn cu adevărat mare

ıJŞX deveni acum cu prilejul revenirii partidului său la putere, # văzu ascultîndu-1 plictisită şi distrată, ba chiar îi şi spuse : jjjDa, am auzit c-au să te facă ministru !" cu mai puţin intejfes, decît i-ar fi spus acum zece ani : „am auzit că vi s-a jfchîmbat ministrul !" Senzaţia de neplăcere de Ia început «rescu şi schimbă repede vorba, cu oarecare brutalitate în jţlas, dar desigur foarte iscoditor :

y.t — Da ce-i cu tine ? Te văd mult schimbată... Nu cumva... Iubeşti...

Răspunsul ei de astă dată fu prompt :

⥱ — Eu ?... hm, ce idee... Dar apoi rîse şi adaogă : Ei «are n-aş avea dreptul... Şi, pentru că rîsul lui acum era incert şi mut, complectă : O... acolo... puţin... sa nu-ţi închipui •*Une* ştie cît...

El rîse de astă dată mai tare, dar destul de fals, şi pentru * da continenţă puiului de necaz care-1 tot încerca de la . începutul acestei vizite, şi căruia acum îi mai răsărise un cap, L^pŞncercă să-şi aducă aminte frumuseţea rara a soţiei sale actuale corpul ei de statuie. O, Sultana e cu mult mai scundă, deşi **^nicî ea nu-i scundă propriu-zis. Pe urmă tot trupul ei este ^«arecum cam plin pentru înălţimea ei, ceea ce, teoretic, e cu O "totul inferior formelor alungite ale Zinei. Iar cît priveşte S-albeaţa de lapte a aceleia... Sultana avea în schimb o pieliţă ^închisă, puţin verzuie, de culoarea boabei proaspete de cafea. ISornoiu recunoscu pieliţa asta nealterată la încheieturile mîiStlor şi sus la deschizătura gulerului. Nu, desigur : culoarea asta avea farmecul ei. Şi el îşi aminti cum înainte, pe cînd «ra numai director de liceu şî cînd începea să-şi pună tot mai hotarît în minte problema Iosefînei, ceea ce-l încurca mai rău era tocmai această nuanţă care-1 stăpînise. A trebuit şă-i îa ochii splendoarea întreagă şi definitivă a Zînuţei ca să-i închidă orbiţi de lumina şi învinşi pentru totdeauna, liberaţi de orice reminiscenţe otrăvicioase, aşa cum razele soarelui aspru şi necruţător topeşte *[sic]* şî cele mai ascunse urme ale visului Ibolnav.

Soarele acesta vroia să-1 aducă acum Cornoiu pe cerul voinţei lui, care începea să se înceţoşeze. Ei schimbau acum între dînşiî păreri asupra celor din urmă banalităţi ale zilei. Baj- ochii i se fixaseră cu încordare de asasin pe gîml cu tbnuri schimbătoare şi fascinante. Jocul acesta, nestatornic, de nuanţe, îl turbura cu totul, îi turbura vocea ca unut şcolar

la cea dintîi întîlnire, îi răvăşea şi scotea, din ascunzişuri vechi de suflet, amintiri grele şi potopitoare.

Invocarea zeiţei celei albe era acum zadarnică ; perfecţiunea de marmură, de care gîndul se agăţase zdravăn, ca o pasăre fugărită de vijelie, era acum o trapă ascunsă, care, zgîlţîită de desperarea lui, se pregătea să se deschidă spre a-l rostogoli în catacombe de beznă. Micile defecte ale Sultănicai şi disproporţiile uşoare erau acum tot atîtea unelte de caznă cu care ceastălaltă îl tortura conştientă şi persistentă de pe scaunul depărtat în tulburai minţii lui, de pe care ea afecta liniştea şi anostul. Dar se simţea conştiinţa ei aicea, tocmai din căscatura îndelungă şi deasă de moleşeala, din schimbarea neostenită a piciorului dedesupt deasupra celuilalt, din ochiul care pîndeşte, viclean şi încordat, în dosul aparenţei de indiferenţă şi oboseală.

Cornoiu trebui să se scoale de pe scaun, să se plimbe prin odaie rîzînd degajat şi insinuant; se apropie de dînsa, se îndepărta iarăşi, se rezema cu cotul de speteaza scaunului ei, povestindu-i ceva de mersul politicei. Şi cînd ea se ridica de pe scaun, căci tocmai îl simţise, după răsuflarea-î calda, gata sa-i acapareze gîtul sub lăcomia buzelor înfrigurate, el o învălui într-o singură privire, cautînd obiectul unui nou atac, şi începu deodată să-i înşire sub forma de compliment însuşirile ei femeieşti cu ghiotura, surprins şi fericit, ca şi cînd acum î le-ar fi băgat întîi de seamă şî ca şi cînd mulţimea lor l-ar fi bucurat foarte, ca pe cineva ce se înveseleşte nespus că-şi găseşte prietenul de demult în stare înfloritoare. Ba chiar, de atîtea constatări îmbucurătoare, întinse şi mîna ca să regăsească dibuind printre cutele vestmîntului larg de casă — „aşa ca o aducere-aminte numai" — ştiutele ei calităţi ascunse, însă ea îl respingea cu promptitudine si cu bine conturată nedumerire.

Aceasta îl făcu să bîiguie :

— A... Sultana... ce dracu... doar sunt eu !...

Dar ea îi răspunse cu rîs strident şi drăcesc :

— Cine eşti tu ?

El rîse la rindu-i şi-o asigură :

— Haide, haide, lasă glumele, doar vreau să te sărut numai... ştii, frăţeşte... şi vibraţiile vocii lui, care se opriră aci, parură să continuie : doar ne-am purtat soţ şi soţie multa vreme şi după divorţ.

Dar ea rămăsese la rîsul ei şi situaţia de faţa părea s-o amuze straşnic :

— Nu te cunosc... ha, ha, ha... nu te mai cunosc...

însă cînd el o prinse în ungher şi o cuprinse zdravăn, înainte de a î se strecura pe sub mînă, ea îşi lasă faţa în voia buzelor lui şi-1 întrebă calmă şi învinsa :

— Ce cauţi Ia mine... Ai o nevastă atît de frumoasa !

j.*.,- Şi tu eşti frumoasa... o împacă el darnic, dar ea îi «postă, î se păru lui, într-o larga şi sinceră recunoaştere...

; — O, eu nu mă pot compara cu dînsa, vai, e atît de dulce... e cu adevărat zeiţă !

Atît de larga şi sinceră şi umilită recunoaştere, ca el tremi să-şi desfacă braţele, care o acaparaseră ermetic şî definitiv, şi s-o mîngîie uşor pe par, pe frumosul ei păr de un Castaniu închis şi încreţoşat în cele mai bizare chipuri. Şî fu ftevoit s-o mîngîie şi s-o împace cu glas liniştitor, glas tot ţşa de larg, care îndeamnă la resemnare şi în care involuntar se, strecoară uşorul accent al mîndriei.

, — Da... este într-adevăr de-o frumuseţe extraordinară... ftfco. zîna cum spui tu... dar asta n-o sa ne împiedice şî pe noi gmricorii de rind ca sa ne bucurăm de binefacerea existenţei..., acorda el, cu o larga dărnicie, de fiinţa privilegiată, care trăieşte în preajma zeilor.

Şi cînd fu gata s-o cuprindă iarăşi, ea îl *izbi* deodată, îl dădu în laturi şî se refugie la soneria pe care o apăsă cu violenţă :

— Atunci du-te la zeiţa dumitale... Am auzit că face comenzi de pudră cu sacul... Ha, ha, ha... zeiţa fainii, nu ?...

Servitoarea intra.

— Mariţo, haide să-mi ajuţi sa mă îmbrac... Domnul va fi *şa de gentil să mă aştepte dincolo, în salonaş, pentru că-1 r^g să mă conducă pînă Ia Margot Greceanu...

... Dar el se scuză repede, îngrozit la gîndul ca ar putea li întâlnit de cunoscuţi, conducîndu-şi fosta soţie pe Calea Unitei.

*

Doamna Cornoiu îşi făcu mult de lucru prin oraş. Maşina o purtă în toate părţile, la modistă, la prăvălii, la văduva lui Mihalache, la Tina Nedan, fosta ei colegă de pension* la care se ducea deseori, s-o consoleze de divorţul început.

Acolo găsea regulat şi pe celălalt consolator al doamnei Nedan — în curînd, cînd va fi văduva : doamna Mavromati — pe Nae Inelescu, profesorul de geografie, bun orator, chiar şi cîntăreţ şi; cum îi spunea domnul Cornoiu : „omul faptei"; fapt pentru care nutrea faţa de dînsul intenţii nemărturisite încă, dar desigur din cele mai bune.

Zina Cornoiu revenea acum la ea după o pauză cam îndelungă, pe care încă nu ştia cum s-o motiveze mai nimerit şi mai puţin jignitor. Nădăjduia însă că Tina va fi priceput de la sine cum au stat lucrurile, mai ales că nici ea n-a mai încercat să mai sune la uşa prietenei sale, după ce a fost întîmpinata, pentru întîia oară în decursul relaţiilor lor, de Esti, cu înştiinţarea că stăpînă-sa e plecata departe, undeva, nu ştie unde şi nici nu ştie cînd se va întoarce.

Dar daca doamna Cornoiu nu-şi mai cercetase personal pe vechea ei prietena, în schimb, din ajutoarele care începură să curgă pe sub mînă, cu nemiluita, Tina se putu convinge de mărinimia ei tocmai acum, lâ vreme de nevoie, cînd tribunalul, cu toată susţinerea caldă şi patetica a lui Nae Inelescu (care era şi avocat, însă, în lipsă de alta clientelă, doar pentru ' prieteni^, îi respinsese cererea de pensie alimentară, în urma unei strălucite probe de martori, aleşi pe sprinceană de Nedan. Şedinţa aceasta fusese oarecum memorabilă şi amănuntele date de martori produseră oarecare vîlvă în oraş; încît domnul Cornoiu interzisese atunci ferm soţiei sale să mai calce pc la fosta ei colegă. Şi cu toate protestările Zînuţei, că ea are cu totul altă părere despre Tina Mavromati şi că ea găseşte necesar s-o viziteze tocmai acum cînd răutatea şi calomnia au pus-o în atît de mare restrişte, domnul Cornoiu nu şi-a ridicat hotărîrea decît după ce Inelescu, îndîrjit contra colegului şi bunului sau prieten Nedan (Nedan era profesor de latina şi greacă), n-a ameninţat cu denunţ în ' sperjur, ceea ce a făcut pe Nedan sa cadă la o tranzacţie cu soţia sa în privinţa pensiei alimentare, renunţînd la declaraţiile martorilor şi restabilind raporturile cu Inelescu, pe care tot el îl rugase la început să conducă procesul soţiei sale gratuit (ca să-1 termine mai repede şi să-şi speculeze în faţa tribunalului mărinimia).

Scena revenirii Zinuţei la Tina a fost desigur una din cele mai emoţionante. Cînd Tina a înţeles după numărul

Soneriilor că e Zinuţa (numărul acesta avea un mare rost, căci rfâeă era cineva inoportun în casă, Tina ar fi ieşit îndată |j|%i vestească prietena, ce şî-ar fi văzut atunci de drum) Jţ' sărit îndată de pe genunchii lui Inelescu, mica şî durduj^C, ca o fata de pension, bătînd din palme şl netezindu-şi pistele, sărind ca o minge de gîtul micului avocat, care-o ^«spingea plictisit şi nerăbdător, trăgîndu-şi şi el mînecile în |t»s şi trăgîndu-se de asemenea de pulpanele hainei pentru ca pe urma s-o îmbrinceasca de-a binelea.

— Ce mai aştepţi, nu te duci s-o primeşti odată

Dar Tina, care nu mai ştia ce să mai facă de bucurie, parcă abia la vorbele astea s-a dumerit, s-a repezit în uşa, pe care a izbit-o de nu s-a văzut, a dat buzna prin antreu, a' sărit cele cîteva trepte, două cîte două, de parca, aşa cît ,era de mică, s-ar fi dat de-a dura. Cînd a intrat Zinuţa, i-a cuprins poalele cu fericire, sărind spre buzele ei, nemerind-o pe gît şi pe sîni, gudurîndu-se ca un copil mic şi zburdalnic. Ă avut grije să-i spună : „E şi el aci", dar cealaltă i-a replicat scurt:

— Nu te-am întrebat asta...

Zina a intrat mîndră, cu pasul ei elastic, cu capul sus, făcîndu-se mirată de prezenţa lui Nae Inelescu, care o întâmpină cu reverenţa adânca, palid şi tremurător, abia gasindu-şi cuvintele, el, omul faptei, vestit pentru îndrăzneala şi obrăzniciile lui.

Doamna Cornoiu primea ca de obicei cu \m zîmbet ofranda acestei stângacii stupide pentru care Inelescu se certa aspru, în gînd, zapăcindu-se şi mai mult şi dînd fără noimă şi spirit răspuns întrebărilor ei repezi şi desigur, pentru el, cu sensuri pe cari dispera că nu poate să le sesizeze din zbor. Şi atunci teroarea cea mai năprasnica îl apuca iarăşi la gîndul că ea ar putea sa-1 creadă prost. „Orice, dar asta nu !" se sufoca, căutând o întrebare sau un compliment ales ca să se reabiliteze, în vreme ce ea îl privea cu un surîs îngăduitor, care-1 ucidea, terminînd cu dînsul, necruţătoare : »,Ca de obicei, distrat, domnule Inelescu r" — spre a se întoarce la amica ei:

— Şi tu, Tinuţo }

Şi atunci Tinuţa începu deodată, mai patetic decît oricînd, să-şi văicare soarta, să blesteme cu toata furia pe

Nedan că vrea s-o lase în mizerie şi sa amenințe cu blesteme pe Gicu Nenoveanu, tînărul student şi poet, care de cînd e la facultate nu i-a scris decît o singură scrisoare, deşi — mizerabilul! — sunt trei luni de cînd a plecat şi cu toate ca el e cauza principală a acestui divorț.

— Ca şi Nedan are puțină dreptate, reveni apoi ; nu pot spune c-am fost uşe de biserică ; el însă închidea ochii, tot aşa cum îi închideam şi eu pentru ale lui. Dar ca sa ma surprindă în brațele propriului lui elev... înțelegi !..-

Şi doamna Nedan îşi privea convorbitorii cu un aer^ de parca i-ar fi băgat în sac cu o mare problema. Părea că le spune : „Aşa e, că era prea, prea...*

— Aş, eu cred ca dinadins 1-a adus în casă... opina Inelescu, fericit că prin devierea conversației putea să-şi recapete aplombul pierdut. Dinadins 1-a adus, ca să provoace divorțul...

— Nu, dragul meu, suspina Tina, care una totdeauna recomandările insistente ale lui Inelescu de a nu-1 mai tutui în fața doamnei Cornoiu şî-n fața oricui. Ce se spune la tribunal, se spune la tribunal! între noi însă... Era elevul Iui favorit, o ştii tot aşa de bine ca ţ mine. Era o â3evărată prietenie între ei, deşi unul era profesor şi celălalt elev. Era atît de fermecător băiatul ăsta, cu ideile lui, cu spiritul Iui, cu vocea luî molatecă şi caldă, ca nu era profesor sa nu-1 iubească...

— Cu atît mai mult o nevastă de profesor, glumi Inelescu încercînd să schimbe o fugară privire cu Zina, care ramînea însă nemişcată, zîmbind doar uşor, arătînd că împărtăşeşte prea puțin hazul pe care poate să-1 producă o astfel de glumă.

Totuşi trebuia sa recunoască cu necaz în sinea ei ca-şi satisfăcea o ascunsă plăcere din toate aceste cancanuri de care, uneori, uitînd, se amuza cu inima deschisa, pentru a se blama apoi îndată că şi-a depăşit atitudinea. Atunci rîsul firesc i se transforma într-o subtilă strîmbătura uşor dispre-țuitoare, pe care Inelescu o lua drept plictiseala, sau nici el nu mai ştia drept ce s-o mai ia ; iar Tina, cu diplomația ci otova, o interpreta ca nerăbdare de a rămîne între patru ochi cu cel de față.

ţ£v- Atunci, cu aer părintesc şi atotcunoscător, se retrăgea j|fitr-atît de discreta, cît să se observe bine gestul ei, care .^«mulțumea la culme pe doamna Cornoiu.

^B- Dar aceasta îşi revenea repede apoi, amuzată de încurca-|$ara în care se regăsea Inelescu.

ţjgt Dealtfel, pentru el, trebuia singura să-şi mărturisească ţŞarecare atracție, găsind într-însul posibilități latente, care, îndrumate într-o direcție mai puțin vulgară, i-ar fi dat suficient aspect spre a putea fi promovat, în lipsa altora, ața fCum îl visa ea, „prietinul" pe care visurile, gîndurile, predispozițiile sufleteşti din anumite ore îl căutau singure, fără ^yoia sa, şî pe care nu-i găsise încă printre junii calpi, blazați 4<şi şterşi, ai aşa-zlsel lumi bune.

Inelescu înțelegea că doamna Cornoiu aşteaptă de la el £ceea ce s-o determine sa-1 simpatizeze şi conştiința asta îl ^încurca şi mai mult cînd se găsea în fața ei. Pricepea de rasemeni că numai trecerea de timp îl va obişnui cu dînsa, dar Şpîna atunci trebuia sa întrețină un *stătu quo,* care î se părea ^deplorabil. Cuvintele ce-I adresa, şi care i se poticneau necontenit în gît, cădeau totuşi aşa de tari, că lui i se păreau *că se rostogolesc la picioarele ei şi se sparg cu zgomot fără ade seama. Se străduia să-şi modeleze vocea, s-o rețină, să-i § atenueze intensitatea. Dar măsura era greşită iarăşi şi cu-ivîmul abia se auzea, parcă ar fi răguşit subit şi trebuia să â tuşească cu sp3r pentru a-şi readuce glasul la starea de mal ^înainte.

% Pe urmă, cînd în sfîrşit şi-1 regăsea, se menținea strict *â* numai în cadrul complimentelor de care — cu toate că le . investmînta risipitor cu tot ce spiritul îi putea servi mai de ţ* seama — era complect nemulțumit; ea-i riposta cu o miş-*' care scurtă a buzelor, la cele banale, înghețîndu-1 — şî cu un ^surîs rin de acceptare, la cele nimerite. Dar ele se mărgineau ٪ numai la constatări mărunte şi reținute asupra frumusețel ei în general sau asupra detaliilor celor mai vizibile ; pe cînd cele asupra cărora nu îndrăznea încă să se întindă rămîneau doar în admirația-i muta şi mistuitoare.

Picioarele au intrat în cadrul curtoaziei printre cele maî tîrzii ; ele au format un capitol destul de amplu, întrucît Nae Inelescu, dozat de-o facilă fantezie şi vechi cunoscato:- în materie, găsise un vast domeniu de comparație, încît ?

uimit-o, de la început, ea singura nebănuind atîtea despre picioarele ei.

Atunci cînd reveni ia Tina, el se gîndi să reia această veche tema, care, văzuse bine, îi produsese destulă plăcere. Dar constată repede ca n-are de unde sa înceapă, căci timpul tare-i despărţise ştersese uşor familiaritatea ce se staoilise intre dînşii înainte, iar acum era desigur îndrăzneţ, dacă nu stupid, s-o înceapă direct cu picioarele.

Şi pentru că ea se părea că-şi sfîrşeşte întrebările şi cum convorbirea da toi mai desperate semne de moarte, în «specialist" (cum se denumea singur, cu larghețe, colegilor) socoti că pînă şî-o banalitate sau o prostie e preferabilă tăcerii. Deci hotărî s-o pornească iarăşi de la ochi.

Găsi destule de spus iar pentru că un compliment pe care-1 făcu mai pe urmă asupra culoarei lor semăna mult cu începutul unui cîntec vechi, verva se prefăcu în melodie.

Nae Inelescu cînta cu foc şi credea ca pune multă patima in cîntec, daca prelungeşte nota penultima, terminînd apoi brusc cu o zdravănă zguduitura a capului şî-a pieptului. Avea o voce metalica, cu rezonanțe plăcute, poate prea puternică într-o cameră. Cînd începea sa cînte, doamna Cornoiu boțea disprețuitor buzele; i se părea cam de periferie modul ăsta de a i se face curte. însă încrederea în sîne a cîntărețului şi mai ales religiozitatea pe care o punea, în ascultare, Tina, care apărea uneori cînd micul profesor da drumul glasului, o încurca si pe dînsa, neştiind dacă trebuie să rida sau sa recunoască — nu atît de admirativă ca doamna Nedan fireşie — ca Nae Inelescu „are voce".

Acum doamna Nedan nu apăru în timpul cîntecului, iar Nae Inelescu — pentru că pasiunea cu care intona crezu că s-a comunicat în întregime ascultătoarei — repetă gestul de mai demult, care i se părea de rară şî îndrăzneață savoare, de a se lăsa în genunchi asupra ultimelor note. De astă dată însă nu mai îngenunche tîngă dînsa gata să-I cuprindă picioarele, ci destul de departe, tocmai hăt în colţul odăii unde se retrăsese pentru a-şî voala asprimile vocale.

Cum sta aţa smerit şi prosternat şi mut, parcă epuizat de]
tot sufletul, doamna Cornoiu trebui din nou să se întrebe 1
dacă astfel de scene nu sunt decît de-un gust îndoielnic pentru o soţie de viitor ministru. Dar trebui sa-şi recunoască 1
îngăduitoare ca, dinaintea oricărui altuia, demult s-ar fi ri- 1

dicat fără întrebări prealabile şi ar fi ieşit — perfect nu-şi da nici ea seama cum — profund jicnita sau varsînd torente de tîs. însă acest Nae Inelescu punea parcă atîta sinceritate în cele ce făcea, avea un aer atît de pierdut cînd îşi exprima intr-un fel sau altul sentimentele ; iar acum, în genunchi, aştepta atît de resemnat „osînda" — cum îi spunea dînsul — *ci* Zina nu putea să nu-i acorde măcar favoarea acestor clipe de ezitare.

Apoi osînda venea grea şi necruțătoare ; ca veni şi acum, rînd Inelescu crezuse c-o va înlătura cu *tronvaMe-vl* asta, de a cădea în genunchi cît mai departe şi cît mai zdrobit. Ea consta în chemarea insistentă a doamnei Nedan şi era însoțim de gestul lui de desperare şi descurajare, prea comică şi prea facila ca ea, la rindu-i, să nu mai ştie ce să mai creadă şi chiar sa se întunece. Acum însă păru extrem de amuzată de expresia lui, în acelaş timp jalnică şî caraghioasa, şî zîmbetul cu care arăta această bună dispoziție fu într-atîta de comunicativ că-1 remarcă şi doamna Nedan. El se menţinu tot restul vizitei Ia aceeaşi prietenească lumină de la început şi fu însoţit, în timpul conversaţiei care urmă, de minuţioase examinări din partea ei, a feţei lui prelungi şi albe, a ochilor vii, verzui, a parului negru lăsînou-se în ondulări plăcute de-o parte şi de alta a cărării, a trupului voinic şi nervos — şî în treacăt numai — a picioarelor drepte, dar scurte.

Ceea ce îndritui pe Inelescu, cînd dînsa plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cînta, juca, îmbrățişa pe Tina, o aşeza pe sofa şi începu să-i înşire toate calităţile ei — ale Tine! — cu o dărnicie care o puse pe gînduri şi pe-aceasta.

Ea-I asculta ca-n vis, dar se pomeni deodată, într-un tirziu, explicîndu-i superioritatea piciorului lung şi subţire, ui cînd că el, omul picioarelor scurte, vorbea despre asta unei femei cu picioarele la fel de scurte ; ea oftă deodată cu atîta tristețe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— lartă-mă, Tina, dar nu vreau sa zic ca mei...

— Nu, nu, ai dreptate, dragul meu, ai mare dreptate, suspina ea... Aşa erau şi ale lui...

— Ale cui ? se îngrozi el...

— Ale lui Gicu...

— Gicu ?... Ah 1 Nenoveanu... se dumeri Inelescu care un
1 -oment fu departe de orice contingenţă. Zîmbi înduioşat şi
să readucă conversaţia la punctul de plecare. El, vorbă-

reţul, niciodată nu simţise în el mat impetuoasa nevoia vorbăriei ; ea-l ascujta însă numai pe jumătate, căci jumătatea cealaltă a minţii era dedicată gîndurilor proprii; iar răspunsurile fugeau numai la Gicu. Apoi veselia lui începu s-o întărite aşa că, observînd, fu nevoit să coboare încetul cu încetul tonul fericirii; ea însă se porni pe piîns şi el trebui s-o mîngîie, ba, dintr-un exces de mărinimie, sa-i sărute lacramile. Dar plînsul ei devenea din ce în ce mai nervos şi-şl înfunda deodată capul în perine ; el căuta s-o ridice, dar apucînd-o îşi aminti neaşteptat de atingerea piciorului celeilalte, acum o lună, şi drumul sîngelui i se răsuci brusc în tot corpul. Ca de obicei, ea nu se împotrivi şi-1 înlăriţui Ia iot juipui. L. *.j ui- ""'^'i înfieri ti n*nrmiiri Iui Gicu. rîndu-i închizînd ochii, şoptind înfiorata reproşuri lui Gicu, în vreme ce, în ochii lui măriţi peste fire, corpul ei se lungea, pielea î se albea ca albuşul şi figura Zmei se crispa de plăcere în închipuirea aprinsă de rut.

în acest timp doamna Cornoiu pleca şi mai nedecisa. Ea nu-şi înşelase pînă acum bărbatul, deşi, aprioric, convenise cu sine însăşi că lucrul ar fi cu putinţa ; ceea ce i se părea cu neputinţa era să găsească în oraşul ăsta pe acela pentru care, închizînd ochii, sa poată fără regret sa se arunce în vultoarea necunoscutului. De cîte ori se contura vreunul mai limpede în mintea ei, de atîtea ori se simţea complect nehotărâta, ca hotarîrea să-i revină îndată mai tîrziu, cînd conturul intrusului era izgonit din minte fără cruţare. închizînd în urmă-i uşa doamnei Nedan, ea simţea deschizîndu-se în sufletul ei parcă, asemeni străzii acesteia retrase şi tăcute care se pierdea în nelămuritul nopţii, o perspectiva de nelinişte şî nesiguranţă.

Şofeurul o simţi si apăsă butonul ; şi odată cu motorul care se încingea, farurile căscară ochii mari şi străpunseră pînă departe noaptea ; ea tresări înviorată şi privi în lungul fîsiilor de lumină biruitoare; dar mai încolo, lumina lor cruda se desfăcea şi pălea, pierzîndu-se în marea de întunerec ca o dublă coadă de cometă, părînd că se întoarce tremurătoare şi secată de sevă din împărăţia nepătrunsului negru.

Doamna Cornoiu se aşeză în poziţia ei favorită pe canapeaua *creme* a maşinei închise.

îşi lăsă bustul pe spate şi—şî răsturnă capul cu faţa spre tavanul încăperii capitonate, astfel ca ochii să primească, în plin, lumina discretă a micului glob albastru ; îi plăcea să ramînă astfel tot răstimpul parcursului, ca şî cînd ar fi urmărit în viermuşul de foc al becului dezvoltarea unui vis în care se cufunda cu totul. Şofeurul răsuci volanul.

Pe străzile mari şi luminoase ea nici nu întoarse privirea la dreapta sau la stingă ; îi plăcea numai cînd involuntar ochii i-erau smulşi din contemplaţie la cotituri ; atunci surprindea trecători privind prin geamurile cupeului eu străpungătoare admiraţie.

Lăsa atunci să-J plutească în ochi totală indiferenţa, în vreme ce simţea cum creste în suflet ceva mulţumitor, îmbătător, ascuţit de dulce. Pentru ca sa-şi învingă uneori curiozitatea de a privi spre trotoare, pe străzile populate, îşi căuta totdeauna un gînd, pe care-I găsea fixînd stăruitor vreun punct al sîrmei luminoase din bec ; şi gîndul pornea atunci neobosit înainte şi înapoi de-a lungul micului şarpe albastru.

Acum trecea în revistă pe Inelescu. Şi era mulţumită că-1 vede necontenit pe plac, în orice caz simpatic, chiar în manifestările lui cabotine, în această severă examinare retrospectivă. Cînd ceva, care i se păruse înainte meschin la el. îi apărea acum într-o lumină favorabilă, simţea cu plăcere cum un val de bunăvoinţa îi porneşte din adâncurile fiinţei, umplînd lacunele, diafanizînd defectele, şi-n toată dispoziţia sufletului ei constată cu mulţumire ca tumultosul personaj făcuse drum bun acolo, cu neîmblânzita-i persistenţă. Desigur „tumultosul" era tocmai termenul pe care-I găsise gîndul ei şi care-I legitima îngăduinţa de a-i ocupa spiritul. Era un tumultos ; o auzea din toate părţile. Era singurul m oraş astfel. Era îndrăzneţ, fantast şi pasionat. Nimeni, nimeni din anturajul ei nu se mai arata în aceste culori. Anume predispoziţii de teatralism ieftin puteau fi eliminate printr-o fecunda critică, pe care ea se hotărî s-o întreprindă chiar de la noua întâlnire. Dar încolo, în omul asta ardea o viaţa...

Atît numai... păcat că era prea mic.

Şi amintirea picioarelor lui venind iarăşi, cu toata bunăvoința, de la început, care o făcuse adineaori sa^ se ojjrească numai la calitățile lor : subțiri şi drepte ; devasta data fu cu neputință — oricît se strădui împotrivă — sa şi le înfățişeze altfel decît pur şî simplu scurte.

E mic, asta este ! Pentru dînsa e înfiorător de mic. îl întrece cu un cap... Era sincer necăjita că toana asta nărăvaşă de amintire îi răsturna cu răutate tot ce clădise pînă acum. Dar tocmai atunci maşina coti pe strada ei; trupul i se înmlădie şi ochii, îndepărtați de la viermuşorul albastru, descoperiri în lumina felinarului din colț o siluetă deşirată şi firavă, agitîndu-se spre dînsa. Vedea acum, pentru prima oara, această înfățişare zvelta şi înaltă, învelită într-o pelerină ; avu timp s-o observe, luînd o atitudine de bravada şi salu; tînd-o cu un gest larg. Nu-i răspunse desigur ; nici n-ar fi avut timp ; dar oricum băgase de seamă în petele mărite pe care le făcea [sic] regiunile ochilor pe fața inundată^ de lumină, o curioasă mişcare, care n-ar f^ putut spune dacă a fost simpla expresie de admirație pasivă sau chiar îndrăzneață nădejde.' ^ ^

în orice caz împrejurarea îi plăcuse. Cine putea n străinul acela, din unicele lui gesturi de-o clipă aidoma lui Nae Inelescu, dar în sfîrşit... un Inelescu înalt !

Doamne, de ce, fără să vrea, se gîndea la astronomul acela, care descurajase într-atît pe domnul Cornoiu!

Comitetul executiv al partidului se adunase jn casa domnului Cornoiu. Venirea la putere era iminentă, şi potrivit obiceiului, pentru a nu fi surprinşi nepregătiți sau în plina ceartă pe locuri, listele trebuiau făcute din vreme. Ele nu se complectaseră desigur pentru că rivalități erau destule, dar aveau să se stabilească definitiv joia viitoare.

După o energică alocuțiune a avocatului Necşulea, în, care acesta spusese lămurit şi-n murmurul aprobativ al tuturor, că în sfîrşit, după atîtea servicii dezinteresate, statornicei şi cu adevărat edificatoare în ceea ce priveşte imensa popularitate a domnului Cornoiu, menținut deputat de cincisprezecej ani încoace, reprezentînd la guvern sau în opoziție un județ,

poate cu cel mai mare contingent de populație, „centrul va trebui să țină în seama că în viitoarea constelație ministerială şeful nostru mult iubit e necesar sa-şi aibe locul său bine definit şi nu unul din cele secundare".

Şi cuvîntarea^ lui Necşulea, pornind de la acest punct, începu sa crească amenințătoare, făcînd pe toți ceilalți sa caşte ochii, iar pe domnul Cornoiu să şoptească printre grupuri glumeț, pentru a^ retuşa meşteşugit impresia : „Nu v-am spus eu — Necşulea ăsta e tăios ca un cuțit... nu v-am spus eu că el e «cuțitul partidului»"...

Iar cuyîntul lui Necşulea avea rezonanțe de claustru, tăia sec şi lapidar, urca logic, vizînd temeinic ținta ; el ținea în timpul vorbirii capul plecat, pentru a fulgera auditoriul pe sub sprîncenele negre şi îmbinate, în vreme ce pielea arămie a feței şe zbîrcea necontenit în rictusuri demonice, iar barbița mică şi neagră juca nervos sub tăişul cuvintelor. El termină cuvîntarea cu ochii în ochii Zinei, care, prin uşile ce se deschiseseră larg, intra în fruntea slugilor cu tăvi întinse de argint, încărcate de gustări şî pahare :

- Ne iubim desigur partidul, dar nu putem admite ca județul nostru, de o atît de mare importanță economică, sa fie metodic lăsat la o parte pentru județe de mai puțină importanță. Ne iubim partidul, dar partid înseamnează oştire şi şef împreună, şi contingentul considerabil de alegători pe care-1 aducem centrului va trebui să fie marcat de recunoştința acestuia prin diplomarea şefului nostru cu unul din locurile supreme de încredere ale țării...

— E drept... Bravo... Ura... porniră aprobările şî aclamărîle scurte şi guturale, făcînd, contra voinții sale, să roşească vizibil pe doamna Cornoiu, căreia plesnetele de bici ale vorbelor Iui Necşulea îi pusese brusc singele în mişcare, ca una ce avea să împărtăşească deliciile onoarei acelui „loc suprem de încredere" cuvenit soțului ei. Aşteptă ca furtuna să se potolească, făcînd sforțări supraomeneşti sa reziste tumultului ei, păstrîndu-şi calmul suveran. Centrul furtunii era în grupul profesorilor de la fostul gimnaziu „Banul Mihai", acum, grație intervențiilor lui Cornoiu, mare liceu. Atît foştii lui colegi țfe catedră, cît şi noii-veniți aduşi de dînsul îşi exprimau făţiş şi zgomotos dragostea şi recunoştința. Cel mai inimos şi_ mai zurbagiu dintre ei şî care dăduse entuziasmat şi puternic tonul aplauzelor era desigur cel mai mic fiziceşte :

Nae Inelescu. Pentru neastâmpărul lui şi pentru statura lui, Cornoiu — căruia îi plăcea sa-şi denumească partizanii cu porecle pline de sens şi promisiune, spre a-i lipi şi mal mult de dînsul — îi mai spunea, pe lîngă „omul faptei", şi „inima partidului".'

La fel de convins de spusele lui Necşulea, cu gesturi largi din mîini scurte şi complectând pe oratorul precedent prin argumente spuse tare şi răspicat, însă neauzite de nimeni din cauza tumultului ce se iscase, era Nedan, Grigore Nedan, de latina şi greaca, aproape tot aşa de mic ca Inelescu, însă ceva mai gras şi rubicond ; el nu părea deloc supărat de zgomotul acesta, ba chiar privlndu-1 mai bine, ai fi crezut că profită de ocazie să-şi facă datoria cît mai neobservat. încheie totuşi atît de violent, ca se făcu deodată tăcere şi convinse aplauze porniră furtunos din toate părţile.

Grupul avocaţilor, prin definiţie mai precaut, aplauda mărunt şi cu entuziasm măsurat ; prodecanul baroului şi vice-preşedintele partidului, Porumbacu, deşi ţinea chiar în timpul cuvântărilor palmele lipite şi ridicate ostentativ, însă într-atît domina pe figura lui roşul-galben şi cu atîta asiduitate privea la cei de faţă, rînd pe rînd, încît era limpede că vrea sa arate celui ce-ar fi fost dispus sa zugrăvească centrului scena de faţă, că aplauzele lui au fost destul de potolite şi că era nevoit să le dăruiască din politeţe pentru amfitrionul care-1 observa fugitiv şi înţelegător.

Cînd aclamaţia se ogoie, doamna Cornoiu înainta urmata de Esti şi de ceilalţi servitori printre invitaţii ce se plecau adînc ; ea răspundea la mulţumiri şi salutări reţinut şi eu bunăvoinţa, pe care ar fi vrut s-o arate cît mai vădit de circumstanţă. Pe Necşulea, ca o mulţumire pentru frumoa-] sele lui cuvinte, ţinu să-1 servească personal.

De Nae Inelescu îi fu teamă să n-o salute, cum avea obiceiul la doamna Nedan, cu vreo reverenţă romantică, cu mîna lăsată galant spre podea, scandîndu-i„în faţa frumuseţii, *signora,* mă închin", sau altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. îşi compuse deci o figură energica şi-I brava cu severitate. însă Nae Inelescu se arată chiar excesiv de discret, ceea ce-i plăcu, răsplătindu-1 cu un zîmbet, pe care el arătă că 1-a primit, cu maestră fineţe.

Domnul Cornoiu profită de ocazie ca să facă în gândi apelul. Va să zică erau cîteva lipsuri: bun ! Se aştepta lai ele... în᾽ă erau şi unele la care nu se aşteptat Acestea îi ţaiară linii adânci în răbojul minţii. Doamna Cornoiu, nereţinînd bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru întîiaşi dată, îl întreba în şoaptă care-i Andrei Lazăr. Examinîndu-i acum din nou, nu găsea silueta aceea înaltă şi suplă, a celui care o salutase deunăzi. Domnul Cornoiu se interesă de Lazăr, punând pe figură un zîmbet de nepăsare.

— De la un timp, s-a închis complect în casa, iar cînd vine la ore e cu totul străin de toată lumea ; pare foarte preocupat... naiba ştie de ce..., lămuri Nedan, care era socotit prietenul cel mai bun al lui Lazăr... Eu i-am spus c-am dori cu toţii să-1 avem astăzi printre noi şi mi-a promis că vine... dar... Uite-1...

Se întoarseră cu toţii, pînă şi cei care-1 ştiau, la fel de curioşi să vadă aceasta figură bizară. Doamna Cornoiu se întoarse cea mai din urmă, nu fara puţin necaz pe roşul acela ce-1 simţise sarindu-i în pomeţii obrajilor. îşi strânse însă buzele şi lăsă capul pe spate într-o atitudine demnă şi uşor dispreţuitoare, pe care trebui s-o părăsească îndată. Dar ce dracu ! Asta era un oraş de eschimoşi ?

Căci în uşă ezita încă trupul firav şi mic al lui Lazăr, de pe care se lăsa greu pe o parte capul acela speriat, ca o floare grea pe un lujer prea subţiratec. îngăimînd ceva neînţeles şi fără a da mîna cu nimeni, nou-venitul se strecură prin mulţime, făcîndu-şi loc cu stângăcie ; greşi apucînd-o printre avocaţi, de unde cu greu îşi găsi ieşire spre grupul colegilor lui. Acolo se statornici între Nae Inelescu şi Nedan, răsuflând lung şi uşurat.

Toata lumea începu să rîdă. Domnul Cornoiu, zîmbînd Indulgent, se duse după el să-i stringă mîna.

— Bine-ai venit, domnule Lazăr.

— A, iertaţi-mă, domnule Cornoiu... Credeam că nu sunteţi...

— în casa mea ?...

— Credeam că... n-aţi apărut... nu v-am văzut aci, în cameră...

Şi roşi de tot, în rîsul general.

Dar supKciul Iui nu se sfârşise complect. Căci tocmai pe cînd Cornoiu revenise în grupul avocaţilor ca sa-şi exprime nedumerirea că unul din partizanii din barou, Tintorescu, nu-i de faţă, decepţia puternică de la început a doamnei

Cornoiu se risipea cu atita repeziciune, de parcă fundul conştiinţei sale s-ar fi spart în mai multe părţi deodată. Mişcările stîngace ale lui Lazăr şi rîsul homeric pe care-1 provocase o dispuseră, iar micul profesor îi apăru acum nespus de simpatic. Mişcările lui fuseseră atît de copilăreşti şî atît de potrivite cu dimensiunile sale că ea, care nu-1 părăsise încă din ochi, îşi simţi din nou faţa luminîndu-î-se de rîs şi plăcere, îl examina înveselită şi constată ca mititelul cel nou n-avea nici faţa şi nici trupul prelung ca Nae Inelescu, nici pîntecul bine crescut al Iui Nedan ; proporţia la el era perfecta, iar aerul copilăresc pe care-1 păstra continuu îi da un farmec deosebit.

Mai ales acum era tare simpatic, adăpostit acolo în siguranţa, între prietinii lui buni şi mici ca şi dînsul, de după care ochii i se deschideau enormi şi negri pe figura sidefie cu mici mustăţi brune, căutînd pe furiş la cel de faţa şi apoi — socotindu-se că nu mai e observat — îndreptîndu-i sperioşi la dînsa, pentru a-i căsca îngroziţi şi a-i pleca de îndată, cînd descoperi că ea îl urmarea surîzătoare. Ea veni să se aşeze lîngă dînsul şi cînd se aplecă deasupră-i avu şi mai mult impresia micimii lui. însă, acum îi plăcu nespus această senzaţie. înfăţişarea Iui brună şi mai ales ochii aceia tot aşa de mari ca ai eî, precum şi, de buna seamă, impresia de proaspăt, de dichisit, de curat, pe care ţi-o dau unele persoane de parcă în orice moment tocmai au isprăvit să se spele şi să se gătească, timiditatea asta excesiva şi roşul de fecioară care se îmbina într-atît de puţin obişnuit cu sideful obrazului, vorba borborosită în gît de sfiiciune ; toate acestea trezîră în doamna Cornoiu senzaţii pe care ea le găsea cu satisfacţie noi, dar care nu erau decît vechile ei simţiminte de grandoare, plăcerea aceea de dominare şi de proteguire, care-şi găseau în sfîrşit o formă nouă de manifestare. în mintea ei, el se cuprinse îndată în cadrul celor auzite despre dînsul şi tabloul se complectă de la sine cu uşurinţă: îl văzu în mijlocul aparatelor curioase cu care-şi cheltuia lefurile sau căutînd cu luneta misterioasele semne ale depărtărilor, în pacea profunda a nopţii. Şi-1 întrebă de vorbă, privind în ochii care se plecau necontenit, spre a se deschide iarăşi spre dînsa, enormi, ca două găuri de întuneric, stînd parcă s-o soarbă în infinitul lor negru şi misterios, cu bizarele reflexe ale firişoarelor de aştri minusculi, de cometi,

de cataclisme universale. Ea avu parcă o tresărire uşoară în faţa acestor abise, dar rîse şi mai voioasă numaidecît apoi, cunoscînd dîntr-o dată în privirile profunde şi deschise în nemărginire, ca el, de bună seama, a şi început s-o iubească.

înţelegea de minune acest lucru, deşi acum, în mijlocul atitei lumi, era cu neputinţă să-i scoată ceva dintre dinţii mici şi feminini, de-o albeaţă şi de-o regularitate de invidiat, mai mult decît îngăimeli şi monosilabe sau răspunsuri atît de încet spuse, că urechea ei fina trebuia să se forţeze ca să le audă. însă toata sala credea ca doamna Cornoiu se distrează pe socoteala bietului Lazăr; astfel, cînd ea aduse singură să-1 servească, cu toţii rîseră din nou de stîngăcia lui de a primi ce I se oferea şi de tremurul paharului înalt si lătăreţ de şampanie în mînă, care ameninţa să se verse şi care fu dus cu o mişcare speriată la gură şi sorbit aproape tot dintr-o înghiţitura. Inelescu găsi de cuviinţă să plaseze cîte va spirite, la cari mulţi rîseră ; dar doamna Cornoiu ramase serioasa, contemplînd îngăduitoare figura mută şi rugătoare, pe care desluşea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii neaşteptate şi profunde, o iubire amestecată cu teamă parca... Doamne... cu frică... un obraz atît de catifelat, căruia poate i-ar sta mai bine fără mustăţi...

Toate conversaţiile din sală se întrerupseră deodată în acelaşi timp, cum se întâmplă uneori, tocmai cînd ea îl întrebase despre lunetă şi observaţiile lui. Şi atunci, după mai multe îngăimeli de neauzit, deveni deodată guraliv şî-i declară că luneta sa, un minunat de bun Secretau de 110, poate să despartă duble chiar pînă la o secundă de arc. întrebîndu-1 ce sunt acelea duble, el povesti ceva despre aceste misterioase stăpîne ale infinitului, de bizarele lor împerecheri de culori, de straniul efect pe care-1 produc în sufletul privitorului.

— Iată pentru ce a dat Lazăr atîţia bani pe telescopul lui, îl întrerupse iarăşi Inelescu, nu tocmai în apele sale, „ca să vadă stele verzi".

— Pentru aceasta puteam să-ţi prezint eu la alegeri pe lake Răsucitu, şeful agenţilor mei electorali, complecta domnul prodecan Porumbacu, în rîsul general.

Doamna Cornoiu avu o strîmbatură uşoară din buze, găsind^ spiritul prea vulgar, faţă de căldura cu care vorbise Lazăr. Dar cuvintele lui Porumbacu întoarseră iar discuţia ge-

nerala Ia alegeri, şî Zina găsi că trebuie să iasa, dupa ce împărtăşi micului astronom că ar fi curioasa sa yadă şi dînsa astfel de lucruri. însă pentru că plecase apoi atît de repede, e! conchise că numai de politeţe i-a făcut propunerea şi îndată marea dispoziţie se preschimba într-o adîncă mîhnire, la gîndul că poate vrusese numai să se distreze şi că el fusese partea amuzantă a programului.

Aceasta cu atît mai mult cu cît acum nimeni nu se mat uita la dînsul şi tonul discuţiei generale era atît de violent că nu se mai înţelegea nimic.

într-adevăr, recunoscător, domnul Cornoiu lasă sa se înţeleagă că la viitoarele alegeri Necşulea va fi al doilea pe lista Camerei, urmînd ca Porumbacu să fie întîiul la Senat. Porumbacu conveni, dumirindu-se de ce Necşulea era într-atît de pornit, şi se presimţea atît de jicnit dacă Cornoiu nu va fi ministru. Ceilalţi cerură să vadă cum va_ fi distribuit restul locurilor. Dar pentru a evita nemulţumiri, contra lui, personal, Cornoiu riposta că asupra acestora discuţia ar fi prematură. Pentru că deşi sunt semne evidente de căderea guvernului şr el are indicii zdrobitoare de la Bucureşti, însă pînă nu va fi consultat întregul comitet judeţean nu se va pronunţa asupra complectării listei.

Se rosti uşor numele absentului Tintorescu ; Cornoiu strîmbă din nas. Avocaţii pretinseră îndată că ei înţeleg ca grupul lor să fie bine reprezentat în viitoarea legislatura, ocupaţia lor fiind o chezăşie că *se.* va vorbi atunci în parlament. La care Cornoiu, după ce arătă pe Necşulea, răspunse rinjind prietenos, în aplauzele profesorilor :

— Sunteţi perfect de bine reprezentaţi: afara de asta partidului nostru îi trebuie vorbitori de talent, care sa ştie mai ales cînd trebuie să tacă. Ceea ce produse oarecare rumoare în grupul din jurul lui Porumbacu.

Atunci interveni Nae Inelescu, care, puţin cam contrariat şi neştiind încă ce să creadă de atitudinea doamnei Cornoiu, îşi arătă înţepat mirarea că se pune chestia talentului pe categorii profesionale şi i se păru nostim că domnii avocaţi, mai ales, pretind aşa de firesc ca această însuşire superioara e un apanagiu al lor pe care l-ar căpăta odată cu diploma de licenţa în drept.

— Şi eu am această licenţă, domnilor, şi mai am încă una, şi cu toate astea nu cred cu tot dinadinsul că talentul

e rezultatul unei simple sau mai multor patalamale, sau că e ca o bucata de pămînt pe care o cîştigi prin două ieftine chiţibuşuri procedurale ! Talentul, d-lor, nu se proclamă, se vede...

— In orice caz la dumneata nu se vede nimic... se auzi c voce.

— Şi crezi că se vede la dumneata ? răsună alta.

— Nu sunteţi în chestie...

— E timpul, domnilor, se ridică peste glasurile anonime vocea lui Nae Inelescu, ca şi în partidul nostru să se facă *loc* talentului.

— Atunci niciodată n-ai să fii deputat...

— N-am pretenţia...

— în partidul nostru, interveni vocea groasă a lui Porumbacu, care se apropie voluminos de micul vorbitor, totul merge la rînd, domnul meu. în partidul nostru — se aplecă el cu degetul întins în semne de mustrare, ca un părinte deasupra copilului — e ceva mai important decît orice talent şi acest ceva a dat tăria partidului nostru, cum a dat putere *ş',* ţării noastre să reziste de veacuri contra tuturor aventurierilor ; şi această mare însuşire a partidului nostru a fost disciplina, domnule, a fost respectul pentru cel mai bătrîn şi pentru cel mai înainte venit, a fost ascultarea oarbă faţă de şef... asta s-o ştii dumneata...

Un ropot tunător de aplauze întrerupse pe vorbitorul care impresionase profund şi ca glas şi ca conţinut. Nae Inelescu, care nu-şi pierdea cumpătul de obicei, aruncă o privire spre Cornoiu pe care-1 văzuse rizînd aprobator, cînd începuse să ia în răspăr pe avocaţi ; de astă dată şeful avea cea mai severă înfăţişare şi aplauda cel mai zgomotos. Nae Inelescu se mai uită şî-n grupul din fund al prietinilor săi. Dar văzu pe Nedan foarte încurcat, neştiind ce să facă cu mîinile^ şi cu ochii, în vreme ce Andrei Lazăr stătea pe scaun întors pe jumătate, complect absent de această atmosferă, cu ochii pierduţi prin geamul întunecat, undeva, în cerul înserării timpurii de toamnă.

Nae Inelescu, pentru a nu pierde definitiv partida, aştepta ca aplauzele să înceteze. Apoi ridică şi el cîteva elogii abil aduse disciplinei şi respectului, conveni că acestea au fost virtuţile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc, şi asigură că el personal n-are

nici o pretenţie, nici măcar nu s-a gîndit la vreun loc în parlament, cu atît mai mult cu cît e convins că firii lui de vagabond, incapabila să se fixeze, nici în Capitala, unde capitalismul modern şi industria au anihilat orice farmec patriarhal, nici în oraşul acesta, unde s-a obişnuit prea mult, nu i-ar conveni decît un post de inspector şcolar (aci toata lumea conveni că Nae Inelescu vorbeşte cu toată sinceritatea) ca, pe lingă dorinţa vie de a duce facla datoriei aşa cum o înţelege el prin colţurile ţarii, sa-şi poată astfel satisface în acelaş timp şi predilecţia sufletului sau (asta tocmai ca sa le arate tuturor ca la dînsul, oricum ai lua-o, interesul material nu contează) pentru rătăciri inopinate în oraşe necunoscute, cu farmec necunoscut, cu posibilităţi de viaţă inedite şî atrăgătoare.

— Dumneavoastră ştiţi că ambiţiile mele se rezuma la satisfacerea pasiunilor mele, aş putea zice la satisfacerea pasiunii mele unice — pleda el mai departe cu căldura, înduioşat de sine însuşi, împrumutînd o mina de cea mai deplină dezinteresare — aceea a sondarei necunoscutului cu toate derivatele lui, cu plăcerile lui lirice pe cari nu mai le număr, întîlniri neaşteptate, mici iubiri la început, niciodată neterminate etc, etc, etc... cari n-au nimic a face cu ambiţiile dumneavoastră politice... trecînd, zic, prin marea vieţii, doar frolînd valurile ; cu bagajul gata oricînd de plecare... dorinţa asta pe care soarta nu mi-a permis s-o realizez încă şi^pe care mi-am amăgit-o, făcîndu-mă profesor de geografie.^ zîmbiţi, desigur... iar a început Nae să-şi debiteze trăsnăile !... Dar ăsta e adevărul, scumpe domnule Necşulea, care zîmbeşti atît de mefistofelic ! Daca-mi dai voie să ţi-o spun, dumneata urmăreşti satisfacerea scopurilor dumitale materiale, te admir pentru asta, dar da-mi voie sa rămîn la preferinţele mele, copilăreşti, poetice, poţi zice în fina d-tale ironie...

— Nu, domnule Nae Inelescu, întrerupse Necşulea, mă gîndeam numai, cînd zîmbeam, ce ideal apostolat de inspector şcolar vei împlini dumneata căutînd prin oraşe iubirea ?a început...

— A... pardon... domnul... apostol al... al... al ce mă rog ?... ce apostolat reprezentaţi dumneavoastră... în numele cărei idei noi trebuie să vă promovăm al doilea pe listă...

— Lăsaţi, lăsaţi, interveni domnul Cornoiu, al cărui gînd alunecase prin zigzagurile ripostelor şî evoluase, o clipă, pe strada doamnei Şoimu, întărîtat şi jignit. Nu admit supărări...

— Nu se supără nimeni, domnule Cornoiu, am spus-o adineauri, disciplina înainte de toate...

— Iar eu propun să-1 punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la şcolile de fete...

Rîsul care se porni nu mulţumi prea mult pe autorul glumei, căci atunci cînd era gata s-o facă, el se gîndîse o clipă dacă n-ar fi mai bine să nu ia pe Inelescu în zeflemea, ci sa încurajeze o mica dezbinare între acesta şi Necşulea. Dar ambiţia de a trece drept usturător glumeţ fusese mai ure.

Dupa ce consfătuirea propriu-zîsă se termină, întru tîrziu, invitaţii nu plecară cu toţii ; cea mai mare parte ramaseră pentru cină şi se raspîndiră în largile saloane ca să se aşeze la mesele de *poker* sau în jurul măsuţelor cu lichioruri, ţuică şi gustări, sub privirea scrutătoare, deşi cu aer de distrată indiferenţă, a domnului Cornoiu. Nimeni, în afară de grupul restrîns al lui Porumbacu, nu paraşi casa domnului Cornoiu pînă nu-şi motivă amfitrionului plecarea.

Fostul profesor le primea scuzele cu clătinări aprobatoare şi largi din cap, cu deosebit aer de bunăvoinţă ; însă cînd nu erau bine ticluite, numai un cunoscător desavîrşit ar fi putut distinge, în ochii săi, stingeri şi aprinderi subite de lumini, o oarecare mişcare pe sub pielea frunţii, o apăsare mai fermă a fălcilor, una într-alta. Dar totul înecat într-un aer de atît de mare bunăvoinţa şi înţelegere, că mulţi neştiutori îşi îngropară acum, fără să ştie, putinţa realizării speranţelor lor mai mult sau mai puţin modeste.

După ce petrecu astfel pe ultimul proscris, domnul Cornoiu se reîntoarse, freeîndu-şi podul palmelor şi socotind în gînd cu repeziciunea unui socotitor de restaurant pe prietinii tei sinceri. Le prindea numărul dintr-o vedere, ciorchini întregi de jucători şi chibiţi în jurul meselor pătrate şî cu postav verde, sau grupuri înfulecînd lacom sandvişurile cu icre negre şi cu şunca şi poftindu-se reciproc din ochi spre păhărelele sclipitoare, în care ardea, parca din vecii, culoarea rară a unui vin nemuritor.

Domnul Cornoiu era satisfăcut; numărul celor plecaţi cu şi după Porumbacu era incomparabil inferior celui al rămaşilor. De aceea îi îmbia pe toţi în jurul meselor...

— Ah, faceţi-mi plăcerea şi beţi din vinul ăsta... îmi daţi voie să ciocnesc şi cu dumnealor. Sau către cei din jurul meselor verzi: Ia să vedem... mie unde-mi faceţi loc... Şi pentru că se grăbeau toţi sa-i facă loc : Lăsaţi-ma colea, la senatori...

„Senatorii" erau cei bătrîni şi cei mai cu stare dintre prezenţi; erau toţi cu mult mai în vîrstă ca domnul Cornoiu, aşa ca zîmbetul lui părea ca spune tineretului : „ce sa mă fac ?... n-am încotro atlfel..."

Conversaţii se împleteau în toate părţile ; răspundeau rîsete şi voioşia se ridica de pretutindeni şi se confunda cu lumina revărsată din belşug a uriaşelor candelabre.

Doamna Cornoiu avea acum mai la îndemînă pe Andrei Lazăr ; stăteau în jurul unei măsuţe, la care nu era loc decît numai pentru ei doi; dintr-o parte îi învăluia, prin şir de uşi larg deschise, privirea lui Nae Inelescu ; dintr-alta, aceea mai piezişa şi mai discretă a lui Nedan. Lazăr era acum ca un şcolar cuminte, cu mîinile pe coapse şi cu ochii în jos ; din cînd în cînd genunchiul prindea să i se bată într-o cadenţă repede, nervoasa, care nu înceta decît atunci cînd băga de seamă că măsuţa a început să se zgîlţîie uşor.

Doamna Cornoiu îl examina într-una, complectîndu-şi observaţiile ; figura mică, delicată, palidă, fără a fi slaba, era într-adevăr acea a unui copil precoce, cu fruntea exagerat de înaltă, cu ochii mari, aşternuţi de un straniu luciu, intens, negru, neliniştitor ; părul închis ondula uşor la tîmple şi cununa lui părea să adaoge şi mai mult sumbrului misterios al ochilor ; pieptul îngust şi mîinile fine duceau închipuirea la un trup mic, dar plin, la braţe moi de femeie. Un copil ! conchise ea definitiv ; înmanunchind aspectul lui fizic cu sfiala, care-1 făcea acum să fie aşa de stîngad în îndrăzneala ce şi-o luase de a ridica ochii spre dînsa, rîzînd uşor şi înroşindu-se tot.

Ea-i răspunse cu rîs plin de simpatie, descoperindu-şi de-abia şiragul perfect al dinţilor ; îl îmbie la vorbă, îl provoca meşteşugit, dar fără efect, cu mici cochetării la aşteptatele complimente, în legătură cu nenumăratele ei frumuseţi, ia care-1 vedea căscînd ochii lacomi, pentru a-i pleca numai decît grăbit şi speriat, ca şi cînd ar fi vrut sa le adulmece acolo, într-ascunsul şinei lui, şi pentru a-î ridica din nou la fel de grăbit şi fricos, ca şi cînd s-ar fi temut să nu dispară în răstimp minunata comoară. Şi pieptul i se umfla larg, umplîndu-se de savoarea aceea femeiască, pe care acum întîia oară o simţea degajîndu-se aşa de aproape, în cantitatea asta şi-n gradul acesta înalt, îmbatîndu-1 ca o puternică mireasma.

Adusese iarăşi vorba — şi ea trebuise să cedeze — la aparatele lui astronomice, în mijlocul cărora se simţea Ia îndemînă. începu iarăşi sa-i înşire priveliştele care ar putea fi \ăzute cu luneta lui, vrînd s-o facă să-şî arate din nou dorinţa de a veni să le vadă.

Era grozav de sigur ca o serie de duble colorate, inelul lui Saturn, un detaliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roşie din Jupîter, nebuloasa Andromedei şi a Cîinilor de Vînătoare, în sfîrşit tot ce e mai „senzaţional" în spectacolul cerului, vor fi de ajuns ca s-o biruiască definitiv, s-o lege în lanţurile grele ale pasiunii oarbe — pe care el, amatorul amorezat de cer, le simţea atît de solide şi de dulci — de luciul în noapte, al tubului de alamă, despicînd tainele nevăzutului.

Dar toată aceasta manevra pentru a o atrage în cursa, pe care el o credea infailibilă, o conducea cu stîngăcia lui obişnuită, cu aceeaşi încetineala nehotărîtă, cu acea îndeletă persuasiune, care constă din a lăsa să ţi se strecoare gîndurile în mintea convorbitorului, pentru ca propunerea pe care aî vrea să i-o faci sa-ţi vie tocmai de Ia el.

Metoda ar fi fost desigur bună în mîinile altuia ; el însă tremura ori de cîte ori făcea un pas înainte în dedalul incoherent de smălţate descripţii, cu care o îmbia, se îngrozea după ce 1-a făcut, o ţintea cu ochii atît de fierbinţi în aşteptarea încuviinţărilor dorite ; că ea îl descoperi îndată, îl văzu întreg ascuns, atît de mic şi de speriat în dosul uriaşei lui stratageme, că o podidi rîsul. El se cutremură acum de sus pînă jos şi rămase cu ochii căscaţi, cu inima bătîndă sa se spargă, la acest rîs sonor care adia spre el o teroare nouă ce pîlpîia şi se înălţa din adîncurile subconştiinţei ca neastîmparul limbii de şarpe, făcînd să pălească minunatele lui stele.

Căci credea pînă acum că acolo, lîngă ocularul lunetei, se desparte hotarul lumii: credea că e de ajuns ca în cercul de întuneric al obiectivului sa apară deodată cele două picaturi, de rubin şi de smarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, ca poate hoinări, mîntuit cu totul de lumesc, pe surele căi ale haosului ; era secretul tăriei lui, pe care şi-1 mărturisea, cu satisfacţie, acolo lîngă ochean, în nopţile profunde de vară. Credea ca a rezolvat definitiv problema necurmatei nelinişti a mistuitoarelor mirajii ; şi acuma, iată, simţea că femeia asta atît de apropiată de dînsul, cu ochii aceştia atît de nepătrunşi, cu surâsul atît de moleşitor, cu suflul parfumat, nu va mai rămîne dincoace de ocular. Căci părul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul decît culoarea îmbătătoare a aştrilor; îl vedea de acum împletindu-se printre constelaţii, desfăcîndu-se din inelul lui Saturn, luminînd misterios ca o chemare a hăului în straniul neclintirilor îndepărtate cu milioane ani de lumină ale apariţiilor nebulare,

Şi o privea uimit, cu ochi turburi de boală ; iar ea surîdea, tronînd de acum stăpână pe sufletul acesta sfărîmat în cîteva clipe, căcî, deşi nu văzuse niciodată steaua Alfa din Hercule şi nici habar nu avea sa facă apropieri între parul ei şi culoarea aştrilor, ea ghicise, fără prea multă amăgire, ca inima asta deschisă de copil este de acum a ei ; se stringe, se umflă, trăieşte prin ea şi, Doamne, va trebui sa înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei.

O milă dulce o cuprinse atunci, încît abia se putu stăpîni să nu-i ia capul în mîini şi să-1 sărute ca pe al unui copil nespus de delicios.

Iar gîndind astfel fiecare, ei vorbeau înainte cu cuvinte de sărbătoare, presărate de spirite, pe cari le căutau cît mai alese în cutia de deasupra gîndului, şi se înţelegeau de minune ; îşi mărturiseau preferinţele în artă şî lectură, care, cu bunevoinţe reciproce, se nemereau toate să fie aceleaşi, trasau primele planuri de întîlniri, deghizate deocamdată chiar în ochii lor sub felurite vizite sau drumuri unde ar putea frecventa, împreună, ore la care ar putea să se vadă mai de aproape sau mai de departe, şi care, întâmplător, se potriveau dinainte, fără ca ei să-şi dea seama şi fără ca să răzbată de la unul sau de la altul vreo intenţie de a le face să coincidă cît ma! perfect.

Zadarnic, undeva, nevăzut, într-o camera vecină, Nae Inelescu, puţin cam păcălit de gustul îmbietor al vinului, dăduse drum vijelios unei arii favorite din *Don Pasquale,* cu o pasiune cu mult mai arzătoare ca de obicei.

Poate l-o fi ascultat şi o fi mulţumit pe alţii cu cîntecul lui ; în orice caz, a mulţumit pe drăcoasa Esti, care-şi făcea des de lucru în camera unde cîntăreţul dăduse frîu atît de larg glasului ! iarjnai pe urmă privirii ce spunea multe, cînd ea-şi înteţise intrările, şi chiar mîinii care se lăsa activă de la şold pe genunchiul fetei, cînd se întâmpla să nu fie decît numai ei doi în odaie. Şi poate l-o fi mai ascultat Nedan, din camera vecină, atît cît îi permiteau profundele lui gînduri, in care căzuse cu totul, aşa mic şi bombat cum sta în fundul fotoliului, privind pe furiş la profilul doamnei Cornoiu, Ia unghiul elegant ce-l făcea piciorul ei prin rochie, de sub tivul căreia apărea apoi, în ţesătura lucioasa a ciorapului de mătase, minunea lunguiaţă a pulpei şi a gleznei, făcîndu-I să-şi vîre capul în palme şi să fixeze zigzagurile parchetului oftând cu convingere : „Ea... ea este : *Berthe au long pied..."*

Dar cei doi rămaseră pînă la sfîrşit străini de tot ce se petrecuse în jurul lor.

Domnul Nedan îşi luase paltonul şi aştepta pe Lazăr să iscălească în condica de prezenţa. Nae Inelescu, care mai avea şi ora următoare, se legăna pe picioarele dindărăt ale scaunului ; în cancelaria lungă şi îngustă, în jurul mesei asemenea lungi, ca de mare consiliu, nu mai era nimeni altcineva.

Iar Nedan încheia conversaţia, care se legase în recreaţia dinainte :

— Ce mai, domnule, în istorie toate femeile mari au fost mari şi ca fizic ; în orice caz înalte... Mă rog, ţi le poţi închipui altfel, ţi le poţi închipui mici şi cu picioarele scurte, făcu el cu dispreţ profund amintindu-şi picioarele fostei sale soţii.

Dar Inelescu, care în recreaţia anterioară îl combătuse, pe motiv ca nu era mai firesc ca printre atîtea femei de care pomeneşte istoria să nu se fi întâmplat şi de cele mici, crezu

ca-i poate servi şi un exemplu, găsit în timpul orei intermediare :

— Dar Jeana d'Arc ? întrebă el deodată, făcînd cu ochiul lui Lazăr.

— Jeana d'Arc ? Dar o călăreaţă grozavă ca aia fatal trebuia să fi avut picioarele lungi... Cum ar fi putut ea stăpîni caii uriaşi ai evului mediu, cînd se repezea în galop la duşmani ? Pentru ca erau lupte alea, domnule !... Şi dumneata ştii ce va să zică un cal medieval, ce va să zică un cal de Normandia ? Uita-te la caii primăriei ; numai astfel de animale pot duce pompele de fier, după cum în evul mediu duceau grelele armure de metal. Apoi pentru aşa cai trebuia sa ai picioare nu glumă !

— Ah, care va să zică nu era chiar de neapărată nevoie să fie mare din toate punctele de vedere... Va sa zică pentru a fi istorică o femeie era suficient sa aibe doar picioarele lungi... Interesantă teorie şi îndrăzneaţă, n-am ce zice... Zi, o fată slabănoagă, sfioasa şî religioasă ca Jeana d'Arc, dacă n-avea picioarele lungi...

— Astea sunt ironii ieftine, domnul meu ; şi pe urma te înşeli amarnic daca-ţi închipui că Jeana d'Arc a fost slabănoagă şi sfioasă şi... După tradiţie a fost o fata voinica şi vitează... Poftim, Jeana d'Arc sfioasa... mai auzii şi p-asta.^ Englezii au făcut-o uscata şi nevoiaşa, tocmai sa reiese ca ea învingea prin vrăji... Toate femeile istoriei au fost, domnule, înalte şi voinice... au fost ceea ce se cheamă *„belles"*, adică frumoase şi impunătoare, nu simpe *„jolies"*, adică frumuşele, lipsite de o voinţă superioară, de ambiţii dominatoare, de puterea de a subjuga şi conduce...

Nae Inelescu făcu haz mare de această deosebire de înţelesuri.

— Bravo dragă, ai putea să brevetezi acest *trouvaîlle.* Deşi eu te-aş sfătui să rămîi la filologia ta clasică şi să te laşi de cea modernă... Şi de reconstituiri istorice... Păi bine, tinere, izbucni el şî mai forte după o pauză, gîndind la picioarele-î scurte ; ce are a face structura sufletească a individului, inteligenţa, curajul lui, cu structura corporala ; antropologia e martoră că nici nu poate fi vorba de ceea ce spui... Mai mult chiar, indivizii mici au jucat roluri din cele mai mari : Napoleon, Ştefan cel Mare, Carol cel Mare.

— Eu vorbesc de femei, domnule... Şi-n orice caz, chiar de-mi vei găsi dumneata vreo excepţie în istoria modernă, în antichitate vei căuta în zadar... Toate femeile antichităţii au fost înalte şi vînjoase... toate eroinele şi toate împărătesele..._ Romanii nici nu s-ar fi uitat la fosta madam Nedan, te asigur, — aminti el cu răutăcioasa plăcere de soţia sa — pe cînd arheologia ne dovedeşte că numai o madam Cornoiu a putut în cursul veacurilor să provoace inspiraţia sculpturii greceşti şi a tuturor artiştilor antici...

Ieşhă, lăsînd pe Nae Inelescu furios pe sine însuşi că nu mai găsea încă un exemplu de femeie mică în decursul evurilor, care să fi jucat un mare rol şi de care să nu mai încapă îndoială că a fost mică. Dar cunoştinţele lui Istorice se cam ştersese din memorie, iar profesorii cari veneau acum din clasele întâmplau să fie, în ordinea intrării : de matematici, de ştiinţe, de gimnastică, „de tot ce vrei, domnule, numai de istorie nici unul !"

— Da, şi crezi ca va şti unul ceva ? se mîngîie el la urmă, hotărît să caute singur acest lucru, neînţelegînd cum un om scund ca Nedan poate susţine o astfel de erezie, cînd el îşi da seama de minune, ca adevăratul farmec, chiar pentru un om mare, e tot femeia mică (Inelescu între timp se dusese de mai multe ori la doamna Nedan, în zilele ştiute, dar Zina nu mai venise), —• în iubirea adevărată şi firească intrind şi un contingent respectabil de instinct de protecţie, de ocrotire ; apoi, de cînd lumea, preferinţa individului a fost pentru tot ce e *mignon* şi miniatură, rarele excepţii nefiind decît porniri nefireşti şi pervertite.

Nedan, ieşind însă, continuă sa convingă pe micul şi firavul Lazăr, care ascultîndu-1 făcea urechi tot mai mari, trăgîndu-se fericit şi nervos de mustăcioara neagră.

— ...Antichitatea nu poate concepe femeia mica. Zeiţele toate sunt creaţii gigantice, cari pentru a gusta plăceri muritoare cu oamenii, se strîng, devenind ca aceştia, însă păstrînd o statură apreciabilă, în aşa fel ca sa-şi păstreze prestigiul lor dumnezeiesc şi sa păstreze, asemeni amorului lor, caracterul de preferinţă şi de protectorat. Apoi se retrag în infinitul lor, destinzîndu-se subit la proporţiile lor universale, muritorul rămînînd cu farmecul gustării Infinitului, dar cu conştiinţa micimii lui terestre. Acesta e sensul adevărat al marei, al adevăratei iubiri, dragul meu. Să te simţi purtat ca un

copil pc braţele ei imense, să te simţi tu obiect mărunt, bibelou, jucărie, în mîinile acestea, care te mîngîie şî care ţi-au dat rara mulţumire că te-au socotit vrednic de a te considera jucăria lor...

Lazar deşi gusta cu savoare raţionamentul lui Nedan, rotuşi îi acorda o oarecare aproximaţie ; tocmai pentru ca-l interesa, figura lui se schimonosi în ticuri nervoase ca de obicei cînd nu putea să-şi răspundă complect la îndoielile lui sufleteşti şi intelectuale ; căci, deşi ar fi vrut sa fie astfel cum pleda Nedan, simţea ca argumentaţiei acesteia îi mai lipsea ceva care s-o facă perfect convingătoare. Oricît de limpede părea ea privită dintr-o parte, ca profesor de matematici nu-i găsea totuşi reciproca...

— Şi închipuieşte-ţi pe domnul Nae Inelescu vroind sa fie dominatorul... voind el sa imprime voinţa lui fluidului zeiesc, care sub înfăţişarea divină a doamnei Cornoiu, bunăoară, s-ar coborî asupra-i... e pur şi simplu caraghios.

Lazăr ridica din umeri. Amicul său se îndepărta, pierzîndu-se în subtilităţi fara temei. De obicei în faţa aberaţiilor el nu prea reacţiona. Ar fi fost un efort prea mare pentru dînsul să-şi ia partenerul din vîrful ameţitor al apogeului concluziilor şi sa-l ducă treaptă cu treapta înapoi, în subsol, spre a-i dovedi ca ipoteza pe care â luat-o de fundament e inexistentă. Totuşi, de data asta, tocmai pentru că simţea nevoia ca susţinerea asta neaşteptată să fie cît mai plauzibila, îndrăzni :

— Bine, bine, dar reciproca ?

— Cum reciproca ?...

— Femeia... ce faci cu femeia ? Dacă şl ea are preferinţe identice pentru bărbat... Adică, daca se întîmpla — şi ce să se întîmple, căci asta e de obicei — daca-l vrea şi ea mai înalt, mai mîndru, mai bărbat.

— Femeia ?... Mai înalt... Ha, ha, ha... inexact... femeia nu-l vrea astfel ! Bărbatul doar, în imbecilitatea lui, a înţeles aşa şi s-a întronat domnitor ; şi dacă a izbutit în celelalte direcţii, monopolizînd totul pentru sine, în amor femeia s-a răzbunat, femeia îl vrea jucărie în mîinile ei, auzi ? Asta e... asculta-mă pe mine... Excepţiile sunt exemplare slabe, supuse pieirii...

— Dar sunt mai numeroase excepţiile decît...

— Inexact...

— De cînd mergem pe stradă, n-am întîlnit decît femeî mici...

— Sunt toate pierdute... afara numai dacă or fi avînd corespunzătorul pentru care să fie mai mari... căci în definitiv ea poate avea şi alte însuşiri de superioritate decît cea fizică... dar în cazul acesta sunt in complecte... pe cînd tipul ideal e femeia înaltă, femeia... ca să zic astfel : femeia regina...

Apoi scoborînd vocea, reîncepu cu persiflagiul său preferit :

— Uită-te la nevasta-mea, la fosta mea nevasta... o femeie bine, ce să spun... aud că-i fac mulţi curte... Nu ma impresionează deloc aceste zvonuri şi nici măcar vreo amintire... Nimic, absolut nimic. Parca am fi fost complect străini... Ea crede pentru că am prins-o înşelîndu-mă cu un elev... care tocmai îşi trecea examenul de capacitate. Se porni pe un rîs zgomotos : Pentru că, dragul meu, nu mi se potrivea... era incomplectă pentru mine... era prea mică. Ori de cîte ori mi-aduc aminte de picioruşele ei scurte, destul de subţiri jos, dar îngroşîndu-se prea repede pîna sus, mă pufneşte rî-\u}... Pe cînd, închipuie-ţi, să fi fost mare, să fi fost siăpîna cu adevărat a fiinţei mele ! Aş fi fost intransigent ; aş fî ucis poate, sau aş fi iertat... aş fi fost ridicul... eu ştiu... în orice caz n-aş fi lăsat cu una cu două sa-mi scape un lucru preţios... Pe cînd aşa... o bagatelă... o pierzi orîcînd, fara interes...

Urmă o tăcere, în care timp Lazar, care ştiind cît e de subţire piciorul fostei doamne Nedan numai în intervalul de \z glesnă pîna la partea cea mai umflata a pulpei, calculă, mintal cam cît trebuie să se îngroaşe pînă în şold, avînd în vedere şi proporţia în care bustul i-era dezvoltat faţă de înălţimea totală. Socoteala aceasta turbură mult pe matematician. Dar îl turbură şi mai mult, cînd în mod firesc muta calculul la doamna Cornoiu, constatînd progresia într-adevar minunată a dimensiunilor necunoscute, ţimnd în seama pe cele cunoscute. Lazăr simţi chiar puternice zguduiri în spate ^i figura i se crispa iar, în toate direcţiile, îmbrîncita de curioasele lui ticuri.

— Experienţa vine trăind, dragul meu, continuă Nedan. Soarta doamnei Nedan se hotărîse de cînd am început să prind tainicul mecanism al mitologiei, care, oricît ţi-ar părea

o culegere de basme, e totuşi o ştiinţa în toată regula ,• e înregistrarea metodică a tuturor fluxurilor pe care intuiţia omenească le-a captat de-a lungul timpurilor în străduinţa ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo de vederile noastre ; acolo unde sălăşluieşte perfecţiunea şi modelul. Iar oricînd mintea omenească a socotit perfecţiune şi model tipul înalt şi nu prea subţire, cum se crede, ci bine împlinit. Spune-mi tu o zeiţa, cît de mica, vreo nimfă, vreo hamadriadă, vreo nereidă, a fost cîndva figurată în vreo arta avînd dimensiunile doamnei, din nefericire, încă Nedan... Mi-aduc aminte că, privind prin cărţile mele de arheologie toate acele figuri desavîrşite, această doamnă s-a apropiat de mine, mica şi insignifiantă, le-a privit cu răceală şi a strîmbat din nas. Pot să-ţi spun şi gravura : era o splendida amazoană, reprodusă după un basorelief necunoscut; reproducerea era pe-o planşă. Ştii ce a exclamat doamna Nedan văzînd-o : „Ce e cu pompierul ăsta dragă, de te uiţi la el aşa..." „E o amazoană, doamnă", i-am răspuns îndată pentru a o corija... „nu vezi ce supleţe şî ce graţie !**... „Oh, graţie la aşa girafa", mi-a răspuns, crezînd că eu glumesc. A fost inutil să mal continui... însă soarta ei se pecetluise. A mai avut şi proasta inspiraţie să se mai şî dezbrace ; ei bine, cînd am văzut-o rotunda ca o bilă de popicărie, am terminat definitiv cu dînsa. Iar peste cîteva zile am surprins pe acela... Şi pentru ca am ajuns aci, să elucidam şi acest punct: niciodată nu voi da în afară de merit o notă unui elev, fie în minus fie în plus, ăsta e un lucru sfînt la mine. Totuş, dacă n-aş fi în stare să fac acest lucru pentru nimic în lume, nici din răzbunare, nici din răsplata, de data asta am facut-o... Ei da, am facut-o... o mărturisesc... i-am dat măgarului mai mult cu doua puncte decît merita... î-am dat zece şi i-aş fî dat şî mai mult dacă s-ar fi putut.

Lazăr se despărţi grabnic de amicul sau; atîtea amănunte despre femei dăduseră peste marginile încăperii lui sufleteşti. Ca de obicei în astfel de împrejurări, se îndrepta cu zor nespus spre marele parc de la marginea oraşului, pe care-1 ocoli în mai multe rinduri pe aleea mărginaşe tăiată în măracinişuri uscate şî străjuită de copaci sălbateci, cu totul

neasemănătoare cu aleile dispuse artistic în preajma lacului din mijloc.

Aci era refugiul lui în clipele de mare enervare, în crudele momente ale înfrângerilor nenumărate în luptă cu propriu-i suflet, în rostogolirile năprasnice din infiniturile în care se avînta fără preget, cu ajutorul neliniştitei imaginaţii* al Secretanului cu obiectiv de 110 milimetri şi al motorului secret pe care-1 tot întocmea şi-1 dregea complîcîndu-1, din primii ani de profesorat, după un plan nou şi îndrăzneţ, şi care se îndărătnicea totuşi să nu-i iese la capăt.

Ocolul multiplu pe aleea neîngrijita şi destul de întinsa îl făcea în pas forţat şi ea îl istovea atunci la culme, îl trimetea acasă zdrobit ; aleea asta era pentru el biciul mai puţin barbar al călugărului care-şi flageleaza pornirile cărnii..

De astă dată însă, cu tot acest marş forţat, cu tot acest aer tare şi cu toate aceste ţepi de mărăciniş, care-i zgîriau vederile şi-i sfîşiau de obicei imaginile lascive din creierul încins, nu putu îndepărta chipul şi statura doamnei' Cornoiu* care trona acum, umplîndu-i tot orizontul minţei : gigantica, superbă, zeiţă — aşa cum o vedea Nedan.

Porni deci şi mai departe de-a lung de străzi pustii şî desfundate de mahala, stirnind zăcăminte de praf şi de gunoaie, poticnindu-se în adîncile hîrtoape. Casele se răreau» punînd între ele spaţii tot mai mari de livezi îngrădite sau de maidane triste. în curînd se trezi între case ţărăneşti ; cîini haini îl lătrară şi el se plecă sa-i alunge cu pietre. De obicei temător de animale şî mai cu seamă de cîini, de astă data se purta cu adevărată vitejie. Pocni unul atît de straşnic în spinare, ca la chelălăiala lui săriră toţi dulăii locului ; un ţăran îi veni în ajutor şi haita fu pusă pe goana îndată.

Atunci Lazăr se văzu nevoit să renunţe şi lacrămi de necaz zbiciră în colţii ochilor. Mulţumi pe ţăran cu bacşiş bun şi porni înapoi, gîndind că întîmplarea putea să se repete, în împrejurarea asta fără importanţă, îşi recunoscu întreaga lui viaţă : o lipsă de curaj fără pereche, o timiditate duşmană şl înverşunată, ce părea că stîrneşte singură elementele externe, care i se pun necontenit de*a curmezişul.

Vroia să cîştige spaţiul larg al luncilor, avea nevoie să rătăcească pe sub plopii înalţi şi goi, pe cărările undoiate şi strînse între păreţii zburliţi ai zăvoaielor de sălcii. Şi iată»

o mînă de eîini îl întoarce dîn drum ca pe un simplu zanatec oarecare sau chiar pe-o biată mîţă ; de ce oare jivinele au năvălit cu nemiluita asupră-i şi de ce grămada de pietre aruncate în ele n-a fost in stare decît să le întărite şi mai mult? De ce a fost de ajuns o singură piatră aruncata d-un ţăran în rîs şi-un singur chiot ţărănesc, ca toată haita sa se risipească îndată ? Pentru ca el avea haine orăşeneşti şî celalalt era în straiul cîmpului, obişnuit clinilor de ţară ? Dar poftim, surtucarul asta cum înaintează nepăsător, poftim cum dulăul ăla, care atrăsese asupră-i toata hărmălaia, se scoală din ţarină mîrîind... pentru ca să se retragă cu coada între picioare dinaintea pasului neşovăitor şi nepăsător al drumeţului !

Mergea acum călcînd domol, nesigur, lăsat în voia soartei, ca un om care se ţine după o înmormîntare. Cîinii drumului nu mai săreau asupră-i şi, iată, ce dulăi enormi şi fioroşi, pe lîngă cari javrele cu lătrat piţigăiat din sat păreau nişte fantome. Nici nu se uitau la dînsul şi-1 lăsau să treacă în voie, ca pe unul care nu le stîrnea nici măcar luare-aminte.

Şi Lazăr se închipui, umflîndu-şi deodată pieptul şi voinicindu-şi pasul ; se închipui dînd drum mersului dîrz spre un ţel hotărît şi statornic. Hm ! îndată lighioanele pămîntului s-ar arunca dinainte-i, sticlind ochi de foc şi rînjind dinţi subţiri de fierăstrău.

Şi-n minte prinse să se îngroaşe o dihanie absurdă de fabulă.

Oare unde mai văzuse, cîndva, una la fel ?

Ah, în vis ; acum cîteva nopţi: lighioana aceea de fier, cu oase ferecate, cu dinţi metalici, cu membre multiple şi informe, cu articulaţii fără sens. în odaia ascunsă, cu motorul neştiut de nimeni. Motorul înviase, îl trintise pe podele şi-1 devora cu tihnit nesaţ.

— A, a... *bonjottr,* domnule Lazăr... în sfîrşit te-am întîlnit... E-o adevărată victorie să izbutească cineva să te întâlnească pe dumneata. Dar bine, unde te ascunzi cu atîta talent, omul lui Dumnezeu ?... Un băiat aşa de drăguţ şi de simpatic ca dumneata, să te ascunzi în felul ăsta de lume !?...

Lazăr nu-şi putea crede urechilor. Persoana care-i vorbea era chiar doamna Nedan, mica doamna Nedan, gătita ^atît de elegant şi de provocator ; iar la fiecare cuvînt al ei, sînul sirius prea din scurt se zbătea ca o pasare captivă şi dornică de libertate. Cînd îi mai adresase lui vreun cuvînt doamna Nedan, neîntrebată şi încă aşa, în plina stradă, în mijlocul lumii forfotitoare ? Ba mai înainte, avusese chiar impresia că doamna Nedan îl considera cu oarecare compătimire jicnitoare, care-1 făcuse s-o ocolească pe cît îi sta în putinţă...

— De cînd domnul, amicul dumitale, căruia după lege sunt încă obligată să-i port numele, şi-a găsit garsonieră, n-ai mai dat prin casa, unde cred că ai fost primit cu drag de toată lumea...

— M-am gîndît... poate... am...

— Ah, nici nu găseşti cum să te scuzi. Dacă mi-a plăcut ceva la dumneata a fost sinceritatea şi lipsa de prezenţă de spirit, adică lipsa calităţii de a găsi prompt minciunile...

— O, nu doamnă... dar vedeţi... eraţi poate destul de necăjita ca să...

— Dar cînd alteîndva are omul nevoie de consolare, domnule Lazăr, decît la necaz...

— Vedeţi însă... situaţia dumneavoastră, cum să spun... vreau sa... abia mai bîlbîi Lazăr, care ţinea morţiş să nu se curme această convorbire, atît de neaşteptată, atît de delicioasă pentru dînsul. Aceste vorbe pe care i le rostea o femeie frumoasă şi cochetă şi care tocmai pentru tonul lor mustrător şi şăgalnic i se lăsau ca un balsam în sufletu-i bicisnic !

Ea-1 examina acum cu o stăruinţa care-1 înroşi de sus pînă jos •şi-l făcu să se refugieze cu ochii spre pamînt, la micile vîrfuri ale pantofilor ei şi la gleznele subţiri şi parcă goale în ciorapii deschişi şi atît de transparenţi că i se păru că-l bravează şi-1 măsoară şi aceia, alungîndu-i sufletul de pe buze.

— Ah, vrei sa spui ca... pentru ca eram în divorţ... s-ar fi interpretat că... Aci tonul ei deveni deodată zeflemisitor, într-atît că, dacă s-ar fi putut, el s-ar fi încolăcit în sine ca un melc.

— într-adevăr, tocmai asta, tot încerca el să îngăimeze — şi acum i-era atît de ruşine că putuse să se gîndeasca acolo şi chiar să-i mai destăinuie şi ei un gînd atît de josnic.

şi încă într-un mod atît de lamentabil, ca îl cuprinse o mare furie pe sine însuşi.

— Vezi, vezi ca poţi să mergi chiar pînă acolo cu gîndul... Vai, timidule domnule Lazăr, acum văd eu: mi se pare c-am avut de-a face cu un mare prefăcut! Şi ameninţîndu-1 cochet cu degetul rîse cu mare poftă ; lui i se păru răutăcios şi ironic.

Vroi să lămurească, să îndrepte, dar buzele i se rnişcara în sec şi nici măcar nu avu sunet noua lui bolboroseală. Insă simţi cum sufletul i se răscoala şi devine mai dîrz în faţa situaţiei. Acuma o făcuse, o făcuse. Cel puţin să profite pînă la urmă de obrăznicia lui! Şi cu un curaj pe care nu şi-1 cunoştea, îşi lăsă ochii acum cu ştiinţă şi voinţă pe gleznele ei şi chiar îi ridică mai sus pe arcul pulpelor, oprindu-i bărbăteşte tocmai în tivul rochiei.

— Dar te rog... mai uită-te şi la mine, pentru numele lui Dumnezeu...

Ridică desigur capul în sus, dar în ochii ei tot nu parveni sa se uite...

Ea chicoti uşor şî chicotul ăsta parcă înciudat şi strein i se înfipse tăios şi adînc în suflet.

— Ei, haide, iată, te las... sălbatecule...

Fireşte pleca I Pentru ca desigur idioţise subit de nu găsea nici un cuvînt să-I spună... Doamne, dar i-au fugit toate vorbele din gît ?... e mut ?... i s-a paralizat limba ?... Şi cu cea mai mare durere, de parcă i-ar fi smuls ceva dintr-însul cu urnirea ei din loc, o văzu ca nu glumeşte. Pleca.

•— La revedere...

Şi cu asta i se păru că o piatră grea s-a lăsat definitiv pe mormîntul sufletului sau. Doamne, dar oare visează ? Ea şi-a întors feţişoara ovală şi dulce şi continuă sa-i vorbească ! Doamne, şi ce-i spune ?

— Cred că mîine după-masă, îmi vel face plăcerea să baţi la uşa mea... acum poţi să n-ai nici o grija de orice interpretare...

Hotărît, este un Dumnezeu, care în sfîrşit şi-a plecat ochii şi la dînsul...

— La ce oră ?...

Ea rîse iarăşi, cu toată inima, îndepărtîndu-se :

— Ah, la ce oră ?... Dar la ora la care obişnuiesc oamenii să vina unul la altul, omule...

Iar $\ rămase ţintuit locului, cu ochii uluiţi de gama multicoloră şi mişcătoare a hainelor ei, cu sufletul pleoştit sub povara propriilor injurii :

— Imbecil... idiot... mizantrop... o... ah...

Andrei Lazăr s-a oprit în antreul cel mic, în faţa uşii care-1 încrunta totdeauna. De astă data pe buzele lui flutura zîmbetul triumfului şi acea nuanţă de dispreţuitoare compătimire, cu care contempli oamenii *şi* înconjururile, de cum se întîmplă ca norocul să-ţi surîdă cît de puţin.

Ba acum uşa asta misterioasă îl făcea să pufnească în rîsul celei mai clare şi mai sonore batjocuri.

înfipse cheia dintr-o singură mişcare în uşa pe care o deschise cu un picior.

Dar înăuntru era întunecime şi mister. Acum însă el nu mai tremura dinaintea acestei umbre dese care-1 descuraja de la început, de cum punea piciorul aci, în acest „templu al timpului", cum îi spunea cîţiva ani mai înainte cu religiozitate, mai în unmă cu îndurerată ironie.

Dădu drum şi mai larg rîsului, dar se opri deodată şi aştepta cu frică. O clipa, teama vreunui ecou, care sa-i răspundă cu aceeaş batjocură, ÎI strînse parcă băierile gîtului. Dar rîsul se lipi flasc în mijlocul pereţilor şi odaia, neumblată şi întunecoasă, nu-i răspunse decît cu mirosul de igrasie şi de aer stătut, care-i intră adînc în nări. Iar prin obscuritatea de amurg iernatic, în ochii ce se obişnuiau se desemna acum masa mare şi pătrată din mijloc, cu ceva prelung şi umflat deasupra-i, acoperit cu muşama neagră, parcă un cadavru enorm pe-o masa de disecţie.

Lazar crăpa unul din obloane şi apoi ridică acoperamîntul unsuros, jupuit pe-alocuri, pe care nu-1 mai ridicase de mult; îl desfăcu cu grija, desprinzîndu-1 cu greutate de ieşiturile obiectului ciudat de dedesubt, de care se lipise.

Apăru atunci o harababură de roţi mari .şi mici, cu dinţi sau înfăşurate în curele înguste de transmisiune, apoi scripete şi spirale de tot felul, braţe mici de fier sfîrşite prin cîte-o bombă, şuruburi, ciocănaşe şi Dumnezeu mai ştie ce, totul cuprins şî despărţit prin patru mecanisme în

formă de pistoane ; iar din mijlocul acestei bizare complicaţii de unelte, o roată mai mare ieşea de pe umerii altora mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobişnuit, şi atît de numeroase încît cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe braţe de mulţime.

Prin întunerecul care să lăsa acum de-a binelea în căderi compacte, ochiul lui cunoscător desfăcu, într-o parte şi-n alta a roţii principale, osii lungi şî subţiri, cu încheieturi umflate din loc în Ioc ca stranii braţe de schelet, terminîndu-se fiecare printr-o cvadruplă articulaţie de negre degete turtite *şi* groase.

Trebui să mai desfacă un oblon ca fantastica plăsmuire sa înceapă de-abia acum să semene din ce în ce mai mult cu o maşină : degetele celor două braţe se îmbinau cu altele la fel, compunînd noi sisteme de angrenaje complicate, curele, fusuri, bile, care coborau pe podea, încingeau masa pe dedejos, spre a urca tot către arborele central pe partea cealaltă.

Lazăr o privea cu un fel de curiozitate vesela *şi* ironică, de parcă acum ar fi văzut-o pentru întîiaşi dată.

Degetele lui atinseră una din roţi la întîmplare, o învîrtitură uşoară, şi îndată întreaga maşină începu să geamă din încheieturi. Mişcarea se comunică dimr-o roată într-alta pînă cîştigă roata cea mare de deasupra. Atunci cele doua braţe se agitară în sensuri stranii şi parcă extatice ; frînghille de pe lîngă ziduri se întinseră,, drugii de fier pîrîira, osiile gemură. întreaga maşinărie păru o vreme în continua agitaţie, fără ca mîna să-i mai dea vreun impuls.

El o privi atunci instinctiv, cu ochii mari şi lacomi, în care se aprinseră, ca într-o lanterna electrică, scînteile bucuriei, însă era ceva timid în bucuria asta ; slab, care se stingea pe încetul ; luînd-o înaintea motorului care se stingea la fel.

Privirile lui adulmecară îngrijate spre roţile din urmă, care încă mai mişcau ; şi le urmări atent slabele convulsii, pînă se potoliră pentru totdeauna.

Cînd totul fu sfîrşit, îşi îmbrăţişa maşina cu ochi îngăduitori, ca pe-o prostie simpatica, o jucărie ce i-a dominat pîna dincolo de maturitate viaţa, cu acaparatoarea-i absurditate.

De astă data însă nu-i mai ciocăni uşor membrele metalice ca un doctor grijuliu ; nu-i mai încercă încheieturile ca pînă acum, dînd aprobator din cap : „Da, da !..." — şi spunîndu-şi : „acolo trebuie făcută îndreptarea! Osia finală nu mai trebuie să se întoarcă tot în roata cea mare ; ea trebuia scoasă de acolo şi pusa în legătură cu..."

Dar cu ce n-a pus-o în legătură ! Şi... tot degeaba...

Doamne, şi nu dorea chiar mişcarea veşnică ; nu mergea cu visul chiar pînă acolo ! S-ar fi mulţumit doar cu atît: o mişcare incontinuă de cîteva săptamîni, zile sau ceasuri, fara ca păcura sau petrolul să-i servească la altceva decît la unsul încheieturilor... iar ca unică forţa motrice : aerul, aerul înconjurător, abundent, inepuizabil, atras meşteşugit din zăcamîntul uriaş de deasupra în complicatele pistoane ; la un cap pompe de comprimare, la celălalt voinice maşini pneumatice, acţionîndu-se reciproc... Aerul, omorîtorul lent şl sîgur al oricărei mişcări mecanice, el însuşi suflet al maşinei! Fluidul transparent şi elastic, nevăzut şi temut, înviorător ca apa iazului cînd copiii zefirului se scaldă leneşi într-însul, groaznic şi neiertător cînd învineţeşte de mînia cumplitului uragan...

Fluidul acesta înviorător şi limpede, ca şi minunata idee a întrebuinţării lui ! Atît de înviorător şi de limpede ca de multe ori cînd se ducea la şcoala, cu gîndul aprins de grozava idee, se pomenea tremurîndu-i în gît vreo adiere de cîntec, care la cîte-un hîrtop ţîşnea tare şi clar, notă răzleaţâ şi ciudată, ce întorcea asupră-i privirile uimite ale întîlniţilor în cale. Zîmbea uşor dinaintea privirilor acestora ascuţite şi scormonitoare şi trecea.

Alteori, în nopţi triste, cînd afară oceanul de sticlă topita începea să se agite sălbatic şi trîmbe furioase de val dau iureş prin fereastra spartă din pod, de alături i se părea că cineva umblă prin frînghiile şi curelele maşinei, ca prin nişte coarde de gigantic contrabas, şi-1 apuca toane de spaima. I se părea că însăşi maşina a început sa se zvîrcoje singură, să bîzîie, să meargă de la sine, la vreun bobîrnac al vîntului, pătruns prin coş, prin crăpăturile uşilor sau cine ştie pe unde. Asculta înfiorat şi-n urechi îi pătrundea tot mai mult vuietul mersului de roţi. Se scula tremurînd, aprindea lumînărica de pe măsuţă, îşi lua scurteica de noapte pe umeri, trecea prin antreul îngust şi asculta la uşă... Ah,

ea mergea cu adevărat... Şi deschidea brusc uşa ; cineva îi stingea atunci himînarea dinăuntru şi atunci urma tăcerea cea mai deplina. El căuta înfrigurat cutia cu chibrituri din buzunarul scurteicii. Scapără; şi la lumina pîlpîitoare, carcasa maşinei lucea nemişcată şi posomorită în spaţiul rece al odăii.

Dar în seri liniştite, maşina umbla strună sub ochii lui, singura, minute întregi, pe care le socotea cu ceasul în mînă şi cu inima umflata de bucurie. Odată chiar, după ce dăduse de mai multe ori brînci roatei principale, ca pistoanele să se umple de aerul de care aveau nevoie, mecanismul întreg umblă singur un sfert de ceas. Bău atunci de fericire o jumătate aproape din şipul de coniac, pe care-1 avea de vreo doi ani în casă şi din care nu gustase pîna acum două păhărele. Se culcă beat de-a binelea şi multă vreme îi foşni în urechi mersul acela ondulat, lin, odihnitor, de şarpe, al şleaurilor complicate ; şi adormi fericit părîndu-i-se că şarpele^ acela, cu dulce alunecat, s-a tîrît uşor, cu foşnetul Iui mătăsos, s-a făcut din ce în ce mai mic, i-a pătruns prin ureche şi s-a încolăcit uşurel şi cuminte în creierul aprins de alcool...

Amintindu-şi toate acestea, rîse cu voioşie. Maşina cu şuierat de şarpe i se păru atunci că se strinse în sine şi în întunericul din nou stăpîn, roatele ei îi dădură impresia de grumazuri plecate, de cîine umilit şi bătut. Căci deasupra ei se aprinsese rîsul drăcos al doamnei Nedan ; şi mai de deasupra, dintr-un ungher negru ca noaptea spaţiilor, luciră deodată ca o minunată dublă, nemaidescoperită pînă acum de nici un obiectiv, grozava dublă neagra a ochilor Zinei.

In urechile lui răsună limpede glasul doamnei Nedan : „Vai, dar eşti teribil... dar, omule, vino la ora cînd se vine de obicei..." Ah, cît de mică era guriţa aceea atît de zgomotoasă... !

Dar numaidecît apoi rîsul clar, cumpănit şi regesc, al doamnei Cornoiu îi luă loc. „M-ai făcut atît de curioasă... Tare aş dori să vad o împerechere de aceasta de safir cu rubin..."

— Oricînd, doamna mea, oricînd ! murmură Andrei, / făcînd o largă plecăciune dinaintea maşinei. Sunt totdeauna la dispoziţia dumneavoastră... Ia picioarele dumneavoastră...

la minunatele dumneavoastră picioare... pe care le voi săruta, doamnă... pe care le voi acoperi de sărutările mele nenumărate...

Se ridică apoi chicotind :

— Şi tu, mica mea... mica mea... Nedan... nu... Mavro... nu, mica mea, oh, da, Tina, mica mea Tinuţa... o, n-avea nici o grija, copila mea... cu tine va merge repede de tot... vai ce repede... o, să nu crezi, mica mea copila, că te voi uita repede... n-am vrut să spun asta... nu... căci tu vei fi pendantul celeilalte.., tu, zburdalnico şi drăcoaso... pendantul reginei... care mă va chinui, copila mea... îmi va răscoli sufletul cu ochii ei atît de negri... în braţele tale eu îmi voi reface rănile sufletului meu... Şi ea nu va şti... regina... ea nu va şti unde voi găsi apa dătătoare de viaţă, care-mi va reface rănile şi mă va aduce dinainte-i iarăşi în floarea puterii şi a biruinţii... O, sunt grozav de puternic, copilele mele... sunt virgin de suflet şi chiar de corp... Numai uitaţi-vă Ia amanta mea de pînă acum sî spuneţi dacă n-am dreptate...

Şi izbucni în rîs, apoi pocni cu piciorul, în silă, una din roţile de jos : Iată cine îmi macină viaţa... ha, ha, ha !

Şuietul de şarpe al mogîldeţei, însoţit de uruitul surd at roţilor, se porni deodată în întunecimea odăii. Dar Lazăr rîse şi mai tare :

— Ascultaţi, frumoasele mele: mişcarea perpetuă... şi Ieşi rîzînd în hohote, însoţit de rîsul zgomotos şi drăcesc al Ţinutei, de rîsul cristalin şi maestos al Zinei.

— Ascultaţi... ascultaţi !...

Dinaintea uşei doamnei Nedan, Andrei Lazăr ezită sa ridice degetul spre butonul soneriei, trebuindu-i încă vreme pentru a-şi compune o figura şi o atitudine. îşi trasă din nou planul intrării şi reconstitui primele cuvinte, pe care le mai modifică de cîteva ori.

Şi-şi aminti că-şi impusese punct de conduita : îndrăzneala necondiţionată. La cel mai mic semn din partea ei că vrea să treacă Ia actul următor, el să fie gata, cu mîna pe frînghla perdelei.

în sfîrşit intră ; nu-1 primi chiar doamna Nedan, ci o servitoare. îl introduse într-un fel de salonaş, cam întunecos, a cărui mobila predominantă era un divan scund acoperit de poala largă a unei scoarţe ce se ridica pe pereţi pînă-n tavan. Iar înăuntru mai era o persoană în afară de doamna Nedan, care se ridicase să-1 întîmpine. Era un domn care stătea chiar pe divan ; iar lîngă el, oricît de închis era tonul covorului, orb să fi fost *şi* tot vedeai o groapă cu pronunţată formă de corp omenesc. Şi doamna Nedan punea o suspect de exagerată bunăvoinţă în oficiu-i de gazdă, *m* timp ce ochii îi clipeau nervos şi micşoraţi, de parcă acum s-ar fi deschis la lumină.

Aşa că în faţa atîtor împrejurări, planul de acţiune al lui Lazăr se descompuse în stinse şi stîngace mişcări şî îngăimeli ce înveseliră repede pe Tina şi făcură pe tînarul, care în sfîrşit găsea de cuviinţă să-şi deşire trupu-i înalt şi firav de pe canapea, să-şi despice buzele într-un surîs de superioritate şi îngăduinţa...

— Vai, nu vă cunoaşteţi : domnul Lazăr, domnul Nenoveanu...

— Nu mai mă cunoaşteţi, domnule profesor r răsună atunci o voce eocoşească de impuber intrat cu un pas, doi, în zona bărbăţiei...

— Ah, Nenoveanu, tu... dumneata eşti... dar, dragă, ai crescut şi mai mult, de unde sa te cunosc...

Şi găsindu-se mal la largul lui, în faţa fostului elev, şe aşeză cu mai mult aplomb pe un scaun, lîngă masa din mijlocul odăii, pe care se trezi bătînd repede^ şi îndesat cu vîrful unghiei, spunînd lui Nenoveanu, întocmai ca la şcoala :

— Păi, şezi jos, băieţaş...

Băieţaşul desigur nu se grăbi sa şadă, de bună seama pentru a marca Ia rîndu-î că vremea băieţaşului şi a şezutului jos trecuse. Se plimbă deci prin odaie, cu mîinile la spate, şi căscînd şi mai lăbărţat surîsul de la început.

— Ei, şi cum o mai duceţi, domnule profesor ?...

Andrei Lazăr trecu cît ai bate din palme cu arme şi bagaje în tabăra lui Nedan : fapta soţiei sale fusese cu adevărat abominabilă... Cu propriul lui elev, şi încă un găligan atît de obraznic ! Ce trebuie să fi fost pe sufletul bietului Nedan!... Cîtă dreptate n-avea desigur sa excludă dîntr-un condei, din decursul grav şi academic al istoriei, toate muieruştile ăştia uşurele şi scurte, într-atît de minte, cît şi de trup...

— Dar^ vi s-a închis şcoala, tinere... e vreo molimă ceva la Bucureşti, de ai venit în timpul cursurilor ?.,.

— Molimă ?!?... Universităţile (şi studentul apăsă dur pe acest cuvînt) nu se închid pentru molimă... *Dumneata* nu ştii ? Ca la universitate : pleci cînd vrei... vii cînd vrei... Se vede că ai uitat, domnule profesor, deşi nu-mi face impresia că ai părăsit-o aşa de mult...

— Oh, nu, se amestecă şi doamna Nedan. Aş paria că oricine n-ar cunoaşte pe domnul Lazar dinainte şi v-ar vedea pe amîndoi împreună, ar crede îndată că are de-a face cu doi colegi... Are o figura atît de tinerească domnul Lazăr... şi nişte ochi aşa de mari şi aşa de... cum să spun... aşa de suavi, că ai zice doi ochi... de copil...

— Ba te pomeneşti că acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice poate chiar că domnul Lazăr e cel mai tînăr şi că eu sunt... mentorul său... cînta iarăş vocea cea eocoşească. Ce-ai zice, domnule profesor, de o astfel de împrejurare...

Domnului Lazăr îi sticliră ochii de mînie. Cum el nu era însă prompt cu muşcăturile, trebui să se resemneze, mai ales că surîsul mustrător al doamnei Nedan către celălalt îl descurajă şi mai mult şi conchise poltron, spre propria-i deznădejde şi scîrbă :

— Ce să zic... aş fi foarte îneîntat... mă bucur de eterna tinereţe...

Dar „eterna tinereţe" îi aduse aminte de „mişcarea perpetuă" şl de motorul lui, acoperit cu muşama neagra. Şi la fel cu muşamaua aceea neagră şi veche, roasă pe alocuri, i se aşeză pe suflet un val gros de întunecime şi tristeţe.

Andrei Lazăr tocmai se gîndea să plece recunoseîndu-şi zădărnicia sforţărilor şi glorificînd în gînd pe fostu-i elev. Cu un fel de pizmă admirativă, îl vedea cum exploatează succesul, dupa ce-i închisese gura şi ciopîrţise toată strălucita conversaţie plănuită, în vagi şî înecate răspunsuri de Politeţe, monosilabe şi interjecţiuni. Ce vorbe de duh, Cita

ingenuitate în el, cît ha2 ! Trebui sa recunoască totul cu necaz şi dezgust. Singurul lucru care-i producea mulţumire, tocmai pentru că-i displăcea atît, era afectarea aceea pe care junele o adaogă glasului său cocoşesc, dîndu-i un răsunet şi mai caraghios. Avea un anume mod de a-^î răsfrînge buzele înainte de a vorbi, punea o încetineala calculata în pronunţarea cuvintelor, dîndu-Ie în acelaşi timp o nuanţă nazală şi făcînd să predomine peste tot un aer de risipă şi nepăsare, de parcă şi-ar fi aruncat vorbele şi ideile ca un fecior de bani gata, pus pe trai, monedele de aur. Şi pe deasupra o atîta siguranţă că aceea ce va spune va fi primit cu plăcere ; atîta încredere în sine ca să-şi permită a da drumul cuvîntului înainte de a gîndi definitiv, pentru ca apoi, împletind vorbe fără conţinut în spumoase divagări, sa ajungă din urmă cu ideea complectată între timp ; ÎD sfîrşit, atîta aer de superioritate, cînd, jonglînd cu cuvînt şi gînd, izbutea să echilibreze totul, producînd plăcerea cea mai de nedescris pe figura doamnei Nedan ; încît Lazăr gîndi, cu obidă, ca a mai încerca să reia o noua ofensiva ar fi să piardă vremea degeaba.

„înapoi la odaîa cu miros rînced de igrasie... înapoi fa motorul cu scripete şi curele", auzea el o voce sarcastică, trezindu-i ecouri în capul aiurit şi haotic, în care predomina acuma, semlobscura, imaginea unui cîmp mohorît de înfrîngere. Şî-şi văzu limpede soarta de-ntotdeauna, care-1 aştepta : străduinţa aceea inutilă şi sigură şi implacabila, nemărturisibilă, ascunsa ca perversiunea avarului, de a căuta lucruri imposibile, de a născoci ceea ce doar elevii întârziaţi mai visează sa născocească şi naivii mecanici empirici.

Şi uitatul musafir al amintirilor sale îi reveni deodată în minte, după atîta amar de vreme... Era domnul Carol, mecanicul....

Doamna Nedan ieşise şi întîrzia afară, iar Nenoveanu, văzîndu-1 atît de distrat, începu să caute într-un album. Aşa ca domnul Carol se instala comod în mintea golită de atîtea gînduri ; aidoma cum îl regăsea în flecare an în copilăria depărtatata, la moşia unui unchi bogat despre mama„ conducîndu-î maşinile agricole : un neamţ voinic şi uns *âi* păcură, cu un mare cucui negru deasupra ochiului stîng.

Prinsese mare slăbiciune de domnul Carol, numai va-' zîndu-1 cum închide şi deschide şuruburile şi robinetele raa-ş; sinilor, potolindu-le furia duduitoare sau făcîndu-le să turbeze de energie, cînd da drumul la abur ; şî era atît de marţial domnul Carol cînd făcea lucrurile acestea, iar în ochii lui lucea atîta plăcere; atîta căldură şî mulţumire punea şi arăta pentru meseria lui, că soarta elevului Lazăr Andrei, tocmai nedecîs dacă trebuie să ia calea liceului clasic sau real, se hotărîse î

Domnul Carol i-a arătat atunci dupa ce 1-a conjurat sa nu spună la nimeni, „secretul şi idealul vieţii Iui" ; î-a arătat un sul de hîrtie pînzată. „Iacătă aici e planul mişcării veşnice !" i-a mărturisit el. „Aproape totul e construit piesă cu piesă... mai îmi trebuie *zhevz* rotiţe... la iarnă cred ca o sa-i dau drumul... Ai sa auzi dumneata de mine din jurnale..."

In anul următor, domnul Carol i-a arătat numai modificările pe care a trebuit să le sufere aparatul sau. „Trebuie sa ştii, i-a spus el, că practica e una şi planul e alta... Dar acum cred c-o să meargă strună !!" Şi-ntr-adevăr, în anul al treilea, domnul Carol i-a mărturisit din nou o taină şi mai mare, că aparatul merge, merge de minune, dar nu ţine decît o singură zi... tot e ceva şi asta... însă el nu se va lasă pînă nu va rezolva problema definitiv...

Doamne, cu aceeaş admiraţie pizmaşe cu care acum ascultă şî urmăreşte pe Nenoveanu ăsta — îşi aduce perfect de bine aminte — a ascultat atunci pe domnul Carol, cînd acesta, privindu-1 cu superioritate, la fel de compătimitoare, cu ochiul de sub cucui, i-a destăinuit că în sfîrşit maşina a putut s-o ducă o zi!

Şi aceeaşi tristeţe de acum 1-a copleşit şi atunci, făcîndu-1 sa se simtă neputincios în faţa bucuriilor vieţii, pe care Dumnezeu le-a rezervat altora mai din belşug conformaţi ca dînsul.

Cum rîdea atunci ochiul domnului Carol sub cucuiul cel negru ! însă în anii următori — deşi nu 1-a mai gasît la moşia unchiului său — n-a aflat nici din jurnale şi nici de nicăieri cîte zile a putut să rupă încă motorul. Iar tristeţea i s-a schimbat într-o dispoziţie cu totul noua şi, desigur, cacă ar mai fi întîlnît ochiul rîzător sub cucuiul negru, de astă dată l-ar fi făcut sa se întristeze la rîndu-i sub strălucirea de izbîndă şi de superioritate a propriilor priviri.

Căci elevul Lazăr Andrei învăţase mecanica şi văzuse în sfîrşit că piesele bietului maşinist nici n-au putut să se urnească şi se vor împiedeca întotdeauna de rezistenţa celorlalte piese ale aparatului şi mai ales de aerul înconjurător. Ar fi ţinut mult să-i spună toate acestea, numai pentru a vedea ochiul mic, strălucitor, pe faţa aceea mohorîtă, stingîndu-se de moarte în lupta controverselor mecanice, pe care i-o pregătise. Pe cînd ochii lui aveau să păstreze pentru ei lumina găsită în ochiul învins; pentru că tînarul elev de liceu găsise el secretul misterioasei mişcări.

Lazăr surise cu duioşie la amintirea entuziasmului său de atunci. ŞI se ruşina grozav de zelul profesorului de mai tîrziu care, cu toate avertismentele şi ironiile atîtor cărţi devorate, cheltuise bani şi viaţa pentru realizarea idealului unui biet domn Carol agramat şi ţicnit!

— Eu o să cam mă duc, tinere...

— Ah, plecaţi, domnule profesor, se arată surprins tînarul Nenoveanu, lăsînd albumul şi neputînd opri ca o scînteie vie să-i scapere în priviri.

Lazăr plecă fruntea ; avusese impresia luminei din ochiul mecanicului dispărut.

— .„Doamna Nedan (tînărul ăsta pronunţa cuvîntul „Nedan" cu o sadică voluptate, constata Lazăr)... a întîrziat pentru că... (asta e chiar obrăznicie să scuze el pe doamna Nedan).

— Pentru că probabil a avut nevoie să întîrzie, tale scurt Lazăr, însă el citi în tonul batjocoritor al celuilalt că măgarul înţelesese la fel ca şi dînsul: doamna Nedan voia să se descotorosească de unul din ei ; de cine, anume, nu era greu de dedus.

— ...Pentru că încă de acum zece minute a răsunat de] mai multe ori soneria... şi probabil cineva a oprit-o la uşă...

Lazăr îşi aminti vag că auzise o sonerie, dar rămase J tot la convingerea lui, întrucît de atuncea trecuse destul de | multă vreme.

Şi părîndu-i-se că insistă asupra amănuntului, ca sa-l facă să se grăbească, îl asigura muteşte: „Bine, îţi cedez poziţia... Dar vei pleca tu la Bucureşti... Să vedem cînd te| vei întoarce..."

— Dar, îl întrerupse repede din războinicele planuri Nenoveanu, cu enervanta-i voce eocoşească, rară şi dulceagă... domnul profesor Nedan... oare ce mai face dînsul... ?

Andrei Lazăr nu ştiu dacă trebuie să se supere formal sau să reţină încă furia în nodul gîtului şi să şfichiuiască în sfîrşit pe obraznic cu o vorbă bine simţită. Se decise pentru alternativa din urma. Şi grăi repede :

— Domnul Nedan ? Domnul Nedan este cît se poate de fericit... el..., el... cum sa spun...

— .Vreţi sa spuneţi că e fatalist ca un veritabil profesor de antichităţi şi se resemnează repede cu de toate...

— Ba ceva mai mult... surise cu adînc înţeles Lazăr. Şi pe cînd căuta să găsească o formulă şi mai explicita, din care să se învedereze că Nedan nu numai ca s-a resemnat, căci n-avea de ce să se resemneze, ci dimpotrivă că e chiar satisfăcut, Nenoveanu continuă rînjitor şi cinic:

— Domnul Nedan a fost profesorul pe care l-am iubit cel mai mult şi care m-a iubit de asemeni. Nenorocirea e că acum eu îi păstrez aceleaşi sentimente, pe cînd dînsul... în sfîrşit... are toată dreptatea... Va rog să mă credeţi ca m-au pedepsit teribil mustrările mele...

Ah, aci 1-a vrut Lazăr să ajungă. Va să zică băieţaşul crede cu tot dinadinsul că a lăsat tragedii pe unde a trecut ? Haida-de... asta trebuie să i se scoată din minte şi încă zdravăn de tot, cu cleştele !

— Nedan, draşul meu băiat, împrumută Lazăr tonul dulceag al convorbitorului, îţi păstrează cele mai bune sentimente şi chiar te preamăreşte...

— Vreţi să spuneţi...

— Nici mai mult, nici mai puţin, că Nedan ţi-e foarte recunoscător...

Fu rîndul lui Nenoveanu să pară încurcat...

— Recunoscător... Doar

— îndată ce te va întîlni îţi va proba asta...

— Curios... l-am întîlnit de mai multe ori şi mi-a întors pur şi_ simplu spatele... deşi m-aş fi aşteptat la o deschidere de ostilităţi în toată regula...

— E şî aceasta o probă...

— Poate ! Mai ales dacă dumneata o afirmi cu greutatea care caracterizează spusele d-tale, rînji celălalt cu şiretenie triumfătorului Lazăr... Dar tocmai pentru asta — continuă

el aproape rîzînd — cred că e natural să punem şî pe doamna Nedan în curent cu informaţia dumitale... e cea mai indicata s-o afle...

Lazăr tăcu cîtăva vreme speriat de-a binelea :

— Nu sunt de părerea dumitale, ar fi o indelicateţe... putu el în sfîrşit să articuleze, depunînd sforţări pentru o cît mai consistentă aparenţă de calm.

— O indelicateţe!... indelicateţe însemnează mal degrabă a vorbi, în lipsa ei momentană şi încă în casa ei, despre lucruri care se refera în primul rînd la dînsa.

înghiţind de mai multe ori în sec, răpus, Andrei Lazăr îşi cercetă pe sub gene adversarul. Văzu pe faţa lui satisfacţie deplină şi răutate. Partida era deci pierdută, şi definitiv. Căci a se apuca să lămurească acum pe doamna Nedan de preferinţele fostului ei soţ pentru femeile înalte era să întindă şi mai mult pata de cerneală; şi apoi simţea lămurit că n-ar mai avea nici putere. Se simţea zdrobit de parcă ar fi fost bătut. Aşa că primul gînd salvator îi fu la pălărie. îşi aduse aminte că a lăsat-o în antreu... Dacă ea întîrzie să vină, ar putea să se scuze prin Nenoveanu...

îl ţintuiau însă pe scaun ochii de viezure aî aceluia : oare ar putea suporta sfredelitorul lor licăr, în faţa acestei atitudini de laşitate ?...

Paşi uşori au fîşîit dincolo de uşă...

Doamna Nedan a intrat şi priveşte discret la Lazăr şi-n ochii ei luceşte o mare fericire, pe care ar vrea parcă să i-o comunice, cu privirea lor stăruitoare.

Nenoveanu rinjeşte sarcastic, iar Lazăr a îngălbenit şt s-a făcut mic, atît de mic, ca nu mai are loc unde şî ce să mai cugete...

Ah, iată, celufele înţelegerii au început să se dezghioace î şi acolo, în mijloc, şi-a făcut Ioc o idee cît un muc de chi- I brit. A găsit! Va combate cu străşnicie părerile lui Nedan ! ^| Va aduce cele mai mari elogii femeii mici, va condamna pe femeia înaltă. între gingăşie şi statuar va prefera pe cea 'j| dintîi. Şi zîmbeşte la rindu-î doamnei Nedan. Da, da, va judeca cu cea mai mare asprime statura doamnei Cornoiu

şi va întări, cu demonstraţie matematică, tema preferinţei omeneşti pentru *mignon.*

Dar doamna Nedan pusese un deget la buze şi părea că face un semn cu capul spre afară ; apoi alunecă doi paşi către dînsul, şoptind :

— Este aci... Sst... Zina... Vine numaidecît...

Din partea lui Nenoveanu urmă o energică scuturare a trupului firav ; mîinile lungi se bălăbăniră întîi fără regulă, apoi cu trosnete surde de oase, se repeziră asupra cravatei pe care o strînseră pînă la limita puterilor, ca un setos de moarte, într-o clipă de neobservare a celor din juru-i, nodul fatal. Apoi tînărul student se ridică, trăgîndu-şi în jos pulpanele hainei, îşi scutura în oglindă pletele parca încîrlionţate cu maşina. Şi iarăşi îşi trase mînecile hainei, oricît erau de lungi, dar parca totuşi scurte faţă de mîinile lui.

Tina îl privea surîzînd fericită, cum îşi corecta ţinuta, cum consulta oglinda cu coada ochiului, cînd, pornind din profil, îşi potrivea figura după diferite unghiuri faţă de luciul reflector. Dar era atîta stăruinţa în mişcările astea, atîta încordare în ochii cari parcă nu mai vedeau pe nimeni altcineva în juru-le ; îţi da într-atît impresia candidatului ambiţios care a ajuns în sfîrşit înaintea examenului hotărîtor, că raza din privirea Tinei pieri, lăsînd în locu-i ceva rem şi vag, o unda enigmatică şi fixă.

Lazăr contagiat de febrilitatea pregătirii celuilalt îşi pierduse iarăşi cumpătul, pe care i-1 dăduse vestea că Zinuţa este aci. într-adevăr — socotise — ea fiind de faţă, de bună seamă că *secătura* nu va mai aborda problema femeii înalte.

Tinuţa spuse că doamna Cornoiu face alături o scrisoare pe care şofeurul avea s-o ducă undeva, timpul cît ea va rămîne printre dînşii. Dar de ce Tinuţa, cmd intrase să-i anunţe sosirea, se uitase cu înţeles la el... ? De ce nu se uitase tot astfel la Nenoveanu, care nu-i atrăsese privirea decît cu agitaţia vădită ce-i procurase vestea ?... Şi, Doamne, de ce doamna Nedan 1-a invitat tocmai astăzi la dînsa, cînd ştia doar, de buna seamă, că acolo va fi Nenoveanu...

Nu se poate ! fericiri din astea nu i-au fost dat niciodată să aibe, ca sa mai poată crede în ele...

Stelele, care-i rîdeau în obiectivul lunetei, i-o spuneau adesea, cînd, ameţit de marea veşnicie, relua iar firul complicatei maşini. Era tot prevăzut şi calculat în aparatul asta

mizerabil, tot, pînă la cele mai neînsemnate rezistențe ; tot, pînă la cele mai infinitezimale fracțiuni. Rezistența aerului, gravitatea, frecarea pieselor între sine : totul era contrabalansat în mod ingenios şi-n proporții de-o delicatețe neasemuită.

Şi totuşi, roatele acelea cînd erau puse în mişcare nu se învîrteau nici un sfert de ceas complect... căci stătea desigur ceva acolo, între ele, ceva foarte mic, foarte neînsemnat, un nimica aproape... un prichindel nevăzut şi afurisit, care-şi bătea joc de el!

Iaca şi acum, aşa cum se petrecuseră lucrurile, era evident ca aducerea lui aci fusese pusă la cale. Cu toate astea, el nu credea. Fusese totul o pură întâmplare. Drăcuşorul cel mic din maşină îl trăsese şi-n acest nou cuibar de iluzii, ca pe urmă să-i dea iarăşi rîzător cu coada pe la nas...

— Dar mai spune şi dumneata ceva, domnule Lazar... De cînd ai auzit c-a venit Zina aî amuțit complect... lasă c-am s-o cert puțin, de-mî amuțeşte aşa musafirii... rîse ea cu înțeles, după ce primise drept răspuns doar cuvinte scurte şi distrate la cîteva întrebări ce-i adresase lui Nenoveanu între timp. Ceea ce o făcea încă să insiste către Lazăr :

— Iacă îți spun un mic secret, făcu ea drăcos, cu degetul la buze şi întorcând capul îngrijată spre uşa... Dar rămîne între noi... Pe Zina pare s-o intereseze persoana dumitale... De mai multe ori m-a întrebat de dumneata... Şi privi înțepată la Nenoveanu.

Lazar surise. Dar el nu credea nici acum ; hatda-de... dracul, drăcuşorul cel mic, să se fi dat de partea lui ?...

— Tot ce se poate, doamnă... Dar de bună seama a întrebat întîmplător... nu pot eu să cred că o femeie atît de frumoasă şi de nobilă ar putea pune o intenție...

— Ah, doreşti intenții dumneata, se porni Tina pe-un rîs fără pereche, în vreme ce Nenoveanu nnji şi el şi-1 privi compătimitor. Iar Lazăr îngălbeni: altă gafă'. Şi se înfundă şi mai încurcat decît oricînd în pluşul canapelei pe care şedea. Acum ar mai trebui să vina doamna Cornoiu şi să-i întrebe de ce rîd ? Ah, drăcuşorul ăsta... drăcuşorul care deschidea supapele lui Maxwell... şi le închide pe ale lui...

Doamna Cornoiu era tocmai la uşă. Rîsul Tinei scăzu în zîmbet discret, iar al lui Nenoveanu încremeni. El se

ridica brusc, lung cît era, şi făcu un compliment atît de adînc, că doamna Cornoiu nici n-avu cînd sa-i vadă fața. Ochii ei căutau rîzători spre Andrei Lazar, care se ridicase mic şi smerit, mai degrabă înfricoşat, ca în fața unui judecător. Căci în rîsul ochilor încununați de întuneric, el vedea ca într-o fereastră micul lui noroc, care fugea pretutindeni în juru-i, ca Imaginea reflectata a unei oglinzi agitate.

— E, ce maî spun stelele, domnule Lazăr ? îl îmbărbăta, întinzîndu-i darnic mîna. Şi-n briliantele de pe degetele subțiri şi lungi el văzu aceeaşi imagine oscilînd nestatornică şi rîzătoare.

Pe urmă se îndreptă la Nenoveanu, care acum aştepta țeapăn şi grav. Acesta însă o bravă cu ochii, căci era cu neputință ca la vederea lui să nu tresară. O salutase de atîtea ori, cînd ea trecea în automobil, cu marea lui pălărie de poet, aruncînd dintr-o singură mişcare pulpanele pelerinei în urmă. Nu se poate ca ea să nu-şi aducă aminte de pălăria şi de pelerina lui !

Da, îl cunoştea foarte bine doamna Cornoiu : tipul cel înalt, pe care, cîndva, îl crezuse să fie chiar Andrei Lazăr. Dar surîsul ei nu-i spuse nici aşa, nici într-altfel. îi întinse doar mîna moale şi-1 asigură că se bucură că-1 vede, pentru ca Tinuța i-a vorbit adesea despre dînsul. Şi atîta tot. Pe urmă, se aşeză lînga Lazar.

Dar Nenoveanu ştia el toate mendrele astea! Pe el nu-1 putea ea păcăli, oricît ar fi fost de dibace : era cunoscător. Şi chiar adevărat să fi fost că Lazăr ar fî preocupat-o pînă acum, aşezarea ei lîngа dînsul î se păru prea nu ştiu cum de făcută, pentru a nu-i atribui înțelesuri pe care nu orice muritor le poate prinde dintr-o dată.

Nenoveanu strînse buzele ca să-şi surîdă înăuntru cu bucurie şi superioritate. Şi pentru a-i arăta ca a priceput-o pe deplin, afectă şî el oarecare rezervă, însă foarte prevenitoare.

Trebuia totuşi un pretext, pentru ca lăncile adverse să se atingă... Şî acesta nu putea fi decît Lazăr, cu care doamna Cornoiu se întreținea interesîndu-se dacă se pot urmări uşor variațiunile stelelor cefeide (doamna Cornoiu părea să fi cetit ceva cam mult, în răstimp, asupra subiectului, constatare care da un avînt nespus lui Lazăr).

Dar Nenoveanu ştia el ce va să zică acest interes al doamnei Cornoiu pentru cefeîde ! Ca unul care^urmase studii clasice nu se pricepea în materie ; iar încercînd s-o ia în gluma convorbirea asta, ce î se părea foarte nimerită pentru aşa ceva, surprinsese o uşoara strîmbatură a figurii ei şî bătu cu tact şi răbdare în retragere ; era limpede^ că tema o intriga cu adevărat. Doamna Nedan ieşise iarăşi.

Fu nevoit deci să asculte. Şi pentru că se pronunţau cuvinte ca Andromeda, Perseu, Cassiopea încercă să vireze conversaţia spre mitologie. Oricîtă abilitate depuse însă, tentativa căzu. Şi se resemna să tacă pînă la urmă, acordînd vervei nemaipomenite a lui Lazăr atenţie binevoitoare şi chiar, cît mai vizibil, încurajatoare.

Revenind Tinuţa, lucrurile se mai schimbară : ea se îngrozi de-a binelea de atîtea stele, distanţe şi iuţeli şi convorbirea trebui să se întoarcă pe pămînt.

Totuşi, pentru a-i păstra nivelul înalt, propuse Ia rîndu-i poetului să le spună cîteva versuri. Mica societate se grăbi sa-şi arate interesul cel mai sincer cu putinţă şi rugăciunile se înteţiră. Iar Nenoveanu, dupa ce crezu ca timpul insistenţelor s-a împlinit, ridică deodată ochii spre^ doamna Cornoiu şî începu rar, clar, sonor, să desfăşoare silabe cadenţate. Din cînd în cînd boţea buzele şi micşora ochii la jumătate, sublinia profunzimile cu un fel de acolade, desemnate din cap, şi surîdea dulce cînd versul următor le elucida. Apoi, cu întrebarea care urma, cădea parcă afund în reverie, vorbind ca din depărtărîle^astrelor, *âm* care ceilalţi tocmai coborîseră, şi făcînd pauză, după fiecare cuvînt, pentru ca auditorii sa aibă timp să facă legăturile, într-o sintaxă atît de complicată.

Sfîrşi fără emfază, cu o naturaleţe totuşi prea sever conturată, ca să para tocmai naturală ; ochii, care priveau prin figura doamnei Cornoiu în gol, rămăseseră cîteva momente în suspensie, apoi pleoapele căzură şi capul se plecă în jos.

Ceilalţi se grăbiră să felicite :

— Frumos ! spuse doamna Cornoiu.

— Foarte frumos ! întări Lazăr, împrumutînd înfăţişarea de surpriza şi încurajare a poetului, de mai înainte.

Admirabil, sublim, se extazia doamna Nedan, care, privind radioasă la cei doi ascultători, părea să-i întrebe : am avut dreptate ? — şi n-ai fi putut spune daca dreptatea asta se referea la versuri sau dacă n-ar fi părut mai degrabă să însemne; aşae că am ştiut pe cine aleg?

Insistă ca el să mai spună una, „aceea cu pisica". Dar Nenoveanu părea contrariat că numai ea cerea. Ceilalţi doi nu întîrziara însă să se unească la rugăminte, iar el se porni să-şi^ recapituleze în minte strofele, mişcînd buzele ca în descîntec şi punctînd rimele cu zvîcniri uşoare din mînă ; iar cînd începu tare, avu atîta siguranţă în glas şi atîta siguranţă în victorie, că-n timpul recitării îşi plimba ochii luminoşi de la unul la altul, iar buzele păstrară pînă la urmă un rictus voios şi superior. De astă dată asculta propriu-zis numai doamna Nedan. Doamna Cornoiu, fără a-l pierde din ochişi surîzînd la rîndu-i persistent şi cu aer înţelegător, îi considera cu atenţie chipul, gesturile uşoare, mişcarea buzelor, î-ĵî amintea de pălăria Iui cea mare cu care o saluta aşa de larg, cînd trecea în automobil, şi de pelerina lui romantică. Calcula cu precizie feminină cantitatea de timp pe care i-o acordau ochii lui, şi care întrecea cu mult scurtele popasuri ale privirilor precaute pe feţele celorlalţi, şi constată cu uşurinţa, deşi acum nu mai urmărise firul, iarăşi foarte complicat, al poeziei, că ochi în ochii eî numai se pronunţau accentele şi rosturile mai de seama ale producţiei.

în vremea asta, Lazăr, care urmarea pieziş jocul acesta mut, ce i se părea atît de elegant — asalturile pline de tact şi de cumpătată nobleţe, dovedind astfel o artă cu mult superioară conţinutului debitat, şi zîmbetul ei care para încă ferm, cu neînţelesul tot mai vag al expresiei — înţelese că partida lui e pierdută cel puţin pe jumătate. Cît de departe se simţea el de această fineţă de curtenie şi cît de stîngaci şi nefiresc se văzu, închipuindu-se în gesturile celuilalt, el, omul bîrlogului, căutînd mahalalele tot mai retrase pentru locuit... şi cîrpăcind cît mai pe ascuns i-era cu putinţa Ia maşina-î nerealizabilă pe care, de mult, uriaşi ai ştiinţei o condamnaseră ca neexistentă pe formidabile temeiuri de calcul şi de experimentare.

EI crezuse totuşi în existenţa micilor demoni ai lui Maxwell. Doamne, dar Maxwell acesta însuşi era un uriaş între

uriaşi! Şi apoi chiar Arrhenius, considerabilă ^personalitate a actualităţii, nu î-a alungat oare îdeea fixă ce începuse sa-1 torture de la o vreme că drăcuşorii aceia, subtile alegorii tehnice, simbolizînd încă nedesluşitele corelaţii ale lucrurilor, ar avea chiar reală existenţă şî n-ar fi poate alţii decît drăcuşorii nebuniei ?

Andrei Lazar se cutremură şî acum la amintirea acelei idei fixe; iar drăcuşorii rizatori, ca steluţele în negrul nemărginit, săriră deodată din adîncuri fugind ca într-un cîmp mişcat de telescop. El îi aşeză în ordine, alcătuind în minte fantasticele lui teme favorite... Oh, cum ar fi părut de sarbăde poezioarele băieţaşului asta, pe lîngă aceste grozave alcătuiri ce-ţi dau fiorul prăpăstiilor de haos...

însă băieţaşul a realizat ceva... asta e, Andrei Lazar !... a realizat... puţin, nimica toată, poftim, dar a realizat... pe cînd tu ai rămas aplecat stupid pe muchia prăpăstiilor din haos...

Poezia cu pisica era ceva mai lunga : cînd se termină, Andrei Lazar crezu că descinde în mijlocul vieţii adevărate, cea plină de fapte şi lucruri ; şi îşi păru lui însuşi strein şi orbit ca o vietate subterană scoasă în lumină.

Doamna Cornoiu surîdea; nu mai avea nici o îndoială. Şi-n mintea ei făcea doar o reflecţie : biata Tina !... De mai multe ori în timpul poeziei ochii ei fugiseră spre Lazar, care i se păruse profund transportat, ca un copil ascultînd un basm frumos... Hotărît lucru, oamenii ăştia mici au, mai în tot felul lor de a fi, atît copilăresc ! Şi îşi simţi sufletul muiat de duioşie pentru micul astronom spre care se răsfrînse apoi, cu toată puterea, neostoiatul ei sentiment de ocrotire. Iar în vreme ce felicita călduros pe Nenoveanu, al cărui aer de modest biruitor o amuza zdravăn, îşi aminti nespus de înciudata de curiosul ei corespondent anonim din ultima vreme, care cu mare lux de amănunte de plastică, anatomie şî mai cu seamă de arheologie, îi demonstra că adevăratul stăpîn al pămîntulni fusese oricînd femeia, femeia înaltă, autoritara, dominatoare, iar aşa-zişii eroi ăi timpurilor n-au fost decît nişte biete creaturi slabe şi păpuşeşti, care au jucat dupa gustul şi cîntecul ei. Concluzia : femeia, pentru a se conforma firii, trebuie neapărat să dea la o parte, să distrugă pe cel ce se încumetă să-i dispute puterea, ca pe-un uzurpator nevrednic şi neputiHcios, şi sa facă loc în inima ei celui mic, celui slab, celui care-şi pleacă fruntea şi-i recunoaşte umil tăria, pentru a putea trai unicul sentiment mare, adevărat, ce zămisleşte normal într-însa: dominaţia ; pe cînd iubirea, admiraţia, deci supunerea, e de natura bărbatului.

Ea zîmbi la amintirea acestor absurdităţi, aprobînd, întru totul pe deasupra, laudele pe care doamna Nedan le făcea poetului sau. Dar lui Nenoveanu nu-i scăpă că ea zîmbeşte unui gînd interior şi, găsind că acest gînd *na* poate fi decît în legătură cu pisica lui, avu în adîncul toracelui o scuturătura de triumf.

în zilele în care Tina îl primea de obicei, Nenoveanu nu mai întîlni la dînsa nici pe doamna Cornoiu, nici pe Lazăr. La început desigur nu văzu nimic nefiresc într-asta, dar pentru că întîrzierea Zinei de a-şî vedea prietena se lungea prea din cale-afară, o bănuială prinse să-1 încerce. Şi fără să se cumpănească prea mult între îndoieli, suna la uşa doamnei Nedan într-o bună zi, din puţinele pe care dînsa spusese că le consacră drumurilor prin oraş.

Parcă fu un făcut : cei doi erau acolo. Ei îl primiră fără nici o surprindere, ba chiar cu prea multă plăcere ; iar Lazăr îi păru cu totul dezlegat din bicisnicia sa de mai înainte.

Dar după prea puţină vreme un ţîriit scurt de sonerie vesti pe doamna Cornoiu că maşina a sosit; ea-şi lua îndată ziua bună, regretînd — cu acea delicioasă vioiciune, cu care ştiu să regrete femeile frumoase — ca pleacă aşa curînd.

Nenoveanu o urmă după puţin împreună cu Lazăr, deşi acum Tina îmbia pe cel dintîi cu vorbe, şi ma! ales cu ochii, sa mai rămîie. Se gîndea totuşi c-ar putea afla ceva mai degrabă de la Lazăr, prea uşor la gafe ca să nu se trădeze : „Ma duc... ma duc... iartă-mă Ştii... în treacăt şi eu... sunt foarte ocupat"...

Dar Lazăr era complect ermetic şi Nenoveanu nu-i putu smulge decît îngăimeli şi cunoscuta Iui expresie de la catedră, cînd privea cu ochii holbaţi deodată şi lovea uşurel, cu creionul de metal, în masă : „Bine, bine, băieţaş... da, da băieţaş,.. Mda... Treci la loc baie... adică... pardon... La revedere, domnule Nenoveanu... sper că voi mai avea plăcepea să te văd"... şi dispăru pe prima stradă, care i se oferi pen-

tru despărţire, deşi nici drumul către centru, nici al şcoalei, nici al locuinţei lui nu era într-acolo...

Era vădit însă că voia să rămînă singur cu gîndurile lui, căci tot timpul mersului împreună un zîmbet dulce îi fluturase pe buzele ne care şi le frămînta necontenit una într-alta, un zîmbet parca de nespusă, de neaşteptata, de uluitoare fericire, o expresie prea deschisa ca să nu poată fi remarcată de Ia prima vedere. .Şi pe urmă distracţia asta fără margini, zăpăceala chiar : „treci la loc băieţaş", în sfîrşit stinghereala Ţinutei, cînd intrase, toate sfîrşiră prin a copleşi pe Nenoveanu de gînduri sumbre. Totuşi, primea lupta şi-n asemenea condiţiuni şi, luminat de-un nou şi ingenios plan de război, se întoarse ferm la doamna Nedan.

Iar Lazăr rătăci îndelungă vreme, prin străzile cele mai necunoscute, străbătu mahalalele, răzbi în locurile suburbane şi ţărăneşti, unde constata cu satisfacţie că nici un cîine nu-i mîrîi măcar în cale-i, deşi se tntîlni cu cîţiva dulăi de seama. Ceea ce denotă, fără posibilitate de îndoiala, că trăgătorul acela de sfori al păpuşilor omeneşti ascuns cu cortegîile lui de dracuşori, cine ştie — poate dincolo de vîrtejul de foc al nebuloasei răsucite din Ginii de Vînătoare — luase altă consideraţie faţă de dînsul.

Ceva, ceva s-a întîmplat în orice caz în nemărginit, căci pe buzele lui persistă încă senzaţia aceea umedă, parfumată, delicioasă, a sărutului, a primului sărut, pe care doamna Cornoiu îl pusese pe neaşteptate pe gura-i arsă de sete şi de sfială.

El era acum sub bolta cerului cel larg al cîmpului pe care soarele apunînd îl săruta de asemeni; sub acest mare şi larg sărut al lumii el asculta tăcerea liniştitoare a ţarinilor încă negre şi urmărea cu ochii, acum neferiţi, cum globul roşu aluneca dincolo de pădurile depărtării. Putea privi soarele în faţă acum, căci minunea minunilor se împlinise... Cea mai frumoasă femeie din oraşul asta... Şi ea, ea singura...

Tîrzîu seara, cînd fu înapoi în oraş, i se păru ceva neobişnuit pe strada principală, iar departe, în faţa cofetăriei Garoescu, unde se afişau telegramele urgente ale gazetelor din Bucureşti, văzu, în lumina puternica a becurilor, stiînsa lume multă.

S-a întîmplat ceva desigur ! Vreo revoluţie prin Portugalia sau cine ştie... Sărmanii, bieţii oameni, cugetă el, cu cea

mai sinceră înduioşare, cum mai pot ei să se încaiere şi să se ucidă, cînd remediul e atît de aproape de fiecare !

Grupuri se desprindeau încoace sau se duceau încolo, complect nepăsătoare ; dar într-unui ceva mai numeros, care-o apucă Ia vale, pe strada Fraţilor Buzeştî, un individ burtos şi bine îmbrăcat gesticula zdravăn şi protesta vehement.

Pe lîngă Lazăr trecură doi cari comentau : _

— Acum dacă vin ei, poate intra şî Cornoiu...

— Cert.»

Va sa zică, a căzut guvernul!

Şi deodată simţi umplîndu-1 o curiozitate, o nerăbdare, pe care nu şi-o cunoştea decît cînd era preocupat de maşina lui. Iar pasul de la sine se destinse spre vitrina care tăia vad larg de lumină puternică în latul străzii mai puţin luminate.

Telegrama era scurtă : guvernul şi-a depus mandatul. Criza era deschisă. Nici un adaos mai mult, nici măcar un prognostic, însă era cert că partidul din care făcea parte Cornoiu avea să formeze noul cabinet. în care desigur va lua Ioc şi Cornoiu. Chiar anonimii cari se opreau în treacăt, dinaintea depeşii afişate, vorbeau despre acest lucru ca de ceva firesc şi inexorabil.

în faţa împrejurării celei noi, profesorul de matematici simţi iarăşi nevoia singurătăţii. Vroia să-şi puna din nou gîndurile la punct şi din nou să-şi traseze planurile pe care le făcuse în rătăcirea lui peste cîmpuri. De astă data o lua drept înainte, spre parc. La ora aceasta nu mai era desigur nimeni pe-acolo, aşa că putea fi fără grijă, dacă, în animata conversaţie cu sine însuşi, avea sa-i scape vreun gest inconştient sau vreun cuvînt mai tărişor.

în dreptul postii centrale, staţiona agitîndu-se un grup foarte zgomotos, din care ţîşniră două persoane spre cele doua automobile duduitoare ce erau de faţă ; şi îndată apoi cele două maşini ţîşniră la rindu-le în sensuri opuse.^Apoi din grup începură să se desprindă pîlcuri, pîlcurî. Lazăr voi să traverseze, dar fu strigat. Nae Inelescu şi Nedan îl încadrară numaidecît...

— Tu ai auzit... întrebă Inelescu.

— Cornoiu Ia comunicaţii, adaogă celălalt.

— Cum, s-a şi constituit guvernul ?...

— Acum a venit telegrama...

în raza în care intrau, a felinarului electric, feţele celor doi arătau grozav de radioase.

Lazar se întrebă dacă nu trebuie să se bucure şi el la fel ; şi amintirea, pentru a-l îndemna la aceasta, îi reproduse cu o prospeţime fără pereche senzaţia întreaga a sărutului Zinei, de parca ea însăşi, de faţa, i l-ar fi dat din nou... Sărutul doamnei ministru...

Totuşi Lazăr simţea că îl contrariază ceva acolo, înăuntru. Asta î se întîmpla totdeauna, cînd vreo idee noua, fulgerătoare, din cale-afară de luminoasă, se oprea deodată, umplîndu-i pînă peste margini mintea ; asta i se întîmplase de atîtea ori, înainte, cînd, tolănit pe cuverturile patului, cu ochii sub pumnii strînşi, urmărind schimbările caleldoscopice ale imaginilor ce se formau sub pleoapele apăsate, îşi revedea, piesă cu piesă, maşina lui atît de dragă pe atunci.

Era prea covîrşîtoare ideea acea nouă, [ca] sa nu-i vină să sară deodată din patul atîtor îndoieli şi sa pornească pe străzi urlînd cît îl ţinea gura triumfalul: Eureka !

Totuşi nu se mişca. Aştepta calm şi resemnat. Căci ştia, dincolo de luminile acestea prezente, ceva turbure, un punct negru şi mic... îl cunoştea de mult... Stătea liniştit acolo, invizibil şi hain... Şi numai că ideea cea mare părea mai de nezdruncinat decît oricare alta şi dezlegînd toate greutăţile ce păreau de nedezlegat, cînd iată punctul cel negru se punea în mişcare ; venea mărunt şi scîrbos ca o insectă murdara şi mandibulele lui microscopice lăsau găuri adînci în minunata pînză de aur...

Dar acum, Doamne, acum nu mai era vorba de maşini imposibile! Acum pe buzele lui persista cel mai moale şi mai catifelat sărut, care s-a dat vreodată pe lume ! Cum, nu era un sacrilegiu să nu-şi simtă sufletul inundat de cea mai imaculată fericire şi de cea mai delicioasă speranţă ?

în odaia din dos a circiumei de lingă parc, unde Nae Inelescu ştia nişte vin nemaipomenit, Andrei Lazăr petrecu clipe minunate. Toţi drăcuşorii şi micile insecte care-î forfoteau în negura dedesubt a cugetului dispărură deodată şi trebui sa mărturisească, spre hazul celor doi prieteni, ca abia acum îşi dă seama de ce vinul formează un capitol atît de

interesant în poezie şi-n viaţa de toate zilele a oamenilor, î se părea într-adevăr că lucrurile din juru-i şi mai departe s-au limpezit deodată şi-o multiplă reţea de interferenţe s-a topit ca prin farmec, parca ar fi nemerit să potrivească la ochi lentila adevărului. Hm, nu cunoscuse încă pe acest cumatru alhimist — pe domnul Ilie cîrciumarul, un rotofei blond, înalt şi voinic, care umblă doar în vesta şi cu mînecile suflecate !

Miraculos om acest domn Ilie ! Numai el a fost în stare să restabilească împrejurările la dreapta lor preţuire ; chiar fără să viseze măcar despre ce este vorba, a făcut totuşi pe noul său muştereu să simtă de-abia acum cu adevărat ce va să zică să fii sărutat de cea mai frumoasă femeie din oraşul ăsta, şi încă de ea singură, din propria ei pornire î

Şi apoi cît de repede i-a alungat din minte gînduri stupide ca acelea, că noua ei înălţare ar putea fi piază trista marei fericiri ce i se vestise ; dimpotrivă, 1-a făcut sa vadă că sărutul cel tainic — Doamne, cine l-ar bănui măcar, în noaptea asta însemnată, în lungul şi-n tot latul marelui oraş — a fost piază buna pentru dînsa şî ea nu va putea uita niciodată acest lucru !

El rîde deci cu toată tăria de glumele prietinilor săi şi, doar din cînd în cînd, gîndul t se furişează spre amintirea cea fără seamăn de dulce, s-o mîngîie ca pe-o comoară ascunsă. Apoi degrabă revine să dea întreaga luare-aminte năbădăiosului ăstuia de Nae Inelescu pe care Nedan nu-1 mai scoate din : „Domnul inspector !"

Inelescu îşi mărturiseşte voluptatea lui cea mai de seamă : călătoriile — vagabondajul (cum îi place sa spună) şi tot ce ţine de el : tren, maşina, trăsură sau chiar căruţă cît de proastă, avînd doar unica posibilitate de a se mişca, de a schimba înconjururile, de a preface, odată *cu* orizonturile, sufletul.

— „Călătorind eşti însutit tu însuţi î"

Era un deliciu, într-adevar, să vezi gura plină cu care „domnul inspector" povestea, argumentînd.

—... în tren însă am cunoscut cele mai teribile satisfacţii. Mai întîi, eu nu mă aşez într-un compartiment dacă nu c o femeie înăuntru (e de la sine înţeles că prin cuvîntul acesta singur, „femeie", am vrut să zic : o femeie cel puţin

drăguţă). Cînd sunt mai multe, în mai multe compartimente, *şi* nu e aglomeraţie, aştept pînă pleacă trenul şi apoi încep să aplic sistemul eliminării : întîi am în vedere desigur fizicul, dar şi dispoziţia sufletească a exemplarului ales, dispoziţie pe care ţi-o arata îndată prima schimbare de priviri ; prefer apoi pe nostima domnişoară, doamnei cu bărbat tânăr lîngă ea. însă cea mai de dorit e femeia măritată care călătoreşte fără soţ ; asupra stărei lor civile constatările se fac de la început: înfăţişarea generală, inelul de la deget, modul tihnit cu care legitimii se adresează unul altuia... în sfîrşit destule alte indicii mai mărunte.

Pe urmă o condiţiune foarte importantă trebuie ţinută în seamă, căci derivă dintr-un neîmblânzit principiu de economie politica : evită cuminte şî practic orice concurenţii care se arată primejdioasă ; nu te angaja în luptă decît daca tot trenul, cît e el de mare, nu-ţi mai oferă şi alte prilejuri favorabile, ceea ce, dealtminteri, se întîmpla foarte rar. De obicei însă, cînd întâmplarea e darnica, mai toţi voinicii se înfig acolo unde atracţia e mai puternică. Lasă-i acolo ; tu scoboară calm cu o treaptă mai jos ; compensaţia îţi va fî neînchipuit mai mare, prin satisfacţia deplina de la urma. Căci, să ştiţi, femeia are şi ea spiritul ei de observaţie ; şi dacă n-are, ghiceşte din instinct. Ea vede îndată, după numărul celor cari se opresc la uşa compartimentului ei, o măsoară, o cîntăresc, sunt gata să intre, totuşi mai încearcă şi alături şi pe urmă nu mai revin, că acolo, undeva, e un lipici mai mare, o pînză de păianjen mai rezistentă decît uşoara reţea a farmecelor ei. Aşa că ţie, care bagi bine pe ochi toate astea şi intri la rîndu-ţi, o priveşti la rîndu-ţi, şî-n semn de omagiu ţî-arunci pachetul de jurnale lîngă dînsa — şi apoi, după ce pleci la rîndu-ţi, revii — arătîndu-I că tot pe dînsa ai preferat-o, ea se va grăbi ~~şi~~ şî va da toate silinţele să-ţi arate că n-ai dat greş cîtuşi de puţin.

Nae Inelescu se opri ca să considere cu mulţumire pc cei doi foarte atenţi ascultători, cari începură să dea semne de nerăbdare, clipind din ochii lor umezi şi măriţi, cu pupilele pline de lumina mustoasă a becurilor, a sticlei şi a paharelor. Dupa care, udîndu-şi satisfăcut şi îndelung gîtlejul, continuă :

— în sfîrşit mi-am fixat ca să zic aşa prada. Şi suntem desigur noaptea, ca sa trecem de-a dreptul la cazurile cu adevărat interesante...

...M-aşez în faţa ei, dacă n-am norocul să mă fi nimerit alături. Căci alături fiind, posibilităţile de apropiere sunt mai multe : cotul, umărul, mîna pe toată lungimea ei, piciorul idem ; pe cînd faţă în faţă n-ai decît piciorul şi încă, la început, doar de la gleznă în jos... Dar sa luăm acest caz ceva maî dificil. *Zic* : ostile stau faţă în faţă... Ic faci desigur comod, te aşezi, să zicem, picior peste picior ; ca din întîmplare, piciorul dedesupt e cam în dreptul unuia din picioarele ei... Trenul se pune în mişcare, podeaua începe să joace... piciorul, fatal — şi cu puţină bunăvoinţă — alunecă uşor iot înainte... îl laşi în voie... dar nu de tot, căci este încă lumină în compartiment. Aşa... o foarte lejeră atingere numai se poate totuşi admite deocamdată, mai mult spre a vedea cum se reacţionează din tabăra protivnîcă...

De obicei reacţiunea vine târziu; vreau să zic foarte târziu ea bagă de seamă că vârfurile ghetelor sunt în atingere şi asta de obicei cînd vreunul din pasagerii ceilalţi se apleacă în jos, cumva... altfel, deşi legănatul necontenit al trenului le-a ciocnit destul de bine, ea desigur n-a simţit... nici tu de bună seama... dai totul pe jocul trenului... Iar cînd va trebui neapărat să bage de seamă, atunci îşi va retrage piciorul sau foarte puţin sau exagerat de mult... şi intr-un caz si-ntr-altul eşti avertizat că jocul este admis... în primul caz aştepţi... piciorul fugar va fi adus înapoi tot de legănatul trenului ; în al doilea caz, trebuie însă sa faci dovadă că nu renunţi ; schimbi deci poziţia propriilor picioare, astfel ca sa mai cîştige din distanţă, şi îndată ce intenţia ţi s-a evidenţiat... jocul podelei Ia numaidecât cunoştinţă de asta şi... restul e treaba lui...

Deci primul punct e câştigat... aştepţi deci stingerea lămpilor, ceea ce nu va întîrzia să se ântîmple, graţie vreunuia din copasagerii somnoroşi...

— Dar dacă, întrerupse Nedan, piciorul advers nu se retrage nici prea aproape, nici ostentativ prea departe...

— De buna seama, răspunse Inelescu, nici atunci nu e cazul să renunţi... păsărică e neştiutoare, asta e totul... datoria ta e să-i trezeşti priceperea ca să vada modesta ta intenţie... asta e tot... încolo, cum spun, podeaua legănată a

•vagonului e promptă în a duce mai depaite operaţia.,. Şi nu trebuie prea mare bătaie de cap, ca mititica somnoroasă să priceapă ce are de făcut...

Dar sa expun exemple...

Şi-n ascultarea din ce în ce mai încordată a celor doi, exemplele abundară ; Nae Inelescu avea un şart al lui, care da un farmec deosebit povestirilor, pe care toţi erau de acord •că le trăise, cu toate că-I ştiau destul de bogat în fantezie. Doar fusese surprins în atâtea ipostaze, pentru a mai putea fi bănuit că ar da înapoi de la vreo năzbîtie...

După mai multe povestiri, sfîrşi cu un adevărat imn pentru călătoriile nocturne cu trenul...

— ...mai ales după război, fraţilor, cînd ajunsese bietele trenuri în halul pe care-1 ştiţi şi cînd pentru a-ţi face loc în vreun compartiment trebuia să intri pe f e r e a s t r ă E h , Doamne, frumoase vremuri cu mizeria aceea. Toţi blestemau, înjurau sau gemeau resemnaţi în nădejdea unor timpuri mai bune ; numai unul din tot trenul acela ofta într-adînc de fericire... căci el ştia să-şi aleagă locşorul ce-i trebuia... Mic, aşa cum îl vedeţi, ştia să se strecoare acolo unde un instinct — pentru care totdeauna a fost recunoscător lui Dumnezeu — îl ducea cu rară siguranţă... Probabil tocmai pentru că nu cîrtea contra Celui de sus şî era unicul ce aducea chiar elogii Domnului, rugîndu-1 să ţină lucrurile tot astfel şi mai departe... Oh, Doamne, Doamne, de l-ar fi ştiut pe el ceilalţi din tren... dar cine putea ghici sufletul acestui mărunţel, strîns cobză între bouă baiadere !

Bietele femei, cum apăsau ele de duios dintr-o parte şi dintr-alta în noaptea aceea cumplită a compartimentului; cum fiecare îmi ţinea cu străşnicie cîte-o mînă peniru a nu înainta prea mult pe sub pledurile grele ; cum cea din dreapta a lăsat în sfîrşit capul pe umărul meu în chip de recunoaştere a victoriei; cum cealaltă, mai dîrză, văzînd că mîna-mi ţinută mai Ia carantină o părăseşte de-a binelea, pentru a sări cu folos în partea cealaltă, s-a repezit asupră-i şi-a tras-o înapoi cu o furie de leoaică adevărată, căreia i s-a răpit puiul... Oh, dulce şi sfîntă încurcătură... Cum... cum sa te împărţi

Şi Nae Inelescu, după ce arăta cum, cu o foarte complicata şi palpitantă abilitate, a putut să împace amîndoua rivalele — fara ca nici una să nu prindă ştire de cealaltă,

deşi pe sub pleduri nu o data s-au apucat de mînă între ele — dîndu-le pe nesimţite întîlnire fiecăreia în parte, pentru zile şi locuri anumite; după ce sări apoi în alte trenuri» unde avu alte bucurii, dar şi unele decepţii, care nu numai că nu l-au descurajat, dar, dimpotrivă, cărora le găsi un farmec la fel de minunat ca şi succeselor... Nae Inelescu începu sa fredoneze concluzia, cu vocea lui tremurătoare şi metalică, considerînd banalul cu aceeaşi bunăvoinţă şi simpatie eu care era amator de extravagant:

...căci viaţa e un vi-is, un paradi-is...
Daca ştii să-i găseşti...

Apoi cîntă cîteva arii de operă, trecu la opereta, se prezentă dinaintea lui Lazăr şi-1 invita cu un compliment la dans, smulgîndu-1 de pe scaun înainte ca acesta sa accepte, şi începu să-1 învîrtească pe seîndurile roase ale adati de circiumă, pe care tălpile hîrşcîiau alternativ după tactul jocului. Partea muzicii o ţinea tot Nae Inelescu, dar de la un timp vocea-i fu înăbuşita de răsuflarea grăbită şî covîrşitoare şi, abia mai trăgîndu-şi sufletul, duse pe Lazăr la loc, constatînd cu competenţă că nu prea ştie să joace tocmai aşa bine, deşi Lazăr nu ştia deloc, si asigurîndu-1 că-1 va perfecţiona cu vremea, dacă se vor întîlni mai des, cu toate că şi el însuşi — Nae Inelescu — juca suficient de prost.

Cînd se aşezară, Nedan, care-i privise tot timpul dansului, sîsîind melodia prin buzele strînse şi legănîndu-şt şezutul pe banca lucioasa, le turnă în pahare, apoi începu la rindu-i să dapene ceea ce de-abia-i mai sta pe buzele jucăuşe de nerăbdare, încă de cînd povestea Nae Inelescu !

— Necunoscutul, neşteptatul, fericirea de-o clipă sau de mai lungă durată te pot întâmpina şi fără ca să alergi după ele prin trenuri sau să oftezi după vremuri anormale şi vitrege pentru comunul omenesc î Pentru asta nu-i nevoie neapărat să te mişti într-o sfera c-o rază atît de mare ; e suficient să acţionezi şi stînd pe loc, adică nepărăsind un oraş destul de întins ca acesta. Cu singura condiţie să acţionezi...

„Să acţionezi", răsuna ca un eeou în capul lui Lazăr... dar ca un ecou îndepărtat şî care părea că se pierde îndepărtîndu-se tot mai mult, inutil acum, pentru că acum nu mai era nevoie de imperative, ca în mintea lui să răsară pofte de

acțiune. Tocmai: în atmosfera asta, în lumina crudă a becului şî-n lumina spumoasă a vinului, în mijlocul atîtuî belşug de vorbe şi poveşti şi mai ales în dogoarea vie a amintirii^ curînde, în cugetul şi-n sufletul lui domnea acum, suverana exclusivă, tocmai această nouă pofta de acțiune, de viață,_ de cîntec, de ceea ce e organic şi viu, în contrast adine cu existența lui de pînă acum, ce i se năzărea îngropîndu-se în ceața, uscată şi scheletică, conglomerat de articulații mecanice şi inerte, necontenit moarte, refuzînd necontenit sărutul plin al vieții.

_— Ei, nu, dragă Nae, te înşeli amarnic ! ripostă cu aprindere Nedan unei ironii a lui Inelescu, care observase că neaşteptatul nu poate ft găsit decît într-o varietate cît mai multipla şi mai intensă de aspecte şî, dacă lucrul ar li posibil, într-o măsură mai restrînsă chiar în strimta circomferință a acestui oraş ; în orice caz, el nu poate fi întîlnit într-o singură şi arbitrară categorie de aceeaşi formă şi dimensiune, deci excluzînd aprioric orice posibilitate de nou, de deosebit, de neobişnuit şi tocmai prin asta de neaşteptat.

— Auzi, dumneata, daca se poate găsi cumva nou şi neaşteptat în cele cinci-şase prăjini de femei de dimensiuni istorice, ca să nu zic ridicole, cîte se vor fi aflînd în oraşul ăsta... Trebuie să te cheme Nedan şî să fii profesor de greacă pentru ca să-ți treacă prin gînd astfel de aberații.

— Eşti pur şi simplu absurd, ridică din umeri, făcînd mină de compătimire Nedan. Parcă nu poate să fie neprevăzut chiar în cei ce te înconjoară şi pe care-i cunoşti doar sub înfățişarea lor indiferentă de toată ziua... pe cînd, ia scarpină-i puțin în suflet...

— Scarpină-i dumneata...

— Pentru asta n-am nevoie neapărat de-un tren ți de-o podea ca să se mişte, de zîmbete de încercare, de controlat verighetele din deget sau mai ştiu eu de ce. Există un mijloc cu mult mai comod şi mai civilizat pentru a atrage atenția cuiva, a-1 chema spre tine şt a-1 captiva... Exista scrisul... scrisoarea... întîî anonimă şi pe urmă cu numele de convenientă ; există poste-restantul, există parcul cel mare şi aproape neumblat de Ia marginea oraşului şi în sfîrşit există cămăruța ta ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri...

Nae Inelescu începu să fluiere...

— Şi cu toate astea, dragul meu, te-asigur că mai mult ai fluierat şi vei fluiera tu pe urma mijloacelor tale, decît eu pe urma alor mele...

— Da ? Ia uite, dragă Lazăre, la cuceritorul care a avut-o pe doamna Cornoiu, cu mijloacele lui civilizate...

Lazar avu o bruscă tresărire şi privi îngrozit, cînd spre unul, cînd spre celălalt.

— Pune-ți pălăria în cap, ca sa poți sa te descoperi în fața omului care a avut femeia cea mai frumoasă din oraşul asta. Domnul Nedan... priveşte-1 : domnul Nedan, nici mat mult, nici mai puțin... Cu toate astea : cu scrisorelele lui, cu acadelele lui stilistice, cu floricelele lui mitologice a atras el în parc pe doamna Cornoiu ca s-o zăpăcească şi s-o aducă pe urmă în cămăruța lui ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri

— Pe doamna Cornoiu nu, riposta surizînd molcom Nedan... Nici nu m-am gîndit vreodată... He... dar pe altele (aci se lasă pe spate alene, întinzîndu-şî degetele) de ce să exagerez, nu multe, dar în sfîrşit cîteva... Şi nu aşa... orice primă întîlnită în vagonul de clasa Il-a... Ehe, dragul meu, reluă el mai cu avînt şi mai forte, nu-mi pierd eu vremea cu închipuite şi rafinate ca doamna Cornoiu... sunt in oraşul ăsta destule femei foarte frumoase şi de foarte bună stare, care sa întrunescă condițiunile şi dimensiunile acelea istorice de care binevoieşti dumneata sa-ți bați joc... da, da, poți să rînjeşti oricît de sarcastic ! Te rog sa crezi însă ca nu țin deloc sa te conving. Ştiu eu acasă dosarelele mele cu scrisorele, fiecare cu cîntecul lui, unele cîntate complect, altele doar deschise la uvertură... şi-atît mi-ajunge... să le ştiu eu.

Nae Inelescu îi aruncă mai întîi desfidări să dea la rînd vreun amănunt ; pe urmă îl conjura pe prietinia lor, cu mîna pe inimă ; dar Nedan refuză net să facă orice indiscreție.

în vreme ce Lazăr îşi aminti fără sa vrea de curioasa dorință de mai deunăzi a doamnei Cornoiu ca sa-i scrie cîteva rînduri pe un caiet, sub pretext că vrea să facă puțină grafologie, pentru a rămîne apoi pe gînduri cîteva momente, lăsîndu-1 foarte încurcat şi facîndu-1 să creadă cu tot dinadinsul că i-a descoperit cine ştie ce grava meteahnă...

— Da, dragul meu, continuă cu îndîrjire Nedan, încurajat de aiîtea rugăminţi; să ştii de la mine că poţi izbuti în amor şi fără a cere să te numească inspector : scrii o dată, nu-ţi răspunde, scrii a doua oară, nu-ţi răspunde, scrii a treia, scrii a patra oară... eî, la a cincea dată, să ştii de la mine că răspunsul tot va veni... Pentru că nu podeaua trenului biruîeşte o femeie, ci persistenţa...

— Eh... mofturi... îl opri plictisit Inelescu. De teorii sunt satul, *mon cher;* exemple dacă ai...

Şi pentru a dovedi că el e omul exemplelor, goli paharul pîna la fund şi strigă, trîntindu-1 pe masă : trăiască noul guvern, trăiască Cornoiu ! Băieţi... şi acum sa începem uvertura... adevărata uvertură... nu ca a domnului... Uvertura .domnului inspector ! Haidem la şantan... eu plătesc...

De la băutura bună şî sinceră a cîrciumarului de lînga ^parc, trecură la sticlele înfundate cu vin strălucitor, dar prefăcut şi cu gust coclit, al negustorului de plăceri din centru, în lumina orbitoare, în zarva mare a noului local, în chiotele stridente ale femeilor de la mese, în clamoarea crescîndă a consumatorilor înveseliţi peste fire, în şuieraturile şi rîgîiturile dezordonate ale orchestrei, Nae Inelescu declară că-şi inaugurează noua lui cariera, depunînd pe altarul Venerei tot ce cuprindeau buzunarele lui şi, ca atare, invită trei fete .chipeşe, dintre cele care, în lipsă de parteneri plătitori, ocupau o masă mai lungă şi mai retrasă, zîmblnd galeş şi îmbietor spre clienţii singuratici sau privind cu jind la camaradele norocoase, în jurul cărora se dezlănţuia zgomotoasa frenezie.

Andrei Lazăr, care-şi da ostenela să fie cît mai binevoitor cu femeia de lînga dînsul — o fetişcană înălţuţă şi dreaptă, cu par negru şi buclucaş, uscăţiva Ia figura, de sub stratul de fard roz al căreia ţîşnea un neg înnegrit în chip de aluniţă, cu piept supt şi flasc, dar cu coapse voinice şi dîrdîîtoare şi cu gleznele fine — se trezi, întru tîrziu de tot, condus de aceasta pe scări cu miros muced, prin strimte şi întortocheate coridoare, spre ultimul cat al aşa-zisului hotel de deasupra localului.

Nae Inelescu, care găsise tot timpul în tovarăşa lui, o roşcovană foarte pieptoasă, deşi de statură mijlocie şi cu picioare solide, nici mai mult, nici mai puţin decît un veritabil Tiţian (iar cînd fură sa plece, după trei ceasuri^ lungi de vorbă, îşi aminti deodată şi o convinse şi pe ea că s-au mai întîlnit cîndva de mult, acum vreo patru-cînci ani, în trenul de Caracal), se oprise cu dînsa în parterul hotelului.

Cît priveşte pe Nedan, el rămase să parlamenteze pe întuneric cu madama de la al doilea, care regreta că nu le poate furniza o cameră imediat (partenera lui Nedan nu locuia în hotel), dar că peste cinci minute va „aranja" ea.

însoţitoarea arheologului, obişnuită cu astfel de mtimpinari, se şi aşezase pe-o canapea destinată anume pentru aceasta, sub un bec chior, ai fi crezut ca unicul în tot hotelul. Lazar o privise în treacăt cu stînjeneală ; o, era desigur nemulţumită, căci tot timpul Nedan o plictisise cu regretul Iu! ca nu era ceva mai înaltă (deşi era cea mai răsărita dintre toate trei).

— îmi placi şi aşa desigur ; trebuie să-ţi spun însă, că dacă aî fi fost ceva, ceva mai înaltă, erai în adevăr ceva...

încît aceea, exasperată, îl provocase deodată să se măsoare ; îl întrecea cu o jumătate de cap...

— îţi recunosc, făcea Nedan... eu recunosc totdeauna bucuros meritele omului... Dar ia spune tu singură, dacă m-ai fi întrecut cu un cap întreg... spune tu, dacă nu te-ai fi simţit regină ?

Iar către ceilalţi :

— Ca să vedeţi psihologia femeii... ca să vedeţi cum mă adevereşte şi cel mai comun exemplar...

Ea îî răspunse, ducîndu-i paharul la buze şi vîrîndu-i-1 cu sila printre dinţi :

— Tu eşti cam *clătit,* micule...

Cînd coridorul coti spre odaia prietinii lui, Andrei Lazăr îşi mal aruncă deodată ochii înapoi.

Nedan intrase şi el în lumina becului, discutînd cu madama ; aceasta era o blondă uriaşă şi-n lumină părea oarecum tînăra ; numai aşa îşi explică Lazăr aprinderea cu care colegul său vorbea cu dînsa, ca un copil mic cu mama lui. Cealaltă stătea tot pe canapea, întorsese cu dispreţ capul încoace, îl proptise în mînă şi, cînd Lazăr privi la dînsa, îi trimise o sărutare...

Andreî Lazăr se apără cu mare meşteşug de sărutările femeii cu care se retrăsese. Nu voia nici s-o jicnească, dar nu voia nici ca gura ei cu miros de tutun şi de droguri ieftine să profaneze amintirea sărutului celuilalt, care i se păruse că a întors cu putere resortul existenţei lui. Ea simţi că el se fereşte, aşa că nu-1 ajungea cu buzele decît pe obraji, pe frunte, pe par ; el şe prefăcea ca se gîdelă şi chiar trebuia să rîdă prosteşte la atingerile ei, ca s-o convingă. Dar femei! îi plăcea aşa de mult figura lui de copil, că încăpaţînarea aceea o îndîrjî şi-o indigna.

— Pe mine cîţi n-ar da mult să mă sărute, protestă ea. Şi oameni foarte bine, nu aşa... Eu am avut pe domnii cei mai bîne d-aici din oraş, da, da, s-o ştii dumneata !... Dar pe nici unul n-am sărutat... pe nici unul n-am lăsat sa mă sărute, îi puneam pe loc la respect: „Domnule, dumneata îmi plăteşti corpul, nu sufletul!" Şi pe urmă: „...Buzele, domnule, sunt cele mai sfinte... Prin ele iese sufletul omului..."

Lazar ascultă uimit şi neîncrezător pe prostituata asta, care, răzimata într-un cot, privea acum în gol şi părea că vorbeşte cu încăpăţînată convingere :

— Da, da... şi numai gura alege plăcutul de scîrba... Chiar şi cele mai păcătoase, tocmai la urmă de tot îşi dau gura... încolo totul e... murdar...

Ultimul cuvînt fu un adevărat scrîşnet. Iar Lazar stătea încremenit, neştiind dacă ea face acum puţin teatru sau e atît de sincera pe cît pare.

— Buzele mele nu-s chiar aşa de sfinte, riposta el blajin şi căutînd sa fie cît mai puţin ofensator. Dar te rog să mă crezi că eu nici pe mama mea nu am lăsat-o sa mă sărute, minţi el, foarte mîhnit că trebuie să aducă vorba de mama lui în această odaie şi-n această împrejurare.

Şî din momentul acela, din momentul pronunţării acestui cuvînt, un dezgust iremediabil îl apuca deodată, îl acapara cu o putere năvalnică, de el însuşi, de ceea ce-1 înconjura, de ceea ce făcuse, de Nae Inelescu, pe care a avut neşansa să-1 întâlnească, de Nedan, de toată noaptea asta murdară...

— Draga mea, continua totuşi să vorbească maşinaliceşte şi cu o blîndeţe prea exagerată, sub care clocotea o mînie

surdă şi subită, o poftă de a lovi... Mă enervează orice sărut... parcă-mi striveşte cineva creierii...

Şi începu să se îmbrace pe îndelete pentru a nu da impresia ca se grăbeşte, dar hotărît şi întors cu faţa la perete, ultim adăpost al buzelor, ce-i apăreau şi lui acum cu adevărat lucru nespus de scump şi sfînt, pe care ochiul acela impur şi lacom din urmă-i 1-a descoperit şi-1 pîndeşte...

— Toata lumea are astfel de... idiosin... de cum să spun... de dîsplăceri absurde, de care nu se poate debarasa... Şi tu trebuie să ai ceva care... care... sa-ţi „facă pe nervi", cum se zice popular... De exemplu, cînd se freacă două vase de pămînt, mie-mi vine să ţip—

— Dar ce faci ? pleci ? strigă ea deodată şi-o auzi, în zdruncinul patului, rasucindu-se şi ridicîndu-se brusc...

— E tîrziu, draga mea... mîîne am oră... la liceu.

— A, tu eşti profesor... Haide, mai rămîi... (Se dădu jos din pat şî veni spre dînsul). Uite, nu-ţi iau nici un ban... Daca te-am sărutat, asta înseamnă că te iubesc... oricînd poţi veni la mine, să ştii, gratis., dar pentru că ţi-am dat buzele mele, trebuie să-<mi dai şi tu pe ale tale...

— Nu, nu! trebuie să plec... Dar vm veni desigur... Uite, cînd vrei... Poftim, poimîine... sau joi... da, da, mai convenabil joi... o asigură el, privind-o consultativ, ca să provoace o diversiune salvatoare,

— Bun ! vei veni, dar şi acum poţi dormi foarte bine aici... Am să te las în pace... am să te sărut doar în somn, dacă zici că-ţi face rău sărutul... însă tu nici nu^banuieşti cum ştiu să sărut... Logodnicul meu, care a murit în război, îmi spusese totdeauna asta... de-atunci n-am mai sărutat pe nimeni... însă tu mi-ai plăcut... stăteai ca o fată la masă... haide, lasă-mă... se ruga ea... Iată, şi pe urmă te las sa pleci... ştiu eu ca ai să mai vii... fetiţo.,. Şi-i apucă obrazul cu degetele, strîngînd cu înfiorare...

— Fetiţo...

El îşi încheia calm bretelele în nasturi pentru a nu părea alarmat de gestul ei. însă cînd vroi să ridice haina întinsă pe speteaza scaunului, ea striga deodată :

— Ştiu de ce nu mă săruţi... Trebuie să fii logodit...

— Ho, ho... logodit, ce-ţi trece prin minte...

Dar ea se aşeză în faţă-i ameninţătoare şi sarcastică...

— Ai o logodnică, hai, domnule profesor... De aceea nu-mi răspunzi la sărut...

Şi înainte ca el s-o ia spre cuier, Ia palton, se repezi deodată la dînsul şi-1 apucă de pîepţâî hainei... Ai o logodnică, nu ?... Ţi-e scîrbă de mine... de cocota...

El voi să se smulgă, dar ea îl apucase bine ; mai voinica decît dînsul, îi dădu drumul doar o clipa pentru a-1 ajpuca şi mai strîns de mijloc. Lazăr se zbătea cumplit, dar miinîle lui nu prinseră decît ghemotoci de cămaşa. începu sa-1 împingă spre pat, cautîndu-î buzele pe care el încă le ferea cu mişcări abile ; ea însă îl imobiliza din ce în ce mai mult şi ochii scînteietori şi rai li se apropiau din ce în ce mai mult: gîfîiturile aspre li se amestecau. II repezi ne neaşteptate, făcîndu-1 să se împiedice de-un scaun, şi-] ţrmti astfel in latul patului larg; dar atunci baîerele de deasupra umerilor cedară şi cămaşa se lasă, dezgolindu-î bustul cu sinii mo! şi căzuţi.

Aspectul acesta îi dădu puteri să reziste încă, dar în cele dîn urmă, reţinîndu-i mîinile cu coatele, ea-i apucă obrajii in palme şi, înăbuşindu-1 sub piept, îl birui; el îşi arata dinţii, dar ea-l încuraja : muşcă, muşcă !

Trebui să-i cedeze şi-şi simţi deodată buzele inundate de moalele rece al buzelor ei, cu miros de tutun trasvit şi de cuişoare. Asta era tot ce păstrase ea mai curat.

Sărutul fu lung şî nesăţios...

— Eşti al doilea, al doilea pe care-1 sărut... fetiţo...

Şi săruturile se repetară : ea-şi ridica bustul gol spre a savura în deplin plăcerea asta care-o înnebunea ; apoi îşi cobora iarăşi faţa lacomă, ca o pasăre răpitoare; iar el vedea cum sînii ei storşi se lăsau şî se ridicau în aceste mişcări de voluptate...

Cînd îl lăsă, Lazăr rămase acolo, în latul patului, şi constata cu surprindere că în mintea lui e un gol mare, pe care-1 aştepta să se umple iarăşi pentru ca să se poată ridica.

Ea se întoarse la dînsul, punîndu-şi altă cămaşa.

— Vrei să rămîi, fetiţo ?... Şi se plecă deasupra-i.

Abia atunci el îşi simţi toate puterile şi toata luciditatea, chiar ceva mai mult decît luciditatea : ceva, o lumină vie, o para de flacără cu contorsiuni de aripi semănînd cu cele mai schimbătoare şi mai caraghioase rînjete.

însăşi ea, femeia asta pierdută, era flacăra din minte care-i rînjea triumfătoare :

„T u trebuie să rămîi la mine şi la maşina ta !"...

Degetele i se crispară şi se încovoiară... O clipa simţi ceva, o putere mai mare decît voinţa lui toată, în degetele astea subţiri, care-i rirau mîinile şi cuget şi voinţa spre gîtul el mat... Trebuie să fi avut o înfăţişare atît de înfiorătoare, că ea se dădu înapoi cu ochii holbaţi...

Lazăr se scutura; printr-un astfel de moment nu mai trecuse în viaţa lui! îşi lăsă fruntea în mîini şi rămase zdrobit pe patul cu cearceafuri mototolite şi neschimbate. în clipele acelea se simţi omul cel mai trist din lume. îi rostea cineva clar şi răspicat în ureche : „Asta a fost tot: un sărut, un singur sărut... Pe doamna Cornoiu nu vei avea-o niciodată... niciodată"... Şl ochii îî lăcrămară...

— Iartă-ma, micule...

Dar glasul ei îi aduse aminte de clipa aceea neaşteptată, chinuitoare, teribilă ; din încleştarea fără seamăn a căreia de-abîa scăpase.

Sa fie asta nebunia !

Sari deodată în picioare, o împinse puternic în laturi şi, luîndu-şi din treacăt paltonul, se năpusti pe uşă.

Da:' ea-i striga din urmă, împăcata, şi rîzătoare ;

— Vei veni... vel veni !...

în coridorul cu bec chior regăsi pe Nedan. Mai departe, în capul sălii, era şi acum madama cea mare şi blondă, bloc enorm de carne albă ; cum sta parcă nemişcată în vestmîntele-i uşoare şi tot aşa de albe ca şt pielea, părea în lumina nehotărîtă cu adevărat o statuie de dimensiuni supraomeneşti.

Sub bec, Nedan căuta să potolească şi să convingă pe însoţitoarea cu care urcase şi care, indignată peste fire, protesta lotuşi cu măsurată vehemenţa, atît cît trebuia numai, ca să se audă, de jos, de la portar.

— Bine, frate, dacă-ţi plătesc... ? !

— Eu nu primesc bani de pomană. Eu am demnitate, domnule. Dumneaei e madamă şi nu-i e permis să se amestece în muşteriii altora... Asta e, eu am să reclam la direcţie...

— Bine, drăguţa, dar daca nu eşti în pierdere, de ce te superi...

— Nu sunt în pierdere ? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *salari!* Nu ! Nu primesc nici un ban... Mie nu mi s-a întîmplat niciodată să mă lase un client pentru o madamă... asta e.

Din fund, statuia de marmura rosti imperturbabilă...

— Pardon, domnişoară... nu face aşa fasoane... Ca dumneata... am fost eu şi sunt multe, da să vedem, dumneata o să fii ca mine...

— Madamă... ? !

•— Da... madamă ; cred că e un grad ceva mai mare decît al dumitale...

— Aşa... Am să spun direcţiei ca dumneata îţi baţi joc de noi în faţa muşteriilor, ca să ni-i iei...

Nedan scoase portmoneul şi mai adaogă ceva la suma din mîna, cu care căuta s-o îmbuneze... Fata socotea suma pe sub sprîncene...

— Uite şî pentru demnitatea dumitale, continuă el împăciuitor... Şi te rog eu, nu mai face caz Ce vrei, draga un capriciu...

Şi observînd deodată pe Lazăr, care se oprise Ia distanţă, neştiind pe unde s-o ia, ca să nu fie văzut...

— A, uite Lazăr...

Se duse la el, îl apucă de mînă şi-1 scoase în lumina.

— Dragul meu, oricît de drăguţa o fî fost prietena ta, dar ca să închei fericit o seară minunată ca asta, iacă îţi recomand pe domnişoara... Ai să petreci cu dînsa clipe strigătoare de fericire... Ca prieten nu pot să nu recomand şî altuia bucuriile prin care am trecut eu... Apoi, scoborînd vocea : ţi-o spun pe onoarea mea, continua el să mintă convingător, e delicioasă... dacă n-ar fi madama asta, n-aş da-o pentru... da-mi ştii meteahna...

Femeia luase banii de la Nedan şi surîdea mieros lui Lazăr, care rămăsese încremenit dinainte-i. Arheologul profita de împrejurare ca sa dispară cu madama...

— Prietenul tau a fost foarte mulţumit de mine, ţi-o jur, începu şi ea. Dar e grăbit, nu ştiu ce are...

Se apropie de dînsul şi-1 atinse cochet cu umărul, în vreme ce ochii I se învîrtiră straniu între trăsăturile aspre ale condeiului negru...

Andrei Lazăr era grozav de încurcat; nu pentru că n-ar fi avut destulă scîrbă într-însul, dar pentru că nu putea să-i spună asta de-a dreptul şi brutal.

— Nu... Nu... nu ca nu... trebuie... e tîrziu... ştii, trebuie sa fiu mîine... dimineaţă...

— O, dacă e numai asta... ripostă ea apueîndu-i braţul pînă mîine dimineaţă...

— E imposibil... imposibil, se feri dînsul.

— Nu-ţi plac, micule ? rînji femeia răutăcioasă, şi-n semiobscuritatea noului coridor îngust şi umed în care cotiseră, ochii ei aveau scăpărări ciudate, în năclăiala exageratelor cearcăne artificiale. Se înfigea într-însul, după ce-l oprise lipit de zid, şi vocea ei răguşită şi calina avea ceva ameninţător totdeodată. Andrei Lazăr citea în ea cu teamă pornirea apriga a prostituatei umilite, respinse şî bete, de a-şi uşura sufletul comprimat prin cine ştie ce teribila criză de nervi, cu cine ştie ce izbucniri de mânie, cu proferări de vorbe indecente, cu un scandal din acelea care ridica un hotel în picioare, cu vizite de agenţi şi cu procese-verb ale încheiate de poliţie. Şi astea toate in noaptea următoare sărutului primit de la cea mai frumoasa femeie din oraş, şi unei soţii de ministru !...

O privea cu frica de moarte, aşteptînd explozia din secundă în secunda, ca un luptător surprins la cîmp deschis de un proiectil pe care încă nu 1-a atins seînteia focosului.

Şi femeia simte starea lui de spirit şi se înfige tot mai adine într-însul.

— Aşa credeţi voi că va bateţi joc de noaptea mea... de pîinea mea

— Dar ai fost plătită... uite îţi plătesc şi eu...

— Asta e plata, începuse ea să ridice vocea tot mai răguşită şi mai sălbatecă... Dar drept ce ma luaţi voi... de la bordel r Nu ţi-e ruşine, domnule, să-mi spui mie aşa... Să-mi spui mie vorbe d-ăştia ?... dumneata ştii cine am fost eu ?... daca mizeria m-a împins pe drumul ăsta, trebuie ca să vă rîdeţi de mine... Ce, vrei să fugi ?... vezi că strig de se ia tot hotelul după rine... Angajaţi femeile şi pe urma nu vreţi sa le plătiţi...

Andrei Lazăr îşi răscumpără scump libertatea. La urma. ea-i descoperi capul şj-l bătu uşor pe tîmplă...

— Eşti *fraier,* micule... D-al şti tu că Finita nu face dai bani pe lîngă... mine... Apoi, aşezîndu-i pălăria strîmb : Hai, ilu-te... toţi sunteţi proşti... Şi se porni deodată pe un ris

zguduitor : Ma duc la Finita, să-mi bat joc. că n-a ştiut cum să te ia...

Dar Andrei Lazăr şi ajunsese la scară ; picioarele lui apucau acum treptele una după alta cu o repeziciune incomparabilă...

Cînd sfîrşi de coborît, auzi din nou voci. Crezu că e mai nimerit acum să păşească calm şi sigur pe lîngă cei ce l-ar întîmpina, pentru a brava de la început orice nouă tentativă de jaf... Dealtfel nu mai avea decît doi poli, pe care-i ţinea strîns, în buzunarul pantalonului, pentru a-i da portarului. Dar auzi tocmai glasul lui Nae Inelescu :

— Asta e Lazăr... Lazăr, stai draga...

Cînd se uită spre dînsul, îl văzu apropimdu-se cu *tiranul* lui; şi fara a mai aştepta o secundă, o zbughi deodată, aruncîndu-se în goană nebună în noapte ; îşi luase pălăria într-o mînă, iar pulpanele paltonului plesneau fără curmare. îşi simţea sufletul pe buze şi abia putea să-şi potolească bătăile inimei cu mîna cea liberă, ca un copil prins în livadă străină.

Abia în largul străzii încetă goana. Deşi pieptul i se umfla să se spargă, totuşi continua să înainteze grăbit, cu paşii cei mai mari pe care putea să-i facă...

Şi de-abia hăt departe se uită în urmă-i, cînd Nae Inelescu porni să încerce, în aerul dimineţii, una din banalele lui vechituri, cum le spunea chiar dînsul, fără modestie, ci cu vădită dragoste, ca unul ce ştie cît noroc îi aduceau — aşa ca din flaşnetă sau din vremea bunicilor cum erau ele — cântecele pe care le zicea de obicei, cu ochii peste cap şi cu foc de lăutar.

...Ce-mi pasă de m-or trăda
Buzele ce-oi săruta...
Dacă buzele-s frumoase
Te iubesc cum eşti aşa-a-a...
Miine mă vei înşela-a-a-a...
Astăzi... eşti numai a mea...

Andrei Lazăr se opri, căci Nae Inelescu nici n-avea de gînd s-o ia pe acelaş drum. El traversa tihnit spre bulevardul cel nou, larg şi nelocuît, unde putea să dea în voie drum voceî lui. îşi ţinea *tiţianul* de mijloc şi amîndoi — unul într-altul —

păşeau domol şi drăgăstos spre gura largă a bulevardului, în răcoarea vie a dimineţii încă înnegurate de februarie :

Ninon... iată a sosit...
Primăvara de iubit.

„Ninon" era numele feminin favorit [al] lui Nae Inelescu.

Andrei Lazăr şi-1 aminti cum îl pronunţa cu un patos special, cu o mişcare nervoasă a gurii, cînd cînta.

îi venea ades pe buze, căci în afară de Eminescu ştia pe dinafară, în mare măsură, pe Musset; după cum putea sa recite pasagii apreciabile din mai toţi poeţii dragostei, români şi francezi. Le potrivea versurile în haina cine ştie cărei melodii de demult sau actuale şi, cînd tăietura nu se nemerea prea bine, nu se s-fia sa schimbe accentul, intercalînd meşteşugit o silabă nouă sau lungind ori modificînd uşor nota buclucaşă. La nevoie, pentru parte din cunoştinţele sale feminine, chiar traducea direct, ajustînd totdeodată, în toiul declaraţiei sau al cîntecului; după cum traducea şi-n toiul mersului, după tactul pasului, căci şi cînd era singur mintea lui măsura, dregea, născocea ; iar asta în mod firesc, fără nîci o sforţare, fără voîe chiar, totul perfecţionîndu-se cu vremea, prin uzaj repetat şi prin necontenită primenire :

Lasă-mă la sinul tău.
Să uit orişice gînd rău...
Sa simt inima-ţi cum bate...

Deşi ei sfîrşiseră de traversat şi acum trebuie să fi pătruns bucată bună în bulevard, cîntecul se auzea clar în pacea dimineţii blînde de februarie. Andrei Lazăr îşi aminti că mai deunăzi aceleaşi versuri sunau altfel:

Vin, o vin la sîmil meu,
Sa uit orişice gînd rău
Să mă-natţ spre alte căi

Iar şi mai demult:

Să ml înalţ spre Dumnezeu...

Probabil el făcea înlocuirile avînd în vedere însoţitoarele sau poate gradul de extaz în care se găsea în momentul acela.

în prospeţimea dimineţii Lazăr simţi o mare plăcere în constatarea acestei nevoi de înnoire, oricît de ieftine ar fi fost proaspetele găsiri. Era ceva din primăvara care într-adevăr se simţea atît de aproape, că parcă-i miroseai răsuflarea. Şi era într-un contrast atît de net cu trista-i viaţa de sălbatec, ca acum, cînd vocea lui Nae încetă sa se mai audă, se simţi deodată singur şi străin în largul străzii negre şi se cutremură ; fără sa-şi dea seama, piciorul — parcă de îa sine — o luă uşurel înapoi.

Nu-i stapîni graba, din ce în ce mai crescânda, pînă ce melodia nu-i intră iarăşi plin şi distinct în urechi. Era o arie matinală, pe care Inelescu nu se sfia s-o zică cu sintaxa-i personală, direct pe italieneşte. (Din limba aceasta, el mai ştia vreo cîteva pasagii din operele cunoscute şi cele trei strofe de pe poarta *Infernului* Iui Dante.) Pentru micul *tiţian* însă el nu putea fi, de bună seamă, decît cel mai învăţat şi mai plin de foc băiat întîlnit în cariera ei.

în depărtările apusului, zăvoaiele zăceau în umbra deasă, spre care luna nedespuiată încă de aur se lăsa domoala. Lazăr o contempla melancolic în cunoscător selenografic. Se distingeau uşor: Marea Seninătăţii, a Liniştii, a Ploilor, Oceanul Furtunilor... Ba chiar putu desprinde din bogăţia strălucirii cele doua cornițe de umbra, întoarse, ale Nectarului şi Fecundităţii.

Astrul plutea imperturbabil în negurile înălţimilor, în care suflau cu putere prevestitorii zilei.

Iată, avea ceva cu totul deosebit luna asta netrecută prin ochean, tronînd peste lumea încă adormita, care nu ştia ca vîne primăvara. Era ea însăşi umedă de seva noua şi împrospătătoăre, care ţîşnea de pretutindeni : Doamne, nu mai era nimic din luna cea moartă şi Jtranie din cîmpul obiectivului î

Lazăr clătină trist din cap. Inutila lui lunetă ! El o luase şî pe ea, ca şi pe spectroscop, ca şi micu-i ochean meridian, ca şi pe ceasornicu-i de secunde, ca şi micrometrul şi toate celelalte aparate pe care Ie avea — o avere întreaga — doar va prinde din zbor vreo lumina nouă, o rază din misterul mişcării celei mari şl fără de sfîrşit de-deasupra şi dedesubt, de pretutindeni şi de totdeauna.

Prometeu ţ rîse el de-a binelea şî-şi aminti deodată bustui gol al Fifiţei cu cei doi sîni bălabănitori, ca o pasare de pradă cu aripile cioante.

La aşa prometeu, aşa vultur...

Dar rîsul îi îngheţa, căci mintea îi alunecă deodată înapoi, la clipa acea neexplicabilă şi înfricoşetoare, cînd îşi simţise mîinile duse de o voinţa străină spre grumazul femeii de siradă şi cînd, prin proprii sai ochi, ca prin două ferestre, văzuse acolo într-însul — de parca ar fi privit de afară — ceva crunt şi hidos şi teribil, Dumnezeu ştie ce cumplita vedenie atavica...

Privirea î se refugie iar pe lună şi, pentru a înlătura orice atta idee, se îndărătnici sa distingă deasupra Marii Ploilor iremurul de contur pe care ar trebui sa-1 facă eleganta încovoîetură din luneta a Golfului Iriselor.

Acolo, in imaginea întoarsă a ref rac torului, printr-un curios efect de configuraţie, se pare că pe ţărmul golfului, o femeie se odihneşte pe un *chaise-longue...* O femeie înalta, goala, cu parul pieptănat greceşte ; înaltă şi cu păr de aramă ca doamna Cornoiu... ca doamna Cornoiu goala...

Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goala... pe-un *chaise-longue...* aşteptând...

Ha, ha, ha... să dai dracului toate mişcările perpetue din lume, pentru o imagine ca asta... Şi toate imaginile lunei şi ale stelelor... ha, ha, ha... ho, ho, ho...

Rîdea din toată inima, tare, exagerat de tare, fara să mai vadă nimic altceva decît ideea lui din minte, privîrik îngrozite ale lui Inelescu şi ale *tiţianulm,* care, opriţi cTe aceasta veselie zgomotoasă, îl aşteptau neştiind ce să creadă, cu ce cuvînt să-1 întîmpîne...

Nu, hotărit nu, nu era nebunia! A merge singur rizînd, chiar cu hohote şi gesticulând, asta nu este nebunia însăşi. Ori pe cine poate să-1 podidească din senin rîsul unei amintiri caraghioase, iar a nu băga de seamă că doi te privesc şi te aşteaptă, a nu-i zări decît abia cînd te-au strigat, dupa* ce-ai trecut de dînşii, asta se poate întîmpla oricînd şi oriunde...

Se povestesc cu nemiluita dovezi de distracţie mai cumplită decît aceasta, pe seama oamenilor complect absorbiţi de

o idee si mai cu seamă a savanţilor iluştri. Pe acestea din urmă, el, Lazăr, le ştia în număr prea mare pentru a mai sta la îndoială dacă a fost nebunească purtarea Iui din dimineaţa aceea...

Căci era limpede : dacă se simţea cu adevărat vedenia asia despletită şi cu ochi rătăciţi pe-aci prin preajma, se putea pune firesc întrebarea : venea *ea* de-abia acuma sau tocmai acuma se gîndea să-şi vadă de drum ? Doamne, cînd putea fi cu adevărat nebun ? Atunci cînd anii cei mai frumoşi ai tinereţii îi petrecuse îngenuncheat lîngă himera de fier, din odaia mică şi igrasioasa, sau acuma, cînd ochii lui vad în sfîrşit adevărul şi se îngrozesc de trecutul halucinant, iar sufletul i se deschide la viaţa cea nouă şi cea adevărata.

PARTEA DOUA

Alegerile veniră şi se duseră.

Cete compacte de orăşeni şi de ţărani trecură pe străzi în bîzîit de viori şi-n tact bătut cu brio în ţambal. Se vocifera cu dragoste dinaintea caselor lui Cornoiu, lui Porumbacu, luî Necşulea ; fură huiduiţi cei căzuţi în opoziţie, ci nişte răufăcători şi blestemaţi. Automobile plesnind din puternice motoare, lăsate parcă înadins cu eşapamentele deschise, ca noua putere să se vadă şi să se audă, porniră în goană turbată spre toate fundurile judeţului.

înfrigurare mare domni în birouri şî-n cancelarii, în localuri şi-n sîn de familii şi chiar pînă şi-n sălile de clasă.

Iar într-o seară, Nae Inelescu Intră la Lazar cîntînd un marş triumfal, anunţîndu-1 că peste cîteva ceasuri pleacă în cea dintîl a lui escapadă... inspectorească. Numirea îi venise de trei zile. Iar azi î-a venit lui Nedan, noul director al liceului „Banul Mihai".

— Numai tu, ca un tembel ce eşti, n-ai cerut nimic ! Cornoiu ţi-ar fi îndeplinit orice dorinţă... De cînd ai început să vii la dînsul, ţine foarte mult la tine. Haide, scutură-te, mişcă-te, ieşi din bîrlogul ăsta în care ai început să putrezeşti... Cere-i ceva... să-ţi dau eu ideea î Poftim : o bursă, să pleci în străinătate...

Apoi, amestecînd frazele cu frînturi de cîntec :

— Iacătă, Nedan şi-a împlinit toate visurile... Doua dîntr-o lovitură !... întîi, direcţia ! Canalia, şi spunea că n-a cerut nimic... Şi a doua, dragul meu, ştii care !

____5 I

— He, he, pe ce lume trăieşti tu, scumpule ?,.. Şi-a găsit femeia mult visată, femeia istorică : înaltă de cinci coţi şi atîrnînd 130 kile, la basculă... A găsit-o în sfîrşit şi a şi adus-o acasă, ca sa nu i-o ia alţii... Dar ştii pe cine ? Inchîpuîeşte-ţi, draga... madama hotelului de deasupra varieteuluî lui Sfetcu... unde am fost atuncea, de, în noaptea cînd a căzut guvernul... ţi-amînteşu ?...

...Iată un om complect satisfăcut... Ei, dar ai văzut-o
O bahniţă, dragă, un bloc de carne alba şi cu nişte păr roşu... Dar şmecheră a dracului; nu prea înţelege ea cum vine asta cu :

Flora la belle Romaine...
La reine Blanche commc un lys
Qui rhaniaii a. voix de sirene
Benhe... au grand pied...

Mai ales asta ! Şi pe urmă :

Beatrix, Alîys... etc...
Ei JJiSnne la bonne Lojiaine

...cum o dezmiarda ticălosul, fără ruşine, chiar în faţa mea; în sfîrşît întreg Vitlon... însă dama a simţit ca aci este lucru mare şi s-a lăsat greu de tot pe el, sărăcuţul... I-a dovedit cu acte că numele ei de origina n-a fost Ani, cum i se spunea la hotel, ci chiar Berta. Deci poftim : *Bertke au grand pied în* persoana... L-a zăpăcit de tot... Si-ntr-atîta, încît îl şi joacă puţintel ; femeie experimentata, ce crezi... închipuie-ţi, chiar de faţă cu el, mă copleşea şi pe mine cu atenţiile... însă, mă rog, întrucît mă priveşte... tu ştii principiile mele... într-ale amicilor nu mă amestec... însă să ştii ca... (începînd să cînte) :

studiul femeii e greu...
E un demon cu chipul de...

Te uiţi la costumul meu, nu ? se întrerupse apoi numaidecît, deşi Lazăr nu privea decît în gol, revazînd în gînd ultimele două întîlniri cu doamna Cornoiu, care avuseseră loc de la căderea guvernului încoace. (La a treia, făgăduită pentru alaltăieri, ea trimesese vorbă Ţinutei că nu poate veni din cauza ...alegerilor.) E ? Aşa e ca e straşnica tăietura ?... Lasă... Ai sa mergi cu mine la croitorul asta, e fain de tot şi ieftin... Dar de stofă ce zici ? adaogă el răsucind pulpana hainei, de-un fel de violaceu închis cu picăţele minuscule albastre şi verzi. Mă rog, nu vorbesc de calitatea stofei pentru că-ţi mărturisesc... nu mă pricep... Nu mi-a plăcut niciodată să-nii asum merite pe care nu Ie am... Eu sunt omul esteticii. Spune, ce zici, de culoare ?

Şi fără a-i aştepta răspunsul, se duse să se admire în oglinda dulapului, împăunîndu-se pe-o parte şi pe alta şi excîammd foarte îneîntat:

— Cum face *el,* cum drege *el...* cum Ie dibăceşte *el...* că întotdeauna e *ekie...*

Andrei Lazăr îşi amintea atitudinea din ce în ce mai fara entuziasm a Zinei, Ia cele doua întrevederi. Buzele lor se căutaseră iarăşi, desigur, dar nu cu setea de la început. Iar cea din urmă oara se sărutaseră atît de fără convingere, atît de fără căldură, încît prevăzuse, cu certitudine, ca Ia întîlnirea viitoare ea va lipsi.

Dealtfel prevăzuse de mult că drăcuşorii infinitului, demonii lui Maxwell se vor amesteca şi aci. Şi nu se simţise deloc în putere sa activeze cu cît de puţin lucrurile. Stătea alături de ea într-un fel de pasivitate idioată, pe care şi-o contempla cu jale, retrospectiv. Era invadat necontenit de amintirea evenimentelor din noaptea petrecerii şi, dîntr-un moment într-altul, aştepta erupţia groaznică a micilor blestemaţi. Aştepta cu inima reţinuta ; vor năvăli ei — sau ea, Ziua, îi va izgoni de tot cu săruturile ei voluntare, cu dorinţa-i sălbatecă de a-l scoate din lumea stelelor şi-a mişcărilor fără popas, pe unde se rătăcise, orb şi natîng, şi a-l readuce Ia cultul ei, la cultul acestui idol magnific şi exclusiv care era grozava eî frumuseţe. Dar Zina, de bună seamă, începea să se razgîndească ; nu-i trebuia credincioşi înfrînţi şi izgoniţi din alte temple...

El îşî dădea seama ca, încetul cu încetul, distanţa dintre ei. deşi atît de apropiaţi, a început să crească vertiginos, şî totuşi nu putea face nici o mişcare de împotrivire. Cine-i paralizase astfel mîinile şi voinţa, dacă nu alaiul acela infernal şî pedepsitor, care nu poate să ierte celui ce pe furiş a vrut sa vadă faţa Domnului ?

— E... şi ca să te convingi, dragul meu, ca într-adevăr hainele astea sunt o curată invenţie, îţi pot împărtăşi că ele au şi repurtat, scumpul meu drag, primul lor succes, deşi

nu e maî mult decît de trei zile de cînd le-am scos de la croitor. Lazăre, dragă Lazăre, sacrul iatac al doamnei Cornoiu şi chiar augustul ei pat au fost profanate... Ma rog, contez pe discreţia ta...

Din gîtul lui Lazăr a ieşit un zgomot nedesluşit şi caraghios, ceva ca o cîrîială de cocoş în vis. în mintea lui s-a golit totul şi apoi o clipă el a avut din nou senzaţia aceea bruscă, înfricoşetoare, de clătinare generală a lucrurilor, de rostogolire universală, de astă dată chiar mai precisă ; i s-a părut că totul s-a strâmbat, ca picioarele lui Nae Inelescu, ale mesei, scaunelor, temeliile tuturor obiectelor, caselor, turnurilor, se reazimă oblic de pământ, ca şi cînd cineva, un uruj fără pereche, ţinînd globul sub talpa piciorului, l-ar fi izbit cu un ciocan dintr-o parte.

Mîinile se ridicară, duse de aceeaşi impulsiune de atunci, din faţa gîtului gol a! Fifiţei, de astă data însă slaba, prea slaba, ca ele să nu cadă înapoi de la mijlocul drumului, fulgerate parcă de dambla...

— Dar ce ai, ţie parcă ţi-e rău ? Andrei... Hei, mai !...

El deschise o pereche de ochi bolnavi, cu mişcări grele de lumini, ca de vită pe moarte. Şi zâmbi neputincios.

— Continuă, continuă... a fost numai o părere... o slăbiciune de-un moment... ştii, stomacul... de atunci, din seara aceea...

— Lasă, că povestea mea are să te întremeze... pentru că, băiete, trebuie s-o sfîrşeşii odată cu inactivitatea asta... mişca-te, agită-te, bea, leagă-te de femei pe stradă... fă ceva în sfîrşit.., Şi ascultă colea : Aveam vorba mai de mult cu ea... Acuma tu o ştii...

— O... da...

Nae Inelescu se puse pe rîs :

— Nu ştii nimic, mai prostuţule. Şi te-ai trădat ca un copil... Sst... fără nici o mişcare... O iubeşti, nebunule !... Iubeşti himere, nenorocitule... Ala nu e femeie în carne şi oase... Aia e o entitate... dar să trecem......aveam vorba mai de mult cu ea... cu mica Esti, puiule, cu unguroaica aia delicioasă, căci eu nu umblu după himere, scumpul meu... Ai văzut-o pe unguroaică, nu ? O ştii ? Ei bine, ce a făcut stapînă-sa dintr-însa !... Cum spun, ştiam că Cornoiu şi nevasta-sa simt la Bucureşti... Şi pentru că ea dăduse drumul la toţi servitorii... înţelegi... am ţinut ca... în iatacul ei... al doamnei... al Zinei... şi chiar în patul ei... adică divanul... unde dormea singură... înţelegi... Ei ce vrei, am şi eu micile mele perversiuni... Dar ce să faci cu unguroaica ? Nu vrea în ruptul capului : *Nem so bot* şi *nem* -o *bot...* Dar pe urmă i-a plăcut şi eî... Te cred...

De acum încolo, din vorba care nu se mai sfîrşea a lui Nae Inelescu, adie spre Lazar o suflare de înviorare. Rîse cu poftă de glumele lui şi-i admira cu sinceritate hainele. însă, pe urmă, o picătură de îndoială se strinse cine ştie unde, deasupra conştiinţei, ramase acolo cîtva timp, de-abia simţită, ca o boaba de rouă pe-o muche de streaşină. Pe urmă, cînd deveni destul de grea, căzu deodată în plinul conştiinţei. Şi alte boabe se strânseră în locul ei şi una după alta se lăsară în jos, din ce în ce mal repede, plesnind vesele şi rele, rupînd şi alungind, în cercuri de undă, pacea ce se întinsese iarăşi în cugetul lui...

...dacă povestea cu unguroaica nu e decît o minciună, debitată în grabă ? spre a acoperi destăinuirea dintîi, deviată brusc la vederea efectului ce-l produsese ?

Dar de astă dată Andrei Lazăr nu mai da nici un semn de nelinişte ; ci asculta cu mare luare-ammte pe sporovoitorul care vorbea din necesitatea organică de a se auzi şi de a fi auzit, de a fi admirat şi invidiat, poate îi va scăpa, în cascada de vrute şi nevrute, cuvîntul revelator.

Căci Nae Inelescu părea a se învîrti iarăşi pe aci, pe aproape. într-adevăr, el înşira acum, cu o bizară satisfacţie, tot ce se zvonea prin anume cercuri ale oraşului, de curioasa vizită pe care domnul ministru Cornoîo o făcuse într-o seară fostei sale soţii, doamna Sultana Şoimu. Aceasta ÎI primise foarte binevoitoare, iar puternicul ministru, încurajat, încercase asupra ei îndrăzneli şi violenţe, care au produs scandal, au atras nişte vecini, ce aşteptau gata într-o camera alăturata, şi era cît pe-aci să intervină şî poliţia, daca — prinzîndu-se din vreme de veste — nu s-ar fi întîmplat ca îa postul cel mai apropiat sa nu se mai nimerească nici un agent, la ora acea.

Cercetările s-au făcut ceva mai târziu, pentru că doamna Şoimu nu se resemna cu nici un preţ sa dea îndărăt. Dar se pare că martorii ei, audiaţi în secret, au trădat-o ân mare număr, de vreme ce din acuzatoare a devenit acuzată, faptul fiind calificat de cursă şi şantaj. A urmat ca de obicei: criza de nervi a doamnei, intervenţia însuşi a lui Cornoiu, care o

ierta cu demnitate şi eleganţa de ministru, şi în sfîrşit muşamalizarea întregei chestiuni.

Se şopteşte totuşi (tare, nimeni nu îndrăzneşte să mai vorbească) ca excelenţa sa ar fi fost auzit pronunţînd cuvinte ca : „Iosefina, resemnare, dominare de sine, Beauharnais, imposibilă renunţare, trebuie sa-mi cedezi, puicuţă scumpă, frumosul soare de la Austerlitz, nimic nu-mi poate rezista..." după care au urmat zgomote de sărut, busculări, un vas spart, ţipete feminine de ajutor...

Se pare că amănuntele astea pornesc de la un student, un vlăjgan înalt, încă neidentificat definitiv de poliţie, care se afla la doamna Şoimu în seara cu pricina, îndeplinind rolul de recrutor şi vătaf al martorilor, dar care a dispărut înainte de facerea cercetărilor.

Tot oraşul le repeta în surdină şi se amuză, încît domnul ministru a fost nevoit sa-şî grăbească plecarea la Bucureşti, însoţit derigur de doamna sa legitimă, ale cărei urechi trebuiau ferite de clevetirile canaliei, pentru ca a doua zi domnul inspector Nae Inelescu, aferat şi grăbit, să se şi prezinte la turburatoarea Esti ca s-o întrebe mai întîi de stăpîn şi pe urmă de buduarul stăpînei...

Andrei Lazăr care se trîntise în latul patului, se ridica acum pe şezut. Dar cu toate rugăminţile lui, fu imposibil ca să facă pe Nae Inelescu să mai continue şi să maî rămîie,

— O grămadă de treburi, *draga mea*... închipuie-ţi, prima mea inspecţie... Şi pentru a acoperi protestările celuilalt, care se înviorase de-a binelea, preferind plecarea Zinei, îndoielii ce începuse sa-l turbure, Nae Inelescu îşi lua pălăria legănîndu-se pe scurtele-i picioare şi intonînd cu mîna în aer:

De-aici plec Ia Maxim...
C-acoIo-s mai, intim...

Andrei Lazăr nu se înşelase prea mult, găsind scăzut avîntul doamnei Cornoiu pentru dînsul.

într-adevăr Zina, după ultima lor întilnire, regretase de-a binelea că s-a grăbit cu sarutatul. Nu pentru că acum n-ar mai fi găsit simpatic şi drăguţ ca la început pe nficul astronom, însă pentru ca se convingea tot maî mult — şi ultima lor întîlnire fusese decisivă — că Lazăr nu era acela pe care-l

căutase ea. întocmai precum îl zugrăvise domnul Cornoiu înainte, i se arata destul de limpede, supărător de limpede, acuma. Nici o ambiţie nu-l îmboldea, nici o teamă, nici măcar aceea de pasiunea care părea că-şi face tot mai mult loc într-însul nu se arăta, supuindu-i-se îngrijorat şi fericit sau chiar încercînd să se zbată împotriva-i, ca flacăra bătută de vînt. El era perfect egal cu sine însuşi şi primea orice noutate, sau orice perspectiva, cu acelaş zîmbet, uneori rîset, poate incolor, în cel maî bun caz sceptic.

Se gîridea uneori că poate vechea lui pasiune cerească biruise pe cea nouă, pămînteasca, şi asta îi producea destulă restrişte doamnei Cornoiu, dar şi destula îndîrjire ; dar se maî gîndea că poate el, după cele dintîi sărutări, se crede într-atît de sigur că restul evenimentelor trebuie să vina de la sine, fără nici o altă sforţare din parte-i, încît o dezgusta şi îi tăia pofta de orice nouă încercare.

Fatal, autorul scrisorilor — al căror fir de cîteva zile se întrerupsese — îi venise din nou în minte. Acolo, în scrisorile acelea, pe care ea începu să le recitească, era într-adevăr o zbatere sufletească şi o mînă care se ridica oţelită spre dînsa. Un suflet care îndrăznea s-o strige la dînsul, cu vnima pe buze, îngrozit de propria Iui îndrăzneală. Un trup mic şi umil, care-şi căuta înfrînt stăpîna despotă şi neîndurătoare. O fărîmă de suflet, care îşi cerea dreptul la voluptatea chinului şi la urgia capriciilor de zeitate.

De-abîa acum începea sa-i intre desluşit în urechi vocea aceea pe care şi-o închipuia înăbuşită de emoţie şî şuierătoare de dorinţă, tocmai acum cînd ea încetase. Cine să fie necunoscutul asta, care învia într-însa amintirea voluptoasă a reginelor ce-şî aruncau dimîneţele, din turnuri, amanţii în fluvii, şi a fecioarelor care electrizau oştirile şî cucereau cetăţile cu un suris ?

La început bănuise că Lazăr ; un alt Lazăr, care singur, în faţa paginii albe, putea să fie într-altfel decît îndrăznea sa i se arate. Dar mai apoi se convinsese de-a binelea că nici nu putea fi vorba măcar, şi — graţie stilului lor umflat — constatarea n-o decepţionase întru nimic. Uneori o făceau chiar să *şi* rîdă ; propriu-zis, însă, îi plăceau, dar socotea că a găsit în Lazăr exact ceea ce-i promiteau scrisorile.

Acum însă, cînd ele încetaseră, cînd Lazăr se arăta cît mai departe de esenţa lor şi cînd împrejurările politice prin care trecuseră, şi pe care le domina cu atîta bărbăţie şi siguranţă domnul Cornoiu, îi învolburară sîngele şi deşteptară în ea energii nebănuite, de eleganţă intrigă, de augusta favoare, de blinda intervenitoare pentru iertarea celor greşiţi, literatura lor îi păru firească şi-o birui cu desăvârşire.

Se dădu în întregime evenimentelor. Se feri rotuşi cu majestate să apară şi să răspundă la aclamaţiile canaliei, ce-o cerea de asemeni, la ferestrele înecate în lumina cu roşii reflexe nestatornice a torţelor, care semăna aşa de bine cu atmosfera clandestinului vraf epistolar, şi pentru a-şi potoli_ nevoia de a vedea, de a auzi, de a simţi direct, porni de mai multe ori cu maşina, tăind aproape tot judeţul, la părinţii ei pe cari nu-i mai vizitase de-un an, în zilele ce precedară alegerile.

Era atît de îndepărtat Andrei Lazăr, cu rîsul lui indiferent şi resemnat, cu aspectul lui îngust şi absent, de mişcarea, de încordarea şi de clamoarea asta generală, acută şi împrospătătoare, ca gîndul ei alerga într-una la celălalt Lazăr, ascuns şi aprig, care-şi provoca soarta şi nu-şi încrucişa braţele pe piept neputincios, cînd ea începea sa i se arate mîngîietoare şi felina, sub forma ucigătorului sărut...

Unul, asemenea mic... Mic era şi Nae Inelescu. L-a întrebat — la una din desele lui vizite, cît au ţinut alegerile — aducînd vorba de viitoarele lui inspecţii, cum vede el, cum îi năzare, de dincolo de geana visurilor şi a năzuinţelor, acea care-1 va lega pe veşnicie de persoana ei ?...

— Am vazut-o adesea, doamna ; ea este multipla şi variată, are mii şi mîi de feţe, de toate dimensiunile, formele şi nuanţele... oacheşă, roşcovană sau spelbă, înalta sau scunda, durdulie sau subţiratecă, clasic de frumoasă sau de-o înfăţişare neobişnuită, ea este de toate şi doar într-un fel nu poate să fie...

— Şi anume ?

— Unică... vreau să spui: una şi aceeaşi...

Uneori doamna Cornoiu fusese tentată să creadă ca „micul" corespondent ar putea să se considere astfel şi-n sens alegoric. Avu deci cîteva conversaţii abile cu Necşulea, oratorul cu bărbuţă pătrata şi cu verb aspru şi tăios. Dar nufu chip să obţină din răspunsurile lui decît dovadaunei intuiţii politice sigure, pe care i-o oferea în măsură mai mare domnul Cornoiu, şi să întrevadă o năprasnica ambiţie de ajungere şi de dominaţie. în sfîrşit gîndul îi fugi la Nenoveanu, junele poet al Tinei. Ideea i-o întări însuşi faptul că niciodată nu-1 mai întîlnise la dînsa şi, recunoscînd în asta voinţa ferma a prietinei sale, nici nu mai întrebase de el.

Facu aşadar sa fie găsită de asidua micuţă, complect aclîncită între filele unui Samain voluminos şi magnific îmbrăcat :

— Dar poetul tău... întrebă ea într-o doară, întinzîndu-se lascivei abia dezlîpindu-se din delicioasa lectură,- Nenoveanul tau ?... plăcut şi interesant băiat... A mai compus ceva nou ?

Fosta doamnă Nedan făcu o mină atît de dureroasă, ca doamna Cornoiu regretă întrebarea ei prea bruscă, primind ca un omagiu temerea nestăpînită a Tinei de-o eventuala rivală, atît de puternică.

— A dispărut complect, rîse jalnic de slab Tina, după o pauză îndelungă de profunde sforţări interioare ; se zice c-ar fi pe-aci, prin oraş, însă eu nu l-am văzut...

Şi după o ^ mică tăcere, în timpul căreia batista luă de mai multe ori drumul nasului, iar ochii făcură scurte şi brusce mişcări de reprimare a îacrămilor, ce tot izbutiră sa-i umezească, ea povesti cu acelaşi glas stins :

— Da, draga mea, a încetat să mai apară deodată, fără sa vestească, fără să se scuze. Crezusem că Dumnezeu ştie ce telegrama urgentă l-a chemat degrabă, la facultate... Mai ales ca ultima dată îmi vorbise de nişte bani de care avea neapărată nevoie... spunea de-o datorie de onoare, de 24 ore, de împuşcat... L-am împrumutat, desigur, şi a doua zi, văzînd ca nu mai revine, cum spunea, mi-am închipuit că datoria de onoare poate să fie vreo taxa întîrziata la universitate, mi-am închipuit c-a plecat la Bucureşti să aranjeze lucrurile... De atunci sunt două luni... Nu-mi rămîne sa cred —- scînci ea în concluzie — decît că e încă în imposibilitate să-mi restituie banii... şi firea lui simţitoare îl face să mă ocolească... Altfel...

— Biata lina, mie să nu-mi spui nimic ?... Vai, drăguţa mea dragă !

Şi-i apropie capul, rezemîndu-1 de sînul ei, în vreme ce gîndea : „El e! El trebuie să fie 3 Doar ea singură l-a văzut

de atîtea ori în timpul ăsta, oprindu-se drept ca un paltin la auzul claxonului cu sunet aparte şî salutind-o larg, lasînd să-i fluture pe buze zîmbete imprecise."

După plecarea Ţinutei consultă iar cu amănunţime colecţia scrisorilor. Oricîtă bunăvoinţă însă ar fi acordat noii sale impresii şi oricîte concesii ar fi făcut stilului figurativ, zadarnic... nu putea fi un Nenoveanu cel care binecuvînta Dumnezeirea că 1-a născut puţin la trup : „mica însuşire care putea să-i acorde — prin inversarea fatală a rolurilor — odată cu dulcea şi crunta tiranie ce-1 aştepta şi pe care o primea senin, cu braţele deschise — rarul privilegiu al_ alintării".

Doamna Cornoiu lăsă deci, dezamăgită, scrisorile din mîini. Totuşi îi plăcea că ele îi dau în sfîrşit de lucru. Căci simţea ciuda pe care începea să i-o aţîţe, din ce în ce mai temeinic, zidul dur al nepătrunsei enigme.

Hotărî sa cheme neapărat pe Tina, spre a-i ajuta la investigaţii. Dar chiar în seara acelei zile, domnul Cornoiu ceru să se facă îndată cuferele ; ordonase să i se alăture vagonul la expresul de unu noaptea.

— Eu sunt de părere să mă însoţeşti, Zina, i se adresa el aproape imperativ. Vor fi dreva şedinţe importante ale consiliului, şi cred că voi avea nevoie să fii lîngă mine... îndulci el glasul... pentru că, draga mea, cum să spun... de la început... se impune... sa-mi trasez o atitudine... care să fie a mea personală — intra el apoi la drum deschis — pentru a marca şefului întîi că nu consider miluială portofoliul cam secundar pe care mi 1-a încredinţat şi al doilea că e timpul să dea ascultare şi forţelor tinere şi noi, şi nu numai ciurucurilor interesate care duc partidul de rîpa... Cred că acorzi ca pentru toate astea trebuie puţin curaj şi deci... prezenţa ta... Pe urma, ştii bine, mai suntem datori unele vizite...

Doamna Cornoiu îşi aminti de îndelunga agitaţie şi rumoare pe care o stîrnea apariţia ei în lojă, la Camera" ; fie că începuse sau nu şedinţa, pilcuri, pilcuri de priviri, din proprie iniţiativă sau avizate una de alta, se îndreptau spre dînsa, ţinîndu-şi civilizat rîndul, pentru a-i aduce unele după altele omagiile de admiraţie.

Scrisorile misterioase căzură pe planul al doilea şi împachetatul se făcu sub directa ei supraveghere.

Pîna la Bucureşti, în necontenitele zvîrcoliri ale insomniei, avusese într-una impresia mulţumitoare că din întinsul ţărîi acesteia, pe care vagonul capitonat o străbătea cu o sută de kilometri pe ora, ceva, ceva se reazima acum şi pe umărul ei alb şi neted. Şi măgulită de puterea acestui umăr cu rotunjimi atît de misterioase în lumina veiozei albastre, ea îl sărutase cu pasiune, fascinată de atracţia vieţii celei noi, în care simţea că întră acum pe de-a-ntregul.

Zgomotul înfundat al roţilor îi da impresia tumulturilor îndepărtate, pe care le va domina cîndva dintr-un iatac la fel de capitonat. Iar razele albăstrii se prefăceau în dosul pleoapelor apropiate în privelişti multicolorate şi solemne, necontenit solemne: mulţimi omeneşti, procesiuni, adunări, facle şî prapuri.

La Bucureşti însă, în apartamentul mobilat, pe care-1 închinase soţul sau, frumoasele imagini zburară, una cîte una, ca ultimele frunze ale crengilor de toamnă. Domnul Cornoîu nu mai făcu nici un apel la dînsa şi amîna într-una „ieşirea" lui, care avea sa frămînte consiliul de miniştri.

— încă nu e vremea ; în politica, tocmai ca la război, momentul trebuie ales cu tactul cel mai desăvîrşit... O secunda mai devreme e tot aşa de periculoasă ca şi o secundă mai tîrziu...

La Cameră, e drept, privirile se întoarseră pilcuri, pilcuri spre dînsa ; dar nu era în ele nimic din acea adorare muta şi umilă, la care ar fi avut dreptul să se aştepte. Dimpotrivă, ei o priveau cu un fel de familiaritate supărătoare, ba chiar, cînd erau în grup, îşi comunicau impresiile cu zîmbete şi înţelesuri. Iar un deputat cu cămaşa încreţită peste pantalonii de aba moale, strinşi în şantiuri de lac, o fixa îndelung, prostit, scărpinîndu-se în creştet şi verificîndu-şi bretonul pomădat care se lăsa foarte rotunjit pe fruntea îngustă, apoi mîngîindu-şi satisfăcut mustăţile cu doua degete vîrite sub nări ca şi cînd ar fi luat o priza de tabac. Ea întoarse desigur de mai multe ori capul aiurea, urmărîndu-1 totuş, fără să aibă aerul ca-1 vede, dar el n-o slăbea deloc. Rîse voios ca pentru sine însuşi, îşi ciocni de mai multe ori călcîiele de lac, milităreşte, în semn de nemărginită satisfacţie, fără s-o piardă din ochi, şî cînd începu şedinţa se aşeza în

bancă cu picioarele în afară, întorcînd complect spatele tovarăşului de pupitru.

Soţul său răspunse de pe banca ministerială, corect şi răspicat, dar destul de anost, la două întrebări ale unui deputat din opoziţie, deopotrivă de anoste. Hotărî sa nu mai vină la Cameră.

La vizitele de rigoare pe care le făcu cu domnul Cornoiu, auzi adesea pomenindu-se de «ministerele principale" şi „ministerele secundare" sau de „minimă importanţă", de „miniştrii cei .mari" şi „miniştrii cei mici" ; în sfîrşit, 3a soţta ministrului justiţiei, i se servi, la masa foarte bogată în convivi politici, cu toţii, în afară de soţul său şi de soţul gazdei, doar deputaţi şi senatori, o amplă discuţie în jurul desfiinţării portofoliului pe care-1 deţinea Cornoiu.

Ea surise tot timpul suveran şi dispreţuitor şi pretinse domnului ministru, în maşină, cînd se reîntorceau acasă, s-o scutească pe viitor de astfel de umilinţe puse la cale dinainte, pe care el nu e în stare să le prevadă şi să le preîntîmpine ; s-o scutească deci de toate mesele şi de toate vizitele şi s-o lase să se întoarcă acasă, în oraşul lor, unde o aşteptau atîtea treburi personale, atîtea societăţi şi comitete, pe care le conducea în suverană necontestata, ascultată şi adulată, chiar pînă la umilinţă.

I-era îndeajuns de Bucureşti. Frumuseţea ei întorcea desigur toate privirile în drumu-I, şi aci ca şi pretutindeni, dar pe supraîncărcatele străzi era o necunoscută ; iar obişnuinţa aceea de a întoarce capul, numai la cotituri, prin fereastra maşinii, la rîul de oameni al trotuarului pentru a răspunde ca surprinsă saluturilor din mulţime — una din cele mai de seamă plăceri ale ei provinciale — o făcu acum sa săvârşească gafe care îi sîngerară sufletul multă vreme : răspunse la salutări îndreptate în alte direcţii şi dădu loc la confuzii, la ocheade şi chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate.

Acolo pe unde era cunoscută, era mult înconjurată de asemeni. Dar prea obişnuită să întoarcă priviri şi să-şi atragă admiraţii, era destul de plictisită de toate acestea, cînd nu erau drămuite de oarecare discreţie şi distanţă. Complimentele îi zdreleau timpanele : i-era penibil să i se înşire aşa la calităţi, pe care ea şi le cunoştea destul de bine şi care săreau în ochi la toată lumea ; iar în cercurile pe care le frecventa nu întâlnise deocamdată alte mijloace de curtenire, decît această întrecere între toţi numeroşii înconjurători de a-i exprima, fie faţa de toată lumea, fie doar uşor, la ureche, cît mai lapidar, mai brutal şi mai obraznic, ceea ce prima oglindă îi dezvăluia cuviincios şi destul de clar. Ca şi cînd secretul şi meritul cuceririi sale ar fi stat în a î se da nătânge certificate de frumuseţe, ca oricărei vânzătoare de magazin, care debutează în aventură î Dar ceea ce o exaspera peste fire şi-o ofensa era aerul concesiv şi doctoral, mai cu seamă al celor mai tineri, cînd o oblăduiau, după severul control al unui ochi rece, critic şi bleg, cu recunoaşterea însuşirilor ce-i acordau ca o notă binevoitoare la examen. Aveau atunci de obicei o nervoasă şi emfatică bîţîială de aprobare din cap, care părea că spune : „da, da, face"... sau „dacă spun eu" — însoţită de fatala şî satisfăcuta autoexaminare şi corectare la exces a propriei ţinute în cea mai apropiată oglinda.

Bietul Andrei Lazar cu stelele lui duble şl cu nebuloasele lui ân spirală, cu straniile lui predispoziţii, care nu-i alterau întru nimic totuş^ fecioreasca-i sfiiciune şi nedumerirea copilărească din ochii mari şi umezi; cît de departe era el de toţi aceşti domnişori sportivi şi mălăleţi ai epocii, cari parcă n-aveau altă lozincă decît să vorbească orice şi oricum, numai mult sa fie, excesiv de mult, exasperant de mult. Un licăr de izbânda începea să le palpite în ochi, cînd socoteau că au zdrobit orice rezistenţă şi se întreceau atunci pe capete să-şi lungească şi să-şi scurteze liniile feţii pentru a-i da o înfăţişare, cît mal mult asemănătoare, cu a unui demon de la cinematograf.

Pînă şi Nae Inelescu, cît era el de vorbăreţ şi de prompt la cântat, totuş păstra o măsură, ştia cînd să se oprească ; în cele mal patetice şi cele mai teatrale ale lui gesturi şi expresii punea, pe cît îi stătea mai la îndemâna, mai mult omenesc ; iar ceea ce putea fi cabotînaj în firescul său era scuzat tocmai prin groaza vădită de mecanic şi candoarea pe care ochii nu i-o dezminţeau niciodată.

Iar cît despre acel anonim îndărătnic din dosul teancului de scrisori, cu strania lui sete de a se simţi apăsat de minunatul ei picior şi de a geme oprimat sub puterea tragicei ei frumuseţi, cît de singular răsuna biata lui dorinţă, în forfotul acesta necurmat, în viermăria asta nesfârşită, de stăpînitorî ai lumei (pîna şi cel cu nasul mai roz şi mal umed se arăta gata oricînd să ia locul lui Mussolini), de forţe demonice în

potenţa (pînă şi cel mai miop te împungea cu aer de hipnotizator, de după lunetele uriaşe, cu slabii lui ochi roşii şi stinşi), de gălăgioşi posesori ai supremelor înţelepciuni (la tot pasul Nenoveni corecţi şi somnoroşi, ori tari de urech* de la natura sau din fudulie, acceptînd cu destulă greutate sau contestînd, fără chip de revenire, nume şi figuri_ chiar din cele ce trecuseră de mult şi temeinic pragul istoriei). _

în societatea asta erai obligat să nu-ţi placa nimic. Iar ea, care adoptase într-o măsura, desigur incomparabil jnal puţin exagerata, în propriu-i oraş, aceeaşi atitudine^ faţă de tot cu ce venea în atingere sau i se aducea la cunoştinţă, văzînd profuziunea spăimîntătoare de aci a adepţilor umn astfel de conduite, se îngrozi desigur că putuse fi dominată de-o atît de pretenţioasă stupiditate. Şi simţi nevoia naturalului care să nu fie vulgar, a subtilului care să nu fie artificiu, a fanteziei libere şi îndrăzneţe, care sa nu fie funambulesc şi escrocherie ; le simţi imperioase ca nevoia aerului.

Iar cetatea asta era desigur prea mare ca să nu abunde în ea exemplare neîndobitocite încă de aceeaş perspectivă unică, monotonă, a autocontemplaţiei. Ele trebuiau să ^ fie nenumărate şi surprinzătoare chiar, în dorul lor de yiaţă^ şî de primenire, dar ele trebuiau să dăinuiască în lumea imediat de dedesupt, pe care valurile întîmplării şi_ ale nojocului n-o aruncase inca încoace, spre ţărmul biruînţii răsunătoare ; sau în lumea de alături, mindra şi retrasă, care nici măcar nu visa să rîvnească Ia astfel de biruinţe. ^

Dar Zina Cornoiu avea de-acum exemplarul^ ei din categoria de „nebuni cu măsură" sau de „nebuni Jn toată firea", cum îşi botezase pe micii şi suportabilii ei nebuni de-acasa, pentru a mai trebui să-şi caute un altul aci. Ar fi putut spune ca are Ia dispoziţie chiar două exemplare, să-şî tot aleagă, dacă, acum Ia Bucureşti, ideea ca Andrei Lazar şî autorul scrisorilor sunt una şi aceeaşi persoană n-ar fi stăruit cu sorţi din ce în ce mai mulţi de Izbândă în convingerea ei. E drept, Andrei Lazăr negase ; dar cine ştie dacă pricina nu era tocmai aerul ei puţin cam zeflemist, de la început, cînd îi vorbise de scrisori, ceea ce provocase poate şi complecta Iui descurajare din urmă. Poate că luat mai energic din scurt, cînd încrederea lui va fi cîştigata pe de-a-ntregul, va mărturisi singur...

într-o bună zi doamna Cornoiu pretinse hotărît soţului său să părăsească Bucureştii şi să se reîntoarcă în provincie. Se aflau în plină vară, în plină arşiţă bucureşteană, cu asfaltul_ topit, cu aer neîndestulător, cu neîmpăcata doaie toropitoare de raze fierbinţi, vărsate din soare ca dintr-o stropitoare de foc. Parlamentul se închisese, se aranjau vacanţele miniştrilor, iar domnul Cornoiu, care-şi da toate silinţele să stea în Capitală pînă Ia seria doua de concedii, rămase foarte încurcat în faţa insistenţelor soţiei sale.

Deşi fusese informat ca doamna Sultana Şoimu nu făcuse încă nici o mişcare cu „nenorocita acea de întîmpîare, frate, cînd^eu, om ce mă găsesc, m-am lăsat aşa de uşor atras în cursă", totuşi nu socotea încă nimerita vremea întoarcerei. Mai mult chiar, liniştea asta neînţeleasă nu-i prevestea nimic bun ; o cruntă întrebare muncea cu spor amar pe domnul ministru : ce aştepta ea ? de ce mtîrzia ? Fusese într-adevăr uluită de întorsătura neaşteptată a lucrurilor, în seara aceea cînd din acuzatoare devenise acuzată ? Sau pîndea întoarcerea sa şi a Zinei, pentru ca lovitura să fie dată în plin ?

— Canalia! Şarpele! spumega el, străbătînd cu pas ferm şi grăbit camera de lucru de la un colţ la altul... Am s-o joc frumuşel de tot...

Cumplita sa ciuda mal provenea şi din faptul că, deşi dăduse ordine severe ca studentul acela înalt, de Ia care emanau toate necuviinţele — puse în circulaţie pe socoteala lui — să fie redus la tăcere cît mai repede cu putinţă, vestea împlinirii acestei dorlnţi întîrzia încă. El da totul pe slăbiciunea de zel a agenţilor, din cauza lipsei lui de acolo ; era deci hotarît ca Ia întoarcere să-I dea pe toţi afară. Dar întoarcerea asta ţinea să se întîmple cît maî tîrzîu cu putinţă, aşa că propriu-zis se învîrtea într-un mic cerc vîţios, care-1 făcea uneori să-şi iese complect din sărite...

'A

Astfel se văzuse nevoit să depună toate sforţările ca să intre în seria doua a concediilor ministeriale, intenţîonînd — pentru a cîştîga cît mai mult timp — să plece apoi direct în Elveţia.

—- Fără să-mi vad casa ? Dar e neexplicabil... îi ripostase soţia sa, cînd domnul ministru tocmai credea că a

imunizat-o de orice alta dorinţa cu perspectiva voiajului în străinătate. Vom sta o săptămînă acasă şi pe urmă...

— Dar n-o să avem timp, drăguţă... Doar acum sunt la dispoziţia ţarii şi azi concediile nu se mai dau cu lunile, pentru că a trecut vremea miniştrilor de agrement...

— Văd ca ai aşa... un fel de repulsiune pentru casa, pe care n-o înţeleg deloc... Eu nu pot sa plec din ţară pînă nu trec pe acasă... N-am decît sa plec înainte cu o săptămînă şl să te aştept acolo, să mă iei...

Domnul Cornoiu o măsură atent, pe sub sprîncene. Sa fi început oare anonimele ? De buna seama, de vreme ce ea era neînduplecabilă... Se gîndi atunci să intre în forfota cu pieptul înainte...

— Zina, mie nu-mî plac situaţiile echivoce... Ma rog, spune lămurit: ai primit vro scrisoare care te... care să...

— Scrisoare ? O scrisoare ! De la... de-acolo... din... de la vreun... ha, ha... Rîse falş şi glacial. Ei da, am primit... şi nu numai una... te asigur...

— Aşadar a primit, mugi el, lovind scurt, cu pumnul încleştat, în aer...

— Şi cîte... făcu ea visătoare. Apoi, după ce lăsă o pauză, privindu-1 cu un straniu surîs cum îşi muncea buzele întunecat şi crîncen : Nu te încîntă asta, că abunda adoratorii în juru-mi ?

Domnul Cornoiu îl arunca o privire speriată, apoi se porni deodată pe-un rîs plin şi bucuros, de om căruia i-a izbutit o păcăleală...

— Iartă-mă, draga mea Zina, n-am vrut să te jicnesc... Vream numai să te întreb dacă n-ai mai primit nimic de la Esti... însă vorbind cu tine eram complect absorbit de-o preocupare... O chestie de la minister... Un răspuns care mă interesează mult şi care nu-mi mai vine... Ah, politica asta... se scutură el ca de-o prevestire rea... Vai, Zina, dar ce ţi-a mai trecut prin minte...

Şi din rîsul lui sincer şi din vorbele lui şi tot ce urmă apoî, ea căpătă convingerea deplină că un om aşa de important ca dînsul, un moment n-ar putea bănui ceea ce ea avusese slăbiciunea să lase cît pe-aci sa se întrevadă de-a binelea.

Urcă deci mulţumită în maşina care-o aştepta s-o ducă la Şosea. Iar el, care o ţinuse tot timpul cu bătaie uşoara din palmă pe frunte şi cu „vai ce va să zică distracţia asta !" — rămas singur, se prăpădi de rîs c-a ştiut s-o întoarcă... „curat ministerial".

*

Marea veselie o curmă o uşoara bătaie în uşă, urmata îndată de capul servitoarei, vîrît prin deschizătura :

— A... ce... tu eşti, Matilda ?

— Eu, domnule ministru ! A venit o cocoană...

— O cocoană, ce cocoană ?... nu primesc aici...

— I-am spus asta : zice însă c-o s-o primiţi dacă-i auziţi numele... O chiamă Şoi... Şoi... Şoi... da atît; Sultana Şoi...

— Şoimu... bîlbîi domnul Cornoiu.., Şi după o scurta şi vesela cumpăneala: Ah, da... are dreptate... condu pe doamna în birou... Şi spune-i că voi veni îndată.

Iar ca duşi de instinct, ochii lui scormoniră lacomi spre măsuţa de noapte, unde-şi avea al doilea exemplar al telefonului.

Dupa un moment, înainte de a-şi potrivi bine gura în pîlnioara, reflecta totuşi precaut:

„Mofturi, şi student şi tot... O singură proba zdravănă avea ea în mînă, pe servitoarea ei, pe Mariţa, cu care dînsul vorbise în ajun, cînd Sultana nu era acasă, spunîndu-i ca va veni a doua zi. Acesteia nu i se luase depoziţia la poliţie ; probabil era păstrată pentru tribunal. Iar domnul prefect al poliţiei pare să nu dea nici o atenţie laturei aşteii. întrebarea e : domnul prefect ignorează cu adevărat împrejurarea sau se face că nu bagă de seama. Şi într-un caz şl într-altul, domnia-sa dă dovezi cam de... inaptitudine... Probabil se culcă pe urechea că doamna n-a sesizat încă justiţia...

Şi n-a sesizat-o pentru că, după cît se pare, venirea el acuma e în legătură cu o mica tranzacţie prealabilă...

Deci prilejul nu trebuie scăpat cîtuşl de puţin dincoace. Aşa că deocamdată are cuvîntul prefectura poliţiei bucureştene... *«Und jetzt rasch»...*"

Numai ca, dîndu-şi de minune seama că niînuşile sunt indispensabile cînd vrei sa umbli cu poliţia Capitalei.domnul Cornoiu fu foarte dulceag la glas si nu afirma nimic. O presupunere de şantaj, nimic mai mult.

— Nu trebuie anricipat, nu, domnule secretar ! în orice caz, agenţii sunt necesari şi... de bună seamă civili... Dorinţa mea intimă e să nu fie nimic serios... încheie el.

— Şî a mea la fel... zbîrnîi de la capătul celălalt al firului.

Domnul Cornoiu îşi frecă mîinile mulţumit:

„Şi-acum să vedem tranzacţia." Iar după o uşoară reflectare. „E, nu te joci tu cu mine, puica mea !" Apoi sună şi dădu instrucţie servitoarei — daca vin doi domni să-i introducă în odaia de lîngă birou ;

— ...ştii, în a de dincolo, unde e uşa care dă în birou, aia de e astupată de bibliotecă. Deschizi uşurel, ca să nu se audă de alături... Bagă bine pe urechi ce-ţi spun... şi pe urmă vii şi mă anunţi: „Domnule ministru, a venit domnul Hristescu !"... atît îmi zici, înţelegi... nici o vorbă mai mult... E,... repeta...

*

Peste doua minute, domnul ministru pătrundea surâzător şî binevoitor in biroul slab luminat de-o fereastră ce da-n-spre miazănoapte şi adumbrit şi mai bine de grelele perdele şi de mobilier greoi şi încărcat. La intrarea lui, din rundul acestei umbre se desprinse o altă umbra, ceva maî compacta, şi se apropie. Era într-adevar Sultana. Răsfoise pînă acum un album pe care-1 puse repede la loc şi veni cu mîinile întinse şi rîzmd cu tot şiragul dinţilor, violent de albi, pe faţa acum grozav de închisă. Domnul Cornoiu încă nu-şi putea crede ochilor : Sultana însăşi I Iosefina !

— Canalia! gîlgîi atît de strîns gîtlejul lui, că doar el auzi...

Şi faţa surîzătoare se posomori. Era delicioasa Sultana gătită aşa ca pentru Bucureşti, strmsă pachet Jn rochia scurtă şi cochetă, de-un liliachiu îndoielnic. Pălărioara de pai albastru, cu boruri înguste, arunca pe tenul sidefiu palori de mister ; el nu o mai văzuse gătita atît de potrivit cu felul ei, de cînd o ştia domnişoară. Şi-n faţa revelaţiei acestcia mondene, regreta sincer ca a mai chemat agenţii. Ar fi avut tot prilejul să trimeată servitoarea în oraş şi sa încerce din nou s-o biruie. Aerul ei deschis şi totuşi gata de rezistenţa îl îndîrjea fără seamăn.

Dar omul politic dîntr-însul îi spuse că bine a făcut ce-a făcut. *Şi* omul politic învmse. Apucă deci doar una din mîinile întinse ştrengăreşte şi, fără să i-o sărute, doar o scutură bărbat şi sumar ; apoi o pofti să şeadă...

Redeveni zîmbitor :

— Ce vă aduce la mine, doamnă !

— Vai ce protocolar... Se vede că doar la noi, acolo, pe străduţa mea cea mică poţi fi ceva mai natural... Cu tonul ăsta, e imposibil să-ţi adreseze cineva o rugăminte...

El o privi cu larg înţeles. Ştia să aducă bine vorba. Nemernica, şi ce-ar putea-o împiedeca să nu fie aşa de încăpăţînata ! Orice ar putea să î se îndeplinească. în schimb, doamna vine la tranzacţii... în formă... Bine... o primeşte şi el tot în formă...

— O rugăminte ??... Bun... vom vedea... avem tot timpul... nu e nevoie să ne grăbim... ne vom înţelege uşor, pe îndelete... dacă e prea complicată vom rezuma...

Ea-1 privi lung, apoi rîse uşor, plecîndu-şi ochii în covor, cu buzele boţite, parca înveselită şi ruşinată în acelaş timp...

— încă n-ai uitat...

— Sunt lucruri care nu se uită aşa de uşor... dumneata însăţi n-ai putut uita să regreţi ca ai fost cîndva doamna Cornoiu... E curios numai că... ţi-ai adus aminte de acest regret ceva mai tîrzîu... ceea ce evidenţiază îndeajuns scopurile regretului...

— Scopuri, nu înţeleg...

— în sfîrşit; am auzit ca eşti foarte bine echipata cu martori... un student înalt care...

— Tocmai pentru el venisem sa-ţi vorbesc. Dar pentru ca mă iei aşa... vad că trebuie să renunţ...

— De ce, ba nu... te rog stai... şi vorbeşte... ia loc... aşa... poftim s-auzîm...

— E inutil...

— De ce... te rog, te rog foarte mult... iacă spune... sau nu... nu încă... un moment numai...

Şi domnul Cornoiu făcu o mişcare spre uşă...

•— Nu, nu, nu ieşi... că nu mai stau, SE ridică ea din nou să plece, privindu-şi ceasul de la mînă... Voi veni alta data...

Domnul Cornoiu însă îi împiedecă ieşirea. Ce dracu au şi agenţii ăia de nu mai sosesc ! Cu maşina, de-atunci ar fi putut fi aci de multă vreme. Totuşi prevăzător, n-o mai pofti să şeada cu voce tare. îi indica muteşte scaunul, păzind uşa cu pieptul lat.

— Zici ca vrei sa ma rogi de studentul acela... Cum îl cheamă ? făcu el fără importanţă, strimbîndu-se uşor şi petrecîndu-şi un deget pe după guler, ca şî cînd l-ar fi supărat butonul.

— Nenoveanu... Gicu Nenoveanu...

Nenoveanu ? Unde dracul mai auzise el de numele ăsta. Cu ce împrejurare ?

Nu putea să-şi aducă aminte. Dar în sfîrşit, asta nu avea chiar aşa de mare importanţă... Important era dacă veniseră sau nu agenţii. Desigur încă nu, pentru că altfel l-ar fi înştiinţat servitoarea.

Prin urmare trebuia s-o facă să mai zăbovească puţin cu propunerea ei, pentru ca el să audă totul de-a fir a păr. Ea însă părea grăbita... o va lăsa deci să spună acuma ce are de spus, se va face ca primeşte şi cînd vor veni aceia, o va face să recapituleze...

— Nenoveanu... hm... şi ce doreşte amicul ăsta ?...

— O suplinire, o simplă suplinire, oricare ar fi aceea... aci în Bucureşti... pînă-şi termină cursurile...

— în Bucureşti... dar e o imposibilitate... simt titulari cari...

— Tocmai de aceea m-am gîndit... am venit şi eu... pentru a dovedi că se poate realiza şi imposibilul... cînd e adevărată bunăvoinţă...

— Mă rog... admitem că se va face... Şi în schimb...

— în schimb ? Ce schimb... nici un schimb... Am crezut că... între noi... încape... fără schimb...

•— Vă faceţi că nu pricepeţi... Mă rog, o tranzacţie are două propoziţii : *Do ut des,,.* Care va sa zică primul membru : îmi faceţi protejatul suplinitor ; al doilea : în schimb nicî eu nu mai fac caz de chestia...

— Caz... chestie !?...

Ea rîse cu amărăciune şi-1 măsură dispreţuitor :

— Nu ma aşteptam să te fi schimbat atîta noua dumitale situaţie. îţi mulţumesc mult...

El îi bara iarăşi drumul... Şi pentru ca ea părea hotărîta să iese, el o luă de braţ şi o duse din nou la scaun, fără sa-i spună o vorba, gîndindu-se ca agenţii ar fi putut veni tocmai atunci...

— Nenoveanu ?... Asta era deci studentul... martorul, de care...

— Martor ?...

— Unul din martorii, din nenumăraţii martori, cu care te prevăzuseşi din vreme, atunci, cînd... Ce-ai crezut dumneata... că ai să-mi periclitezi situaţia... Te rog numai să spui: cine te învăţase ?...

Ea-1 privi cu un zîmbet şiret.

— Cine să mă înveţe ? Foarte simplu : modul... ministerial şî manierele la fel, cu care ai crezut ca ai să mă convingi ca la comandă... Şi-apol nu mă prevăzusem cu nici un martor...

— Vrei sa zici că erau în vizită... indivizii aîa toţi... chiar aveau şi mutre de musafiri... Poate că studentul...

— Indivizii ăia mîncau în bucătărie, căci îi aveam tocmiţi să-mi muncească grădina... Iar studentul şi încă o vecină erau în vizita... Atraşi de ţipetele mele au sărit cu toţii... pentru ca am vrut să vă dau o lecţie... Ca să ştiţi că nu ma înfioraţi cu noul dumneavoastră grad...

— La care însă văd că aveţi gentileţea să recurgeţi pentru tinerii dumneavoastră... ca să zic aşa, prietini...

Ea roşi şî plecă ochii în jos. Apoi fără să-1 privească continuă :

— Nu regret ce am făcut... desigur însă că dacă ai fi procedat cu mal mult tact, lucrurile n-ar fi ajuns pînă acolo... Eram, să ştii, foarte îndîrjită şi cîteva zile m-am simţit atît de jicnita că daca aş fi putut, ţi-aş fi făcut cel mai mare rău posibil...

— Şi-n consecinţă te-al dat cu opoziţia...

— Nici nu ştiu cine face parte din opoziţia dumitale... Tot ce ştiu e că, după ce mi-a trecut necazul, am plîns destul de mult trista mea soartă. Şi desigur cînd mă voi întoarce acasă, voi plînge şî mai mult văzînd că mă socoteşti fără chip de schimbare, aşa cum ma socoteşti şi-mi

vorbeşti... aşa cum îmi vorbeşti. Ma gîndisem că poate, atunci, m-am pripit şi eu, ca n-am ştiut cum sa iau lucrurile. Astăzi văd însă că nu m-am înşelat... îrttre noi doi s-a deschis o prăpastie cumplită... Şi cu toate astea, domnule, să nu uiţi — ridica ea ochii plini de lacrămi — ca acea pe care o tratezi ca pe o femeie de rind ți-a fost soție., ți-a purtat numele...

— Pe care acum mi-1 moaie prin toate ciorbele... mi-1 împarte pe la toţi Nenoveniî...

— Acum nu-ţi mai poartă numele... Am pe al meu... dar te rog să crezi că ştiu să mi-1 port. Iar Nenpveanu acesta e un biet student sărac, care are şi el nevoile lui. Venise cu mama lui, pe care o cunoşteam, să mă roage sa interviu pe lîngă fostul meu bărbat... ajuns ministru... M-am simțit desigur măgulită, măcar de atîta...

Domnul Cornoiu ciuli viclean urechile şi zîmbi incert.

— I-am făgăduit şi cînd, seara, servitoarea mi-a spus ca m-ai căutat şi ai să revii a doua zî, i-am trimes numaîdecît vorba... îți închipui mîndria mea sufletească...

Domnul Cornoiu făcu involuntar un pas spre dînsa, privind-o încordat şi dispărîndu-i surîsul.

—• în sfîrşit, continuă ea, din ce în ce maî rar, mai obosit şi mai dramatic... domnul ministru soseşte... în casa mea... Părea că a reînviat ceva din farmecul trecutului... Puţin, foarte puţîn din gloria şi puterea soţului se maî resfrîngea şi asupra mea... Cînd iată domnul ministru începe să mă umilească cu numele de Iosefina şi să ma trateze ca pe-o cocotă... Zadarnic i-am spus că e lume dincolo şi ca sunt aşteptată... mai mult chiar, ca se aude prin peretele subţire... Aş, domnul ministru nu vrea sa ştie de lume... de martori... cum le spune dînsul, şî acum se miră că erau prea mulţi...

— Nu se auzea prin nici un perete : i-ai strigat !

— După cele ce-au urmat...

— Habar n-ar fi avut ei de cele ce se întîmplau... daca nu i-aî fi postat la uşi... ca să faci jocul...

— Te înşeli... şi mă insulţi într-una atribuindu-mî astfel de josnicii. Mî-ai înţesat mahalaua de spioni şl mi-ai majtratat la poliţie lucrătorii din grădina... Puteam să ridic glasul! N-am protestat. Am lăsat timpul să te facă să-ţi recunoşti greşala... Şi tot eu am revenit: sa ştergem ce-a

fost... Nu pot păstra duşmănii. Ş-apoi, de ce n-aş spune-o... Sunt femeie... am dezvoltat ca oricare alta sentimentul mîndriei şi al puterii... Mama studentului însuşi a căutat să mă îmbune... „Cum, dumneata, fosta soţie a unui ministru, care te iubeşte încă şi tocmai cînd îţi da dovadă că te iubeşte, sa te poţi supăra ?..." „Nu mă iubeşte, doamnă... vrea să-şi bată joc de mine... Nu vezi ? Mă tratează ca pe cea din urmă dintre femei..." Dar bătrîna nu mi-a dat deloc pace... „Se vede că vă iubiţi amîndoi, asta e adevărul, dar vă e necaz ca v-aţi lăsat, asculta-ma pe mine că sunt bătrîna... Du-te la dînsul... e rîndul dumitale... prea parcă l-ai dat afară atunci..." Şi iată, am venit... Acum dumneata ma dai afara la rîndu-ţi... poate că ai dreptate... Iată, plec... Iartă-mă că te-am deranjat... ispăşesc naivitatea de-a mă fi mîndrit faţă de-o biată batrînă supărător de insistentă... Iarră-ma...

Se sculă si-şi reprimă cu un brusc tremurat o toana de lacrămi. Dar el fu lîngă dînsa : îi luă mîinile şi i le puse pe umerii lui ; apoi o strînse în braţe.

— Nu Sultana... nu te gonesc... Acum eşti a mea pentru totdeauna. într-adevăr, am procedat cam brutal... Dar mă exaspera încăpaţînarea ta... Femeia aceea bătrîna a avut dreptate : noi ne iubeam, dar nu ştiam cum să ne luam... Pentru asta o să răsplătesc pe fiul ei...

O duse spre divan şi se aşezară. Se priveau lung şi se sărutau la fel... Apoi buzele lui se rătăciră pe gîtu-i, se ridicară pe braţe atît cît lăsau mînecile, cărora le desfăcuse năstureii.

Statură multă vreme astfel, strîngîndu-se şî sărutîndu-se, stabilind ora fixă şi locul viitoarelor întîlniri. întru tîrziu el îi spuse rugător :

— O simplă dorinţă maî am pe care te rog, te rog... să mi-o îndeplineşti... Atît îţi mai cer... în schimb îţi voi face tot ce-mi vei cere...

— Anume ? întrebă ea dulce, gîndîndu-se cu groază la silueta mlădioasă şi spetită de oboseală, tot masurind nerăbdător trotoarul, a tînărului Nenoveanu, şi la frumoşii lui ochi zdrobiţi de atîta căutare în susul străzii, de unde avea să vina aducătoarea vestei celei bune.

— Nu-mi vine să spun... pentru că- şi tu... ai un mod de a înţelege lucrurile...

— Dar spune, dragul meu... îţi voi admite totul... poftim, ca sa nu mai fie nici o neînţelegere !... glasui ea trîndav şi dornic, gîndind înainte cu satisfacţie : „ce imaginaţie suplă şi ce simţ de prevedere la dînsul... Daca nu învia pe mamă-sa, moarta de mult, săraca, partida era pierdută!"...

— Eah, sa lăsăm... o simplă slăbiciune... Renunţ...

— Dar spune, dragul meu, pentru numele lui Dumnezeu... Iată acum chiar mă supăr pentru asta... niciodată n-ai avut încredere în sufletul şi-n mărinimia mea : numai corpul meu te-a preocupat... şî asta m-a îndîrjit într-atîta... Ivf-ai considerat totdeauna ca pe-un simplu stimulent... Aut şi nimic mai mult... Nu te-ncontra... Mai degrabă, spune-mi, destăinuieşte-te daca vrei sa-mi probezi contrariul.

— Dar sa nu rîzi...

— Nu rîd...

— Păî o să-mi pretextezi ca şt ăsta e un motiv de comparaţie sau un stimulent... deşi propriu-zis e ceva cu mult mai puţin prozaic; e o simplă fantezie, o nebunie, cum veî vrea să-î zici... dar *în* orice caz e ceva cu totul inofensiv... nu e nimic interesat într-însa... nîmic, decît o biata copilărie, de om în toată firea şi încă ministru... Un... o... Mă mir cum poate să te necăjească atîta...

— Bine, bine... am înţeles... numai să vedem în ce consta...

— Numai să nu te mai superi daca-ţi spun losefina...

— O... asta... Bine, dragul meu... Dar te las...

— E un, un... o...

— Te rog chiar... Sa ştii că mă voi supăra daca mă vel mai numi altfel, tranşa ea grăbita. Şî se scula sa plece... Atunci, mîine la cinci dupa-amiaza... zici că tot aici...

— Desigur... vino fără grije... Doamna Cornoiu va pleca chiar astăzi cu trenul de dupa-amiază ; ea doreşte mult să plece ; trebuie să-i fac pe plac, rîse el cu înţeles... Eu voi rămîne pînă la repriza doua de concedii, cum ţi-am spus... Acum cred ca am tovarăşe de rămas... pînă atunci...

— Cît vei vrea tu, dragul meu.

O strinse cu foc la pieptul lui mare...

— Scumpa mea Sultana...

— Sultana... Mă supăr, să ştii...

— losefina...

Ea se îndrepta spre oglindă, ca să-şi aranjeze toaleta. Gîndea şi acum la Nenoveanu : „Minunat băiat... auzi ce fin miros la dînsul: decît să facem jocul opoziţiei, mai bine sa profităm de dînsul, cît mai mult cu putinţa... însă numai pentru numirea mea sa stăruieşti... de mutarea ta nici pomeneală... ea va veni dc îa sine... Deocamdată numirea şi pe urmă am şi alte rezerve..."

Şi zîmbindu-i cu mare dragoste prin oglindă, îşi măsură fostu-i bărbat, ţintîndu-1 cu ochi sticloşi, amenmţîndu-1 în minte: „Am adoptat altă tactică, scumpe Napoleon... O <a mi-Ie plăteşti pe toate..."

Sc auzi o bătaie în uşă :

— Ei ce e ? Ah... A, ha... stai...

Dr.r servitoarea intra...

— Domnul Hristescu...

— A venit să aştepte niţel...

— Tocmai, zice că nu mai aşteaptă... E de mult aici şi...

— Cum... cum de mult... de ce nu m-ai anunţat... cum ţi-am spus...

— Dumnealor mî-au... dumnealui mi-a... că nu trebuie sa vă anunţăm : nu e voie... aşa mi-au... mi-a spus... M-a oprit, lîngă dumnea... lui... Şi acum zice *ca* n-au de ce...

— Hai, hai, du-te, să stea puţin... să aştepte tot acolo... Vin numaidecît... Şi uite ce... pînă cînd vin eu, da-le cîte-o vişinata...

Galant şî fericit, domnul Cornoiu îşi conduse fosta soţie pîna la poarta unde aştepta de mult automobilul ministerului.

— A, uite şi maşina... Te duci cu ea...

— O, nu, nu, se apără Sultana... mă duc pe jos... am o vizita... aci foarte aproape... cîteva case...

Andrei Lazăr îşi aminteşte uimit şi nu poate prididi memoriei. Atîtea s-au putut întîmpla într-un interval prea scurt de zile, că e de necrezut. Ş-atît de mari evenimente ; veşnicia însăşi s-a realizat într-un spaţiu mărginit de timp. De necrezut şi totuş parca a fost o legătură strînsă între fantasticile împrejurări !

El recapitulează lucrurile cronologic. întîî doamna Cornoiu, venită singura din Bucureşti, i-a vestit sosirea prin

doamna Nedan. S-au întîlnît la Tinuţa şi întrevederea a fost neaşteptat de inimoasă şî caldă. Zina s-a purtat cu o dragalăşie rară, ea, mîndra, ea, puternica, ea, uluitor de frumoasa. Iar el, Lazăr, s-a întrecut pe sine. Nici o sfială, nici o stîngăcie: un adevărat record ! A fost o beţie de sărutări, atît de multe, că după ce s-au despărţit» el parca plutea, ducîndu-se spre casă.

întîlnirea cea noua avea să fie vineri, adică peste două zile. Şi, zei nemuritori, unde credeţi dumneavoastră *i* La el acasă ! La el acasă, zei nemuritori ! Femeia asta înaltă, subţire şi albă, cu par de reflexe astrale, cu par de raze ondulate, va veni la el acasă, vineri, pe înserate. Va descinde dintr-un automobil de piaţă, care va trage în curte, dinaintea uşii principale. Cu toate că stă în fund, într-o căsuţă izolată, totuş, vineri seara cocoana proprietarească va fi expediată de Lazăr, cu prietenul sau prietena ce-şl va alege, pe cheltuiala lui, la, reprezentaţia circului venit de curînd şi care face furori în piaţa cea mate, cu un program trecînd uneori şi de ora unu noaptea. Iar ea va descinde din cel mai de nepătruns mister, ca dintr-un nor de nebuloasă, pe care Lazăr îl şi vedea pornind de pe acum din spaţiile nemărginite, pentru ca vineri, adînc pe înserate, sa ajungă tocmai bine în casa în care, tot timpul serei aceleia, nu vor arde decît luminări, simple luminări de stearina, în locul becurilor violente. Şi micul astronom îşi închipuia de pe acum, fericit, cum vor arde luminările acelea, în vechile sfeşnice de aramă, rămase doar ca podoaba pe mesele apartamentului sau mobilat, cum vor tremura ele umbre şi penumbre, deasupra misterului cel mare, care atunci se va întruchipa ! în noaptea aceea de vineri, o zeiţă, zeiţa Urania, va descinde într-o casă de muritor ! O constelaţie se va desface şi se va reîntrupa în mitologicul personaj din care a zburat. Cassiopea sau, poate, Andromeda, cea cu nume înfiorător de plăcut.'

Asta era deopotrivă, ca şi cînd aî fi putut să desprinzi din cadrul nemărginirii, cu puterea gîndului sau cu puterea voinţei, sau ca şi cînd ai fi putut fura, din zborul universului, misterul originar, mişcarea nesfîrşîtă sau focul prometeic.

O zeiţa se va coborî...

în drumul acesta nemaivăzut de frumos, spre casă, minunata imagine mişcătoare mergea înaintea ochilor lui ca steaua magilor. Uneori se aprindea în culori mai vii; atunci mişcările line se precipitau, se amestecau, desfăşurarea se grăbea şi urmările întreceau pregătirea.

...Buzele se ridicau în sus, pe braţ, treceau mult de cot, se apropiau acum, nemaiînfrinate de nimic şi de nimeni, spre moalele ascunziş al subţioarei...

Acasă, s-a trîntit pe patul cu dreve de bronz, terminate în globuri de culoarea şi mărimea lui Jupiter, privit cu ocularul de' 60. N-a avut nevoie de mîncare în seara aceea ; ca de obicei a apăsat ochii cu pumnii strînşi. Minunatul caleidoscop al minţii a început sa se învîrteasca de la sine ; şi-n decorul multicolor, de mişcătoare arabescuri, reîncepea sa se deapene, dincolo de retină, în cugetul arzînd, firul întrerupt.

Vestmintele diafane cădeau pe noianul steluţelor, care jucau în jurul imaginii centrale ca fulgii de zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununînd magic trupul alb şi zvelt, de care mîinile închipuirii lui se apropiau tremurătoare, ca mîinile de avar bătrîn spre comoară, apoi deodată se repezeau tinere şi elastice ca sa apuce...

...„Neantul !" glumi el şi lacrămile îl podidiră de fericire.^ Neantul acela groaznic, rece şl negru ca spaţiile, îngrozitor de răzleţite de zona luminii galactice ; teribila senzaţie umedă şi mucedă a realităţii rînjitoare, care ia locul visului, tocmai cînd acesta a atins culmile frumuseţii... Huruitoarea dărîmare a minţii, cînd roţile începeau, una cîte una, să se oprească...

Dar în seara aceea de atît de mare fericire, că nu-i va mai ieşi niciodată din minte, impulsul originar a pus în mişcare maşina, desigur pentru totdeauna. Amintirea este într-adevăr de necrezut.

A aprins în antreu, în odaia de culcare şi chiar în odaia motorului, luminări în sfeşnice. Voia să vadă cum va fi, atunci, peste curîndă vreme, cînd *himera* se va realiza. Şi rîzînd de toate celelalte himere ale trecutului, a ridicat mu-

şamaua de pe scheletica forma de metal şi de curele, A^ rîs de ea cu plămînii plini, de nebunia asta pe care in sfîrşit a răpus-o. Şi ca culme a silei, a ridicat piciorul şi a izbit-o sub roata cea mare într-o adevărată împletitura de curioase tendoane de metal. Atunci ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine ştie unde ; ceva a pocnit tare şi distinct şî el a îngălbenit de plăcere : sufletul animalului de oţel zburase în sfîrşit. Rasuflase larg: scăpase pentru totdeauna de el 1

Dar roţile au început să-şi comunice una alteia avîntul; curelele se mişcau Un pe dupa obezi, tic-tacul pistonului devenea tot mai regulat. Roata cea mare se ridica spiţa cu spîţă, greoaie şi maiestoasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeaş cadenţa, crescîndă şi impunătoare.

Andrei Lazăr aştepta calm şi sarcastic privind ţinta roata cea mare; ea de obicei dedea cea dintîi semnul oboselei premature, al începutului de veşnic repaus. Spiţele^ negre de fier, unite acum în discul alburiu al repedei mişcări, începeau sa se desemneze una cîte una, reale şi vîrtoase, tn multitudinea de spiţe imaginare şi şterse, creată de ^învârteală. Şi curînd, curînd, tot ce era imagine zbura şî doar crucea acea neagră în cercul greu al cadrului se mai legăna la dreapta şt la stînga, spre a se fixa în cele din urmă, masivă şi sfidătoare, cu unul din braţe spre podea...

Ochii lui Lazar se pironeau atunci îngroziţi spre unealta eternei torturi, al cărei braţ înfipt crud înspre pămînt arăta ultimul drum hărăzit omenescului avînt...

Dar astăzi — nebunie sau minune drăceasca — crucea era disc invizibil, strîns în cercul de fier ; crucea dispăruse, şi-n locul ei curgea mişcarea veşnica.

Minunea ! Adevărul cel mare ! învierea lucrurilor moarte, înfrîngerea repaosului etern... noua înviere a lui Lazar cel biblic, în Lazărul de acum !

Andrei Lazăr se frecă la ochi : cu neputinţă I Cu neputinţa 1 Ocoli maşina prin toate părţile; întinse degetul,[1] dar nu îndrăzni să plpălască. Şi totuşi, totul mergea de minune... Necredinciosul Toma ! Atunci ce se rupsese, Dumnezeule, ce se rupsese ? S-a rupt într-adevăr ceva în maşina, dezlegînd-o de unicul păcat al construcţiei şi pornind-o astfel pe drumul eternei mergeri ? Sau se rupsese ceva în creierul lui ?...

[1] în textul cb bază : *încinse cu degetul.*

Dimineaţa l-a găsit astfel la maşina necontenit învîrlitoare. El a privit cu bucurie zorile şi a stins degrabă feştila tremurătoare, dătătoare de umbre şî iluzii. A salutat în gînd soarele care-şi vestea sosirea prin văpaia roşie ce se înteţea în fereastra odăii. Pe urmă soarele a răsărit de-a binelea şi a pătruns prin geamurile de deasupra, neacoperite de hîrtie albastra ; a străpuns temeinic odaia cu săgeţile lui alungăioare de fantome. Dar maşina mergea înainte imperturbabilă şi maiestoasă ; ea era o realitate, pentru ca nu se temea de soare. Şi pe urma, independent de lumină, hîriitul acela mîngîietor şi uniform era o dovadă că mişcarea cea de nedezlegat fusese subjugată. Pentru totdeauna, in vecii vecilor! Doamne, poate că aci stă iluzia ; poate că se va opri peste o vreme: un an, o lună, o săptămînă sau o zi. însă ce putea sa însemne asta ?... Oricît de puţin, ea putea sa meargă singura şi fără ardere, fără nici o forţă, •^au materie străina, decît numai curgerea metodică a aerului prin pistoane şi pulsul regulat al tuturor acestor organe de fier, al tuturor acestor artere de curea...

în ziua asta de vacanţa, n-avea de ce să se duca în oraş; totuşi a ieşit pentru ca să nu mai audă huruitul înnebunitor şi mişcarea cea lentă şi sigură. S-a îndepărtat mult de casă, ca să vadă daca ele mai persistă în ochi şi în urechi. Da, e drept ca ele l-au mai întovărăşit o bună bucată, aşa cum îţi întovărăşeşte auzul huietul dintr-o uzină chiar mult după ce aî ieşit. Dar pe urmă totul a dispărut, ca şi cînd n-ar fi fost nimic, niciodată nimic... Liniştea aceea grozava dintr-însul, în raport cu zgomotul grozav al străzii, l-au speriat teribil; ideea asta: „niciodată nimic", l-a făcut să holbeze ochii şi să alerge grăbit spre casa...

Chiar de dincolo de uşi a auzit huietul... huietul vieţii mecanice şt eterne.

Deci totul mergea de la sine, independent de voinţa Iui, independent de orice voinţă. A străbătut oraşul în lung

şi-n lat; şi-a căutat puncte cît mai depărtate de la care să se întoarcă pe jos, sau aproape fulgerător cu maşina.

Himera era acolo şi-1 aştepta liniştită, respîrînd înainte şi calm, ca un animal cuminte. O adusese din cer, himera asta, de care toţi se cutremurau şi pe care toţi ar fi vrut s-o vadă, sa-şi poată spune: am văzut Himera... este o realitate !...

Ah, da... ea ar trebui arătata şi altora spre a nu mai fi nici o bănuiala despre vreo înşelare a simţurilor.

Astfel, un domn necunoscut, complect străin, care a şî spus că nu e de-aici din oraş, fu rugat insistent de Lazăr să-1 însoţească pentru a-1 scoate dintr-o nedumerire. Domnul primi ; dar repede apoi păru ca regretă şi, dînd semne de mare nelinişte, cautînd cele maî copilăreşti pretexte, bătu serios în retragere, A fost un adevărat chin pe bietul Lazăr să-1 convingă sa-i intre în casă. L-a tratat cu lichior, i-a arătat cărţile, aparatele, întrebat daca aude un hîrîit.

— Da, desigur, aud foarte bine, a răspuns domnul în modul cel mai firesc, dar mai păstrînd încă din neliniştea de la început.

Pe urmă l-a dus în odaia motorului...

— Iată ce hîrîie, maşina asta...

— Ah, da, maşina asta... la ce serveşte ?...

— Oh, ea va servi mai tîrziu, toată lumea va avea nevoie de ea... Deocamdată, un sinşur lucru e de stabilit: dacă mişca ?... Spune dumneata: mişcă ea ?... merge ea ?...

— Vezi bine că merge ! a răspuns domnul, privindu-1 uimit, desigur, că-i mai punea astfel de întrebare şi s-a grăbit să iese.

— De ce nu mai stai ?...

— Vai, sunt aţa de grăbit... Şi înşiră iarăşi o grămada de treburi ce părură într-adevăr serioase şi pe care trebuia să le facă numai în ziua aceea...

Se uită desigur pe furiş şi cu teamă vădită la Lazăr, dar acestuia îi venea să rîdă. De buna seamă, ii da toata dreptatea sa-i creadă chiar nebun, de vreme ce sta să-1 mai întrebe dacă se întîmpla un lucru care sare în ochi...

Dar abia a plecat străinul, că îndată o sîrmă înroşită i s-a înfipt în creier : la ospiciu totdeauna, spre a nu risca prea mult, trebuie să faci pe voia nebunului ,* daca el te-a-

sigură că e împărat, tu trebuie să te arăţi şi mai convins decît dînsul.

Andrei Lazăr găsi pe strada un muntean cu zeghea miţoasa, acum în plină vară, cu pălărie rotunda şi înverzită de ploi, cu cămaşa murdara şi opinci nerase. Ciobanul ăsta cu bîta înaltă cît cîrja de mitropolit şi groasa ca un buzdugan nu putea fi decît sinceritatea şi bunul simţ m persoana... ^ ^ ^ . .

L-a rugat numai să intre fără să-1 p re vie de nimic.

— Ei... d-apoî de ce m-ai chemat, domnişorule ? a întrebat ungureanul cînd a fost înăuntru.

— Maşina asta...

— Da ce e cu ea, domnişorule ?

— Merge ?

— Hm...

Ungureanul l-a măsurat de sus pînă jos şi Lazăr a înlemnit... Apoi a privit şi la maşină şi a început a rîde uşurel.

— Merge, or nu merge ? a răcnit Lazăr, aproape scos din sărite.

— Da, no, vezi bine ca *mere,* domnule... că ce nu inai întrebi... a continuat să rîda împăciuitor ungureanul... Mere, mere, de ce să nu *meara...*

— Bine, bine, văd eu că merge, nu mai încape nici o îndoială asupra lucrului ăstuia, a insistat cu diplomaţie Lazăr. Vreau să ştiu: şuieră pe undeva, răsuflă cumva... E un motor... înţelegi... şi parcă n-ar merge tocmai aşa de regulat... dar eu sunt cam tare de urechi... înţelegi... si de aia te-am rugat... Ascultă... ascultă bine... daca ţi se pare cumva că hîrşcîîe sau scrîşneşte sau... stărui el cu voce atît de rugătoare, încît ciobanul se arată încurcat şi înduioşat.

— D-apoi ca unge-o ca sa nu mai scrăşnească...

— Păi tocmai, te rog să asculţi dumneata... dacă zgomotul e regulat sau... din cînd în cînd...

Ciobanul îl privi uimit cu ochii lui negri şî apoşi şi păru ca ascultă cîtva, apoi porni hotărit spre uşă...

— Da nu mă pricep eu, domnişorule... d-apoi că ce costa o bucăţică de unsoare...

Şi ieşi degrabă, făcîndu-şt loc pe uşă într-o dunga, cu zeghea lui uriaşa, urît mirositoare.

Ah, aceste vorbe din urmă au fost o adevărată revelaţie.
Nimic mai simplu, nimic mai firesc, nimic mai întăritor, mai strigător de biruinţă decît aceste vorbe simple, ale unui om simplu, cu miros atît de greu, dar atît de natural!

„Da nu mă pricep eu, domnişorule... d-apoi că ce costă o bucăţica de unsoare..."

Nimic mai delicios în simplitatea, în naivitatea, în cacofonia lui, ca acest răspuns ciobănesc...

Seara, după atîtea ceasuri de neodihnă, se culca zdrobit de oboseală, dar senin şi calm. De-acum nu mai avea nieU o îndoiala, că în casa asta domneşte în toata puterea cuvîntului adevărul şi realitatea.

Dar în dimineaţa următoare, în dimineaţa zilei cînd avea să vină Zina, a sărit din nou îngrozit, cu inima bătîndă, cu respiraţia grăbită, cu ochii rătăciţi. Fusese desigur prada unui vis urît, care persista încă, de vreme ce acum, în răcoarea zorilor, în lumina asta pură de dimineaţa, care-şi făcea loc biruitoare prin perdelele lăsate, zgomotul cel scump întîrzia îndărătnic să se audă. Zadarnic şi-a clătit zdravăn capul ca să-şi zdruncine timpanele. Nimic : tăcerea, neantul... Cu mintea răvăşită, cu ochii împăienjeniţi de groază, şi-a înfipt capul în perină.

Şi abia cînd s-a ridicat întru tîrziu, descurajat la culme, zdrobit, rătăcit, minune a minunilor: zgomotul continua parca de cînd lumea, uniform şi stapînitor...

Dezbrăcat chiar, a intrat în odaia minunii. Şi inima îi bătea beată de fericire în faţa spectacolului :

Roata cea mare se-nvîrtea necontenit; şi întreaga maşină duruia monoton şi regulat, impasibilă şi fără semn de oprire, nici măcar încetinire. Al fi zis o moară, o complicată moară în miniatura, neoprita de zile şi nopţi, mişcată într-una de curgerea fără sfîrşit a apei.

Andrei Lazăr mai făcu o ultimă încercare asupra Iui însuşi; pleca şi pînă în deseară nu se mai întoarse.

Reveni, tocmai cînd amurgul grăbit de vara desfăşura de zor, în văzduhuri, pregătiri mari pentru venirea nopţii. Şî găsi toate lucrurile la locul Tor, cele neînsufleţite tot astfel de neînsufleţite, cele însufleţite dueîndu-şi înainte, imperturbabil, firul vieţii fără de sfîrşit.

Lasă perdelele şi aprinse luminările, în sfeşnicele cu întreite braţe, şi fără să maî aibe vreme ca să desfacă pachetele de cumpărături, aduse în onoarea zeiţei care avea sa coboare acum, îndată, din împărăţia cerurilor, pentru a-i pune pe fruntea izbînditoare cununa dumnezeiască, stătu să contemple nemişcat mersul neîntrerupt al motorului.

Apoi deodată îşi puse mîinile în şolduri şi sări de trei ori în dreapta şi de trei ori în stînga, ca într-un început de cazăceasca ; şi pe urma juca în toată regula cu figuri inventate pe loc, în noaptea aceasta de sabat a vieţii lui. Umbra uriaşa, proiectata de feştila tremurătoare pe pâreţii galbeni deschişi, sări şi ea sprintenă, Imitîndu-i gesturile...

— Degeaba, scumpa mea, ţi-am scăpat... ţi-am scăpat de tot, îi rînji el şi o pocni cu şapca pe care obişnuia s-o poarte prin casă, provocînd-o : Haide, dă şi tu cu şapca în mine.

Şi umbra îşi apuca pe loc şapca la fel. Dar atît. Cristian[1] rîse din nou. Şî ăsta — precum şi-aduse aminte mai tîrziu — fu singurul răstimp de dezordine şi de copilăresc din toată durata acestor zile suprafireşti. Rîsul însă se opri repede; pentru că şapca sărise din umbra, tocmai între frînghiile maşinii şi se încurcase acolo. Şi roata cea mare parcă se opintea acum şî toate încheieturile mîrîiau ca un animal căruia nu-i faci în voie. El o scoase repede ; maşina reveni la şuietul d' normal şi o bucurie fără margini i se topi ca o lumină mare în pieptu-i. Mîngîie prîetineşte şina iată a roţii, care, la rîndu-i, îi mîngîia uşurel podul palmei. Şi privi îngrijorat la umbra din perete, care-i făcuse pocinogul şi care mîngîia de asemenea o roată caraghioasă şi imposibila.

Dar îi veni aşa, într-o doară, un gind, o ispită, ca un drăcuşor mic scăpat prin cuget; un gînd atît de nerăbdător şl atît de insinuant că-1 ascultă şi apuca deodată cu tărie de şină. Mina îi fu dusa cîtva în sus, dar pe urma crucea de fier începu sa se înnegrească şî-apoi îşi făcu apariţia întreagă în cadrul rotund. Aparatul tăcu... Şi-un fior de gheaţă îi trecu prin şira spinării... crucea acea neagra parcă-1

[1] De fapt : Lazăi.

fixa... Dădu drumul.... O secundă de tăcere, apoi aparatul îşi luă drumul cu bîzîîtul lui gros de bondar.

Va sa zică poate fi şi oprita ; îndată ce piedica i se ridica, mişcarea porneşte să curgă de la sine...

însă unde a fost pocnetul acela ? Ce anume a determinat mişcarea asta, pe care ochii Iui o văd, dar pe care mintea lui nu o stapîneşte ? El trebuie să ştie... şi mîine va afla acest mister ; mîine va revizui toata maşina şi unde va găsi mica ruptură, acolo va şti ca se ascunde ideea cea mare... Va fi desigur uşor ca să vadă, de vreme ce maşina poate fi împiedicată şi pusă în stare de repaos, fără pericol de oprire definitivă.

Mina lui apucă iar dunga roţii şi-o opri din nou ; iar printre spiţe virî un drug ce-i fu la îndemînă. Roata apasă cu putere opritoarea şi parca toate articulaţiile maşinii se cabraseră, încordîndu-se să răstoarne piedeca duşmana.

Andrei Lazăr întinse mîna surîzînd prieteneşte maşini:. Drăcuşorii lui Maxwell se dăduseră cu toţii de partea lui *l*

Dar atunci se auzi bătăi in uşa de afară... An, Doamne, iată, uitase că asta e seara tuturor fericirilor ! Se năpusti afară. Şi uşa de la intrare se deschise larg dinaintea zeiţei care, în sfîrşit, coborîse.

Era înfăşurată într-un şal larg şi bălţat de imagini multicolore pe-un fond negru ; şi-1 ţinea cu degetele pe dedesubt, strîns bine la gît $i ridicat astfel ca sa-i acopere şi faţa. încît, cînd intră, deasupra nu ieşea decît fruntea şi părul incîrlioo-ţat în şuviţe de foc, acum parcă aîbăstrii-roşietici ; Iar petele ochilor îl fixau sumbru din urmbra lor nedesluşită. Pe urmă, cînd îl. lăsa sa cada, crăişorii sprâncenelor se distinseră de fundurile de abis ale ochilor şi nasul, guia bărbia apărură pe rînd.

în lumina asta şi-n mirosul vag de luminări, descoperirea lentă şi treptată avu un farmec specific de rit care se desăvârşeşte ; aşa că explicaţiile ei întretăiate de chicot, ca-şi lăsase pălăria Ia Tina şi că de-acolo o adusese o maşină de piaţă, sunară fals şi dezarmonic. îi astupă deci gura cu sărut lung, înăbuşindu-i orice alta încercare de graire, apoi îi mărturisi c-a avut neîntrerupt senzaţia că ea se descoperă din şal ca din norul care a adus-o, şi-i făgădui ca-î va arata din nou, de-aci de pe pămînt, aştrii pe care de-abia i-a

•părăsit, micşoraţi de perspectivă ;* dar înainte de toate, îi va arăta însăşi mişcarea tuturor universeîor din vîrtejui cărora descinsese la dînsul, eterna zbatere a nepătrunsului, captata într-un aparat banal de fier şi curele, pe care £1 depune la picioarele zeieşti ca pe-un umil omagiu.

— E mişcarea fără de sfîrşit, zîna din poveşti, care părea tot aşa de himerică, ca şi nădejdea coborîrii tale în biata casa aceasta a robului tău, dar astăzi, cînd tu te-ai realizat în sfîrşit, luând corp omenesc, teribilul ei mister mi s-a dezvăluit prin tine.

Şi o duse în camera fără decor a motorului. lata fiara cu dinţi şi cu măruntaie de oţel, care a devorat atîtea vise nobile, iat-o la picioarele tale ; ţi-o dăruiesc, aşa cum s-ar dărui un căţel sau o pisicuţă unei cocoane din ziua de azi...

Ea privi nedumerită grămada aceea de roţi, de speteze, de drugi, de curele şi de vergi. Şi fu rîndul ei acum să i se pară că-n lumina tremurătoare, cu miros de stearină, cuvintele lui au o rezonanţă ciudată, înţelesul lor e bizar, iar ochii lui privesc într-un mod pe care nu i-1 cunoştea, acoperiţi de-un luciu atît de straniu, ca parcă-şi dau în privirea aceea toată puterea lor de viaţa, ca doi cărbuni în care s-a pus să sufle duhul unui vînt arzător.

— Aceasta e mişcarea veşnică, pe care, întreaga mea tinereţe, micii demoni ai lui Maxwell mi-au plimbat-o prin luminile ochilor, ca să mi-o smulgă apoi cu rîsul lor răutăcios, cînd mîinile dorinţei celei mai cumplite se întindeau spre neîmblînzitul ei miraj... Dar în seara cînd tu mi-ai vestit venirea, i-am surprins pe toţi aceşti draci neastâmpăraţi în aceste pistoane şi între încheieturile bielelor ca într-o cutie, rîse el straniu, văzând înfricoşarea care creştea în ochi!_ ei şi care se crispa copleşitoare în colţul buzelof fine.

Sigur de sine, el puse mîna pe stinghia care aVea sa sloboadă mişcarea setoasă de pornire şi sa libereze totdeodată şi sufletul ei de uimirea, de spaima care i se întindea pe figură, cu cît el vorbea mai calm, mai stapîn pe sine, tntrebuinţînd înadins expresii şi apropieri de noţiuni din ce in ce mai disparate, mai lipsite de sens, mai nebuneşti.

Ca culme a jocului acesta, care-1 îneînta la paroxism, el chiar făcu semne magice deasupra roţii şi trase apoi puţin, foarte puţin bara... şi roata se mişcă puţin, o idee, o părere...

Se întoarse la ea rîzînd atît de înfiorător, că văzu deodată cum degetele petrecute pe sub curele şalului bălţat se mişcară, ridicîndu-1 sa-i acopere expresia groazei nemaistăpînite.

Atunci el trase drugul de tot; roata împiedecată se rostogoli atunci de trei orî, se dădu de cîteva ori peste cap tntr-o parte, de cîteva ori într-aha, şi crucea cea neagra se înfipse dinaintea ochilor cu unul din picioare spre pămînt.

El privi uimit întîi la maşină, pe urma la femeia căreia, din umbra şalului ridicat, nu i se vedeau iarăşi decît petele vagi ale ochilor, dîn fundul cărora îl fixau două sfredele negre şî lucioase de foc.

Rînji de îndîrjîre şi împinse cu tărie. Un trosnet slab, doua, mai multe : roata cea mare se învirti de trei ori, se dădu întocmai ca întîi într-o parte şi într-alta şi se opri cu braţul crucii spre pamînt.

Privirea i se zgîi de aceeaşi neogoiată spaimă ca a femeii de lînga dînsul şi mîinile se ridicară amîndoua cu palmele întinse, ca pentru o întrebare sau poate pentru o rugă.

Pe urmă începu să rîdă, ca sa alunge aceasta stare stupida de suflet, care creştea ameninţător.

— Nu... desigur... nimic... o nimica toată... oh, iar drăcuşorii aceia... va afla de îndată...

Şî rîsul lui cu intermitenţe părea un neînţeles şi sinistru nechezat.

El privea cu atenţie pretutindeni, se chiora prin încheieturi şi prin găuri, mişca pistoanele, încerca la curele... Nici o scrinteală; nicăieri nimic, nici o scrinteală... poate la supape... Ah... sau nu... nu... nu... Doamne ! Ah, ba da, da, da... Desigur, desigur... Atît i-a fost puterea ei de asta dată... două zile... atît... dar trebuie sa recunoaşteţi ca şi atîta şi e ceva extraordinar... pentru uri început... Pentru ca ea a mers pînă acum... un moment doar înainte de a veni... nu e doar un vis... căci nu e cu putinţa un astfel de vis... Au văzut şi ochii străini... cari... cari... au... con... firmat...

Vis... Cuvîntul acesta îl cutremură de sus pînă jos, îl zgudui cu puterea curentului electric al întregului oraş... Halucinaţie ?! Hm... Oare acum îi arde de glume ?...

...Mîine de dimineaţă ! strigă el îndîrjit şi războinic... Mîine de dim...

De afară vui deodată cu putere motorul automobilului. Se întoarse : Zina dispăruse. Fugise...

—^ Nu, Zina... ramîi... mîine dimineaţă am sa stau de el... bîlbîi el şi se aruncă afară. Dar cînd deschise uşa antreului, claxonul deja suna şi maşina se urnise.

— Zina, Zina...

Văzu, pe sub perdeaua limuzinei, în întuneric, două picături de foc negru care ardeau cumplit...

—• Ziria... un minut numai...

Dar după cîteva clipite, maşina dispăruse...

...Ardeau de groaza sau de rîs !?...

Stăju nehotărît dacă să dea o fuga pîna la Ţinuta ca să-şi răspundă acestei cumplite nedumeriri.

Ah, teribili demoni, care-1 munceau cu atita cruzime... Oare nu era nimic de făcut contră acestor nenumăraţi duşmani invizibili! Şi încăpăţînarea de a demonta, de a descoperi, de a afla totul imediat îl podidi, ca un şipot de sînge, drept în mijlocul creierului...

Stătu în uşa deschisă, nehotărît, între cele două himere care-şi luaseră zborul...

Şi înfrînt, cu capul plecat, zdrobit, bolnav, pasul o luă şovăitor, înapoi, spre motorul de metal.

A trebuit sa treacă săptămînî multe, ca spaima doamnei Cornoiu să se potolească. Dar liniştea tot a venit cînd şi cînd, şi mila a cuprins-o. în afară de lina Mavromari nimănui n-a mai pomenit de tragica întîmplare. Să asişti la înnebunirea subită a unui om, să-1 vezi rĂtăcindu-se din ce în ce mai grav în haosul minţii clintite, să stai neputincioasă Ia creşterea asta teribilă a boaleî, minut cu minut, dinaintea propriilor tăi ochi ! Un om care era atît de normal, atît de drăguţ, atît de delicat cu trei zile înainte!... Şi asta, cu prilejul celei dintîi aventuri... celei dintîi întilniri riscate...

— îţi închipui, Tina... o, te rog, la nimeni, la nimeni să nu-ţi scape cea mai mică şoaptă... El se va trăda în curînd... va pomeni şî la alţii de maşina lui cu mişcare veşnică... Doamne, şi lui I se părea într-adevăr ca merge, pentru

că pusese o bară de oprire între_spiţele roţii principale. Părea că m-aştepta pe mine ca să-i dea drumul; şi a tras bara rostind formule magice şi cuvinte fără şir... Vai, Tinuţa, era atît de comic şi atît de dureros...

Zina aştepta din zi în zi sa i se aducă vestea^ înnebunim lui Lazar. Va pomeni el oare de venirea ei acolo? Dar cine îl va crede, cine ar putea să-1 creadă pe-un nebun ! Sărmanul copil...

Şi-n ochii ei alternau groaza amintirii cumplite şi lacrămile celei mai dulci dureri. Pentru că Tina era ferm convinsă ca el înnebunise de fericirea pe care doamna Cornoiu i-o promisese...

Ah, scîncise ea cu melancolică sinceritate^.. Eu n-am avut parte de poetul meu... să ma iubească pîna într-atita... S-a mulţumit doar cu banii... canalia...

Domnul Cornoiu a revenit apoi puţin dupa_aceea ; domnul ministru era în cea mai minunată dispoziţie sufleteasca. Primele zile ale revederii el s-a purtat cu o gingăşie, cu o delicateţe şi cu o bărbăţie conjugală care au uimit pe Zina,

Se vedea cît de colo, cum o pierde din ochi şi nu-i mai tăcea gura copleşind-o cil complimentele şi cu comparaţiile.

îi spunea mai ales Măria Luiza ; ea-i ripostase că, pe cît îşi amintea sau avea impresia, Măria Luiza a fost bruna, însă domnul Cornoiu mărturisise că nici nu luase seama la par şi chiar ca-şi va da toata silinţa să se ferească de a mai afla cum îi va fi fost parul celei de-a doua soţii a lui Napoleon ; însă în tabloul pe care l-a văzut_el cîndva, lucrat de nu mai ştie care mare maestru, silueta împărătesei^ trăsăturile, graţia, erau atît de identice cu ale Zinei, încît tocmai asta îl determinase s-o ia.

Doamna Cornoiu avea toata dreptatea sa se mire ca lucrul acesta îl afla tocmai acum ; însă comparaţia istorica îi aminti deodată de scrisori.

Şi privi încremenită la bărbatul său.

Oare domnul ministru sa fi avut fantezia... Atitudinea Iui de-acum şi-apoi faptul ca a fost profesor de istorie... lucrul n-ar fi tocmai imposibil. Dar mobilul ? Să-i încerce credinţa ? Pentru asta ar putea fi iertat graţie avîntuiui şi imaginaţiei din ele... Desigur, e lesne de înţeles motivul pentru care a pus pe altcineva să le scrie... Dar de ce le-a încetat deodată ?... Pentru ca se convinsese : bun ! Sau pentru ca s-au precipitat evenimentele... Şi-şi aminti, deodată, de discuţia lor, în ziua plecării din Bucureşti...

Doamna Cornoiu se hotărî să fie foarte circumspectă. Reciti scrisorile. De Măria Luiza nu era vorba acolo; ci numai de personagii din mitologii, antichitate sau evul mediu...

Totuşi nu făcea rău să sondeze puţin. întreba la masă pe domnul Cornoiu daca ar putea sa-i dea vreun amănunt asupra personajului *Berthe au long...*

— ...vreau sa spun *Berthe an grund pied* de care pomeneşte Vlllon în *Ballade des dames du temps jadis.*

^— în ce ? întrebă domnul ministru şi întrebarea lui edifică complect pe doamna Cornoiu.

— Păi bine, explică apoi doct, reculegîndu-se, Francois Villon pomeneşte în opera Iui de multe nume legendare, cu care istoria n-a luat contact... Sigur se cunoaşte numai ca el a murit spînzurat, după mai multe evadări din puşcărie, ţinu sa adaoge îndată, pentru a arata că dacă nu-i ştie titlurile poemelor, în orice caz, de viaţa poetului vagabond nu e cu totul străin.

Era edificată.

O lună după aceea, cînd se întoarseră din străinătate, domnul Cornoiu o rugă să-i ajute la deschiderea belşugului de corespondenţă, strînsa între timp. O scrisoare de laudă şi recunoştinţa, venită de la Techirghiol, din partea lui Nedan, directorul liceului „Banul Mihai" şi fostul soţ al Tinei, o puse mult pe gînduri şi ca scris şi ca conţinut. Domnul Cornoiu fu foarte afectat de gratitudinea beletristica a subalternului, iar doamna Cornoiu dădu scrisoarea deoparte pentru a o compara cu cele din cutiuţa ei.

E drept, literile, la aceasta, erau drepte, pe cînd dincolo erau cursive ; însă pe-alocuri se vedeau trăsături identice, precum foarte asemănătoare şi ştiute i se parură unele expresii şi particularităţi de stil.

La masă, doamna Cornoiu fu foarte distrata şi nerăbdătoare.

„Nedan..., cel pe care l-a înşelat Tina cu propriul Iul elev... De necrezut, Dumnezeule !",..

Domnul Cornoiu trebui să plece grabnic la Bucureşti : Zina rămase să ia parte la primele convocări ale comitetului ce se formase sub prezidenţia ei de onoare, pentru procurare de cărţi, haine şî toate lucrurile necesare şcolarilor merituoşi din toate cele şapte şcoli secundare ale oraşului.

Nedan, care era preşedintele activ al comitetului, trebuia deci să vină în dese rînduri ca să ia direct contact cu dînsa, după cum aranjase chiar domnul ministru înainte de plecare, pentru ca la începutul anului şcolar, în octombrie, roadele înjghebării acesteia filantropice să umple de bucurie şi de recunoştinţă pe cetăţenii părinţi din lungul şi latul judeţului.

Cea dintîi întrevedere cu directorul se întîmplase deci chiar în prezenţa domnului Cornoiu şi fu convingătoare şi pentru Zina. fntr-adevăr Nedan, pe care-1 ştia rotund şi roşcovan, era acum surprinzător de palid şi subţire. Părea la rîndu-i sfios şî se îneca în proprîa-i vorbă, cînd avea mai mult de răspuns. Ochii înăbuşiţi înainte, de perinuţe de grăsime, crescuseră acum parcă ar fi fost ai lui Lazăr, cu deosebirea ca ai lui Nedan erau albaştri-verzui. Iar apucîndu-se să întocmească o dare de seamă cu domnul Cornoiu, şi acesta dictînd grăbit, scrisul, pe care se sforţa vizibil să-1 încîlcească, apăru revelator şi trădător Zinei, ce-1 urmărea surîtatoare de cealaltă parte a mesei.

Arunca spre dînsa priviri furişe şi speriate ; iar cînd îi surprinse zîmbetul, se înfricoşa cumplit. întoarse atunci, sfîrşit de suflet, o coada de ochi la domnul Cornoiu; dar acesta privea în gol, parcă ar fi cetit acolo cuvintele ce rostea şi pe care le însoţea de gesturi, ca şi cînd ar fi vorbit în faţa unei mulţimi. Lui nu î-a împărtăşit încă nimic, conchise...

Răsuflă uşurat, dar groaza îi reveni tocmai cînd pleca, la gîndul ca ea poate acum destainuie soţului istoria scrisorilor şi că amîndoi trebuie sa se fi aplecat asupra acestora şi asupra dărei de seamă, comparînd codiţele şi ovalele Hterilor şi descoperind tot mai mult asemănările.

Şi doar la Techlrghiol făcuse el scrisoare în regulă, pe îndelete, cu o caligrafie speciala, special compusă şi menită sa îndepărteze definitiv orice legătura ar fi putut cumva

sa se nască, în mintea doamnei Cornoiu, între scrisorile de asta iarnă şi persoana lui.

...Cu siguranţă ca asta a fost pregătită... cursa i-a fost întinsa dinainte... o anonima desigur... dar cine ştia de seusori ? nimeni... a ba... atunci la circiumă... Nae Inelescu sau Lazăr... dar e de necrezut...

Din ce în ce se complicau conjecturile, din ce în ce temerea lui Nedan creştea. îşi vedea postul de director periclitat... Dar de bună seama asta n-ar fi fost tocmai prea mult ; însă ce va explica el Bertei, Berrei *au grand pled,* cînd lucrurile vor ajunge la urechea ei ? Deşi întîmplarea s-a petrecut înainte de a o cunoaşte, totuşi nu mai încăpea nici o îndoială că femeia asta teribilă, care găsise mijlocul celei mal crunte pedepse pentru orice abatere cît de mică, va fi mai necruţătoare ca niciodată. Iar culmea era ca de astă dată,. cînd avea sa-I aplice iarăşi canonul, cum îl denumise dînsa, desigur ca-^î va refuza corpul nu o săptamînă ca pîna acum, dar chiar luni, cum îl prevestise „prieteneşte", deşi se dezbrăca nepăsatoare în faţă-i, iar patul era comun.

însă teama ît fu de prisos căci, spre surprinderea lui, domnul Cornoiu pleca singur la Bucureşti; trebui să-1 petreacă la gară, ca de obicei, împreună *cu* întreg statul major al partidului, căruia domnul ministru, pînă la plecarea trenului, îi dădu sfaturi şi asigurări.

Dar Nedan, tocmai pentru că şeful îi arăta cu acest prilej o bunăvoinţa excesivă, rămase şi mai îngîndurat decît înainte. Cornoiu era destul de abil ca sa se ţină necontenit în garda, pentru a da lovitura, abia cînd adversarului îi va fi paralizat, sau deturnat indirect, orice mişcare. Şi fu într-atît de absorbit de tot felul de presupuneri, încît, deşi auzi pe unul şi altul dintre panîzani accenruînd remarca, pe care dealtmînteri şi el o făcuse, ca doamna Şoimu se urcase in acelaş tren — desigur în alt vagon — totuşi dînsul nu făcu nici o apropiere între aceste lucruri şl pînă la urmă nu înţelese cîtuşi de puţin, ce însemnătate putea sa albe coincidenţa plecărei la Bucureşti a ministrului cu a unei foste soţii. Era totuna ca şi cînd s-ar fi întîrriplat plecarea lui totodată cu a doamnei MaVromati, a cărei scundă imagine se micşorase pînă la ^microscopie în amintirea domnului profesor.

Deci chiar în ziua aceea trebui sa stea singur cu doamna Cornoiu. Credea că-1 va pune iarăşi să scrie, însă ea-1 ţinu

numai de vorbă şi el, care necontenit în timpul conversaţiei îşi căuta cîte un obiect în preajma-i pentru a pune reazım ochilor speriaţi, avea uneori şi tăria s-o ţintească pe furiş, atunci cînd o simţea că se întoarce sau cînd dînsa se ridica să treacă pentru un moment alături. O, atunci trupul suplu se înmladia atît de chinuitor pentru vederea lui, obişnuită cu mişcările rigide ale butucănoasei Berta, şi coapsele înalte *Îşi* arătau atît de precis mişcarea de pornire prin stofa rochiei, contrastând pînă la ţipat cu şoldurile mai joase şi dezvoltate dincolo de dublu ale femeii lui istorice, că Nedan simţea picur fierbinte de lacrămi pe luciul ochilor orbiţi.

Pentru prima oară se întreba, simţindu-şi obrajii roşindu-se de cea dintîi ruşine, daca în familia Cornoiu^s-a aflat cumva de *„die dicke Bertha"* a lui, cum auzise odată^— producîndu-i o furie fără pereche — că i-o persiflează colegii şi amicii. Astfel, cînd doamna Cornoiu făcu să vie vorba, în mijlocul unei conversaţii, condusă maestru Ia acest punct, despre enorma „Meduză" de piatra pescuită cu cîteva zile înainte de nişte marinari, într-un oarecare golf grecesc, şi ceru amănunte de la dînsul — ca unul pe care-1 ştie că se ocupă cu arheologia — cuvintele „meduza antică" şi „arheologie" fură pronunţate cu un accent deosebit, oare lui 1 se păru ironic şi crezu că vizează uriaşa lui antichitate de acasă. La impresia asta contribui şl tenul fără pic de păcat al doamnei Cornoiu (căci abia la aceste vorbe o privi fără sa yrei în faţă) care-î aminti, prin contrast, figura, deşi regulata ca. trăsături, însă scorojită, brăzdată şi vag buburoşată a Bertei, ca un cap de piatră, scos din apă stătută sau dintr-un teren umed, îmbibat de substanţe vătămătoare.

Roşi de tot şi bîlbîi un răspuns lamentabil, jumătate înecat în fundul gîtului ; ea înţelese că el trebuie să fie de-o sfială rară, ceea ce îi făcu plăcere şi, indulgentă, aduse din nou vorba de Andrei Lazar, despre care-1 întrebase şi data . trecută.

Dar atunci el răspunse că din cauza vacanţei nu mai ştia nimic de prietenul lui ; iar acum doamna Cornoiu socotise ca între timp el se putuse informa. însă Nedan, care uitase şi de Lazar ca de toate celelalte, răspunse iarăşi încurcat, că, probabil, bunu-i amic a părăsit localitatea, pîna la deschiderea cursurilor.

Ea clătină, tristă, din cap şi simţi un prelung şi rece fior, gîndîndu-se la modul cum bietul Lazăr se va prezenta la curs. Doamne, ce era de făcut ca scena acea crudă, care avea să aibe loc, atunci, la deschiderea şcolilor, să poată fi evitată ? Se uită lung şi semnificativ la Nedan, dar nu ştiu de unde să înceapă vorba, asupra tragicului subiect; teama Indiscreţiei, a bănuielii fatale, teama că acela în viitoarele lui accese va pomeni de „coborîrea zmei" — şi poate va preciza nume — şi ideea că interesul pe care ea l-ar depune pentru dînsul să nu treacă drept o confirmare, o făcură să renunţe, cel puţin deocamdată.

Amintirea nenorocitului o făcea să sufere şi să se condamne pentru interesul ce i-1 arăta acum lui Nedan, fără ca bănuiala că acesta e autorul scrisorilor să se mai fi întărit încă cu prea mult. De aceea hotărî să pună capăt acestei stări de lucruri şi data următoare, cînd Nedan mai trebuia să vină, îi puse de-a dreptul, fixîndu-1 fără cruţare, întrebarea : cum îşi închipuie pe Jeana d'Arc ?

Ochii arheologului se căscară îngroziţi şi gura i se întredeschise pe jumătate. Simţea tot mai imperioasă o greutate care-1 împingea puternic din spate, voind parca să-1 doboare în genunchi şî să-i apese capul în covor. Dar deodată un vînt contrar îi răcori mintea, îi ilumina ochii şi-i plimbă prin toate încheieturile o adiere vie de curaj. Şi începu, fără a mai sta mult pe gînduri, stăpîn pe sine şi avîntat, să descrie pe Jeana d'Arc şi pe orice femeie a istoriei, aşa cum o vede el, aşacum o vedea desigur acuma, avînd în faţă pe doamna Cornoiu şi nu cum, îndobitocit de exces, i se păruse că o vede în făptura diformă, în meduza acea grosolană şî sălbatecă de acasă, care-1 supsese de sînge şi de vlagă, lăsîndu-1 o biată fantomă.

Reacţia fu atît de subită într-însul, încît vorbind se simţea crescînd el însuşi odată cu bunul simţ, cu adevărul, cu frumuseţea dîn gîndul lui de-acum ; şi în acelaş timp cu toate, simţea crescînd la fel dezgustul şi spaima pentru formidabila lighioana, care-1 covârşise şi-1 domina tirană şi fatala.

Dinaintea lui, în spatele doamnei Cornoiu, era o oglindă in care Nedan îşi vedea trupul firav parca înălţîndu-se ca şi dnd s-ar fi dilatat la focul acestei neaşteptate pledoarii; se privea cu un fel de bucurie drăcească, minunîndu-se cum mai poate ieşi din fărîma acea de vieţuitoare, ce se agita în lu-

ciul sticlei, atîta lină curgere de vorbe aţa de la locul lor şi atîta cîntec minunat de înţelesuri. Cum puteau sa se elaboreze toate acestea cu atîta repeziciune sub fruntea acea lucioasă şi străvezie, de parcă s-ar vedea prin ea osul hîrcei! Ah, doar ochii mai erau vii în înfăţişarea sepulcrală ,* încolo, cele două boţuri de deasupra fălcilor supte erau, pur şi simplu, îngrozitoare şi pentru prima oară el vedea acum fundul prăpăstiei în care-I împinsese zi de zî Berta cu piciorul gros, caricatura sinistră a frumoaselor lui visuri.

Aşa că-n avîntul ăsta, în cîntecul ăsta de lebădă, care venea după atîtea stîngăcii, debitări de stupizenii, răspunsuri ocolite din pricina neînţelegerii întrebărilor, atîtea dovezi grozave de acută decădere, era parca un accent de rugă către zeiţa cari se plecase în sfîrşit sa-1 asculte, un trist şi îndepărtat ecou de strigăte de ajutor.

Ea-1 asculta surprinsă de curajul lui subit şi de plăcerea intensa ce-i producea ,* îl asculta şi-i încuviinţa ruga, cu desele plecări molcome ale genelor ei mătăsoase, ca doua minuscule evantaiurl, ţesute-n fir de păianjen.

Cînd cîntecul s-a sfîrşit, ea s-a simţit vădit turburată şi trubadurul a fost răsplătit cu belşug de zîmbete şi cu chemări şi mai apropiate şi mai insitente decît cele de pînă acum. Şi-n revenirile lui, a fost primit de minunata ei făptura, metamorfozată de multiplele-i costume şi de ineditele graţii in înfăţişerî din ce în ce mai înnebunitoare, din ce în ce mai apropiate de visul suprem şi irevocabil...

Oh, era cu adevărat de văzut Nedan în zilele acelea de aur ale vieţii lui de biet fantast, naufragiat într-un oraş foarte oltenesc din toate punctele de vedere. Văpaia, de sine stătătoare, a dorului şi a vieţii, a mijit iarăşi pîlpîitoare şî nebunatecă în ochii căscaţi, peste care, maî-mai sa se lase, ca un linţoliu înfiorător, luciul cel îngheţat şi fix, într-una egal cu sine însuşi, furiş pretutindeni şî gata oricînd sa se întindă, să acopere, să potolească, să împace.

Ah, boţurile din obrajii lui se rotunjeau şi roşul sîngelui reîncepea să bata pielea mumificata-; în braţ curgea spirtul înţepător al dorului de faptă, de bravură, de pedepsire...

Din „Berta cu piciorul mare", femeia de-acasă deveni îndată pentru dînsul „Berta cu piciorul gros* ; ba, cu o temeritate pe care şi-o Ignora şl care-1 îngrijora încă, găsi de cuviinţă să întrebuinţeze la adresa ei, culme a dispreţului,

chiar pluralul: „Berta cu picioarele groase". Atît şi fu de ajuns, desigur, ca necruţătoarea Berta sa bage de seamă repede — oricît el dădu, deocamdată, aer inofensiv de gluma noilor denumiri •— că o schimbare s-a petrecut într-însul şi că noua atitudine a domnului director a devenit pur şi simplu însurectă. Pedeapsa fu deci prompta şi pentru a reprima, cu toată severitatea, teribila *„cubilis interdicţiei"* (cum o botezase cu deferentă Nedan, deşi propriu-zi's nu patul comun era interzis, el transformîndu-se dimpotrivă în cumplit instrument de tortura) fu pronunţată la maximum : trei luni !

— Trei luni ! strigase ea cu cruzime, bătind categoric din picior, dar el îi răspunse cu rîs voios, cu chiot şi cu aruncarea tichiei belfereştl, pe care şi-o purta prin casă, drept în tavan.

— De ce nu şase, *micule ?*

Acest insolent „micule" o scoase desigur din sărite dar o şi edifică. Va să zică gustul domnişorului a virat iarăşi. Şi involuntar chipul micuţei Tina, pe care nu de mult ţinuse cu orice preţ s-o ştie şi s-o vadă de aproape, ii apăru într-un orizont ceţos cu sumbre perspective. Rezoluta şi energica, plănui să vegheze şi la nevoie să acţioneze drastic...

Insă departe de această conjectura şi de altele la fel de greşite ale Bertei, departe de clocotul formidabilului el piept si de lumina sîngerie ce i se deschidea în minte, ca o zare de război, Nedan evolua spre ultimile piscuri ale fericirii.

Şî ziua cea mare veni. O, era parca o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin grelele podoabe ale ferestrelor ! Din tainice locuri, abajururi de mătase cerneau, cu aleasă artă, bizare împerecheri de culori ; peste tot domina sîngeriul violaceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare şi-ar fi vărsat nemişcatele palori. Un semn numai, un singur semn, şl luminile ar fi prins viaţă, sîlfe ar fi început sa dănţuiască, salamandre sa se zbenguie şî-n oglinda fermecată din fund să apară goală şi înaltă, strălucind de albă frumuseţe, zeiţa tuturor timpurilor, dezlegînd cu un zîmbet veşnica întrebare, chinuitoarea năzuinţă...

Tăcere de moarte. lata, zîna a coborît! Pe trupul ei sunt încă vestminte, diafane, a căror atingere numai vrăjeşte şi îmbată. Mîinile fermecatului se întind tremurătoare; trupul regesc s-a Jasat şi s-a îngropat adînc în divanul ale cărui covoare închipuie, în zanştea fantastica, pajişti de tarimuri elizee.

Şi-n tăcerea apăsătoare, pătrunde discret vuietul oraşului. E Sena! crede cu toată convingerea Nedan, iar zîna nevăzuta i-a adus acolo, pe divan, trecutul în fiinţa Margueritei de Bourgogne sau a reginei Isabeau. Oho, textele veşnic prezente în memorie refuză să-i indice pe care dintre cele două cumplite stăpînitoare o are dinainte. Şi î-e totuna» dacă dincolo de uşă gealaţii curţii aşteaptă cu sacul de piele larg căscat, gata sa înghită...

Plata amara a clipelor de beţie nu~l înfioară... El se tîraşte în genunchi spre idealul lui unic, spre visul născocit de bietul lui suflet în nopţi de dor neînţeles şi insomnie, spre rostul unic pe care şi l-a dat singur existenţii lui. Şj visul, în sfîrşit aievea, îl îmbie cu lascive întinderi de braţe, cu ondulări de umeri...

Oroare... O spaima scăpata cine ştie de unde se caţără şi se arata în lumina plina a minţii ca o arătare hidoasa pe-o fereastră de ruine. Nedan ride sec în gîndu-î, s-o alunge, dar ea se înfige bine în minte, în vine, în sînge, încleştîndu-1, paralizîndu-1... Zadarnic el cască ochii uriaşi să se îmbete de ireala privelişte ; zadarnic îşi strînge cu deznădejde divinul ideal la sîn. Căci îl simte cum i se scurge imaterial — ca orice ideal — printre degete şi pe sub mîini, şi pendulul marchează cu cruzime haoticul timp, ce curge într-una cu nemiluita, de zbucium copleşitor şi zadarnic, de vană aşteptare...

Regina trecutului se smulge cu un ţipăt de dezgust din braţele reci, din ce în ce mai reci, de parcă nenorocitul ar fî murit la pieptu-i, şi răsare în mijlocul camerii, înaltă şi albă şi frumoasă, negrăit de frumoasă, cu braţe răşchirate de spaima, sub cununa şuviţelor cu străluciri de aramă şi cărbune... Şi se topeşte cu un rîs rău şi histeric, în lumina de vrăji...

Lui Nedan i se păru ca bîjbîie la tot pasul, deşi uşile erau larg deschise dinainte-i, iar coridoarele şi scara puternic luminate, deşi străzile pînă acasă erau scăldate într-o lumină vie de luna plină şi de electricitate. Şi el trebui sa recunoască o existenţă proprie micilor salamandre care-1 urmăreau tot timpul, sărind din castan în castan de-a lungul bulevardului, şuşotind şi ţintuindu-1 printre ramurile încărcate cu ochii lor mici şi nenumăraţi, ca picaturile, dupa ploaie, prin tufărişuri. De buna seamă ele intonau în cor, cu glasul lor imaterial, acest refren, al cărui ecou venea pe lumea asta numai în urechile lui, tot mai răsunător şi mai sarcastic, cu accent clar şl apăsat pe particularităţile medievale...

Semblabl'emerit, ou ett la Rayne
QKI *commanda que Buridan*
Fust jette eu ung sac en Seine?...

Acasă însă doua braţe de uriaş îl ridicară pe sus încă de la uşa şi-1 aruncară în patul cel larg. Nedan zîmbi plictisit, plin de scepticismul în care-î înota sufletul. însă chiar de la început el observa cu fericita surprindere că de astă dată poate, într-adevăr, să primească lupta. Şî pentru că Ia uriaşa Berta totul nu era decît un simplu pretext, teribila caznă preliminară, menită sa învedereze şi mai bine grozăvia postului îndelung, el se aruncă cu disperare asupra adversarului.

învinse. Şi asta se întîmpla pentru prima oară acum, în înverşunatele lor zbateri de acest fel ; într-aut fu uimita de gloria lui, Berta, că-1 iertă, după ce desigur asprele ei condiţii fura acceptate cu entuziasm şî întărite prin juramînt.

Iar în seara aceea, în odaia în care luna bătea cu putere, învăluind lucrurile într-un mister ce nu mai avea nimic artificial, nici o silfă nu mal fugi îngrozita, iar micile salamandre intonară desigur în mod omagial:

Decidement, votci !a Royne...

El singur doar sari peste tăbliile de bronz şi dintr-un salt reveni la loc şi se zbegul astfel multa vreme deasupra patului

larg în hohotirl triumfătoare, reflectat nedesluşit şi diform de oglinda întunecată a armoarului, ca un strigoi, jucîndu-se sub luna, pe propriul lui mormînt.

Scîrbită, peste fire, jicnită, furioasă pe sine însăşi, doamna Cornoiu lasă iarăşi totul pe seama unguroaicei şi porni cu trenul de după-amiază la Bucureşti. Esti primise, cu demnitatea şi gravitatea cuvenite, rolul de locţiitoare administrativă, dînd doamnei toate asigurările şi reprimind cu asprime sălbateca bucurie ce-i invadase sîngele la gînduî că, la întoarcerea sa din inspecţie, domnul Nae Inelescu, pe care trebuise în ultimul timp să-1 primească prin poarta din dos şi-n odăiţa ei modestă, acum îşi va satisface din nou marea lui plăcere de a se lăfăi pe divanul fără fund din odaia doamnei, cu lumini de vis, strecurate prin abajururi de mătase.

Zina văzu cu groază pe fereastra compartimentului de clasa I (pentru că ajungea la Bucureşti puţin înainte de miezul nopţii, nu simţise desigur nevoia vagonului de dormit) pe mărunţelul inspector care se în timpi a să plece cu acelaş tren. Ea socoti că gureşul ăsta ar putea s-o însoţească tot drumul cu flecăria lui banala şî goala, vîrîndu-î în ochi acelaş aspect de mic şi dizgraţios aducă tor-aminte al atîtor neplăceri recente, şi se feri în dosul perdelei sumese într-o parte. Un moment se gîndi să ceară şefului de gara să-i rezerve un compartiment întreg, dar ideea c-ar putea vedea-o traversînd peronul o reţinu ; pe urma nemaiapărînd, crezu că el îşi găsise loc în alt vagon unde de buna seamă se înfundase în lectura maldărului de ziare ce-1 avea cu dînsul.

îşi aminti şi ea de cartea din valiza şi o scoase ; autorul era Paul Morand şi o începea acum, lăsînd acasă, la mai puţin de jumătate, tomul al 3-lea din *Histoire et recherches des antiquites de Paris* de Sau val, unicul din serie pe care-1 poseda Nedan şi i-1 împrumutase.

Era pînă-n gît dezgustată de antichităţi, de medieval, şi chiar de orice subiect istoric, *şi* hotarîse să oprească net pe domnul Cornoiu, daca ar mai avea cumva fantezia de gust ieftin s-o numească Măria Lulza sau' sa-i mai dea orice alt nume din trecut.

Trenul se pusese demult în mişcare, dar ea încă nu deschisese volumul ; cu cotul rezemat de măsuţa de la fereastră, cu ochii aţintiţi în reţelele de bagaje dimpotrivă, singură în compartiment, ea-şi simţea faţa învăpălndu-se, la intervale tot mai repezi, la gîndul că putuse sa se arate goala atîtea ceasuri şi să se preteze asalturilor lui din ce în ce mai neputincioase şi mai îndrăzneţe, fostului bărbat al Tinei, despre care aceasta, chiar astăzi de dimineaţă, venise sa-i dea noutăţi ;

— Ştii, nenorocitul trăieşte în ascuns cu o femeie ordinară pe care a scos-o din hotel, una mare cît toate zilele ; îi zice Berta şi aproape 1-a distrus : şl-a pierdut memoria, vorbeşte fără şir, probabil îl zăpăceşte astfel pentru ca sa nu-şi mai dea seama de dînsul... Apoi în cel mai mare secret: Mi-a spus-o Nae Inelescu... nu ştiu cum îi descoase, dar el Ie află pe toate... E uimitor cîte adrese are băiatul ăsta... Aci se oprise să surida unui gînd interior atît de neînţeles că doamna Cornoiu se cutremurase. Bietul Nae Inelescu, a continuat Tina, făcînd-o să răsufle uşurată. Ce prietin bun şi cît de drăguţ... el niciodată nu uită pe vechii lui amici... Orcînd, atent şi prevenitor... Doamne, de ce trebuie neapărat să treci prin cele maî crude experienţe pentru ca sa vezi pe cel sincer cu adevărat...

Şi parcă înfricoşată să nu i se descopere, ea alungase, cu un suspin, o amintire caldă şi recentă...

Doamna Cornoiu abia acum între văzu rostul acestui suspin şi scutură dezgustată din umeri.

Oh, tinerii ăştia provinciali, ingenui şi halucinaţi pînă la absurd şi epuizare de sclipirile unei civilizaţii prea subite, orbiţi de miragiile unor frumuseţi, la care nevoiaşele lor moşteniri sufleteşti nu-i învăţase să se aştepte ! Prea surprinşi de uluitoarea noutate, ca gîturile lor să nu se deschidă pîna-n fund de lacome, şi prea mărunţi, ca şubrezii lor umeri sa nu cedeze neputincioşi sub covîrşitoarea greutate! Spectacolul strivirii acesteia sub dărimături cu membre risipite şî măruntaie însîngerate între bucăţi de moloz era prea crud, prea brutal, pentru sufletul ei femeiesc ca să-i mai rănună în cuget un cît de redus nucleu din acel nobil avînt protector, care-o agitase. Cel mult mila, dar aceea era atît de vecină cu dezgustul...

Milă pentru Lazăr, scîrbă pentru Nedan...

Şi-şi reamintea acum, şi se încleşta strîns în această amintire care o întărea, de tineretul acela sceptic şi sarcastic, încrezut şi forte pe care-1 întîlnise în straturile suprapuse ale Bucureştilor, zvîrlit acolo din cele patru vînturi ale ţării, de forţa neînduplecată a voinţii care vrea sa domine ; şi-î revăzu de asta data admirabil în superbia lui fără limită, renegând ascendenţele, dărîmînd toţi idolii trecutului, gata să ia locul, îndrăzneţ pînă la cinic şi inconştient, pe soclurile de-abîa curăţite.

Din vagi obsesii inconsistente, în legănatul molcom al vagonului, ea începu zâmbitoare să-şi alcătuiască „tipul" noilor preferinţe. Un obraz lunguieţ şi smolit, ochi mici şi sprinteni, scînteind CA amnarul la cea dintîi atingere, trup cu duritatea şi flexibilitatea oţelului celui mai fin. Răutate domolită dar fierbînd de îndîrjire, de fiară la cuşcă, ameţitor curaj dezlănţuit la cel dintâi semn al baghete!... tigru mugind, supus pînă la orbire...

înserarea se lăsase grea şi compacta în compartiment şi în coridor... Afara Jnsă, spre apus, amurgul bălţat de toată gama vina tulul, crăpat de vine sîngerii, rezista încă stingîndu-se pe nesimţite ca un tăciune care moare. Impresia asta îi aduse iarăşi aminte de iatacul ei din seara lui Nedan şi un cutremur nervos o zgudui de sus pînă jos. Lumina din coridor se aprinse brusc. Un băieţandru cu şapcă şi cu haină de uniforma trecu sunând un clopoţel şi invitând la masă, în vagonul restaurant.

Nu-i era foame deloc; se va mulţumi, mai târziu, să ronţăie din bomboanele fără de care niciodată nu pleca la drum. Ş-apoi la masă ar putea întâlni pe Nae Inelescu. Aşa, singură in întunerecul ăsta din compartiment, sc simţea cit se poate de mulţumită...

Pînă la Bucureşti tocmai bine îi va veni şi foamea. Va decide pe domnul Cornoiu să ia masa în oraş, în cel mai plin de lumină şi de zarvă local. Simţea nevoia să-i plesnească în urechi zgomote stridente, lovituri dezordonate de tobă, şuierături şi ţipete de jazz.

Acum inşa avea nevoie de linişte şi singurătate. De aceea, aproape invizibilă în vagul reflex pe care-1 strecura lumina coridorului printre perdelele neîntinse bine — lăsate astfel tocmai pentru a-şi disimula şi mai mult prezenţa — îi plăcea mai cu seamă să întoarcă privirea spre^ fugareje mogîldeţe negre de afară, care veneau informe în iureş năprasnic, din nelămuritul serii înaintate, şi se rostogoleau în urmă, îh huietul cumplit al roţilor. Trenul nu era decît un sfredel enorm care se înfigea turbat în viul tot mai adînc al nopţii, zvârlind într-o parte şi într-alta negrele zăcăminte deslocuits.

îi făcea nespus de bine tumultul metalic care răzbătea molcomit prin filtrul păreţilor şi-al capitonajului; ar fî vrut sa-1 audă şi mai violent, bătîndu-i în urechi cu rezonanţa malului pe ilău. Iar cînd privea mogîldeţele de afară, sosind în galopul necurmat de hoardă, se lăsa moale în voia oscilărilor vagonului, ca un călăreţ săltînd în şea în ritmul goanei fără frîu. Vrea să ajungă cît mai repede la Bucureşti şi se închipuia uriaşă ca o amazoană din visurile lui Nedan, strivind monstrul dintre pulpe, care tot / se părea ca nu merge prea repede, cu pinteni sfâşietori.

Iarăşi Nedan... se scutura să alunge amintirea asta sinistră şi dureroasă. Dar ochii î se agăţară de geamurile luminate ale uşii ; se strânseră parca să se convingă mai bine, apoi se destinseră de groaza, în vreme ce trupu-î alunecă adînc, în fundul canapelii.

Pe coridor era... nebunul!... Andrei Lazăr î Se oprise în faţa uşii şi-şi apleca stăruitor capul, într-o garte şi într-alta, cătînd a răzbate cu privirea imprecisul dinăuntru. îşi" şl lăsase mîna pe minerul uşii, dar după cîteva clipe de îndoială, trecu înainte, alături. Se va întoarce oare ? îl auzi repezînd într-o parte uşa vecină... Ah, crezuse ca se află acolo ! Pe urmă auzi zgomotul repetîndu-se mai departe şi încă mai departe...

Pieptul I se ridica şi-i scădea atît de grăbit şî de dezordonat că inima o durea ascuţit, parca la fiecare mişcare s-ar fi oprit într-un vîrf de pumnal.

Aşteptă pînă cînd nici un zgomot nu-i mai veni în urechi, dădu cu luare-aminte uşa într-o parte şi, cînd văzu ca nu e nimeni, ieşi în coridor. Din capul celălalt al vagonului vem plesnetul de explozie al uşii din afară. Trecuse desigur în vagonul vecin ; ea începu atunci să treacă, la nndu-i, în grăbita revistă compartimentele alăturate... Doamne, toate erau goale. Dumnezeule '. Se găsea într-un vagon complect gol.

Iar Lazăr o căuta cu înfrigurare. De bună seamă el se urcase înaintea eî în tren şi o văzuse venind. O întîmplare, fireşte ! Dar de ce aşteptase tocmai pînă acum, pînă se înnoptase bine, ca s-o caute ? De ce nu venise încă de cînd trenul plecase sau de la prima staţie ?...

Să fi căutat oare pe altcineva: bunăoară pe inspectorul Inelescu   însă un sumbru gînd îi orbi deodată lumina oricărei alte idei... îşi închipui tot trenul acesta gol ; doar ea singură aci, în "vagonul care se arunca orbeşte în noapte şî nebunul ce-o caută lacom, răzbunător... Aşteptase pînă acum. cînd puţinii pasageri coborîseră... sau cine ştie, dormeau...

Uşa din fund a vagonului plesni deodată iarăşi metalic şi aspru de parcă s-ar fi dărîmat ceva; şi-n sufletul ei se dărîma totul. Mai dăinui poruncitoare şl iminentă doar ideea scăpării; se refugie, îmbrâncită parcă de un pumn, de bătăile inimii, în vagonul dimpotrivă.

Ah, iată, aci cel puţin compartimentele erau populate; pasageri răzleţi, cîte unul sau doi în flecare, dormeau duşi, întinşi pe canapele. Mal din fund veneau zvonuri de voci, întretăiate de rîs...

Nu-şi dădea seamă de ce avea lămurită impresia ca acolo se aflâ Nae Inelescu... pe care trebuia neapărat să-1 găsească ...Neapărat !... Doamne, de nu s-ar fi oprit la vreo staţie mai înainte...

Zgomotul vocilor se înteţise; erau voci femeieşti; iar rîsetele se porniră brusc din mal multe piepturi ca un stol de păsărele ce şi-ar lua zborul, întreg... Pe urmă, cînd fu aproape de tot, un glas bărbătesc, un glas cunoscut începu să cînte... Era chiar al lui Inelescu... Da, da, cu siguranţă al lui...   /

Privi prin despărţiturile perdelelor. Aci lumina ardea din plin ; ea însăşi părînd tot aşa de zgomotoasă şi vioaie, ca şi grupul peste care-şi vărsa curgerea-i aurie. Era el, într-adevar...

în picioare, cu o mînă ţinîndu-se de măsuţa de lîngă fereastra şi cu alta în aer, micul inspector cînta aria favorită din *Don Pasquale.* întoarsă de la mijloc şî aplecată pe una din canapele, o domnişoară zdravănă şi blondă, cu bărbia rezemată pe mîna-i răsfrîntă, îl privea pe sub gene, provocatoare. Stătea picior peste picior şi rochia scurta îi dezgolea complect rotundul unui genunchi, parcă gol în ciorapul lucios de mătase, de culoarea pielei. Pe bancheta opusă, o fetişcana

subţire şi brună, cu figura lunguiaţă şi catifelată, zîmbea reţinut şi modest, ca una la care privirile cîntăreţului, tremurate de modulaţiile melodiei, se îndreptau mai rar. Era vădit ca preferinţele domnului inspector mergeau spre blonda cea invoaltă. Drept care, domnişoara subţiratecă, ale cărei buze se resfrînsera într-o dulce fluturare de politeţe şi necaz, îşi trăgea pe picioare un pled vărgat şl-şi căuta cu capul pc rezimătoarea de pluş un colţ bun pentru dormit.

Zina Cornoiu se dădu discret într-o parte. Nu putea sa facă altceva decît să ia bagajul, să se mute pe-alaturi... Insă luînd seama mai bine, văzu că în fiecare compartiment dormea cîte cineva ; erau, judecind după numărul şi înfăţişarea lor, pasageri de clasa Il-a, oameni obosiţi, aruncaţi pe drumuri de mina grea a nevoii, care se cetea în răsturnarea rigidă şi nepotrivită a corpurilor, în feţele trase, crispate de expresii diverse şi sinistre, ca figurile explicative dintr-un tratat medical. Din cîte-o parte sau chiar din mai multe locuri deodată, veneau pînă-n coridor acorduri grele de aghioase, zgomote de sufocare, explozii violente de năduf restabilit.

Izgonita de răsufletul deşucheat al acestei lugubre armonice omeneşti, ea reveni uşor spre cabina cîntăreţului curtizan. Cîntecul încetase; domnişoara subţiratecă şi bruna părea că adormise ; iar Nae spunea zîmbitor ceva celeilalte, care la rindu-i îşi căuta loc de odihnă capului somnoros.

Rămase nehotarîtă cîtăva vreme. Nu, în nici un caz nu va intra în compartimentul lui! Dar nici aci afară nu putea rămîne. El ar fi putut să iese şi se îngrozi la ideea găsirii ei aicea, cautîndu-1, urmărindu-1, spionîndu-1 ; Doamne, neştiind ce să-i explice... Totuşi ezita încă ; pentru că dincolo, în coridorul celălalt, i se părea c-o aşteaptă într-un colţ, calm şi sigur de întoarcerea ei, sinistrul chip de ceara al, nebunului, cu expresia fixa şi rigidă ca a acestor oameni în somn...

Un pas, pe care-1 simţi la spate-i, de tot aproape de dînsa, îi smuci Inima cu nemaipomenită violenţă. Era conductorul ; o privea cu o mînă bănuitoare şi insistenta. Se simţi roşind pînă-n radăclnele părului şi făcu sforţări supraomeneşti să nu tremure. îl văzu cădnd intrigat printre perdelele pe unde privise şt dînsa şî gîndul I se opri brusc, ca un ceasornic lovit, de amintirea isprăvilor cu hoţi de trenuri, cu

elegante eroine de romane polițiste. Daca individul ăsta s-ar apuca s-o întrebe acum...

Şî într-adevăr...

Tocmai pornise stîngace de la fereastra întunecata unde-si făcuse de lucru, încercînd zadarnic s-o deschidă.

— Doamna ?

Se făcu că n-aude cu gînd să-1 aducă după dînsa, spre a se legitima ceva mai departe de cabina lui Inelescu.

Dar el nu înainta. îl simți însă urmărind-o de pe loc, cu ochi străpungători^ hotărît de bună seamă să se arate acum nedumerit şi mai puțin energic, pentru a o surp'rinde apoi în pline operații.

Ajunse la compartimentul ei îmbrîncită din urmă de-un simțimînt de ruşine, mai puternic chiar decît frica. Era o copilărie sa se sperie astfel din nimic ; şi încă de o biată vietate scrintită şi firavă ca nefericitul Lazăr. Dădu drumul luminei. Mînerul semnalului de alarmă drept deasupra ferestrei îi răsări în ochî şi o linişti pe de-a-ntregul ca un remediu prompt şi categoric,

Va^ramîne astfel cu lumina deschisă şi se va ține să nu doarma_ Dealtminteri nu simțea nici o poftă, nici o oboseală. Se încuie pe dinăuntru, trase perdelele şi se miră că n-a procedat aşa de la început.

Nu regreta ca plecase la drum. Dimpotrivă, toate aceste neajunsuri i se păreau piedici grozave spre țelul ei unic, care acum era Bucureştii. Ele o îndîrjeau şi mai mult şi i se părea că au sens misterios, ceea ce-i producea mulțumire ascunsă şi surdă. Şi care creştea clocotitoare, îmblbîndu-i vinele, ursflîndu-i-le, dîndu-i un impuls de bărbăție, o dorință de primejdie. De ce n-aprinsese lumina cînd Lazăr era aci, la uşă ?

Şi să-1 fi primit...

^ Totuşi nu dădu la o parte perdelele şi nici nu slobozi mînerul închizătoarei. îşi duse acum gîndul tocmai la domnul Cornoiu, la năzuințele lui politice, la puterea lui actuala. Fără să-şi spună, desigur, ca-1 aruncase atît de departe, ca să echilibreze între timp zumzetul de nelinişte ce încă îi dăinuia în sînge...

Ce va zice el cînd va vedea-o, apărînd la miezul nopții ? Căci desigur, telegrama, pe care o trimesese cu puțin înainte de plecarea-î la gară, cu siguranță că nici n-a primit-o. Şi chiar de ar fi primit-o, acel sec : „Sosesc Bucureşti" nu-i

va spune prea mult. Ar avea haz desigur ca neprimirea ei la timp să producă şi unele încurcături. Ea găsi nostim să Insiste asupra acestei idei care, o vedea bine, ar putea-o cîîstrage enorm de la orice alte teme neplăcute de gîndire. Şi mulțumită că şi-a găsit astfel de lucru, deschise capitolul vast şi amuzant al presupunerilor şi complicațiunilor.

Şoaptele cu doamna Şoimu îi veniseră demult la ureche. Judecînd însă după efuziunile cumplite ale dragostei domnului Cornoiu, in aceeaşi epocă, dăduse totul pe seama intrigii ; iar după puțin timp, Tina îi întărise definitiv convingerea, destăinuindu-i locul unde, în sfîrşit, a aflat ca G;cu Nenoveanu îşi consumă necredința.

îşi îndreptă deci gîndul într-alta parte... Vreo bucureşteanca tînară, desigur, poate chiar foarte tînără, vreo funcționară de minister micuță si protejată, desigur bruna, pentru a fi puțin în contrast cu dînsa, poate dolofana, poate cu pielea arămie ori negricioasa sau cine ştie...

Ea văzuse odată, la teatru, pe doamna Şoimu şi, oricîte trăsături deosebite dădea funcționarei celei mici, statura şi pielea ciocolatie a primei doamne Cornoiu era tot ce-î dăinuia în lumina minții, din noianul mişcător de forme şi culori pe care-1 invîneî în zadar acolo, neştilnd ce sa aleagă.

Şl-şi reaminti iarăşi raportul ce i s-a dat la timp, ca doamna Şoimu plecase la Bucureşti, în acelaşi tren cu soțul el... Bine... Bune toate acestea... Dar de ce efuziunile... dar de ce căldura, de ce cuvintele şi purtarea aceea, toate, toate, acum mai tinereşti decît oricînd de ce denumirea aceea, şoptită prima oara în genunchi chiar, cu vocea pradă celei mai vii emoții, tremurată, pătrunsa pînă dincolo de fund de admirație şi adorare : Măria Luiza... Măria Luiza...

Măria Luiza, soția de-a doua a lui Napoleon... soția cea adevărat imperială şi mîndră... soția care nu-şi^ dădea decît corpul... al cărui suflet rămînea cetate închisă şi dîrza, înaintea atacurilor celui mai mare cuceritor.

...Măria Luiza... Sa fie aici vreo legătură ?... Doamna Şoimu, prima soție a ministrului Cornoiu... şi pe urmă Măria Luiza... dar de ce toate astea... trebuia oare neapărat scoasă din cutie o Iosefină pentru comparație... ?^

Zina îşi aduse aminte de imaginea ei întreaga în marile oglinzi... Şi surise... Şi sub zîmbetuul acesta imperial şi triumfător, încuviință subtilei sale imaginații feminine să înainteze...

Zîmbea necontenit la fiecare pas... Şi încuviinţa... Era Măria Luîza... iar losefina trebuia neapărat, cum trebuie un soclu mîndrei statui...

La primul prilej o va invita pe doamna Şoimu...

Uşa fu zguduita cu putere din afară. Pe urmă încuietoarea se lăsă singură şi uşa fu deschisă. Era domnul conductor. De buna seama pîndise zadarnic şi acum pierduse răbdarea.

— Biletul dumneavoastră ?

îi prezintă biletul.

— Mda... făcu dumnealui examinîndu-1. Dar sie vedea bine că nu e mulţumit cu atît. Se întîmplă însă atunci o bruscă încetinare a goanei trenului, roatele scîrţîira dureros în noapte, patinînd, şi locomotiva se opri îmbrîncind vagoanele înapoi.

— Dar asta ce dracu o mai fi ! mormăi domnul şef, dînd biletul Zînei şi desprinzîndu-şi felinăraşul de la piept. Apoi ieşi grabnic.

Zîna privi afară. Deasupra, întunerecul domnea greoi şi nemărginit. Aşternute pe jos, luminile ferestrelor, regulat distanţate, se înfigeau în cîmpul sărăcăcios, ca nişte dinţi laţi, rari, uriaşi şi gălbejiţi... Pe marginea taluzului, tuleie prăfuite de buruieni se încordau neliniştite sub suflarea largă, calma, din adînc de somn, a nopţii.

Ce-ar fi daca s-ar întîmplă s-o găsească acasă chiar... în noaptea asta... De bună seama el e prea precaut să facă una ca asta... Cel mult seara, o întîlnire undeva, la o grădina de noapte... iar ziua... domiciliul ei trebuie să-i fie doar cunoscut... poate chiar îl finanţează.

Şi daca, totuşi... E nespus de interesant... Ce ar face... Cum ar proceda într-o astfel de împrejurare ? O, foarte simplu... ar intra în camera ei de-a dreptul, somnoroasa şi întînzîndu-se lasciv; el ar schimba priviri îngrozite şi complice cu servitoarea... Ar trimete servitoarea... şi l-ar ruga şi pe domnul s-o lase, surîzîndu-i, văietîndu-se de crunta oboseală... O, ar fi nespus de interesantă mutra iui, de pe care spaima ar fugi pe încetul, lasînd doar ochii căscaţi, în faţa staturii ei goale, orbitor de albe şi molatece...

în vremea asta, de-afară ar răzbate poate vuiete de uşi, zvonuri de zgomote surde şi precipitate, pe care el le-ar acoperi cu ridicări de voce, cu înşirarea grăbită a tuturor noutăţilor vrute şi nevrute... stîngaci, brutal şi stupid, în faţa ochilor ei rugători şî a mişcărilor ei grozav de obosite...

Doamne, ar fi într-adevăr frumos... O, dar el e prea precaut să-i rezerve această plăcere...

S-a întors brusc, cacî uşa s-a deschis iarăşi : Andrei Lazăr !... El ezîta încă în pragul acela, în vagonul complect gol al trenului care s-a oprit în plin cîmp... Figura aceea încordată... şi ochii aceia cari... Nu, ochii aceia nu scapără nimic... ei sunt rugători şi trişti... şi mari... şî frumoşi...

Nu înaintează desigur, căci ÎI ţine în respect mîna ei care a şi apucat minerul semnalului de alarmă... Şl privirile care-1 împung îngrozite şi hotărîte...

Dar de ce, de ce ochii lui sunt rugători... de ce el nu spune nîmic... de ce beregata i se mişcă într-una parcă pregătindu-se să îngăimeze ceva, fără să izbutească...

— Doamnă, le rog... vă rog... bîlbîîe el... de ce ?... numai atît... atît aş vrea... să ştiu..: bîlbîîe el incoherent de-acolo, din uşă...

Şi pare că aşteaptă un singur cuvînt al ei, o singură încuviinţare a pleoapelor, a genelor...

Dar ea nu îndrăzneşte să i-o dea. Ea ştie privirea asta rugătoare... de nebun... nestatornică... din dosul căreia pîndeşte o alta... Doamne... teribilă... ah... nebunii au stratagemele lor...

Ochii lui se topesc acum în lacrămi şî buzele bolborosesc cuvinte fără sens. Dar nimic n-o poate înduioşa pe dînsa, căci o idee cumplită i-a înşfăcat acum minţile : daca semnalul de alarmă nu funcţionează în timpul opririi ? Ea nu ar avea de unde să ştie precis lucrul ăsta... însă el, el care e... care a fost om de ştiinţă... daca în creierul lui acum gol... ar putea să nască aceeaş idee şl ea să fie un adevăr...

Doamne, în vagonul asta gol... în cîmpul pustiu...

Ah, el a început sa zîmbeasca...

Un ţipăt nemaipomenit i-a pornit din gît, de la sine, înainte de a mai fi putut să-şi dea seama de ceva.

...Şi -cu toată greutatea corpului ei s-a prăvălit spre nebunul mîc din uşă, îmbrîncindu-1 cu toată furia în laturi...

Izblndu-se, în dezmetica goana, de pareţii de lemn, de strapontinele culoarului, s-a oprit, de-abia mai putînd să rabde zbuciumul inimii, în vagonul vecin, în dosul uşii pe

care o trîntise cu zgomot fără seamăn, învîrtindu-î, sfîrşita de suflet, drugul salvator...

însă în dreapta şi-n stînga stau larg căscate în noapte celelalte uşi... Doamne... Şi dacă Inelescu... şi dacă ceilalţi pasageri vor fi coborît... cu toţii, cu toţii.

...Nu... nu... de ce ? absurd... e cu neputinţă...

Domnişoara învoaltă şi blonda de lîngă dînsul (se recomandase Agepsina Păunescu) tocmai se lăsa în voia aţipeli», cînd Nae Inelescu îi aşternu prevenitor pe picioare pardesiul, pe care-1 trăsese grabnic din reţea.

Era un *trertchcoat olive* (cum face el, cum drege el, unde le găseşte ci!) de cea maî englezească lărgime, ca jumătate dintr-însul să mai rărnîna şi pentru genunchii proprietarului, în astfel de împrejurări.

Fata tresări simţind mişcările ştofei, dar văzînd despre ce este vorba mulţumi vag şi se lăsă din nou pradă senzaţiei delicioase, ce-i atrăgea capul spre dura pernă despărţitoaie a banchetei. I se părea ca somnul însuşi stă chiar în perna aceea ca un ţărm balţat şi ademenitor, spre care capul ei, legănat molcom de tren, tindea şi era uşor respins, din ce în ce mai uşor, mai puţin, nespus de puţin, ca micile epave purtate de jocul spumelor la mal.

Adormise de-a binelea desigur cînd, nehotărîtă încă, în mijlocul raspîntiei de alei, pe care visul i le deschidea în toate părţile, simţi lăsîndu-se deasupra-i o mînă delicată şi ocrotitoare. Cine putea fi tovarăşul neprevăzut ? încă nu-1 vedea, încă nu lua chip şi tărie, dar de buna seamă nu putea fi alta decît mîna cea albă, pe care o văzuse de atîtea ori ridicîndu-se patetic, în timpul nenumăratelor sale cîntece, a tovarăşului de drum, a acestui tînăr, mic şi vesel domn inspector şcolar.

Are o atingere uşoară şi catifelată mîna asta prieteneasca şi în urmă-i lasă o dîră de calde înfiorări ; atît de domol de caldă in dulcea toropeală ! Dar nebunescul joc al jerbelor de spumă a prins iarăşi în subitele-i talazuri micile epave... Şi somnul dă ici, colo, luminiş vieţii... Iar mîna ocrotitoare se găseşte acum just deasupra genunchiului ; ceva, ceva mai jos de marginea lungului ciorap.

Domnişoara Păunescu se simte acum trează de-a binelea, dar îndrăzneala de nedescris a micului inspector o dezarmează complect; de aceea nici nu-i vine să deschidă ochii, însă pumnişorul strins a alergat zorit întru întîmpinarea uzurpatoarei. Şi rezistenţa a început dîrză şi disperată. Un scurt armistiţiu, apoi cele două duşmane s-au încleştat una într-alta sub *trenchcoat-u\ olive* ca doi tauri minusculi care s-au luat în coarne pe rotundul genunchiului.

Deodată domnişoara Păunescu se îngrozeşte cumplit: îşi dă seama că nu mai poate deschide ochii... Ah, ba nu ! Doamne, unde i-era capul î Ochii îi deschisese, într-adevăr, însă nu putea vedea deloc, pentru că domnul inspector avusese grijă din vreme să întoarcă butonul luminii. Dar de bună seama a trebuit să se ivească această neînsemnată uluială a minţii somnoroase ca mîna agresorului să poată înlătura înverşunatul obstacol; instantaneu însă, dreapta fetei a sărit în ajutorul stîngii şi echilibrul a fost repede restabilit. Ba chiar mîna domnului inspector a bătut în retragere.

Fugară şi falsă biruinţa !

Pentru că şi domnul inspector avea două mîini. Şi savantă experienţă ! Astfel, în vreme ce expulzata se lăsă de astă dată candida pe parul mătăsos şi abundent, trecu pe nesimţite la grumaz şi chiar se rotunji pe-un umăr, alunecînd domol, rezerva se abătu pe neaşteptate asupra genunchiului rămas fără apărare.

Fata se frămînta amarnic sub necunoscuta cernere a ineditelor senzaţii. Apoi deodată se smuci ca dintr-o toropeală de moarte, se ridică tremurînd toata şi se abătu clătinîndu-se spre uşa : surprinsă, buimacă, înfricoşată.

Nae Inelescu surise demonic în întuneric. Programul se împlinea punct cu punct. Calm, se ridică la rîndu-i şi chiar îşi luă tacticos şi pălăria. Ieşi. Ea se oprise în coiidor în dreptul unei ferestre deschise şi aspira cu capul pe spate, cu pieptul atît de agitat, aerul nopţii că parca ar fi băut cu lăcomie dintr-o ciutura nevăzută.

Necontenit stapîn pe mişcările sale, demonul cel pitic se apropie de dînsa fără nici o precipitare. Se plecă adînc.

— în faţa frumuseţii, *signora,* mă închin !

— Ah, domnule... dar nici aici... abia putu să mai articuleze fata printre grăbitele şuierături ale răsuflării.

două palme sonore plesniră pe obrajii cu trăsături cuceritoare.

Domnişoara Paunescu dispăru înainte ca Inelescu sa-şi adune ideile. însă stupoarea il părăsi nu mult după aceea, cînd simţi o uşoara, o discretă atingere pe haină. Şi se întoarse dintr-o smucitură, crezînd într-o minune.

Era doar conductorul, care se oprise lîngă dînsul :

— Din Costeşti cin' s-a mai urcat... La Piteşti cine rămîne ?

Numai cînd trenul îl zgîlţîi zdravăn, pentru a se opri pe neaşteptate, îşi recăpăta cu adevărat buna lui dispoziţie obîşnuîtă. Căci coborînd în cîmp, aerul rece îi şopti parcă în urechi cu umeda lui tărie :

„Prostule, trebuia să-i apuci mîinile care te-au lovit... şi să le săruţi..."

Apucă atunci rampa de alamă a scării, gata s-o ia înapoi. Dar îşi dădu seama repede că farmecul gestului sta tocmaî în promptitudinea lui. Şi dînd de necaz un energic ghiont în aer, renunţă şi-şi aprinse o ţigare.

— Eah, n-are nici o importanţă !

Greşala mare a fost că n-a început cu bruna. Ochii aceleia^ glăşuiau altfel parcă ! în orice caz a rămas cu o învăţătură. Cînd întîmplarea se va repeta, acum ştie ce arc de făcut J

Şî trăgînd prelung din ţigare, începu să legumească, în închipuire, perspectiva rara care-1 aştepta. Sultana, Sultana Şoimu ! Rară şi nepreţuita comoară de artă, lucrata numai în bronz...

Doamne, cum nu s-a gîndit mai de mult la femeia asta, care a respins pînă şi pe fostu-i bărbat...

Şi rezemat de vergeaua de alamă, trăgînd adînc dîn ţigară, Nae Inelescu îşi amintea conversaţia aceea delicioasă din mica şi intima luî cancelarie de inspector, în vreme ce înserarea de septembrie venea tot mai plină prin fereastra larg deschisă...

„— ...m-am mirat şi eu că domnul ministru ţine atît la raportul acela... Detaşările se fac fără nici un raport... însă probabil a vrut sa epateze pe colegul de la instrucţie cu protejata lui... cînta vocea cea dulce.

— Cînd ai cu cine epata, de ce n-ai face?...

— Ei, tocmai, domnule inspector, tocmai vream să va spun ; oi avea şi eu poate unele merite în învăţămînt... dar raportul dumneavoastră a fost cu totul de neaşteptat... vai 1 Şî de aceea m-am şi gîndit să viu să vă mulţumesc... Doamne, atît de frumos, atît de binevoitor...

— Binevoitor ? Nu, doamnă... Dacă-mi daţi voie să vă spun, ei bine, v-o mărturisesc ! Cînd domnul ministru m-a însărcinat să-1 fac... am regretat mult că primul prinos, ca sa-i zic aşa, public, al admiraţiei mele pentru dumneavoastră trebuia să-I exprim într-un biet raport funcţionăresc... Ce vreţi... M-am supus... deşi în zilele acelea, avîndu-vă necontenit în minte, ma simţeam inspirat nu pentru un raport, dar pentru o poema..."

Iată cu adevărat o carte jucată bine, reflecta cu admiraţie pentru sine însuşi Nae Inelescu. Pentru că dacă o cît de mică stîngăcie lăsa sa se întrevadă cacealmaua şi Cornoiu era avertizat de excesul de zel al subalternului, romantica lui situaţie sub noul guvern n-ar mai fi fost poate multă vreme de invidiat.

Pe cînd aşa... Pe cînd, pornind cu un vînt atît de bine ales şi vîslind cu braţ voinic, cum ştii tu să vîsleşti, Naiţă, conversaţia începută spre ce ţărmuri înfloriţi n-a ajuns, adînc tîrzîu, în înserare...

Ce despărţire lentă şi făgăduitoare, ce mîinî iarăşi şi iarăşi sărutate, ce gropiţă delicioasa sub cotul de bronz cald, ce protestări bogate în îndemnuri, cîţi fiori risipiţi cu lascivă alene şi-n cele din urmă, fermecatul, minunatul, divinul:

— Parfumului 7 bis. Dacă se întîmplă de nu sunt acasă, lasă vorbă cînd revii...

(Căci Sultana Şoimu găsise cu plăcută surprindere în flecarul asta mic şi sentimental, căruia pînă acum nu-i acordase nici o seama, un bun ajutor pentru schimbarea rezervatului şi foarte calculatului Gicu şi, cine ştie, Doamne ! — poate un regulator pentru pasiunea ei, care părea s-o fi luat prea, prea repede razna.)

Sultana ! Sultana! Mune, copilă, nu mai departe decît mîine, mîna a cărei dulce mîngîiere o cunoşti va bate pătrunsă de emoţie în strada Parfumului 7. Şi dacă nu mîine, poimîlne, nu mai departe decît poimîine, buzele astea arse de sete şi izgonite fără milă, în noaptea asta, de la izvor, se vor ridica tremurătoare, copilă, pe gropiţa ta de sub cot...

Şi ca şi cînd n-ar fi mîncat palme de cînd lumea, Nae Inelescu sari sprinten treptele de lemn.

Dar sus îl aştepta o şi mai stranie surpriză. O femeie înaltă, elegantă şi extrem de agitată se năpustea spre dînsul din capul celălalt al coridorului:

„Ei bine, frate, şi asta vrea să mă bată ?* glăsui el în gînd, cu oarecare sfială. Pentru ca în clipa care venea, sa rămînă încremenit: „...Dumnezeule, dar asta e... este Zina... e doamna Cornoiu... iată, nici o înşelare... doamna ministru..."

Da, este ea. L-a apucat de mîna şi-1 zguduie cu toata puterea...

— Ah, pe dumneata te căutam...

— Pe mine ? Asta e bună... Cum aşa, doamnă ?... poate... o neînțelegere...

Femeia nu-i putea răspunde nimic. îl ținea strîns de braț şi răsufla ca şi cealaltă, adînc şi precipitat, cu mîna pe ridicatura sînilor...

„Pe sînul acela al ei, Doamne", oftă tocmai în adîncul sufletului Nae Inelescu, cu ochii zgîiți de cea mai cumplita uimire.

— ...Nu, scumpă doamnă... un sacrificiu în nici un caz...

Şi Nae Inelescu, din ce în ce mai stăpîn pe sine, simțea cum îi creştea năvalnic elocvența în compartimentul acesta mai încăpător, mai cochet, mai împodobit, de clasa I-a, fără pete uscate pe pluşul de-un roşu somptuos al banchetei, şi inundat de-o lumină mai limpede şî mai caldă parcă, ea însăşi o lumina mai de clasa I-a. Creştea vazînd cu ochii, odată cu timpul acesta delicios pierdut în noaptea cîmpului pustiu, tot mai îndrăzneață, mai vicleană, mai săltăreața, împletindu-se pe nesimțite în jurul acestei minuni femeieşti, cum rar chiar dalta lui Dumnezeu poate să mai nimerească.

Ea însăşi îl încuraja cu privirile ei umede, cu întreaga bunăvoie a expresiei sale, liberată din coşmarurile cumplite din care el o smulsese.

Iar Inelescu continua să debiteze într-una tot ce-î venea din minte, domol, fără nici o sforțare, ca unul^ ce-şi ştia izvorul nesecat. îi pîndea numai curgerea lină, pînă cînd cine ştie cine de-acolo, din straturile nepătrunse ale dedesubturilor gîndului, îi va trimite prin spuma banalităților ideea cea grozava, lovitura, *cacealmaua*...

— ...Nu-mi aduc aminte să fi spus vreodată că am preferințe pentru femeia mare sau pentru femeia mică... eu am preferințe pentru femeia..., femeia în sine... se înțelege deci femeia frumoasă... Voi da aşadar totdeauna, fără reticențe şi fara regret, dintr-un elan spontan şi sincer, cezarului ce-i al cezarului...

...Eh şi cum aş putea să regret, doamna, se ridică el deodată simțind că vina decisivă a erupt în sfîrşit, cum aş regreta o biată blondină nostimă, cum îi spuneți dumneavoastră, o biată fetişcană simpatică şi novice, gata să-şi întrerupă drumul, sa rămînă cu mine la Piteşti, unde am primit însărcinarea unei inspecții inopinate (Nae Inelescu n-avea în căderea postului său Piteştii şi nici vreo misiune speciala nu primise in privința acestui oraş. El continua totuşi cu accentul celei mai desăvîrşite sincerități)... pentru că îi făgăduisem, în schimb, că peste două zile va conta pe ajutorul meu, într-o afacere ce-o are pe la ministerul nostru... E conducătoarea unei grădini de copii. O, doamnă, n-aveți Idee cit dc simpatice, cît de drăguțe sunt în candoarea lor sufletească aceste biete blonde, pe care necesitatea le trimite neînduplecata spre clocotul Capitalei.

însă Zina Cornoiu rămăsese pe gînduri :

— Va să zică dumneata cobori la Piteşti

— O, nu mai cobor, desigur, acum nu mai cobor... Va voi însoți la Bucureşti, orice-ar fi să se întîmple cu misiunea mea care e de natura cea mai urgentă... şi orice ar putea gîndi...

— Vai, domnule Inelescu, n-aş dori ca din cauza mea... însă cred că trimețînd chiar mîine pe soțul meu la Instrucție...

— Nu, doamna, şi nici nu doresc aceasta... Eu nu înțeleg decît sacrificiile duse pînă la capăt... Şi apoi de ce nu v-aş spune-o : m-ar tortura groaznic gîndul că aş putea fi iertat de o pedeapsă, sau că n-aş putea îndura pînă la capăt o pedeapsă, ce mi-ar fi fost dată pentru dumneavoastră... Pe cînd, dimpotrivă, aş fi cel mai fericit, dacă aş putea îndura totul în cea mai deplină discreție, ştiut numai de acea pentru care sufăr...

Doamna Cornoiu îl examina cu un surîs fugitiv. Era aidoma el, aşa cum îl lăsase deoparte, de cînd în scenă intervenise Lazăr... Dar, Doamne, din păcate era şi ăsta atît de mic...

•— Dezastrul cel mare, scumpa doamnă, se hazarda el la acest zîmbet, departe de mine, este însă al micuţei blonde, care se convertise într-atît la perspectiva minunată a rămînerii într-un miez de noapte într-un oraş necunoscut, cu un neaşteptat prieten... O, doamnă, nu cunoaşteţi poezia neprevăzutului, a misterului noului întîlnit, a împrejurării străine de drumul ce ţi-ai croit, împrejurare de care toată lumea se îngrozeşte şi fuge, dar pe care eu o caut anume... Eah, dar ce înseamnează toate astea, oricît ar fi de frumoase, cînd piciorul care le calcă şi le risipeşte este minunea sculpturală...

—• Nu ar fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut şi eu în compartimentul fetelor şi sa-mi continui cu ele drumul la Bucureşti... în cazul ăsta ai putea să te opreşti la Piteşti pentru inspecţia dumitale... iar cît priveşte de blonda dumitale amică îţi promit c-o voi lua la mîne şi ţi-o voi păstra intactă pînă poimîine, cînd...

Nae Inelescu simţi podeaua clătinîndu-i-se sub picioare de parcă s-ar fi cutremurat pămîntul. Şi el care crezuse ca nu mai era decît un pas pînă la fericirea supremă !

— Nu, doamnă, dintr-un dublu şi foarte puternic motiv. Mai întîi, nu v-aş lăsa pentru nimic în lume în tovărăşia a două fete slabe, cînd vă da tîrcoale un individ atît de periculos. Căci din descripţiile dumneavoastră, am înţeles ca avem de-a face sau cu un borfaş care va ştie şî a mirosit o lovitură superbă sau, ceea ce e şi mai probabil, dar cu atît mai periculos, cu vreun exaltat politic, cu vreun funcţionăraş expulzat, care cloceşte de mult o răzbunare teribilă. O, exaltaţi d-aştia, stăpîniţî de Idei fixe, nu se sfiesc desigur să ridice chiar *browning-u*\... proclamă el groaznic, privind-o atît de fix că doamna Cornoiu îşi simţi carnea tremurînd... O, nu vă voi lasă pentru nimic în lume, doamnă, chiar daca mi-aţi da şi ordin... Voi merge înainte şi voi face orişice ca sa va apăr...

Doamna Cornoiu încruntă uşor sprîncenele şi ramase cu privirea pierdută în gol. Tocmai pentru că un moment nu i-ar fi trecut înainte prin gînd ideea *brownmg-uhn,* posibilitatea existenţei lui în mîinile unul nebun, care-1 dă asalturi desperate şi fără nădejde, crescu ca o obsesie în mintea zdruncinată de spaimă.

Nae Inelescu observă atunci cu uşurinţă că *browning-ul* luî a nimerit direct în ţintă şi, perfect convins, după vaga ei poveste, că individul care o speriase nu putea fi decît un simplu borfaş de trenuri, speriat el însuşi de spaima ce-i cauzase, şi care, văzînd-o acum însoţită, va renunţa la orice atac, continua bărbatos şi viclean, hotărît să speculeze pîna la urmă extrem de favorabila împrejurare :

— Eah, orice ar_ fi să se întîmple, să aşteptam cu senlnitate... rosti el eroic, întărind cuvîntul cu un gest energic •:*A* mînii. Pericolul mi-a plăcut întotdeauna... prin definiţie el face parte inerentă din predilecţiile mele pentru vagabondaj şi neprevăzut... De aceea, să trecem cu nepăsare, doamnă, la tema cealaltă mai puţin gravă — pentru dumneavoastră, căci pentru mine aceea e de adevărata gravitate — Ia tema blondinei, pe care am lăsat-o în vagonul vecin... Şi admiteţî şl dumneavoastră ca mine, că mica domnişoară — mică e un fel de a vorbi, de fapt e destul de zdravănă — mi-a acordat doar cu destulă dărnicie posibilitatea să mă conving ! ...rîse el sonor şi comunicativ spre a-i arăta că voieşte prin toate mijloacele s-o îndepărteze de la negrele gînduri, în care socotea că a cufundat-o definitiv : admiteţi şi dumneavoastră, zic, că drăguţa nu va mai avea nici o atracţie la Bucureşti, într-un oraş cu atîtea femei frumoase, mica noastră conducătoare de grădina de copii va străluci ca o biată lumînare într-o plină zi cu soare... Savoarea, miezul aventurii cu dînsa, îl forma tocmai Piteştiul, tocmai oraşul ăsta acum adîncit în noapte... în care va trebui sa ne oprim şi noi...

— Va trebui să...

— Se va opri trenul... vream sa spun. Oh, nu credeţi ca m-aţi molipsit cu teama dumneavoastră, ca sa ajung să bat în retragere şi să vă sfătuiesc să întrerupeţi călătoria pentru a evita pe nebunul acela... Mda, el desigur aşteaptă vreun moment mai pe-aproape de Bucureşti... cînd tot trenul, acum bine întîrziat, va fi dormind dus.„ I-am juca un straşnic renghi... într-adevăr... Dar spre a va arata ca nu mă înfior de primul nebun întîlnit şi că pentru dumneavoastră aş merge şi-n Iad, acum n-aş mal cobori la Piteşti... să ştiu că ar între-

buința și dinamita. însă ca sa lăsăm ideile astea sumbre, prefer să-mi dați voie să mai fac iarăși puțina paradă de sacrificiul pe care vechiul și izgonitul dumneavoastră adorator îl face pentru dumneavoastră... o, nu-mi luați in nume de rău aceasta... e mat bine să-mi ascultați flecăriile mele, decît să ne lăsăm pradă unor sugestii, care pot crește dinjiimîc...

în chip uiți-va, zic... necunoscutul orașelor ăstora întîlnite în drum... o birjă somnoroasă în dosul gării... străzi pustii și întunecate... un fluierat de gardist care doarme de-a-npicioare... o cetate a somnului și a nopții, în care rătăcește totuși mai vie ca oricînd aventura... Ah, poezie a orașului necunoscut și neprevăzut în itinerariu... eu n-am cunoscut o poezie mai grozavă decît a ta...

El continua să bălmăjească, inventiv și insinuant. Iar Zina se zbătea îndărătnic să-și închipuie ce s-ar întîmpla daca Lazăr, care numai exaltat politic nu era, ar vedea-o singura cu Inelescu : s-ar calma oare pe loc sau rătăcirea îi va întuneca mințile și mai rău... el, înnebunitul, odată cu venirea ei la dînsul...

— ...Cot la cot, în strimta trăsurică, îngînîndu-i, în cald falset, în pavilionul urechiușei:

Come e gentile
La notie mezza Aprîle...

Deși acum suntem în octombrie... Dar în sufletele noastre ar fi aprilie...

Și deodată, închuzînd ochii și clatinîndu-și figura, Inelescu începu serenada favorită din *Don Pasquale*... Ea-1 asculta uimită și înveselită de întreaga amintire a întâlnirilor de la Tina.

Cîntecul îi făcea bine, căci alunga, ca o binecuvîntare, cruntele perspective ce nu vroiau s-o slăbească... Hotărît lucru... cîntecul ăsta i se arăta ca viața însăși, atît de plăcută, cu toate micile ei neajunsuri... Totul, gîndea ea, în vreme ce cîntecul din ce în ce mai puternic și mai generos o ridica și mai mult în aceste gînduri... totul e s-o primești așa cum ți se oferă... să n-o îndîrjești tot alegînd fără rezultat mostrele ce-ți prezintă, ca într-un magazin de mode.

O dolce Margheri-i-i-t-a...

Și Nae Inelescu, necontenit cu ochii închiși, pentru a nu mai vedea nici o piedică, se abătu înfrigurat la picioarele ei, care se lăsară strînse, fără nici cea mai neînsemnată împotrivire...

Trenul dădu primele semne că poate în sfîrșit să meargă.

Lazăr coborîse în noapte. El văzuse prin ferestrele luminate întîlnirea Zinei cu Inelescu și venirea amîndorora în compartimentul ei. Atunci se așezase pe treapta vagonului cu coatele pe genunchi,_ cu capul în mîinî. Prin urmare, ea îl credea cu tot dinadinsul nebun... de bună seamă tot astfel îl va crede și bătrînul lui profesor de la facultate, spre care se ducea acum să-i arate desemnurile mașinei, sa-i prezinte calculele făcute și răsfăcute, după care motorul ar trebui să meargă neîntrerupt, și mai ales să-i spună strania poveste a pornirii neașteptate și a opririi aceleia neexplicabile, care cu adevărat i-a clintit mîntea din loc. Căci adevărata nebunie, cumplit de chinuitoare, a fost de-abia după aceea ; ea era o întrebare ca un burghiu de foc, care îi sfredelea necontenit creierul, hăcuînd pînă în fund moalea lui materie. Să fi fost doar vedenia unui ochi împăienjenit de groaznica boală sau roțile s-au învîrtit cu adevărat ?

O, cîte nopți de insomnie, cîte nopți de durere, petrecute singur cu propria-i spaimă, ascultând prin perina roaderea necurmata din minte-i a șoarecului celei mai teribile îndoieli ?

De la ore, venea întins acasă, avînd impresia că e adus din urmă șl tras dinainte de lancea scăpărătoare si de legăturile de lumină ale unei noi și biruitoare idei. Mașina era pusă la punct după concepția cea nouă ; cîteva clipe de înfrigurată așteptare după ce îi da drumul : dar roțile rămîneau neînduplecate în rigiditatea lor de fier, iar întîiele rostogoliri și oscilări terminate, crucile se iveau dure și chinuitoare, între cercurile negre. Piese întregi, scoase rind pe rînd sau înlocuite cu altele de dimensiuni mai mari sau mai mici, șuruburi slăbite, încheieturi modificate, sisteme de angrenaje simplificate, cele mai logice și mai ingenioase modificări — zadarnic, toate nu erau de nici o nădejde ; micii drăcușori, surprinși într-o clipa de neatenție, se fortificaseră zdravăn în

complicata redută. Acuma era doar cu neputință să nu crezi în existența lor. Căci era de neînțeles altfel, ca aparatul ăsta să meargă doua zile şi două nopți în şir şî apoi să se oprească deodată şi să refuze orice mişcare... Sau nebunie să fi fost... bine... dar cum nu se mai întoarce nebunia asta salvatoare, să-1 ia iarăşi în vîrtejul ei dumnezeiesc, să-1 ducă în depărtatele sfere...

Cu neputință ! Drăcuşorii lui Maxwell... cealaltă nebunie, stau acum strajă nemişcată, ca vălul cel de nepătruns să nu mai fie ridicat de pe marele şi eternul mister...

Şi totuşi... doua zile întregi şi două nopți întregi, secretul nesfîrşitului s-a plimbat în necurmata întoarcere sub ochii lui de muritor. A fost sau nu a fost ?...

Pale de vînt nocturn i-aduceau în urechi lovituri de ciocan şi zgomot de voci. Reparau maşina. Privi lung într-acolo, căci trenul se oprise la o încovoietura a şinelor şi luminile de la locomotivă erau mult apropiate de întuneric. Glasurile de oameni se auzeau cît se poate de aproape, deşi nu se distingeau decît cuvinte răzlețe.

Andrei Lazăr se scula şi porni spre maşină. Reparația aceea febrilă şi zgomotoasă de roți şi pistoane îi păru deodată ceva familiar şi-1 atrase ca o putere de magnet. Dar cînd ajunse acolo, constata cu straşnica surpriza şi uimire, că alta fusese ascunsa cauză a subitei şi imperioasei vreri care-1 împinsese încoace, să vadă şi pe alții straduindu-se să dea viață şi nerv unor butuci de fier şi unor lucruri inerte şi grosolane — să-i vadă reuşind şi să primească în urechi chiotul izbînzii, pe care zadarnic îl aşteptase să țîşnească în gîtlejul lui secat J...

Nu... micii demoni — căci acum îi vedea pretutindeni — îl aduseseră aici ca să-i arate o figura foarte cunoscută, *o* mutra galbenă şi împietrită, cu un cucui negru şî groaznic deasupra ochiului, o față veştedă şl cruntă, pestecare lumina flăcărilor de carbid plimba jucăuşe şi neverosimile aparențe. Era domnul Carol, cel de demult...

Din umbra deasă, unde se oprise, Andrei Lazăr surise tăcut acestei iasme de sulf şi cărbune, care, în mijlocul fochiştilor cu flanele murdare şi unsuroase, părea ieşit de-a dreptul din peştera lui Vulcan ; avea impresia că are în față apariția propriului sau destin. Doamne, dacă omul acesta nu i-ar fi răsărit tocmai Ia cotitura cea mai periculoasa a vieții

în cale, i-ar mai fi măcinat oare restul zilelor maşina aceea imposibila, pe care acest demon roşcat şi cu cucui negru în frunte i-a pus-o viclean în drum ?...

Ciocanele loveau dur şi sonor în fier, domnul Carol îşi îmboldea ajutoarele cu glume ; din cînd în cînd răspundea Ia întrebările şefului de tren, care-i urmărea lucrul, calm şi atent, cu mîinile la spate.

NCaptea era ciudată ; o luminiscență neexplicabilă, acum, încă destul de departe de răsăritul zorilor, o umplea parcă pe dedesubt; poate oraşul mare de aproape, poate cine ştie ce incendiu apropiat şi nevăzut desemna cu aspru cărbune pe fondul cenuşiu rarele mogîldețe ale cîmpiei. Stelele primelor mărimi parcă se dezbobociseră cu totul în noaptea umeda şi propice ; lipsite de alaiul celor prea mărunte şi a norului lacteu, ^punctau lămurit figurile constelațiilor.

Cu o ultima lovitură de ciocan, domnul Carol sfîrşi operația ; şuruburile erau din nou întărite, iar cel care căzuse — se pare — pe drum, fusese înlocuit cu meşteşug de dînsul ; iar acum îşi privea opera cu mîndrie şi asigura că e chiar mai bine ca la început. Rămăsese doar treaba ungătorilor cu urcioarele lor de păcură, cu gît lung şi încovoiat.

Domnul Carol ridică de jos feştila de carbid, cu marea ei flacără liberă şi nestatornică, şi-o proiectă asupra asistenților, parcă pentru a culege admirația tuturor.

Dacă nu rotunjeam la moment altă piesă, rămîneam în cîmp pîna mîine dimineață.

Lumina flăcării neastâmpărate îmbrăca din toate părțile pe Lazar ; maşinistul contractă sprîncenele şi cucuiul negru se făcu una cu ochiul sting; apoi deodată cucuiul se ridică şi ochiul dedesubt se aprinse mare şi rotund.

— He... domnu Andrei... Apoi dupa o mică ezitare: Nu eşti, cumva, dumneata...

— Eu, chîar eu sunt, domnule Carol...

— Va să zică tot e adevărat că muntele cu munte...

— Ba e foarte adevărat, domnule Carol... îmi pare tare bine ca te-am întîlnit şi încă tocmai acum... Va să zică ai trecut la calea ferată ?...

Şî se apropie brusc de urechea lui, în vreme ce ceilalți curioşi se îndreptau acum la vagoane : Dar maşina,., maşina dumitale ?.,,

— Maşina mea ? Iat-o ! arătă el cu un gest larg locomotiva.

— Maşina dumitale care a mers singură o zi : perpetuum mobile ?...

Domnul Carol îl privi cu multă plăcere la aducerea acestei amintiri, apoi izbucni în rîsul lui solid şi răcnitor :

— Vezi ca tot ţi-aduci aminte de mine... Eah, fleacuri ...de-ale tinereţii...

— Cum, te-aî lăsat de ea ? Dar parcă spuneai c-ai făcut-o să meargă o zi întreagă... sau cam aşa ceva...

Rîsul răcnitor se auzi din nou şi mai puternic şi mai plin de voioşie, ca al unul om scăpat de cine şue ce groază, de care acum îşi aminteşte cu mulţumirea celui călit în zbucium.

— S-a învîrtit... S-a învîrtit în capul meu... Mi-a mincat şi lighioana aia cîţiva ani, da nu s-a învîrtit nici atît! Şi-şi petrecu degetul cel mare pe tăiuşul dinţilor. Acum mi se pare c-a pus-o nevastă-mea la cloşti...

Făcu o pauza, apoi rîse iarăşi:

— Iată maşină, încuviinţă el cu admiraţie, bătînd cu palma şasiul larg al locomotivei... Forţa aburului sau *a.* exploziilor... Nu a desamnelor sau a închipuirii... adică nimic... aer, vid, cum s-ar zice... Ha, ha, ha..._

$i pentru că ungătorii sfîrşiseră, îar controlorul se pregătea sa sune, grăbi să încheie : Eah, nebunii de^ tinereţe... Bine că am scăpat şi de pacostea asta... Crezi că mă ofticase *t* Ajunsesem chiar să mi se pară ca se învîrteşte de-a binelea... o auzeam hîrîind... Doamne fereşte ! Şi-şi făcu larg semnul crucii. Biata nevastă-mea m-a scăpat de pocinog... m-a dus chiar la doctor. Răsuflă adînc şî şuierător, apoi conchise : He, he, astea nu-s lucruri de noi... pentru astea : oameni, nu gluma...

Cornul conductorului mugi prelung şî muzical în noapte.

Lazăr trebui să grăbească, ca să-şi prindă vagonul ; nici n-avu timp să-1 întrebe de adresă. Dar acum nu mai avea nici o nevoie : aflase ce trebuia!

Se simţea grozav de mulţumit. Şi-n urnirea care-J zgudui a trenului, simţi o satisfacţie şi mai mare, de parcă s-ar fi urnit să meargă pentru totdeauna propria lui maşina.

Va să zică fusese o simplă poveste tot ce-i înşirase domnul Carol despre biata lui invenţie. Toată învîrteala ei, de o zi sau cine ştie cît, se întîmplase doar în capul sărmanului mecanic ! Era deci tocmai cum se gîndise Lazăr, mai tîrziu, ori de cîte ori îşi aducea aminte de cucuiul posomorit al conducătorului maşinelor de treierat. Neînţeleasa, eterna mişcare, sa îese tocmai de sub acest cucui dizgraţios, de care-ţi fereai instinctiv vederea, doar ce-o ridicai asupra-i ?

Dar acum nu mai încăpea nici o îndoială că maşina cealaltă, *a lui,j,Q* învîrtise cu adevărat. Memoria lui o revedea de astă dată atît de limpede şi atît de aproape în necurmata întoarcere a roţilor, şi cu atâtea amănunţimi, ca mişcarea parcă s-ar fi produs din nou, dinainte-i, ca un lucru real. Nu, nu a fost o simpla înşelare a simţurilor, şi nici cei doi, pe care i-a adus să le-o arate, nu i-au răspuns afirmativ, doar să-i fie în voie, ca unui nebun... îşi aminteşte doar perfect de bine : ş-apoi din doi oameni normali, atît de deosebiţi din toate punctele de vedere, desigur că s-ar fi găsit unul ca să-1 scoată de sub penibila obsesie.

Nu... nu... dar însuşi faptul că-şi analizează şi pune în cumpănă toate aceste lucruri, cu atîta luciditate, e dovada cea mai de nezguduit că n-a putut şi nici nu poate fi vorba de nebunie, ce zic : de părere, de amăgire, de o simpla impresie, ceva maî de lunga durata...

O, ar fi atît de uşor sa convie, ca domnul Carol, ca totul n-a fost decît o zăpăoeală a minţii ? Pentru asta, el, sărmanul, a avut nevoie de un doctor — pe cînd, Doamne, poate fi vorba de aşa ceva la Lazăr ? E atît de uşor sa spuie :^ „Simple copilării !" Şi gata... ar fi omul cel mai normal din lume... O, dacă ar fi cu adevărat nebunia cea care-1 încearcă astfel, poţi scăpa de ea numai cu un cuvînt ?...

Iată, se va duce din nou la Zina... Noroc că ea a adus pe Inelescu la dînsa: prezenţa aceluia o va face să nu-şi mai piardă cumpătul, doar ce-1 va vedea ivindu-se între perdelele cabinei. Va vorbi cu toţii calm şi înţelept pînă la Bucureşti...

Oh, cît e de uşor să fii în toată firea ! Nu l-ar mai chinui atunci nici o maşină şi nici un drăcuşor. Ar fi liber, liber de toate, şîar contempla cu admiraţie şi nesaţ braţele pline ale doamnei Cornoiu. îi va urmări, pînă cît îi va permite piedica rochiei, linia piciorului şi-şî va lăsa închipuirea în propria ei voie ca să bănuiască ascunsele ei comori, de care, Doamne, a fost doar cu o clipă departe, pentru a fi pe veci ale lui...

Ar fi omul sănătos şl firesc, bucuros şi răsfăţat, amantul celei mai frumoase femei. Va fi de ajuns să spună : „Crede ce vrei de maşina aceea, însă totul n-a fost decît un joc, o nebunie dacă vrei, un simplu episod de teatru, înscenat de mine, în care-mi luam pentru totdeauna adio de la visul sterp şi stupid pe care vream să-1 sfarim acolo în faţa ochilor tăi, pentru a te întrona pe tine, viaţa cea nouă şi reală şi cu adevărat frumoasa, stăpmă exclusivă..."

Oh, ar putea să rida ca domnul Carol de^ învîrtirea aceea : „Mă crezi că şi începuse să se învîrtească în capul meu ?... Ba chiar am adus şi oameni şi ei mi-au confirmat că se învîrteşte, adică mi-au confirmat că sunt nebun... Doamne, cînd te înstrăinezi de viaţa cu adevărat frumoasă, ca tine..."

Trenul s-a oprit de cîteva minute în Piteşti; probabil din cauza întârzierii mari nu va zăbovi mult ci se va grăbi să mai cîştige din timpul pierdut. Lazar şi-a făcut socotelile : îndată ce trenul va porni, va intra la Zina şi la Inelescu... Şi le va povesti întîmplarea nostimă cu mecanicul înzdrăvenit şi miracolul cu întoarcerea la viaţă... Asta însă ceva mai ţîrziu, după ce va schimba cu dînşii cîteva serii de banalităţi, pentru a-i asigura că totul e firesc şi normal.

El stă pe scara vagonului şi priveşte peronul gol, luminat searbăd, de noapte... Iată, o pereche întârziată s-a coborît, cu bagaje în mîini, şi se grăbeşte spre ieşire... Se vede ca somnul îi surprinsese şi s-au trezit tocmai la timp, ca trenul să nu-i ducă mai departe... Ea e straşnic de învîrvorita, înaltă şi parcă ar merge cocoşată de somn ; iar el e mic şi cocoşat^de asemeni, desigur tot de crunta oboseala, căci valizele din mîini n-ar părea aşa de grele.

Ei merg cu spatele spre dînsul, căci ieşirea a rămas tocmai departe de vagonul asta, tras dincolo de staţie... Cîţiva soldaţi, desigur surprinşi şi aceia de somn, abia acum scoboara din vagoanele de lîngă locomotivă... Se strigă pe nume şi calcă aspru pietrişul cu bocancii lor greoi; dinaintea lui Lazăr, au dat de fîntînă şi se opresc sa se spele...

Dincolo de fîntînă pare să fie o grădiniţă cu arbuşti mia şi parca zgribuliţi de noapte şi de toamna... iar mai departe, un colţ din oraşul adormit, presărat de rărite felinare.

Din dosul părerii de grădiniţa, doua lumini fixe s-au clintit deodată ; apoi se opresc. Se aud voci înăbuşite... se mişcă iarăşi... şi pornesc ocolind, ca să dispară brusc, după puţin.

Vreo birje, gândeşte Lazăr, al cărei stăpîn a adormit aci în dosul gării şi pe care cei doi pasageri l-au trezit. Şi ocolul dublu al luminilor îi persistă în ochi ca un lucru familiar şi plăcut, iar subita lor dispariţie îi smulge ceva în suflet; simte, inexplicabil, o tristeţe amara şi adîncă.

Şi-i închipuie pe cei doi călători sub coşul îngust al trăsurii, izbiţi de aerul rece al nopţii ; ei poate moţăie, dar îşi simt carnea dulce a braţelor prin vestminte ca o făgăduinţă moleşitoare şî apropiată...

Cît de ascunse şi de dulci şi de multe plăceri ale cotidianului, care pentru el stau zăvorite ermetic ; pe care le-a ocolit, le-a dispreţuit, amăgit prosteşte de tainele irealizabilului...

El rîde cu răsfăţuri de copil, la gîndul că viaţa este la două, trei, vagoane de dînsul şi oricînd poate pacta cu ea... Doar un singur chiot de rîs mai e pînă acolo şi o exclamaţie : „totul a fost o iluzie şi o nebunie stupidă ! a

Şi totuşi, acum mai bine ca oricînd, îşi dă seama că maşina s-a învârtit în realitate şi nu în capul lui... Un singur lucru numai rămâne... că aceste două noţiuni se exclud: de o parte maşina etern învîrtitoare ; de alta viaţa cea mare, cea ademenitoare...

Şi el rîde ca un copil răsfăţat între cele două ademeniri...

Trăsura cu coviltir scund îi revine ân minte cu cele două persoane, un bărbat scund — aşa ca el — o femeie înaltă — aşa ca doamna Cornoiu...

într-adevăr braţul asta al cumpenei este foarte potrivit cu propría-i împrejurare... îţi vine să crezi că şî aci, în viaţa de jos, micii diăcuşorl le potrivesc pe toate.

Un bărbat scund şi o femeie înaltă... mâinile lor s-au înlănţuit nerăbdătoare încă, deşi foarte puţin îi mai desparte de împrejurarea fericită... Ah, împrejurarea aceea... Andrei Lazăr simte o gelozie surdă şi neexplicabilă, un rău intens şi fără rost, la fel ca atunci cînd cele doua lumini de felinare au dispărut... închipuirea lui stăruie să urmărească pe cei doi, iar el o lăsă ân voie cu sadică voluptate, deşi simte cum sîngele îi fierbe la focul ciudei... Trăsura s-a oprit şi cei doi coboară... întîi sare mititelul, ocoleşte ; apoi mîna eî lunga, braţul lung şi dulce îese de sub coviltir... O casa scundă şi

simpatică îi aşteaptă... ferestrele oarbe parcă au tresărit gata să se descătuşeze din somnul nopţii...

Şi piciorul lung se întinde spre pamînt...

Un soţ şi o soţie, obişnuiţi unul cu altul !... Ah, nu... povestea trebuie să fie ceva mai săltăreaţă... în atingerile scoborîrii, cei doi — de curind făgăduiţi — sorb intens fiorul marelui necunoscut, care e gata să se dezvăluie... Marele necunoscut, care nu stă numai în maşinile imposibile... Beţia secretului dezvăluit... voluptatea eternei noutăţi...

Cei doi s-au oprit în faţa unul locaş strein, ei doar s-au abătut din drum în oraşul ăsta... necunoscut pentru ei... tocmai ca să guste marele necunoscut... Şî ei sunt... trebuie sa fie... sunt...

De cînd zbura trenul pe cîmpiile negre, printre dîmburile fantomatice, cu stranii forme de arbori !...

Zadarnic Andrei Lazăr cutreieră ca luat din minţi coridoarele vagoanelor, zadarnic cotrobăieşte compartimentele, învîrtînd comutatoarele, zornăind şi trîntind uşile, trezind sau făcînd sa vorbească în somn trudiţii calatori...

Cuibul e gol...

El s-a pomenit tocmai dincolo, în capul celalalt al trenului, unde s-a mutat maşina la Piteşti, pe platforma deschisa a primului vagon. Dar răcoarea goanei turbate, în noaptea rece de toamnă, nu poate alunga imaginea zeîasca, imaginea albă, de marmură antică, evocată atît de des de Nedan în halucinaţiile lui... O statuie clasica, într-o cameră de hotel provincial... îmbăiată de buze muritoare... de pîtic înfierbmtat de rutul cel maî josnic...

...O, Nae Inelescu, flecarul şî curtezanul de profesie... lăudărosul... nici un pic de ideal în nemernicia asta... nici un cutremur în faţa marelui necunoscut... A minţit-o, a necinstit-o... Ah, poate ea încă rezistă, poate braţul eî întins, braţul ei lung şi gol îl ţine încă la distanţă pe aventurierul meschin dem ascat!... Dar imaginea nu rezista... braţul se frînge sub apăsarea buzelor aprinse...

în sufletul lui Lazăr clocotea un cazan de smoala. Narile lui căutau aerul pur al înălţimilor, ochii i se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braţ ceresc întins deasupra veciilor...

în noaptea cu luministe ciudată, doar ţintele stelelor mari punctează constelaţiile. Din trupul rombic al Pegasului, Andromeda se lasă într-o parte, întinsă, ca un braţ ocrotitor. E braţul unei alte Andromede a închipuirii lui, ocupînd o considerabila regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup şi membre alcătuite din constelaţiile învecinate.

Dar tot ce este mai mîndru, mai majestos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braţ minunat şi rotund, întins spre septentrion, în extremitatea căreia el ştie minunea de safir a Secundei din Gama, ca un inel nestemat în degetul mic.

Priveliştea aceasta, care-1 îmbăta adesea, acum e maî grozavă decît orişieînd. Bumbii de diamant se întreunesc îh linii de foc şi apariţia cerească e toată de stranie măreţie şi strălucire. Ce pot face contra acestei lumini toate statuiele antice rătăcite în camere de hotel, toate hohotele grosolane ale unor bieţi mecanici vulgari şi imbecili ?

O, şi acest braţ molatec şi cald de atîta dulce lumina, din cît e ţesut, şi totuşi necontenit întins, în veci neînfrînt, arărind într-una acelaş neînţeles septentrion, aceeaşi neobosita osie a rostogolului luminilor... Acelaşi necunoscut a tot şi a toate...

Lazăr pleca ochii orbiţi de măreţie... Dedesubt rîde necurmat din umbră un lunecuş agitat de roată, apoi luciul întins pînă la nesfîrşit de şina... şi-n urechi se varsă ropotul de metal al năprasnicei învîrtlri...

El priveşte înapoi pe drumul pe care a venit pînă acum in viaţă şi o vede toată pînă-n fundul zărilor copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi şi priveşte înainte, pe drumul ce se deschide...

Nimic, nici un sens... O neostoiată şi vana dibuire într-un codru profund de neînţelesuri... De cît colea, foarte aproape — un batrîn profesor cu plete albe şi răscolite, cu ochelarii încălecaţi pe vîrful nasului:

„Imposibil, Lazăre, a fost o părere, dragul meu. E mai mult legendar decît ştiinţific în cele ce-mi vorbeşti... De ce nu-ţi ceri tu mai bine un concediu ?..."

Ş~apoi necurmat aceeaşi odaie mohorîtă, cu o maşina care refuză să se întoarcă... deşi s-a întors, deşi a mers... a mers doar atîta, cît să-i arate că dincolo totuşi de imposibilul din ochelarii ăştia încălecaţi pe vîrful nasului, că dincolo totuşi de spaima nebunească din ochii acela frumoşi, care se contractă acum sub spasmuri într-un fund de hotel, se înalţă şi

stăpâneşte ceva haotic şi înfricoşetor de frumuseţe, ceva atît de ochitor şî de dulce, atît de limpede, de blînd şi de bun, atît de lămurit şi transparent, încît să vezi pînă la sfîrşit şi pînă-n fundul lucrurilor, al sufletelor şi-al întregului neînţeles.

Şi toată minunea asta de nedescris aci, aproape, foarte aproape; colo, sub vagonul vecin unde palpită într-una, zglobie ca un dracuşor, pata acea de luciu de pe Iunecuşul roatei, care vine într-una nedomolită şi neclintită, sigura şi de neînlăturat ca un destin...

O singură părere de rău pentru ochii aceia atît de mari şi atît de negri de cari se vor bucura ctţi alţii! Cum pot atîta mîndreţe de ochi să nu vadă decît aşa de puţin şî aşa de mîc...

Ş-apoi o singură şi-o ultima privire spre braţul care stăpâneşte năprasnic de departe înaltul şi arată necurmat spre carele lumii, ce se învârtesc într-una din amurg pînă-n zori !

Ce poate, ce trebuie să fie acolo

Năprasnic de aproape, sub luciul rîzător al roatei care vine într-una...

Aici... jos...

Procesul de elaborare a romanului *Braţul Aiulromedci* a îost îndelungat şi dificil. Scriitorul îi mărturisea lui I. Valerian, în ianuarie 1927, că lucrează deja la un roman al mediului provincial: „MS. interesează foarte mult mediul de provincie. Viaţa oamenilor se desfăşoară niai adevărata. Vn bun observator are material imens de utilizat, m provincie se poate prir.de mai uşor un ienomen psihologic iu chiar esenţa lui. Cu asifel de material lucrez acum la un roman, jn care sint prinşi toţi eroii nici provinciali, cu care mă întilnesc in fiecare zi la judecătorie, la piaţă sau la petreceri."[1] Deşi *Braţvl Anăromeăei* reflectă, într-un anume iei, şi experienţa didactica a scriitorului, acesta nu menţionează, alături de judecătorie, şi şcoala în care, fără îndoială, i-a putut observa pe unii din „eroii săi provinciali" din acest roman. Va vorbi totuşi, la apariţia romanului,, de drama unui profesor de provincie cu care Andrei Lazăr are unele puncte comune: „Romanul se petrece într-un mare oraş de provincie si parte in Capitală, adică acolo unde am observat 'evoluţiile sufleteşti ale celor mai multe şi mai ne seamă dintre personagiile lui. L-am scris aici. anunţindu-mi de întîmplările petrecute demult ale unor prieteni scumpi şi ale unui profesor mort în floarea vîrstei, pe care-1 stăpînea cu puteri înzecit mai mari decît mă stăDîneste pe mine acum o biată manie inofensivă de provincial: aceea de a-şi rătăci obiectivul lunetei mici, de amator, printre constelaţiile cerului larg de tirg, cu acoperişuri scunde, în serile senine ciud Ia berăria din centru nu rulează filmul săptămînă]."[2] Nu ştim dacă acest profesor şi astronom amator era o cunoştinţă de cancelarie a scri-

[1] I. Vaierian, *Cu scriitorii prin veac,* Editura pentru literatură, \9f7,. p. 115.

[2] „Cronicarul", I, nr. 2, 31 martie 1930, p. 3.

itorului. Cert este că Gib I. Mihăescu a funcţionat ca profesor de educaţie civică şi legislaţie la Şcoala de ucenici din Drăgăşani cam tot atîta timp cit a funcţionat şi ca avocat la, judecătoria de ocol din această, localitate, adică di:i octombrie 1924 pînă, la plecarea sa la Bucureşti, în 1930[1]. Familiarizarea cu un mediu de viaţă pe care îl cunoştea atît de bine nu l-a ajutat insă, aşa cum s-ar putea crede, să termine mai repede romanul *Braţul Anăromedei,* la care mai lucra încă şi la începutul anului 1930- Timpul îndelungat investit în elaborarea acestei cărţi constituie o dovadă de netăgăduit că nuvelistul Gib I. Mihăescu întâmpina dificultăţi cu care lupta din greu, fapt dealtfel observat de criticii timpului, pentru a-şi acomoda tehnica narativă la cerinţele compoziţionale mai complexe ale romanului, după ce repurtase un frumos succes în genul scurt, schiţă şi nuvelă, •cu cele două volume anterioare de proză: *La „Granăiflora"* (1928) şi *Vedenia* (1929). Scriitorul îşi dă seama, iu timpul lucrului la *Braţul Andromcdci,* •că naraţiunea se risipeşte in mai multe acţiuni, paralele sau chiar concurente,

[1] în arhiva familiei de la Drăgăşani se păstrează mai multe documente referitoare la activitatea de profesor a scriitorului, cele mai multe dintre acestea fiind adrese de numire, reînnoite anual. Foarte interesante prin incisivitatea lor sînt şi Însemnările autorului cu privire la istoria clădirii gimnaziului din Drăgăşani. Reproducem aici acest manuscris, care se păstrează în aceeaşi arhivă. :„Gimnaziul orăşelului meu este aproape gata: «de roşu ». La toamnă, prin urmare, cursurile vor începe într-însul, liberând biata si hodorogita şcoală primară. .După uesffrşite pelerinagii pe la Bucureşti, după rugăciuni scrise sub formă de respectuoase petiţii pe adresa ministerului, după Întrevederi cu domnul ministru «însuşi», în trecere ia alte inaugurări, după refuzuri bruşte şi reveniri zgîrcite, după rugăciuni şi acatiste în biserică, directorul — un preot — răsuflă uşurat. A obţinut şi creditul pentru duşumele edacă mai dă şi comuna ceva». A reuşit deci să. înscrie încă un titlu de glorie pe coroana încărcată a domnului ministru iii instrucţiunei.

La toamnă, templul cel roş, care domină tot oraşul cu înfăţişarea ameninţătoare de cetăţuie medievală, îşi va deschide larg uşa căreia tîmplarul tocmai i-a luat măsura. D. doctor Angelescn va păşi cel dintîi într-insul, va parcurge cu pas grăbit coridoarele, urmat de suita dăscălească şi politică din localitate, va ciocăni o cărămidă (şi suita va face Ia fel), va zgîlţii'o fereastră şi va sufla praful de pe-o catedră, dînd pildă celor din -urmă de cureţenie şi gospodărie.

Va privi apoi la ceas, şi tot cu acelaşi pas grăbit se va îndrepta spre B salonul de recepţie ». Acolo se va supune a doua oară de dimineaţă (cind a fost primit Ia gară) la corvoada paharului de şampanie şi a gustărilor alese. Va asculta distrat discursul directorului preot, care-i va aduce prinos de recunoştinţă, în cuvinte rumegate şi transformate necontenit, cu luni înainte, pentru « dărnicia *n,* pentru «bunăvoinţa» arătată orăşelului, pentru „spontaneitatea» şi «dragostea» eu care a iăeut gestul şi pentru imunca fără preget» pe care o depune pretutindeni. Iar domnul ministru -/a zîmbi mîndru şi totuşi modest de-atîtea laude."

si abandonează primele două proiecte iu care, pe lingă timidul profesor Andrei Lazăr, mai aspira la dragostea doamnei Cornoiu şi Mihai Aspru, care nu se deosebeşte, ca structură sufletească, în această variantă, prea mult de celălalt îndrăgostit. Cum Gib I. Mihăescu şi-a construit toate romanele în jurul aceluiaşi pivot narativ, dragostea unui bărbat pentru c femeie inaccesibila, mai mult în conştiinţa subiectului masculin, devenit obiect dc observaţie predilect pentru scriitor, dcc.it în realitate, EU poate axepta un concurent din aceeaşi zonă ideală în preajma, lui Andrei Lazăr şi-1 elimină, in consecinţă, din construcţia romanului *Braiul Andrcmeăei,* pe Mihai Aspru, care va deveni eroul central în *Donna Alba.* Andrei Lazăr trebuia să rămînă în concurenţă nu cu un fantast, în definitiv, cum se afirma şi Mihai Aspru, ci doar cu un vulgar individ al deciziilor imediate şi rezolute, cum este Nae Inelescu. în momentul cind scriitorul se hotărăşte să scrie un nou roman, cu Mihai Aspru ca personaj principal, işi va nota cu grijă această intenţie cu cuvintele: „vezi viitorul roman"[1], lasind în urmă mai multe variante.

Manuscrisul romanului *Braţul Anăromedei* se păstrează, într-o formă destul de apropiată de cea publicată în 1930, in arhiva familiei, la Drăgăşa.ni. Acest manuscris *(A),* îngălbenit de timp, cu colţurile rupte uneori, numără 337 de file, cele mai multe scrise cu cerneală, altele cu creionul, pa jumătăţi de coală dc hîrtie, recuperate de scriitor din manuscrise mai vechi, din acte care atestă, activitatea sa de avocat * sau din cîteva în-

[1] Reproducem aici nota referitoare la participarea lui Aspru la reuniunea politică din casa soţilor Nedan (Cornoiu), care urma să fie detaşată din ms. *A,* f. 57 v, în viitorul roman:

„Mihai Aspru, pc care Nedan îl adusese ca să se familiarizeze cu oamenii politici, urmărise toate acestea cu atenţia concentrată. La venirea ci, o privise pe sub sprînceue, palid şi îngrijorat de cea dintîi a ei mişcare cînd îl va vedea, după salutul nebunesc de pe stradă. Dar doamna Nedan nu-i aruncă nici măcar o privire. Iar cind tava cu dulceţuri începu să se apropie de el, o legitimă Îngrijorare îl cuprinse; dacă îl va trece neobservat, dacă îl va considera inexistent, ea pe un simplu slujitor al curţei. Şi roşi de pe-acum, se-ntoarse în loc ca muşcat de şarpe, luă nişte hîrtii de pc-un colţ al biroului şi le aşeză în celălalt; apoi cînd d-na Nedan ajunse la vecin, foarte preocupat, se plecă aproape sub birou ca şi cînd ar fi vrut %ă ridice ceva de-acolo. Dacă-1 trece cu vederea în faţa atîtor oameni, c?l puţin să pară că din cauza lui. Dar îşi auzi numele strigat; era glasul ei. Se ridică roşu ca sfecla şi voi să, mulţumească. Insa ea şi trecuse mai departe, indiferentă şi plictisită, după ce-i lăsase farfurioara pe birou."

[2] Cea mai veche dată care apare pe aceste acte este 19 dec. 1927 (vezi f. *50* v.,ms. *B),* iar cea mai târzie dec. 1929. Actul din urmă este o citaţie a soţilor Gib şi Elena Mihăescu în faţa secţiei a H-a a Tribunalului din Rîmnicul Vîlcea pentru data de 15 ianuarie 1930. Cum de obicei nu distrugem imediat un act de care am mai putea avea nevoie, este de pre-

semnări diverse, unele chiar cu caracter autobiografic[1]. Fireşte, numeroase file, care alternează fără nici o regulă cu celelalte, au fost de la început pregătite pentru scrierea romanului, tot din jumătăţi de coală de hirtie cam de aceeaşi nu prea bună calitate. în colţul din dreapta, deteriorat în multe cazuri, scriitorul îşi notează pagina. Din acest manuscris lipsesc cîteva file de Ia început şî de la sfirşit şi mai multe din interior, după cum urmează: 1-3, 30. 33-37, 41—44, 46-52, 288, 317-319, 325, 327-328, 393 — 396. Manuscrisul se sfîrşeşte cu pagina 398, momentul cînd profesorul Andrei Lazăr zăreşte birja în care vor dispărea doamna Cornoiu şi Nae Inelescu. Aceasta înseamnă o lipsă de aproximativ încă 6 — 7 iile (3P9-405).

Manuscrisul acesta, cu lipsuri stingheritoare pe alocuri, dar nu extrem de grave, pentru că ni s-a păstrat cea mai mare parte din corpul său, are o importanţă deosebită, deoarece pe spatele filelor lui se găsesc alte trei variante, de fapt versiuni, ale romanului *Braţul Andromedei.* Reconstituirea acestora, operaţie pe care ne-am însărcinat, îu ciuda multor dificultăţi, s-o ducem la capăt, lămureşte definitiv procesul de elaborare a romanului *Braţul Andromedei,* dar aruncă lumini la fel de interesante şi asupra genezei romanului *Demna Alba,* legătură neobservată pînă la descoperirea acestor variante. în varianta *A* a romanului *Braţul Andromedei,* din care autorul a eliminat fără cruţare numeroase pagini, se găsesc in nucleu mai multe din romanele lui Gib I. Mihăescu, pentru că se pot (ace raportări nu numai la *Demna Alba,* dar şi la *Zilele şi nopţile unui student întîrziat,* şi întreaga tipologie a personajelor sale.

Din însemnările scriitorului pe spatele filelor manuscrisului *A* ne-au atras atenţia, de la început, cele în care, într-un chip atît de surprinzător, apărea ca erou Minai Aspru, secretar al domnului Nedan, Cornoiu în va-

supus că, pe la începutul anului 1930 Gib I. Mihăescu mai lucra încă Ia *Braţul Andromedei.* Existenţa unei variante ulterioare confirmă această ipoteză.

[1] Pe spatele filei 202, ms. *A, Braţul Andromedei,* scriitorul notează: „Gib I. Mihăescu

Născut la Drăgăşani, la 23 aprilie 1894. Studiile liceale le-a făcut la Craiova, cele universitare la Bucureşti. A luat parte în războiul cel mare [şters: *ca ofiţer de rezervă iar],* după încheierea păcii a intrat în presă [şters: *fiind redactor la mai multe gazete],* profesind la Bucureşti şi Cluj. Actualmente face parte din baroul avocaţilor [şters: *din jud. Vîlcea]* de Vflcea.

A colaborat la «Gândirea», „Viaţa romineascâ s. * Cugetul românesc*, «Ramuri», «Scrisul românesc & etc.

Volume: *La «Grandiflora»* (nuvele, Ed. Scrisul românesc), *\edenia* (nuvele, Ed. Gândirea — Cartea românească), *Pavilionul cu umbre* (piesă, Ed. Scrisul românesc)."

rîanta definitivă a romanului *Braţul Andromedei,* influent om politic într-un oraş de provincie din Oltenia. Acest text *{B),* păstrat ca prin minune datorită faptului că hîrtia a fost folosită ulterior la redactarea variante definitive *(A),* reprezintă prima ciornă a capitolului I din *Braţul Anărotwdei.* dialogul dintre soţii Cornoiu in timpul dejunului. Subieclul conversaţiei ÎI formează tînărul secretar Mihai Aspra şi nu Andrei Lazăr ca în varianta cunoscută. Din aceasta variantă *(B)* scriitorul va păstra, la redactarea romanului *Braţul Andromedei* {ms. *A),* portretul lui Mihalache, bătrinul secretar al lui Cornoiu, aproape neschimbat, şi unele fraze în care este caracterizată doamna Cornoiu. Domnul Cornoiu, Nedan în această variantă, apare de la început Jn postura lui de viitor ministru, sigur de el, cu tendinţe despotice, deşi frazele cu care scriitorul alcătuieşte acest „portret" nu mai concordă cu cel" din versiunea definitivă.

Din varianta *B* sc păstrează m armva de la Drăgăşani doar 10 pagini: py. 1—9 şi 11. Cele mai multe padini 1—2, 4 — 7, 9, 11 se află pe spatie filelor 293-294, 295, 296, 254, 253, 289, 287, ţn ordinea ms. *B.* Din această variantă se păstrează şî *f* filă răzleaţă, numerotată *3* de autor, r.sfolosită ca hîrtie de ciornă pentru varianta^. Hirtia şi scrierea probează cert că ne aflăm în faţa aceluiaşi manuscris. Pagina a 8-a am recuperat-o di;i varianta *C,* fila 22, unde se afla acoperită parţial de hîrtia lipită deasupra ei, cuprinzjnd textul unei redactări ulterioare.

Această primă schiţă a romanului *Braţul Andromedei,* a cărei întindere n-o cunoaştem (se pare insă că a fost abandonată în acest stadiu incipient), este plină de ştersături şi de repetiţii. (Să se vadă pasajele referitoare la dispoziţia narcisiacă a doamnei Nedan, foarte accentuată în această variantă.) Faţa scrisă în creion a celor mai multe Iile, un adevărat „moloz", cum ,r n spus .ferpessicius. din care neam străduit să reconstituim aceasta primă variantă a *Braţului Andromedei,* a fost tăiată cu enerjice linii încrucişate pentru ca hîrtia să poată fi folosită, fără primejdia vreunei încurcături, la redactarea variantei *A.*

Multe din frazele variantei *B* sint nesigure, dezvoltate asimetric şi *cv* sensul, uneori, uşor înceţoşat. Personajele sînt prezentate sau se prezintă cu risipă de cuvinte. Autorul este preocupat, în acest stadiu de eboşă, si prindă, cu totală nepăsare faţa de ne^oir de a concentra, tot ceea ce l-ar putea ajuta la fixarea caracterelor, într-o nouă redactare, asupra cărora deocamdată referă dezordonat. Despre doamna Nedan af]ăm doar că era preocupată in gradul cel mai înalt de sine, dar cîte amănunte aglomerca^â scriitorul pentru a scoate în evidenţă această unică trăsătură. Celelalte personaje sînt şi mat şterse. Această primă şi stingace schiţă nc aî.mi să cunoaştem, în toată întinderea şi zbuciumul lui, procesul dificil do elaborare a romanului *Braţul Andromedei.* Pătrunderea jn laboratorul

său de creaţie ne obligă [a o schimbare radicală a imaginii pe care ne-am iâcut-o despre acest scriitor, care întîrzia chinuitor asupra manuscriselor sale.

Tot acest material încă nesupus, dezordonat, este decantat într-o nouă versiune (C), dar nici aceasta nu va întruni preferinţele autorului. Celor trei personaje din varianta *B* (Nedan, doamna Nedan, Mihai Aspru) li se adaugă acum altele: Vucol (Inelescu dc mai tirziu), Sultana şi Andrei Lazăr.

Cea mai mare parte a variantei C, păstrată lacunar, se allâ pe spatele unor file pe care a fost redactată varianta *A* şi pe cîteva file independente, după cum urmează: pp. 1—4, scrise cu cerneală, sint redactate pe hirtie nerecuperată din manuscrise mai vechi; pp. 5—16, scrise cu cerneală, unele tăiate cu creionul (pp. 5—8), cînd a fost pregătită hirtia pentru varianta *A,* altele netăiate cu creionul (pp. 9—16) se ailă pe spatele filelor 333—343, varianta *A;* pp. 17—24 se află parţial pe spatele filelor 366—370, varianta *A* ; pp. 26—27 se află pe trei file răzleţe, scrise cu creionul pe spatele unei copii dactilografiate a piesei *Confraţii;* pp. 31—33 se află pe spatele unor file din aceeaşi copie dactilografiată; p. 36 se află pe spatele filei 364, varianta. *A*; pp. 50—51, 54, 59 sînt scrise pe hîrtic recuperată din diferite acte avocăţeşti sau din manuscrise literare anterioare (f. 51 cuprinde pe verso şi cîteva schiţe de lentile); pp. 80—81 sînt scrise cu cerneală peste un text în creion; pp. 82—93 se ailă pe spatele filelor 309—297, varianta *A* ; pp. 94—96 sînt scrise pe hirtie nerecuperatâ; pp. 101—102 se află pe spatele filelor 112—113, varianta *A;* pp. 103-173 se ailă pe spatele filelor 214—286, varianta *A,* cu excepţia filelor 253—254 care au pe verso pp. 6 şi 7 din varianta *B.*

Reluînd, în varianta *C.* discuţia dintre soţii Nedan (Cornoiu), scriitorul procedează la concentrarea ei, in raport cu varianta *B,* ceea ce dovedeşte că aceasta reprezintă o altă treaptă de elaborare. Deşi apare şi Andrei Lazăr, prezenţa lui este episodică, tot interesul scriitorului concentrindu-se, şi in această nouă variantă, tot asupra lui Mihai Aspru. Fapt extrem de interesant, începutul variantei nu mai seamănă cu cel cunoscut din *tas. A* al romanului *Braţul Andromedei,* ci mai curînd cu primul capitol din *Demna Alba.* Este evident însă că face parte dintr-o variantă iniţială a *Braţului Andromedei,* ca prim capitol în acest proiect, pentru că pe pagina a 16-a a manuscrisului *C se* ailă şi începutul capitolului aj II-lea din prunul roman al lui Gib I. Mihăescu, devenit in varianta definitivă *{A)* capitolul I. Fraza liminară a primului capitol din *Braţul Andromedei,* ediţia 1930, concordă perfect cu fraza liminară din al II-lea capitol, varianta *C:* „Servitoarea aduse la masă şi trecu cu castronul lu. megfind în dosul doamnei Nedan. Aceasta luă ..." (C); „Esti aduse la masă şi trecu cu castronul ramegind în dosul doamnei Cornoiu. Aceasta luă..."

(Ed. 1930, p- 5). Acest capitol, care cuprinde scena întîlniiii dintre Mihai Aspru, ele-/ cu examenele întîrziate din cauza războiului, şî doamna Nedan, soţia directorului liceului în varianta C, va fi ulterior prelucrat şi vărsat, într-o formă foarte îndepărată, în *Donna Alba:* este reţinută, în noul roman, atmosfera generală, părinţi şi copii în faţa porţilor liceului, şi mai ales şocul suferit de erou, care-şi risipeşte dicţionarele, la apariţia doamnei Nedan, devenită mai tîrziu *Doniţa Alba.* Interesul romancierului, dirijat către pictura unor scene de provincie în *Braţul Andromedei,* îl plasează pe Aspru, ca elev, într-un cadru mai larg în raport cu părinţii şi elevii care aşteaptă în faţa liceului. Toate aceste amănunte, care merg pe intenţiile epice din varianta *C* a *Braţului Andromedei,* vor fi eliminate în *Donna Alba.*

Mihai Aspru este foarte atent, în această variantă, la intriga amoroasă, urmărită cu pasiune detectîvistă. dintre Vucol (Inelescu) şi doamna Nedan, tînăra soţie a patronului său. Aspru îl urmăreşte pe Vucol, cum va face în *Donna Alba* cu Preda Buzescu, împins de dragostea sa pentru soţia patronului, total indiferentă faţă de el şi chiar agasată de prezenţa tînămlui secretar în birou] soţului ei. Similitudinile dintre relaţiile personajelor din această variantă a *Braţului Andromedei* şi cele din *Donna Alba* sint evidente. Psihologiile sînt însă primare, iar textul diferă fundamental. Nedan (Cornoiu) nu se leagă decît aparent de nobilul Georges Radu Şerban, personaj pe de-a-ntregul inventat în *Donna Alba,* iar doamna Nedan este frivolă şi cochetă la modul burghez şi provincial. Devenită doamna Cornoiu, ea va parcurge deja un proces de creştere în varianta definitvă faţă de varianta *C.* Idealizată şi înnobilată, ea va deveni Alba Ipsilant în *Donna Alba,* pierzînd orice legătură cu prototipul din variantele romanului *Braţul Andromedei.* Doamna Nedan, preocupată fi cel mai mare grad de propria ei persoană, şi domnul Nedan, care-şi împarte grijde politice cu o neînţeleasă şi subită pasiune pentru Sultana, prima lui soţie, sînt personajele care indică foarte exact filiaţia manuscrisului *C* cu romanul *Braţul Andromedei.*

Prezent peste tot, dar insuficient individualizat în această variantă, Mihai Aspru este doar o imagine palidă a ambiţiosului Julien Sorel din *Donna Alba,* abia în ultimul roman pregătit pentru succes. Urmărindu-1 pas cu pas pe Vucol, pe care îl socoteşte un bandit primejdios, deşi nu are decît argumentele gelosului, Aspru îşi rememorează aventurile neplăcute ale unei tinereţi zvăpăiate, care-1 duc la pierderea moşiei părinteşti, furată de un unchi, Nicodim Aspru, in complicitate cu concubina si, mai tirziu, cu soţia sa, preoteasa văduvă Tanasia. Scăpătat, Mihai Aspru îşi trece examenele liceale şi, ajuns secretarul lui Nedan, visează (ceea ce va realiza abia în *Donna Alba)* să-şi ducă la bun sfîrşit studiile univer-

sitare. Furat de aceste visuri, tînărul secretar se vede avocat celebru sau profesor, ca Yucol, reintrat, jn urma unui proces spectaculos, din nou în posesia moşiei, scopul ultim al dorinţei sale de ascensiune fiind, de fapt, cucerirea tinerii soţii a patronului său, determinată la concesii erotice de tenacitatea tinărului moşier repus in drepturi, care atîţia ani s-a prefăcut sărac numai ca să-i stea in preajmă. în momentul cînd întrevede sfirşitul luptei cu necinstitul Yucol, apare un nou concurent la dragostea Zinei, profesorul Andrei Lazăr, pentru care Aspru are mai degrabă simpatie. Trama romanului complicîndu-se, autorul se decide să-i găsească un loc mat potrivit lui Mihai Aspru în urmărirea himerei lui erotice în *Donna Alba,* concentrîndu-şi toată atenţia asupra lui Andrei Lazăr in *Braţul Andromedei.*

Andrei Lazăr are pasiunea stelelor, pe lingă cea ascunsă pentru doamna Nedan, şi în varianta C. Ii va face lui Mihai Aspru o lunga şi doctă iniţiere in tainele cerului, din care scriitorul va reţine ceva şi în varianta definitivă a *Braţului Andromedei.* Erudiţia astronomică a profesorului Lazăr îşi va găsi doar alţi ascultători. în economia acestei variante, Andrei Lazăr ocupa un loc secundar, ca pandant al lui Mihai Aspru doar o singură noapte. Urmărind mişcările lui Yucol în preajma doamnei Nedan, tînărul secretar îndrăgostit rătăceşte pe străzi, chinuit de gelozie, timp îndelungat, intr-un peisaj scăldat de lună. în această împrejurare arc revelaţia liniştitoare a cerului, şi din conştiinţa i sc şterge imaginea maculată a doamnei Nedan. Compensarea se produce, deşi soluţia este destul de naivă, şi datorită neaşteptatei întilniri a lui Mihai Aspru cu profesorul Lazăr, care-şi petrece noaptea studiind cerul cu luneta. Gîndurile astronomului sînt stăpinite de aceeaşi Zina Nedan, pe care o vede proiectată în reliefurile lunare. Episodul pare creat mai mult pentru ca scriitorul, el însuşi un îndrăgostit de astre, să-şi poată comunica şi literar pasiunea.

Profesorul Lazăr nu apare în varianta *C* şi în postura de inventator al unui *perpetuum mobile,* ca în varianta definitivă a *Braţului Andromedei.* Cercetarea însemnărilor autorului de pe spatele filelor manuscrisului *A* lămureşte această prezentare unilaterală a fantastului astronom in varianta *C.* Pe spatele filelor 311—3.10 din ms, *A* se află partea cea mai întinsă a textului unei povestiri, intitulată probabil *Perpetuam mobile* rămasă inedită, în care este vorba de un zugrav, Cristian, care se înşeală, la limita cu nebunia, asupra capacităţii maşinii pe care o inventează de a declanşa mişcarea veşnică. Textul acesta *(Z>),* scris cu creionul, trebuie întregit cu însemnările, de pe spatele filei 166, ms. *A,* la care se adaugă trei file independente, în felul acesta am reconstituit 22 de pagini din manuscrisul incomplet al nuvelei care îl are ca personaj principal pe bizarul zugrav Cristian, devenit mai tîrziu, în *Braţul Andromedei,* profesorul Andrei Lazăr. Din acest manuscris lipsesc paginile: 1, 8, 13—14, 20, iar finalul pare de asemenea incomplet. Pentru a uşura consultarea acestui manuscris, extrem de preţios pentru cercetarea genezei romanului *Boitul Andromedei,* „m stabilit următorul ghid de lectură. Paginile 2—3 sînt scrise tot pe jumătăţi de coală din aceeaşi hirtie ca şi cea a manuscrisului *A,* fără ca autorul să mai fi folosit filele PC aml»'. feţe. Pagina a 27-a este scrisă pe spatele unui formular juridic. Restul textului îl găsim in ms. *A.* Pentru a înlesni lectura lui, citămm mai întii pagina care corespunde variantei *D* şi în paranteză numărul filei manuscrisului *A;* p. 4 (f. 312), p. 5 (f. 311), p. 6 (fila 166). p, 7 (f. 310), p. 9 (f. 323), p. 10 (f. 322), p. 11 (f. 321), p. 12 (cifră ilizibilă), p. 15 *(i.* 316), p. 16 (cifră ilizibilă), p. 17 (1.315), p. 18 (f,'3H), p. 19 (f. 313), p. 21 (f. 324), p. 22 {cifră ilizibilă), p. 23 (cifră ilizibila), p. 24 (f. 330), p. 25 (f. 329), cifră ilizibilă (f. 326).

Zugravul Cristian, eroul acestei povestiri, care îşi spune în visurile lui nebuneşti Cristos şi se compară cu Prometeu, lucrează în casa unei doamne de ale cărei graţii se pare că nu este indiferent. Acasă, în timpul | ierului, la circiumă, nu se gindeşte decit la maşina pe care o inventase, nn fel de *perpetuum mobile* cu care spera să-şi cîştige dreptul la nemurire, recunoştinţa oamenilor, ridicarea în ochii concetăţenilor şi, mai ales, pentru că il prefigurează pe Andrei Lazăr, s-o subjuge pe frumoasa doamnă care-1 privea pînă atunci cu indiferenţă. Maşina, care mersese un timp — în vis sau in realitate, se va întreba cu disperare sărmanul nenorocit —, nu este apta psntru a întreţine mişcarea eternă şi, de la marginea nebuniei, personajul pare că se întoarce la viaţa normală, pentru că este capabil în final, mai degrabă ca mecanicul Carol decit ca Lazăr, să se analizeze lucid. Finalul trunchiat, aşa cum ni s-a păstrat, nu ne îngăduie, din păcate, să cunoaştem deplin evoluţia personajului povestirii. Ea cuprinde, în germene, după cum se vede, trama romanului *Braţul Andromedei.* Unele fraze identice şi altele asemănătoare — destul de puţine, textul fiind profund modificat, rescris în varianta definitivă — ne permit să identificăm dispersarea acestei povestiri in paginile 80—84, 184—187, 193—195, 198—200 şi 257, ediţia din 1930 a romanului *Braţul Andromedei.* Contopirea Iui Cristian din varianta *D* cu Andrei Lazăr din varianta C încheie portretul eroului principal din primul roman al lui Gib I. Mihăescu. Descoperirea şi cercetarea variantei *D* face plauzibilă ipoteza pe care o avansăm aici că, din momentul cînd a conturat deplin portretul

[1] Titlul acesta îl găsim notat cu creionul, pe două şiruri mari, în ms. *A,* 1. 326 r. Aceeaşi filă cuprinde pe verso sijrşitul povestirii care îl are ca erou pe Cristian.

lui Lazăr, autorul nu mai lucrează la varianta *C,* 31 elimină pe Mihai Aspru păstrîndu-1 pentru un nou roman, şi este pregătit, abia acum, la capătul atîtor oscilaţii şi căutări, să scrie varianta definitivă a romanului *Braţul Andromedei.*

Cercetarea atentă a variantelor în care Mihai Aspru apare ca personaj central ne îndreptăţeşte să conchidem că *Braţul Andromedei* şi *Donna Alba* au un izvor comun într-un roman necunoscut al lui Gib I. Mihăescu, abandonat de autor jntr-o fază de lucru destul de avansată. Titlul *Vaha Risului,* pe care îl întimim in varianta *B,* f. 1 r. şters cind acest text a fost reluat ca al II-lea capitol in varianta C, ar putea fi invocat ca o probă secundară.

In arhiva de la Drăgăşani se mai păstrează încă un manuscris (£) care cuprinde o parte destul de mică din textul romanului *Braţul Andromedei.* Acest manuscris nu-i aparţine lui Gib I. Mihăescu şi este greu de precizat în ce scop a fost copiat. Lucrare a unui copist destul de nepriceput, cum o dovedesc numeroasele greşeli, manuscrisul nu-i lipsit de importanţă pentru că este corectat şi modificat, cîteodatâ substanţial, este adevărat c1 nu în toate paginile, de mîna autorului. Acest manuscris stabileşte legătura intre variantele *B, C* şi *A.* Dovada o face faptul că numele *Vrăj'escit,* în variantele anterioare *Nedan,* este înlocuit de mina autorului cu numele *Cornoiu.* Se păstrează din acest manuscris 31 de file, rezultate din împărţirea colii în două, scrise pe o singura faţă. Calitatea hîrtiei şi faptul* că paginaţia este reluată de trei ori de la 1, fără ca numărul de pagini astfel separat să indice sfirşitul unui capitol sau paragraf, ar putea proba pregătirea manuscrisului, in trei etape, pentru dactilografiere. S-ar putea să fie vorba, de asemenea, de recuperarea, din dispoziţia autorului, a unor însemnări făcute de acesta în grabă, urmînd ca după aceea să iie recopiate în manuscrisul definitiv. Cum munca acestui copist, poate cineva din familie, nu era de calitate, este probabil ca scriitorul să fi renunţat la binevoitorul ajutor. Se păstrează paginile 5—10, 19—24; 2—12; 2-9.

în timp ce romanul *Braţul Andromedei* se afla la tipar, Gib I. Mihăescu încredinţează revistei „Gândirea", de care era atît de legat, un scurt fragment intitulat *Domnul Cornoiu.* Fragmentul apare în nr. 12, decembrie 1929, pp. 400—402 [F]. Pe ultima pagină a revistei este anunţată apariţia iminentă a romanului: *„Foamea* de Cezar Petrescu şi *Domnul Cornoiu* de Gib Mihăescu, publicate în acest număr, sunt fragmente din două romane care vor apare, ambele, în Editura «Ciornei i, ÎJJ cursul lunei viitoare". Altă ediţie din acest roman nu s-a publicat în timpul vieţii autorului. Reproducem, aşadar, textul ediţiei Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei* Editura „Naţională" S. Ciornei, 1930 *(G).*

în mod surprinzător dacă avem în vedere contestările viitoare. *Braţul Andromedei* s-a bucurat, în momentul apariţiei, de o critică in general favorabilă, puţind fi menţionate chiar şi cîteva cronici extrem dc elogioase. Printre acestea din urmă, trebuie amintită în primul rînd cronica semnată dc Al. Philippide jn revista „Viaţa romînească", nr. 4—5. 1930, pp. 145—147. Preocupat de „durata sufletească"" a romanului în general, considerată mai importantă decît aceea a unei acţiuni „ţesute pe un timp dc .lit: de zile", poetul remarca fără ezitare: „Romanul lui Gib Mihăescu sugerează această durată lungă şi această intensitate de viaţă "(p- H6). Odată fixat acest cadru, elogiile curg fără o cît de slabă reţinere, nu din lipsa spiritului critic, ci mai degrabă sub impulsurile unui entuziasm motivat de întreaga creaţie de pînă atunci [a autorului. Cu amintirea stringenţei epice din nuvele, dar mai ales cîştigat dc virtuţile poetice ale romanului, spre care era orientat de patetica figură a lui Andrei Lazăr, criticul nu va observa deficienţele de ordin tehnic: „Romanul lui Gib Mihăescu este bine proporţionat, repede condus, iară nimic inutil. Deşi *cu* puţine dialoguri şi multă descripţie interioară (sau poate tocmai din pricina asta), este viu, dinamic, pasionant, şi, pe alocurea patetic. Aspectele de viaţă provincială, întrevăzute printre gesturile personajelor de primul plan (Zina Cornoiu şi Andrei Lazăr) sînt caracteristice si pline de coloare" (p. 147). Piuă şi rezerva, pe deplin motivată, pe care io provoacă numeroasele „coincidenţe" din finalul romanului este repede înlăturată cu cuvintele: „Dar este numai o simplă impresie".Interesul comentatorului este reţinut in întregime de Andrei Lazăr, personaj, sub atîtea aspecte, nou în literatura română, despre care va scrie că este „magistral compus". Dezvoltînd în *Braţul Andromedei* un „caz de conştiinţă", acela al lui Andrei Lazăr, Gib I. Mihăescu „îmbogăţeşte literatura noastră cu un roman psihologic de mina întâi", va conchide Al. Philippide în aceiaşi termeni elogioşi.

Izabela Sadoveann stăruie, în cronica din „Adevărul literar şi artistic" r.r. 488, din 13 aprilie 1930, asupra jocului dintre realitatea exterioară şi cea interioară în romanul *Braţul Andromedei:* „Realitatea nu este acea desfăşurată în aparenţele exterioare. Aceasta este *realitatea tuturor,* dar nu *a fiecărui* personaj" (p. 7). Scriitorul este preocupat — cum o dovedesc şi variantele romanului pe care le publicăm în ediţia de faţă — în mod deosebit de mediul în care evoluează personajele. Izabela Sadoveanu va căuta însă, cu bune argumente, nota originală a romanului *Braţul Andromedei* dincolo (ie *„aparenţă",* adică dincolo dc „viaţa absolut plată şi banală a micului oraş de provincie", înfăţişată de scriitor şi in multe din nuvelele sale. în prim plan trece, în felul acesta, fantasticul lumii interioare: „Fantasticul d-lui Gib Mihăescu începe odată cu încordarea cu care se sileşte să atingă, să realizeze, să facă posibilă această realitate interioară

şi individuală" (p.7). Această viziune particulară a scriitorului modifică statutul personajelor sale, jnnobilîndu-le. Cornoiu, răpit de visuri matrimoniale napoleoniene, se vindecă de abjecţiune şi Nedan, teoreticiana i unui anumit gen de frumuseţe feminină, de ridicol, iar Andrei Lazăr, reprezentantul tipic al acestei tendinţe de idealizare, devine, dintr-un maniac al ştiinţei, un explorator al necunoscutului: „Eroul acestui roman nu este numai nebunul posedat de nostalgia absolutului, este «omul *t,* minat mereu de setea cunoştinţii, e Adam în care se zbate pînă la desperare dorul de a cunoaşte, de a poseda absolutul". Toată admiraţia Izubelei Sadoveariu este cîştigată de marile resurse pe care le dezvăluie romancierul în sugerarea „imensului necunoscut djn sufletul omului", în perspectiva a ceea ce autoarea numeşte „posibilităţile infinite ale unor noi valori etice şi estetice". Printre atîtea elogii, regretul că primul roman al lui Gib I. Mihăescu „nu e atît de concentrat, de strîns in jurul său însuşi ca minunatele povestiri din celelalte volume", se pierde.

La fel de elogioasă este şi cronica lui Al. Bădăuţă din „Gândirea", nr. *5,* mai 1930, pp. *185—187.* Cronicar»! sugerează că Gib I. Mihăescu, „virtuoz desăvîrşit jn pătrunderea sufletelor", mi mai este interesat, afirmaţie; discutabilă în parte, în aceeaşi măsură ca scriitorii dinaintea sa şi chiar ca mulţi dintre contemporani, de descrierea mediului. Sondajul psihologic sparge uniformitatea şi banalitatea umanităţii din roman. în lelul aresta scriitorul reuşeşte să îmbogăţească literatura română cu un tip unic, după părerea sa, Andrei Lazăr, ..silueta cea mai frumoasă şi nouă. a romanuiui, lencit realizată psihologic şi literar". Andrei Lazăr, imâţişat de seriilor cu *o* „neobişnuită 'ascuţime si [stăpîmrc a tuturor datelor psihologice", ni se atrage atenţia fără suficient discernămint, se aşează alături de Apostol Bologa din *Pădurea spînutraţilor* şi de Kaciu Comşa din *întunecare.* Dacă astfel de aprecieri elogioase încearcă să se sprijine pe argumente scoase din roman, şi cele ferite dc exagerări pot fi acceptate, jn schimb nu pot fi luate în seamă în nici un fel consideraţiile in afara textului pe care le face un Romulus Diauu in „Curentul", III, nr. 777, din 9 aprilie 1930, sau Nichifor Crainic jn „Cronicarul", I, nr. 2, din ol martie 1930. ..Cronicarul" consacra, dealtfel, întregul număr „takntatulu scriitor Gib I. Mihăescu, la apariţia primului său roman", după cum îşi informa redacţia cititorii, cu litere de-o şchioapă, pe prima pagină. Toate acestea dovedesc generozitatea cu care a fost întimpinat scriitorul în momentul debutului său ca romancier.

Concomitent cu aceste cronici, dar mai ales după, nu întîrzie să apară şi rezerve mai decise cu privire la *Braţul Andromedei,* chiar din partea unor critici care apreciau proza lui Gib I. Mihăescu. Printre aceştia se allă şi Ion Chinezu cu cronica din „Dan' vremii". I, nr. 3, aprilie 1930, pp. 84 — 86.

După ce laudă nuvelele, criticul constată cu răceală: *„Braţul Andromedei toiusi* nu este surpriza aşteptată, nu este un roman în înţelesul deplin al cuvjntului. Nu este aşadar un salt, ci o continuare pe linia cunoscută, cu întrebuinţarea aceloraşi şi *numai* aceloraşi mijloace pe care le ştiam din nuvele" (p. 85). Ceea ce forma însă una din virtuţile nuvelistului devine, după acest critic, o ameninţare pentru romancier. Ion Chinezu face o observaţie subtilă, pc care o vom întîlnj, mai tîrziu, şi la G. Călinescu. Scriitorul „izolează o singură tendinţă sufletească pe care apoi, printr-o extrem de vastă pregătire, izbuteşte să o impună cu putere. Nu *omul,* ci această stare sufletească, devenită oarecum autonomă, depăşindu-şi ve-bicolul uman, interesează şi trăieşte." Sursa acestei tendinţe este întrezărită in proza lui Andreev. Impunîndu-şi să urmărească o singură stare sufletească, Gib I. Mihăescu scrie „mai degrabă o serie de nuvele", pe aceeaşi temă, decit un roman. Nepăsarea faţă de ambianţa, consecinţă a căutării „unicului mobil de acţiune" în erotism, îngroaşă şi mai mult caracterul nuvelistic al romanului. I s-ar putea reproşa acestui critic, că Gib I. Mihăescu, inaintind tot într-o singură direcţie, preocupat sa arate tot „o singură faţetă sufletească, o singură dimensiune" interioară a personajelor, scria, chiar îu momentul cînd i se făceau aceste observaţii, un excelent roman, de o perfectă rotunziine epică, aşa cum este *Rusoaica.* Observînd bine o trăsătură definitorie a literaturii lui Gib I. Mihăescu, Ion Chinezu scoate de aici o concluzie greşită, Lipsurile primului roman a] lui Gib I. Mihăescu trebuie căutate în altă parte: în primul rînd in schematizarea caricaturală, poate fără intenţie, a unor personaje şi împrejurări. De acestea se apropie cu mult mai multă siguranţă, deşi in forma cea mai delicată cu putinţă, Perpcssicius.

Criticul jl aşează pe Gib I. Mihăescu, în *Menţiuni critice,* III, 1936, pp 230—236, rcluîndu-şi cronica din 1930, alături de Ionel Teodoreann, Cezar Petrescu, Emanoil Bncuţa şi Mateiii Ion Caragialc, situare discutabilă in unele privinţe. într-o frumoasă frază de deschidere a analizei propriu-zise a cărţii, romancierul este atras spre laudele pe care, cu inima deschisă, criticul le acordă nuvelistului în primul rînd: „Demonizaţi ai Eryniilor sexuale, eroii d-lui Gib I. Mihăescu trăiesc o viaţă aşa de vecină cu torturile iadurilor danteşti, încit imaginea lor te urmăreşte, mult in urmă, după ce le-ai întîlnit prin bolgiile de cazn㠄[...] Din aceeaşi latitudine vin şi lumea şi întîmplările ultimului său volum, romanul *Braţul Andromedei* (p. 232)." Lăudind „opera de geonietrizare" pe care o întreprinde scriitorul în majoritatea nuvelelor sale, dar mai cu seamă în *Braţul Andronudei,* criticul ajunge la un punct nevralgic: „Nu poţi să nu distingi de-a lungul acestor întîmplări liniile mai dinainte trase, nu poţi să nu distingi scheletul de fier pe care nu l-a împlinit îndeajuns şi peste tot locul, zi-

daria" (p. 234). Greu mai putem susţine aslăzi, cind cunoaştem manuscrisele scriitorului, ideea construcţiei geometrice, „cu liniile mai dinainte trase", a romanului *Braţul Andromedei.* După cum, de asemenea, mirarea pe care i-o provoca lui Perpessicius comportarea ciudată a lui Andrei Lazăr cu greu s-ar mai putea produce: „în cc măsură, spre pildă, astronomul şi matematicianul Andrei Lazăr este un pasionat al mişcării perpetue sau un simplu maniac, iată ce nu se poate distinge prea bine". De fapt, aşa cum am văzut din cercetarea manuscriselor, profesorul astronom din *Braţul Andromedei* apare în postură de maniac abia după ce, în timpul lucrului la roman, prozatorul îi trece toată patima altui personaj pentru maşina mişcării eterne, supranumindu-1 cu zugravul Cristian. Perpessicius a văzut bine indecizia, aspectele cusute ale romanului şi lipsa de „concentrare dramatică", faţade nuvele, deşi este dispus să admită o compensaţie oarecum salvatoare în reuşita detaliilor: „Dacă raporturile dintre fragmente, planuri sau personagii, par de multe ori arbitrare şi încleiate, din necesitate şi pînă la terminarea romanului — aproape nu este detaliu, considerat în parte şi în sine, care să nu trădeze arta finită a d-lui Gib I. Mihăescu" (p. 235). La apariţia romanului *Rusoaica,* criticul aruncă o nouă privire, de data aceasta mat limpezită, asupra romanului *Braţul Andromedei,* condamnînd abilitatea artificioasă a scrierii: *„Braţul Andromedei* ar putea fi privit, în perspectiva celor cîţiva ani de răgaz, ai scriitorului, drept preludiul sau intermediul, în care comedia dragostei provinciale se împletea cu drama absurdă a dascălului Andrei Lazăr şi cu aventura stranie a Zinei Cornoiu, eroina, ca într-un joc de păpuşi în care abilitatea d-h;i Gib I, Mihăescu nu izbutea să se mascheze îndeajuns" *(Menţiuni critice* V, 1946, p. 260). Chiar şi în paginile „nedecise" între nuvelă şi roman ale *Braţului Andromedei,* Perpessicius n-a încetat să vadă în Gib I. Mihăescu pe „unul dintre cei mai dotaţi scriitori" ai mcmcnlului Hteiar de atunci

Apariţia *Rusoaicei,* în 1933, care trezeşte de îndată cel mai vin interes al criticii şi-i aduce autorului elogii unanime, avea să modifice şi mat mult cumpăna în defavoarea *Braţului Andromedei.* Din această perspectivă, care sporeşte exigenţa faţă de primul roman al lui Gib I. Mihăescui, Octav Şuluţiu avea să scrie în revista „Azi", II, nr. 4, noiembrie-decembrie, 1933, pp. 865—867: „Roman al mediului provincial, *Braţul Andromeäet* era o neinteresantă sforţare de a umple proporţii nelimitate cu o insignifiantă aventură. Fără de psihologie, cu eroi flasci, fără contur interior, fără calităţi de stil, fără o cunoaştere a economiei romanului şi mai ales fărS nici un sens ultim care să fi imprimat cărţii un ritm original, *Braţul Andromedei* era o scădere peste limitele permise autorului." L'n adevărat „naufragiu" aşadar, din care scriitorul reuşeşte să se salveze numai datorită noului roman, *Rusoaica.* Pompiliu Constant in eseu, privi-nd

tot dinspre *Rusoaica* spre *Braţul Andromedei,* va nota în. „Vremea", VI, din 2 iulie 1933, p. 7. lipsa nnei dozări mai subtile a „pastei rudimentare" si „abuzurile" stilistice care vin dintr-un „Iacii romantism". :

Aceasta este imaginea cu care trece romanul *Braţul Andromedei* din cronic* literară în sintezele critice ale epocii. O primă încercare de cuprindere a întregii activităţi a *lui* Gib I. Mihăescu într-o privire sintetici o face Şerban Cioculescu în „Revista Fundaţiilor regale", II, nr. 12, 1 decembrie 1935, pp. 628—643. Observaţiile criticului sint în permanenţă, echilibrate de recunoaşterea calităţilor romanului lui Gib I. Mihăescu descoperite într-o latură mai puţin frecventată de critica anterioară. în locul [utS se înscriu „reuşitele lui Gib I, Mihăescu în direcţia comicului", în destul de multe momente şi scene adiacente, care, pînă la urmă, vor concura ţa ivirea defectelor cărţii, printre acestea situindu-se in primul rind „prezentarea nereuşită a eroului de seamă, profesorul Andrei Lazăr": „Faptul însă că aceste scene se parazitează pe acţiunea principală, nobila nebunie a Iui Andrei Lazăr, că ele constitniesc diversiuni agreabile de la tema serioasă a romanului, concură la imperfecţiunea cărţii"[1]. Xîn anume „fjion de idealism", specific prozei lui Gib I. Mihăescu, prezent şi in primul vi - său roman, n-a scăpat sagacităţii acestui critic.

Preocupat de marile romane ale lui Gib I. Mihăescu, Eugen Lovinescu va consacra *Braţului Andromedei,* in *Istoria literaturii române contemporane* (1900—1937), doaT donă fraze, încărcate cu toate reproşurile pe care i le trezise altădată nuvelistica autorului: „Nici primul roman *Braţul Andromedei* n-a fost dealtfel mai realizat decit *La * Grandiflora $, Vrîtul* sau *Frigul.* Dragostea monornană a profesorului Andrei Lazăr pentru Zina Cornoiu se pierde în zugrăvirea unui mediu provincial foarte banal şi a unei frenezii amoroase centrate iu jurul aceleiaşi femei ce abate interesul real al povestirii" (p. 312). De o privire mult mai atentă se va, bucura, în schimb, romanul acesta în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* deşi judecata lui G. Călinescu va fi la fel de necruţătoare: „întind roman al lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei,* nu lasă să se întrevadă un romancier. Cartea era rău scrisă, adică fără subtilitate, şi cu acea notă de vulgaritate relativă de care nu sunt scutite nici celelalte scrieri. Subiectul aducea aminte de nuvelistica generaţiei lui Brătescu-Voileşti, eroul principal fiind ceea ce s-a numit la noi un inadaptabil" (p. 678). G. Călinescu are marele merit, faţă de tot ce s-a scris despre *Braţul Andromedei,* de a fi definit noul tip de inadaptabil reprezentat de Andrei Lazăr, in limite psihologice care pot fi observate în toate scrierile roman-

[1] Şerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane,* Editura Minerva, Buc. 1972, p. 314.

cierului: „Prin urmare la întiia vedere avem de-a face cu un inadaptabil erotic. Examinînd lucrurile mai de aproape, observăm că aspectul e mai larg. Romanul nu zugrăveşte oameni ci condiţia generală a bărbatului. Cu diferite măşti, toţi eroii din roman sunt nişte însetaţi de ideal feminin pe care ideal fiecare îl înţelege în felul său şi-1 realizează asemeni" *{ibid.).* Tot G. Călinescu va observa, sub crusta stilului prozaic, substanţa de natură poetică a romanului.

Critica literară_actuală nu aduce prea multe elemente noi iu interpretarea primului roman al lui Gib I. Mihăescu. Ov.S. Crohmălniceanu îl va anexa pe Andrei Lazăr, în *Literatura română între cele două războaie mondiale,* I, Editura Minerva, 1972, prea riguros, cu toate că nu va ignora „nota de pronunţată originalitate" pe care o aduce Gib I. Mihăescu „în tratarea problemei" eroului inadaptabil, „tradiţiei literare care, de la *Manoil* al lui Bolintineanu la *Dan* al lui Vlahuţă, de la nuvelistica lui Brătescu-Voineşti la romanele lui Camil Petrescu,i-a îndemnat pe prozatorii noştri să reia această temă" (p. 513). G. Călinescu arătase deja că tjpuî de inadaptabil al lui Gib I. Mihăescu este mult mai complex, in multe privinţe deosebit de acela din literatura înaintaşilor. Victimă a unei viziuni sociologiste, Ov.S. Crohmălniceanu va interpreta erotismul personajelor scriitorului ca o deviere a aspiraţiei lor de parvenire socială: „Gib Mihăescu surprinde o formă obsesivă pe care o ia, în lumea burgheză, complexul < e inferioritate al eroilor săi intelectulai. Spiritul veleitar se ascunde la ei îndărătul aspiraţiilor erotice niciodată satisfăcute. Andrei Lazăr, Mihnea Băiatu *(Zilele şi nopţile unui student întârziat),* locotenentul Ragaiac *(Rusoaica)* caută să-şi compenseze frustrările sociale în dragoste" (p. 516). Andrei Lazăr, un veleitar sau un „frustrat social"? Criticul se înşeală cu bună ştiinţă cînd vrea să dea, peste voinţa şi intenţia romancierului, o ••mnificaţie socială unor astfel de psihologii ciudate. Nici în cazul lui Andrei Lazăr din *Braţul Andromedei* şi nici în cazul lui Ragaiac, cum avea să constate pentru *Rusoaica* Nicolae Manolescu, tipul social nu se converteşte automat într-un tip psihologic. Pentru Nicolae Manolescu, ce-şi îndreaptă întreaga admiraţie, în două penetrante eseuri. *Existenţa imaginară a lui Gib I. Mihăescu,* prefaţă la ediţia de nuvele din 1967, *şi Gib I. Mihăescu — ieri şi azi,* „România literară", VII, nr. 17, joi 25 aprilie 1974, către *Rusoaica* şi *Donna Alba,* dintre romanele lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei* este doar „o carte de începător", cu destule tipuri schematice. Andrei Lazăr trăieşte intr-o lume inchipuită pentru că este incapabil să înţeleagă lumea reală, pe care de fapt, complet înstrăinat în.visul său, nici n-o observă: „Lumea aceasta imaginară e mai adevărată pentru Andrei Lazăr decît lumea reală" (p. VIII).

După ce am înregistrat cu grijă curba curioasă pe care a înscris-o receptarea critică a primului roman al lui Gib I. Mihăescu, vom remarca, încercind să ne desprindem de ea, pe lîngă atîtea stîngâcii evidente şi normale într-o lucrare de începător, originalitatea personajului pe care aceasta îl propune. încăpăţînarea cu care se opune realităţii îl transferă .pe Andrei Lazăr intr-o zonă stăpinită de inari urnbre fantastice şi existenţa lui devine simbolică. Personaj simbol, şi prin aceasta linear, eroul principal fdin *Braţul Andromedei* a fost căutat adeseori acolo unde nu se putea afla, într-o tipologie supusă legilor verosimilităţii. Fără să fie o biruinţă literară, acest roman al lui Gib I. Mihăescu, în care pasta epică este încă •aesupusă, anunţa, prin originalitatea personajului principal, care dovedeşte o extraordinară putere de iluzionare, împinsă pînă la limitele dintre .normal şi anormal, marile lui creaţii viitoare.

Variante

B

^ Doamna Nedan observase de citeva zile că oin personaj nou s-a amestecat în angrenajul complicat al activităţei soţului ei. Regulat însă uita sa întrebe la masă pe domnul Nedan[1] cine este tinărul cu înfăţişare de sufleur de turneuri, care-i tot încrucişează drurnul cînd trece spre ieşire, prin faţa odăilor lui. înainte se întiluea astfel cu Mihalache, bătrînul slab, eu mustăţi lungi, de parcă două caiere toarse din obrajii supţi, care-i servea domnului Xedan de secretar. Mihalache îi făcea loc respectuos şi neîndrăznind nici măcar să se uite la dînsa, cu ochii lui albaştri, decoloraţi, şi abia miorlăind un salut neinţeles, în vreme ce sistemul lui osos se fringea în două dinaintea trecerei mîndre şi parfumate. Mai mult să ştie ce se făcuse acest Mihalache, a cărui umilinţă, oricît ar fi fost obişnuită cu ea, din partea tuturor cari veneau in contact cu soţul ei, o mulţumise totuşi ca pe orice stâpin care, controlîndu-şi stăpînirea, constată că toate sunt la locul lor; în aşa fel că întiia oară cînd băiatul acesta subţiratic şi adus puţin din umeri, înalţi şi strimţi, cu fruntea bombată sub . smocurile încurcate ale părului creţ, galben şi m.ale ca lina, ii ieşi înainte, Cele întii daţi, privirea lui fu prea dreaptă şi înfăţişarea lui prea rigidă Pentru cineva care iese din biroul soţului ei, seamănă cu un actor ambulant.

[1] Personajul se numea, cum se vede clar din numele şterse, Necşulea, . apoi Benescu şi, in sfirşit, Nedan.

deci nevoia il aduce aci — şi, revenind necontenit, dovedeşte că nevoia asta nu-i chiar aşa trecătoare.

însă reîntîlnindu-1, doamna Nedan, deşi se necăjea puţin pe memoria ei, care-i întirzia satisfacerea curiozităţei, totuşi simţea o plăcere nouă Jn acest necaz intim şi invizibil; micile mizerii, acestea trecătoare, contrarietăţile de-o clipa, toată gama senzaţiilor de neplăcere, provenită din nerxjtrivirea înconjurului cu ideea ce şi-o făcea de sine şi care pînă acum avea prelungi repercusiuni în undele grozav de sensibile ale fluidului ei sufletesc — toate acestea păreau acum să n-o mai excite cu ascuţişul or enervant de ace fine; in orice caz, în ceea ce priveşte individul acesta, uitarea de a-şi îndestula ispititoarea curiozitate îi da certitudinea că noua împrejurare nu-i mai producea nici o nelinişte, şi că de asta dată, şi de bună seamă de acum înainte, astfel de împrejurări nu-i vor mai turbura, nici măcar cit subţirile picioare de gîzâ luciul apei, indiferenţa totală pe care o doamnă ca dînsa — despre faima frumuseţii căreia nici pînă Bucureştjul nu era străin — ar trebui s-o aibe: atitudine constantă în fafa oricărui aspect al vieţei, cu atît mai mult cu cît in mîinile soţului ei sta toată sforăria unui oraş atît de mare.

Conştiinţa frumuseţei acesteia, despre a cărei profundă şi constantă impresie în jum-i şi mai departe i se raporta săptăminal la ceaiurile ei de către credincioşii şi credincioasele casei, de mult îi impusese acest imperativ al totalei indiferenţe faţă de oricine, faţă de soţul [ei] şi chiar de domnul Vucol Vrăjescu, cvasi-amantul ei; şi sonetul de Baudelaire al frumuseţei devenise pentru ea *Tatăl nostru* de toate zilele. Insă se înfrunta şi se certa adesea în gîndurile ei, ca vameşul, că necontenit cădea în ispită, descoperindu-se impresionată de cutare împrejurare, ca de pildă întîmplarea cu acest actoraş, sau, ceea ce o necăjea peste fire, descoperindu-se contrariată de cine ştie ce gest sau vorbă a amantului ei, contrarietâţi care lăsau să se întrevadă ceea ce o mare frumuseţe ca dînsa se îngrozea mai mult decît orice să vadă în sufletul ei: iubire adincă pentru Vucol.

în ziua *cînd, în* cele dia urmă, întreabă pe soţul ei despre actoraş, acesta găsise în sfîrşit de cuviinţă s-o salute, şi asta scosese din fire pe doamna Nedan. Mai întîi c-o saluta, deci se schimba o stare de lucruri cu care, oricît ax fi fost de supărătoare, în orice caz se obişnuise; pe urmă, pentru că salutul era făcut cu cumpătare, cu rezerva omului încurcat, care nu ştie dacă e potrivit să facă acest gest, pe care totuşi îl face anticipat, ca pe-un fel de concesie, fără pretenţii de reciprocitate. Dar supărarea d-nei Nedan era că, surprinsă de „gestul" actoraşului, răspunsese oarecum larg, ceva-ceva prea larg faţă de reticenţa aceluia, prea prietenos chiar, şi asta, mai ales asta, întrecea orice încălcare a unui program bi:v? de-

•IKntt. pe care o femeie de-o frumuseţe atit de desăvîrşită trebuia să-1 ifespecte în cele mai neînsemnate mişcări ale ei.

De aceea întrebarea pe care o făcu soţului ei fu însoţită de o strimb&tură atît de acră a cărnoaselor buze roşii, încît demnul Isaia Nedan (iltrebă înainte de a răspunde:

" ' — Da ce s-a întîmplat? ...

— M-a salutat ...

,*t* - A . . .

{Reproducem aici şi cîteva fraze care întrerup dialogul dintre soţii Nedan &t informaţii suplimentare despre Aspru. La aceste fraze scriitorul a renunţat, iăindu-le, chiar în timpul redactării variantei B:)

Şi-t lămuri ci ..tîn&rul" este ţiul prietenului său, mort acum, Nicolae Aspru, mare bogătaş şi tovarăş acerb de politici, împuşcat de germani în timpul ocupaţiei din pricina firei sale brutale şi dîrze. Soţia ii murise mai dinainte. După război, ce a mai rămas din expropiere a fost tocat jsepede în străinătate de copilul mai mare, Artur, care s-a şi împuşcat ţcum patru ani la Monte Carlo, lâsînd pe cel mai mic, Mihai, pe drumuri... V ' — Dealtfel şi ăsta nu cred să Ji fost cine ştie ce de capul lui; n-are .^jfecit cîteva clase de liceu. L-am primit pentru că, de 1 nu puteam să procedez altfel... era fiul fostului meu colaborator politic... Dar asta va să zică, mă rog, că dacă nu-mi e de ajutor îl mătur imediat... tir'mi-am făcut datoria, atît... faţă de defunct... Toţi suntem datori să 'Pe facem datoria ... atît...

Doamna ascultă plăcut surprinsă tot ce-i spuse soţul său. Intîi, neam "Bab. Al doilea, nenorocit.,, nu din pricina lui... punctul acesta fu cel e-i umplu sufletul mai mult. .

{Urmează citeva cuvinte lipsite de legătură şi meditaţia doamnei Nedan = 'Cornoiu despre tinărul secretar al soţului ei se încheie brusc cu o frază neterminată:} Punctul al treilea, al...

Şi.pe urmă, după o pauză:

— Cum te-a salutat?... Ce vorbă e asta ... adică te-a salutat... ei şî.. *... sau a fost cumva un salut... ne... nelalocul lui...

— L-am văzut mai multe zile în şir... şi astăzi pentru intiia oară m-a salutat...

~ Şi vreai să nu te salute nici azi... Probabil ci acum a băgat de •Camă că eşti stăpină...

— Eu te-am întrebat cine este acest . . . .

... de ce sa-i scape această slăbiciune. O femeie animată de preocupări deosebite nu trebuie, nu poate să vadă toate fleacurile... Şi-i veni îndată vechiul ei necaz că preocupările ei nu sunt atit de deosebite sau n-o preocupă jntr-atîta încît să scape de aceste ieftine obsesii...

{Ultimele trei cuvinte sînl tăiate cu cerneală. Le-am păstrat insă f>cnlnt că întregesc în/ciesul frazei.)

— îl cheamă Mihai Aspru... fiul unuia Iancu [1] Aspru, de prin Yilcea, pe care l-ar fi împuşcat nemţii in timpul războiului. . . . .

Trotoarul din faţa liceului era înţesat de tineret multicolor şi zgomotos. Găseai de tot felul: băieţei cu pantaloni scurţi şi ochi lăptoşi sau fete cu rochiţe pînă deasupra genunchilor, neastîmpărate şi vorbăreţe — ai fi zis un cird de bibilici, cu uniforma lor pestriţă de pensionat. Cele mari se plimbau cu paşi largi şi mlădioşi, în grupuri de trei, patru, cu şalele împletite meşteşugit in propriile lor braţe; se înfilneâu grup cu grup, privindu-se cu înţeles parcă şi cu sclipiri de rîs în ochi. De lingă zidurile masive ale şcolii, dintre firidele grele dc piatră, le urmăreau agale şi melancolic, în mersul lor necurmat, feţe de pe care mustaţa mijindă alunga biruitoare truda şi nesomnul, cu pometii şi bărbile neminjite de pudră sau întinse şi scrilejate de arma tăioasă a briciului, ezitînd între caietul răsfrict din mînă şi frufruul ademenitor al Evei de şcoală.

Examenele particulare. Clopoţelul nu sunase încă deschiderea uşilor. Şi tinereţea, oricît teama judecatei apropiate ar fi pus o vagă fixitate in ochii limpezi şi umezi, era tot tinereţe. Adesea surprindeai gesturi de bruscă hotărîre în braţul cu caietul. Fie ce-o fi! Mai rămînea şi norocul să-şi spună cuvîntul. Şi caietul, răsucit cum se întimpla să fie, tot îşi găsea loc în servieta umflată. Iar in jurul rîsetelor zglobii ale fetelor răsăreau deodată subţîratece staturi băieţeşti; glume erau aruncate în diagonale şi zig-zaguri, bufnete de rîs răspundeau prefăcut, fără voie, aţiţînd.

Doar cîte un dolofan greoi niai rămăsese ici-colo printre firidele deopotrivă greoaie sau pe lespedea scărilor, De obicei ceva mai puţin dichisit

[1] Scris peste Nicolae.

n îmbrăcăminte, trădind pe tîrgoveţul mărunt sau pe vlăstarul cîrciumarului de la ţară, cumpănea mai atent între şuietul veseliei din faţă-i. şi preţul sfertului de ceas pînă la sunare. Şi respingea ademenirea de sirenă cu bruscă scuturare a capului. Cunoştea el marfa: ele totdeauna veneau ia examene doldora de carte; Ie convenea acum să distragă pe bieţii băieţi .de la ultimul răsfoit al vaietului, «deseori atit de precumpănitor, pentru a ride mai apoi de răspunsurile lor in faţa examinatorului, cum rid acum d* glumele lor

" Dar pentru cei fără grijă aveau grijă părinţii; erau acolo mame mai tinere sau mai vîrstnice, amănunţită expoziţie de toalete din ultimii cinci ani, după cum moda apucase sau nu să intre pe porţile tirgului din care parcedeau. Mai rar cite un tată cărunt îşi tîrşea greoi după sine piciorul beteag de pensionar.

Şi şoapte de groază sau de îmbărbătare circulă de la gmp Ia grup.

— Hopul ăsta dacă-1 trecem ,..

-— N-aveţî grijă ... nu e el aşa de pretenţios... E cam cicălitor el,dar ^a.notă e mai gentil...

• —Zice că are ură mare pe particulari...

». . în chip misterios, ca şi pină acum, o doamnă grasă, îmbrâcatâ-n verde ţfccu o mare broşa de argint în formă de păianjen în piept, şoptea celui tfe&l optspre zecii ea confident:

— Nu prea sunt speriată .. am scrisoare de la domnul ministru Luca...

Acesta, un domn lung, cu favoriţi cărunţi, îngălbeni atunci deodată şî membrele Iui lungi începură să tremure cu străşnicie; iar din fundul orbitelor găunoase ochii lui mici şi slabi căutară cu şi mai multă ură la odrasla-i, tot aşa de înaltă ca şi dînsul, care, hăt departe, agita servieta într-un grup foarte vesel de domnişoare.

— S-a isprăvit... cade la sîgur ticălosul...

...un biet intimat cu examenele — un inveterat candidat la respinŞeri şi repetenţii. Lumea e totdeauna dispusă să pună răul înainte; care dintre toţi aceşti trecători, caii se uitau la el cu oarecare curiozitate supărătoare, ar fi fost dispus să-i acorde că poate a fost şî el la război, cum de drept ?i era, c-a avut chiar o tragedie in familie în timpul acela, urmată de necazuri şi griji destule — şi că dacă mai de demult, dacă intr-adevăr * avut oarecari neplăceri cu şcoala — şi dacă multă vreme, din cauza atitor evenimente prin care trecuse, o neglijase, ori şi cum.de dai ani, de dud a început să-şi completeze studiile, a luat voiniceşte in piept firu Examenelor şi le-a ciştigat cu biruinţă unul după celălalt.

Dar ce vrea să ştie trecătorul de lucrurile acestea; lui i-e foarte uşor să strimbe din nas, ridicînd privirile de la cărţile din mină la figura matură ca de profesor.

Şi Mihai Aspru se uită foarte deznădăjduit la ceasul lui de buzunar, care i-a făcut pocinogul, trimeţîndu-1 la şcoală cu un sfert de oră mai devreme; dar in sfîrşit — ceasul i-a făcut pocinogul — însă acum cînd chiar ornicul şcolii arată că e ora de deschidere, de ce nu s-o fi deschizind uşa şcolii î Hotărît, toate sunt contra lui, tocmai astăzi cînd s-a intimplat să fie latina şi greaca, cu texte şi dicţionare uriaşe, pe care trebuie neapărat să le aducă în mină. Acum ar fi fost bună o servietă mare, cum a văzut el una la avocatul Păunoiu, decanul baroului; eh, bună ar fi, dar-dacă nu el Şi-n definitiv, trebuie să se deschidă uşa aceea odată şt odată...

Mihai Aspru, care tocmai îşi accelerase pasul în plimbarea lui izolată şi nerăbdătoare, făcu o piruetă pe loc să vadă dacă marele portal al liceului, căptuşit în complicată florărie de fier, s-a deschis în sfîrşit. Şi atunci văzu zgomotosul grup de şcolari şi părinţi despicîndu-se in două, lăsînd vad mersului legănat al unei doamne destul de înalte, care părea că-şi croieşte drum prin mulţimea aproape compactă doar cu puterea zimbetuîui aceluia în acelaşi timp amical şi poruncitor a[l] ochilor acelora prea mări, foarte închişi la culoare şi îmbrăcaţi într-o lumină ciudată, rizătoare, maî degrabă luătoare în rîs. Aspru o privi cu admiraţie: de cînd se învîrtea el aici, se întîmplă să fie primul individ care putuse despica forfotul şi zarva aceasta tinerească; toţi cari mai trecuseră înainte, bărbaţi sau femei, trebuiseră să destindă de pe trotoar şi să ocolească pe mijlocul străzei.

Dar cu cît apariţiunea se apropia, admiraţia lui Aspru prindea să se ridice; de bună seamă era o doamnă de foarte bună condiţiune, judecind după îmbră^minte şi după demers; cîteva capete de *părinţi* se descoperiră respectuos. Doamna mulţumea fără se să uite totuşi nici în dreapta, nici în stînga; ea privea doar, ca la ceva foarte firesc şi de drept cuvenit, de-â lungul drumului ce i se desfăcea înainte; iar, de o parte şi de alta [a] acestuia, atîtea perechi de ochi se aprindeau, stele necunoscute ce încep deodată să ardă în patagini cereşti. Ai fi văzut în ochii aceştia de fete şi flăcăiandri tot felul de flăcări, de la lumina pură a admiraţiei tinere şi virile, piuă la pjlpiirea vînătă a invidiei neputincioase, o scară întreagă de nuanţe deopotrivă de omagiale pe care trecătoarea le aştepta tot aşa de firesc, şi le primea, fără a-şi clinti privirea, cu obrajii, cu părul, cu vestmintele, cu zîmbetul ei invariabil şi bizar.

Mihai Aspru se dăduse într-o parte cu supunere să facă şi el loc privire! aceleia care mătura tot ce găsea în cale-i. Dealtminteri era şi timpul

să pună la adăpost de-un zîmbet atit de dulce şi totuşi atît de tăios uriaşele lui dicţionare, care contrastau atît de evident cu figura lui matură şi gravă. Oh, dicţionarele astea mizerabile, de n-ar fi fost ele, el ar fi încruntat ochii aceia şi nu s-ar fi ferit — iu orice caz — de la atîta distanţă...

El s-ar fi dat şi mai înapoi, spre păretele şcolii, să-şi ferească enormele dicţionare, însă figura femeii care venea se desluşea tot mai mult; şi era într-adevăr ceva de privit de aproape, chiar foarte de aproape: chipul acesta, cu pălăria înaltă, de sub care ieşeau afară rebelii cirlionţi de-un arămiu ciudat, cu reflexele lor albăstrui — foc ce se stingea departe în noapte. Nasul pornea drept de sub bordul mic al pălăriei, voluntar •şi poruncitor, incovoindu-se brusc în melcul fin al nărei. Ai fi zis, sub p&lăria înaltă, profilul jn acelaşi timp bărbătesc şi virginal al Palas-Atenef 'din textul cu extrase eline.

Aspru fu încîntat şi-şi uită chiar de dicţionare; dar exact in dreptul lui, zeiţa înţelepciunei — desigur, fulgeră în mintea lui Aspru, obişnuită cu figuri mai juvenile în faţa templului ei — pentru întîia oară acum îşi schimbă direcţia privirei, pe care o plimbă de la groasele dicţionare la figura doctorală a celui care le purta. De bună soanină nu se schimbase Bici o trăsătură in figura ei şi zîmbetul îi rămăsese acelaşi; dar în Aspru «e schimbă orice echilibru interior, mîna începu să-i vibreze şi chiar deveni aşa uşoară că parcă nu mai era în ea nici un dicţionar — lucru «e se adeveri instantaneu apoi, căci o detunătură de neobişnuită intensitate îl vesti că uriaşele cărţi căzuseră pe asfalt. Fără să se întoarcă, trecătoarea nu putu opri smucitura umerilor, pe care i-o dădu rîsul — gest şare nu scăpă lui Aspru; el se aplecă să-şi culeagă dicţionarele în hohotul dăscordat al atitor voci de toate mmaţele. Trebui să rîdă şi el desigur, chiar aşa fără poftă, şi se amestecă în rîndurile ce se pregăteau să intre, cățţj, uşile în sfîrşit se deschiseseră. Pierdut în mulţimea de capete, auzi şoapta admirativă a unei colege:

— Bine, foarte bine, doamna Nedan ...

Şi răspunsul;

— Pentru intiia oară cînd o văd pe jos...

Va să zică aceasta era doamna Nedan — trumuseţea oraşului. Dus de curent. Aspru urcă in silă scările de piatră. Nu mai auzea nimic. Şi ae simţea atît de mic şi de umilit, el înaltul, el „hotăritul", cum se decretase în proprii săi ochi, de cînd decisese să-şi dea examenele rămase •unit în urmă — că făcu sforţări uriaşe să reţie dicţionarele uriaşe, care ŞJ începuseră să-i joace iarăşi în palma nedeplin cuprinzătoare.

II

Servitoarea aduse la masă şi trecu cu castronul fumegînd în dosul doamnei Nedan. Aceasta luă farfuria dinaintea soţului şi servi, explicînd servitoarei nou-venite:

— Cind sunt musafiri streini la masă, atunci te duci cu castronul lîngă fiecare,., şi ei se servesc singuri... acum, cînd sunt numai eu cu domnul, îl servesc eu pe dînsul... să nu uiţi asta...

Lingurile căzură in supa fumcgindă spre a se ridica încolăcite de viermişori de fidea...

— E un băiat strein de oraş, continuă domnul conversaţia întreruptă de venirea servitoarei. Tocmai a terminat liceul... dar e ceva mai matur., l-a încurcat războiul, spune el... însă n-ar fi tocmai de rind... şi asta mă cam pune în gardă ... in orice caz parale nu-i dau eu pe mînă ... Dar e activ şi repede înţelegător deşi nu se pricepe la nimic. Şi după o pauză mai mare: E foarte înţelegător ... şi asta mă inde-amnă să fiu atent...

— De ce trebuie să-1 ţii dacă e aşa de „înţelegător", cum spui...

— Bravos ... păi eu cred că tocmai pentru că e inteligent...

— Dumnezeu să te înţeleagă ... nu-ţi place că e inteligent dar îţi place ...

— Draga mea, e totuşi clar...

— în sfîrşit... cred că am vorbit destul de secretarul acesta... te tog să lăsăm ...

Şi se îngrozi de-a binelea la gîndul că ar putea să aibe o discuţie mai animată cu soţul ei pentru un subiect atît de banal. Ah, acest lucru nu-1 putea suferi la soţul ei; dădea atîta importanţă la lucruri secundare, care nu se potriveau cîtuşi de puţin cu puterea lui şi cu situaţia de viitor ministru care-î aştepta. în orice caz nu putea admite ca astfel de lucruri să i le împărtăşească şi ei, pentru că pentru o femeie ca dînsa, despre faima frumuseţei căreia nici pină Bucureştiul [nu] era străin, orice împrejurări, chiar cu mult mai însemnate, nu trebuiau s-o turbure nici măcar cit subţirele picioare de gî?ă luciul desăvîrşit al apei. Se uită pe sub sprincenele puternic trasate deasupra ochilcr negri şi rotunzi; domnul Nedan se vedea bine că vrea să mai vorbească.

Probabil nu găsea cuvîntul şi lingurile pline erau încă preferabile dorinţei de a adăuga ceva; în orice caz, odată cu iideaua, domnul Nedan mesteca neapărat un răspuns, căci fălcile, grăbite la început, se împreunau şi se desfăceau pieziş. Doamna Nedan se gindi să aducă o idee nouă in discuţie; aceasta era arma ei cind nu-i plăcea ce vorbeşte dinsul. Se repezea în mijlocul ideilor lui cu o idee nouă, şi îndată le risipea prin mintea ca o magazie prea încărcată a domnului Nedan, unde cu greu acesta mai

putea să le găsească. Dar pentru că acum nu găsi la îndemină alt ceva mai depărtat, domnul Nedan putu să complecteze:

— Doar cîteva amănunte pe care socot necesar să Ie cunoşti. îl cheamă Mihai Aspru, fiul unuia lancu Aspru de prin Vîlcea... pe care l-ar fi împuşcat nemţii in timpul războiului ... mi se pare c-am cam au/.it eu de aşa ceva...

Doamna Nedan încuviinţă tâcind. într-adevăr numele noului secretar era necesar să-1 ştie.

— Mi-a plăcut, continuă el, modul cum s-a prezentat: simplu şi precis. Astea mi-au plăcut mie întotdeauna: simplitatea şi preciziunea: „Domnule Nedan, iertaţi-mi îndrăzneala... am auzit că v-a murit vechiul secretar şi aş dori să-mi încredinţaţi mic locul. Sunt cutare şi cutare. Am făcut aşa şi pe dincolo ..." în sfîrşit, în trei vorbe m-a pus în curent cu totul. ...Asta mi-a plăcut totdeauna. Să fii mai clar şi mai cuprinzător iu termeni cit mai scurţi... Dar să nu-ţi închipui că m-am încintat aşa repede ... Nuu... Mi-am imaginat îndată: băiatul şi-a preparat discursul. Aşa că j-am mai întrebat vreo două lucruri, trei... Cînd l-am văzut că nu se încurcă la vorbă, că se menţine dirz şi vorbeşte tot aşa de clar şi răspicat, mi-am făcut şi convingerea: ăsta e de mine ... Nuu, dar ascultă, chiar aşa fiziceşte numai, cînd l-oi vedea şi e de ajuns ca să-ţi placă... înalt, suplu, vorbă sonoră... E ... bietul Mihalache, el... nu puteai să-i pretinzi .., Şi încă ceva ... ceva care m-a determinat fulgerător ...

Dar doamna Nedan nu mai putu răbda. Şi se repezi îndată, parcă cu un fel de şuierat de răutate în glas:

— Frate, dar eu nici pînă azi nu m-am dumirit de ce a murit Mihalache. Săracul... părea într-adevăr suferind... însă aşa pe neaşteptate...

— Avea cord... răspunse sec domnul Nedan.

Tăcură. Surise mulţumită văzîndu-1 cum îşi caută furios printre lingurile de supă ordinea cuvintelor pe care le pregătise. Pînă atunci domnul Nedan avea obiceiul să-i ceară ajutorul ei: „Or unde rămăsei..." Dar poate pentru că observase că ea îl ajuta greşit, in orice caz de cind începuse o cură straşnică de duşuri pentru a-şi recăpăta memoria, pe care o simţea scăpîndu-i, se străduia să-şi aducă singur aminte de ce vorbise, ca un exerciţiu. Ea surise iarăşi văzîndu-i neputincioasele contracţiuni ale feţei şi mulţumi în gînd sufletului lui Mihalache.

Şi-şi aminti cu simpatie de bătrînul acela slab, cu mustăţile lungi, de parcă doua caiere[1] toarse din obrajii supţi, de modul cum ii făcea loc cu respect mieros, neindraznind nici măcar să se uite Ia dînsa, cu ochii

[1] în text: *care.*

lui albaştri, decoloraţi, şi abia miorlăind un salut neînţeles, în vreme ce sistemul lui osos se irîngea în două înaintea trecerei mîndre şi parfumate, — de umilinţa aceea care o mulţumea nespus, din partea tuturor ce veneau ţn contact cu soţul ei, o mulţumea ca pe orice stăpîn care controlîndu-şi stâpînirea constată că toate sunt la locul lor.

Dar cînd văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins pe catafalc, cu mustăţile lui lungi sub nasul ascuţit, zimbind cu umilitul lui zîmbet şiret urletului multiplu al familiei, o cuprinse groaza şi mila... Şi simţi ca o mustrare în suilet că se folosise de el ca să scape de povestea lui bărbatu-său. Cînd însă îl văzu pe acesta mestecînd fălcile cu satisfacţie, rosstind un: „a, da" triumfător, atunci n-avu încotro şi trebui din riou să pareze:

— Nu ştiu cum, am aşa un fel de remuşcare că nu m-am dus Ia înmormintarea lui. Dealtfel tu strici, că nu m-ai anunţat. Şi are, săracul, *o* droaie de copii... Cel puţin să-i fi dus şi eu ceva flori.

— A fost destul prezenţa mea... Şi pe urmă am avut eu grijă de toate le-am dat ceva parale... pe băiatul cel mare I-am băgat la primărie...

A, va să zică făcuse ceva mai mult decit îşi închipuise ea *l* Şi privi cu simpatie pe bărbatu-său, care în învălmăşagul atitor ocupaţii nu uita niciodată cel mai neînsemnat, lucru care ar fi ştirbit, într-un loc cit de mic, impresia de uriaş dar regulat motor, cu mii şi milioane de rotiţe, cum îi apărea ei activitatea lui.

Şi simţimîntul de siguranţă, de putere, de egoistă mulţumire, pe care ţi-1 dă posibilitatea de a face bine, pe care-1 încerca totdeauna alături de omul acesta, o învălui iarăşi, mulţumind-o pînă în creştet, şi o făcu să-şi zimbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă veselă şi mulţumită; pentru ca zîmbetul fermecător al figurei aceleia răsfrîntă de sticlă, parcă strein de albă, şi privind-o şăgalnic prin cercul negru al cununei părului lins şi lucios, s-o incinte pînă dincolo de price margini. Ea simţi fericirea aceasta desăvîrşită, alungîndu-i-se în prelung şi repede circuit, ca un fior de hidromel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul miinilor, al lungilor picioare şi al trupului înalt, şi se simţi înaltă şi parcă tronind peste destine de pe scaunul acesta de sufragerie. Figura lui Vucol apăru o clipă pe ecranul gîndului ei pus în mişcare, îngenuncheată şi cocirjată, sărutindu-i, cu afectată religiozitate, ca de obicei, vîrful piciorului, cînd o dezbrăca. Dar cum, în închipuirea ei, o supără puţin aspectul prea marei siguranţe de sine a acestuia, împinse piciorul cu dezgust şi-1 răsturnă ca pe ceva netrebnic. Şi se văzu in maşina ei deschisă şi albă, trecînd ca un vis de perfecţiune printre trotoarele înţesate, ducînd mîndrul ei ajutor in casa văduvei lui Mihalache.

'!».' - Servitoarea aducea felul al doilea, şi doamna Nedan constată că îmbrăcămintea ei de stambă e prea proastă chiar şi cînd nu sunt mosafiri. Şi .apoi e prea burghez să te gindeşti numai la mosafiri cînd îţi îmbraci servitorii.

Şi pe cînd desfăcea cu îndemînare de chirurg, cu vîrful cuţitului, bucata cuvenită soţului ei din buturele de iepure, doamna Nedan întări hotărirea *de* aşi îmbrăca fetele din casă in orice împrejurare Ia fel de corect, cu . • ..foarte justa observaţie că se putea foarte bine să pice cineva strein, de Bucureşti de-o pildă, pe neaşteptate' la masă.

i. . în timpul acesta domnul Nedan povestise cine ştie ce despre Iancu . Aspru, tatăl noului său secretar. Şi pentru că nu terminase, doamna Nedan ,. ,işi refugie iarăşi gîndurile in altă parte; şi-i veni în minte acum băiatul •Acela subţiratec şi adus puţin din umerii înalţi şi strimţi, fruntea bombată sub smocurile încurcate ale părului creţ, galben şi moale ca lina, ieşindu-i de sub pălăria largă, de sufleur provincial, căruia îi căzuseră dicţionarele -din mînă la trecerea ei. Şi surise deci mulţumită acestui omagiu involun-•• . ,tar şi sincer adus frumuseţei ci.

[HI]

Dar in după-masa aceasta domnul Nedan nu putu lucra deloc cu secretarul său.* îi dădu cîteva petiţii şi-1 trimise pe la autorităţi. Pe urmă li recomandă, dacă se întoarce şi nu-1 găseşte aci, să treacă totul in registre (domnul Nedan avea registre nu numai de încasări şi cheltuieli dar chiar de intrări-icşiri; avea apoi copier şi chiar o situaţie (?) in care afacerile erau trecute provizoriu, ca un veritabil birou comercial) — apoi să fie liber pînă a doua zi dimineaţa.

Mihai Aspru luă tăcut petiţiile, le ceti în tăcere, în vreme ce Nedan *t* da explicaţiile sumare, cum să procedeze, apoi le puse in servietă, salută şi ieşi într-un fel de vestibul in care da uşa biroului. Se apropie de cuier ridicînd mina să-şi ia pălăria, nu fără a.-şi aprecia mişcarea lentă şi siguri de sine in oglinda cea mare, după care, dintr-o smucitură a capului, aruncă şuviţele rebele de păr înapoi şi-şi puse pălăria, constatînd cu satisfacţie tatimâ că de cîteva zile, de cînd a intrat în acest serviciu, tenul i s-a mai limpezit de buburoşeniile tinereţei, trăsăturile rămînînd totuşi de aceeaşi impunătoare energie.

Dar i se păru un foşnet, dincolo de uşa care separa vestibulul acesta de antreul propriu-zis, în care da [sic!] toate celelalte camere ale etajului (înainte antreul cu vestibulul acesta formau un singur corp, dar d-1 Nedan le separase pentru a cruţa mobilierul şi intimitatea restului casei de muî-

ţimea celor ce aveau afaceri cu biroul). Aspru avu lămurit senzaţia ca dincolo se mişcă pasul rar şi egal al doamnei Nedan; urechea lui ciulită fură cu nesaţ zvonul mătăsos al rochiei scumpe şi pleoapele ii căzură molatec ca sub vraja celui mai minunat extaz.

Mîna care şi apucase minerul uşei de la antreu se ridică; el deschise grăbit geanta şi se preiăcu câ-i verifică conţinutul, iu vreme ce acum tocmai se auzea dc dincolo vocea de cristal a d-nei Nedan lnindu-şi ziua bună de la soţul ei. Aspru îşi făcuse planul: cînd ea va deschide uşa, el va ridica ochii din geantă, ca omul care găseşte totul în regulă. în clipa ce urmă simţi cum deodată începe să-i îngheţe picioarele, închise geanta şi fugi la uşă. Dar fu prea tirziu, d-na Nedan apăru. El trebui deci să. se ferească într-o parte şi, neştiind dacă trebuie să salute sau mai iutii să se prezinte, nu făcu nici una nici alta, şi rămase stupid, nemişcat ca un stilp şi alb ca varul, in vreme ce ca trecu pe lingă dinsul fără să-1 privească, cu acelaşi vag suris fără culoare, dreaptă şi înaltă, umplîndu-i nările de minunăţia parfumului ei. O aşteptă să coboare scara, pe urmă cobori şi el. Cind închise după dinsul uşa cea grea de la intrarea de jos, maşina tocmai pornea. El înainta în urmă-i prin aburul benzinei pe care-1 aspiră ca pe ceva preţios. Cind coli pe după poartă, ca nici nu privi jn urmă, iar el se simţi foarte încurcat şi nenorocit, lipsit de curaj şi iniţiativă, căci nici acum nu ştia dacă trebuia sau nu să i se prezinte, dacă trebuia sau nu să vestească pe domnul Nedan despre aceasta, dacă domnul Nedan nu aştepta din partea lui propunerea aceasta, sau dacă nu i se va părea îndrăzneaţă din partea unui funcţionar o astfel de propunere, dacă n-ar fi mai bine s-o lase încurcată şi să lase împrejurările ca să hotărască, însă dacă astfel nn dovedeşte proastă creştere şi, cine ştie, poate jicnjre, dacă ... Şi zşilţiit în toate părţile de atîtea feluri de dacă, i se păru lui însuşi atît de stupid şi de nepriceput, de slab şi de imbecil, că nici n„ mai ştiu unde s-o ia mai întîi, la administraţia financiară, unde trebuia să plătească taxa pentru vinderea materialului unor păduri in exploatare (şi la amintirea cifrei- uimitoare ce ar putea realiza domnul Nedan din aceaslă exploatare, neistovitul „dacă" creştea şi mai înverşunat, scoţind noi capete ca viermii prin sciziparitate) sau la prefectură, unde trebuia să rezolve neapărat favorabil nişte hirtii importante ale unor partizani politici, deşi acum era la putere partidul advers. Incit Aspru regretă amarnic uşurinţa meseriei lui, de care se bucurase intr-atit la intrarea jn serviciu, şi se rugă în gînd di/inităţei să-i pună piedici insurmontabile chiar penini influenţa enormă a d-lui Nedan, obstacole pe care să le treacă numai el. prin iscusinţa lui, spre incîntarea d-lui Nedan şi spre admiraţia ascunsă a soţiei sale.

Şi dus de mersul său din ce in ce mai accelerat. Aspru se văzu cîndva, nu ştiu cind, tratînd in tovarăş cu domnul Nedan şi dînd in două beneficiul net al exploatării unor întreprinderi dc păduri pc lingă care ceaactuală e ca hainele lui lustruite de perie faţă de blănurile d-nei Nedan. Dar tristeţea îl copleşi iarăşi gîndindu-se deodată că, mai înainte de toate astea, ea ar putea să-i povestească bărbatului ei, acum, după ce-1 văzuse, fntîinplarea cu dicţionarele . . . .

{Reproducem aici şi cele cîteva fraze de pe spatele filei 364, varianta A, *numerotată iniţial cu cifra 36 de autor. Să se compare aceste fraze cu fragmentul corespunzător din ediţia 1930, p.* 28).

— Pentru că omul faptei e gata să intre în acţiune... E periculos să rămînă singură cu omul faptei... De-acum înainte te-asigur că nu se va mai intimpla.

Şi rise iarăşi sec şi crud. Dar cînd veni Tinuţa, deşt mai stătu destul timp, totuşi nu-i povesti de isprăvile omului faptei. Ceea ce îndritui pe Inelescu [1], după ce plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cjntă, jucă, îmbrăţişa pe Tina, o aşeză pe sofa şi începu să-i înşire toate calităţile ei, ale Tinei, cu o dărnicie care o uimi şi pe aceasta. Ea-1 asculta ca in vis, dar el se trezi deodată explicîndu-i superioritatea piciorului lung şi *[citvînt indescifrabil"}*, uitind că. vorbea unei femei cu picior scurt; ea oftă deodată cu atita tristeţe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— Iartă-mă Tina, dar nu vreau să zic că nici...

(Deşi lipsesc mai multe pagini, firul narativ poate fi reconstituit în baza citorva file răzleţe (50, 51, 54, 59), în care eite vorba de aceleaşi personaje : Nedan, Vucol sau Vrăjescu, Mihai Aspru şi doamna Nedan. Aceste pagini au fost scrise la sfirşitul anului 1927. după cum o dovedeşte această picci-zare de pa un înscris avocaţial folosit de romancier pentru a-şi redacta pe partea nescrisă, textul literar: „Făcut la Drăgăşani, azi 19 decembrie 1927".)

... statuară şi arc tot timpul căci tocmai era-n epoca înterzicerei d-lui Kedan.

Acum cînd ea reveni la Tina, el trebui s-o uimească cu noile lui cunoştinţe. Dar constată repede că n-avea de unde să înceapă căci timpul care-i despărţise şteresese uşor familiaritatea care se stabilise între dinşii înainte, iar acum era desigur îndrăzneţ dacă nu stupid s-o înceapă cn picioarele.

Porni iarăşi de la ochi în jos, dar totul mergea greu, nespus de greu căci nu vroia să repete vechile complimente. Noroc ci ea făcu o mişcare

[1] Scris peste numele: *Vrăjescu.*

cu piciorul, care i-l puse mult în evidenţă, şî el gîndi că intenţionat ea-î garată unde a rămas. Rosti o introducere banală, care o făcu, să pufnească dar pe urmă fu savant. în căldura demonstraţiei se lăsă chiar într-un enunchi, şi indică cu degetul întins, făcînd comparaţii cu alte feluri de picioare, însă transparenţa ciorapilor de mătase îl orbi, şi, inconştient, se-trezi cu întreaga mină mingitnd pulpa fină şi lunguiaţă.

Snpriusă, vroi să i-o îndepărteze, el avu totuşi tăria să reziste, şi-n hărţuiala aceasta a inimilor, delicată şi prevenitoare, pe deasupra, ca o pasere răpitoare din zbor, buzele lui căzură lacome şi arzătoare pe ciorapul fin. Ea se ridică atunci repede şi strigă pe Tinuţa.

— De ce-o strigi, întrebă el rugător...

— Pentru că e timpul, îi răspunse ea rîzind, şi-o strigă iarăşi. Apoi îl lămuri iarăşi . . . .

... şi cînd ar fi putut îngădui sau trimete cu servicii îndepărtate slugile — căci în orice caz, acolo la Tina, niciodată riu se va preta la aventuri, pentru nimic în lume, cu el.

Dar Vrăjescu Cînd îşi aminti de sărutarea lui pe ciorap se cutremură. Şi-atunci gîndul fatal îi fugi intr-altă parte, unde nimeni n-ar fi gîndit — şi ea ştia că nimeni n-ar fi gîndit — şi chiar nimeni n-ar fi crezut, chiar de-ar fi crezut. Şi ca limbi cu simpatie, gîndindu-se acolo, la acela, tocmai pentru că era atît de negîndit şi de necrezut.

Dar pe cînd Jăcea aceste rellecţii triste, maşina coti pe strada ei; trupul ei şc înmlădie şi ochii îndepărtaţi de la vierrauşul albastru descoperiră in lumina felinarului din colţ silueta deşirată şi firavă a noului secretar; avu timp să-i desluşească pe faţa udată de lumină, petele mărite ale ochitor într-un fel ciudat, care ar fi fost şi mulţumire, dar mai degrabă spaima. Şi totuşi într-o clipită apoi trupul i se desfăcuse în atitudine de îndrăzneală şi bravadă şi o salută larg. Ea-i răspunse sec, dar după ce trecu de dînsul zimbi amintindu-bî de dicţionare. Şi pe urmă zimbi şi mai mult, cu înţeles, urmînd uşor logica acestei coincidenţe. A ve ....

... stingă, ii plăcea numai cînd involuntar ochii i-crau smulşi din contemplaţie la cotituri; atunci surprindea trecătorii privind-o cu vădită admiraţie. în ochii ei atunci plutea necontenit aceeaşi indiferenţă, iu vreme ce simţea cum creşte în sulletul ei ceva mulţumitor, Îmbătător, tot mai mare, nemărginit.

[1] Inelescu de mai tirziu apare in aceste variante cu numele: *I'ucol* şi *Vrăjescu.*

îşi fixa totdeauna un gînd pe care-l înnoda bine cu unul din capetele sîrmei luminoase; şi gîndul pornea atunci neobosit înainte şi înapoi de-a lungul micului şarpe albastru.

Acum gindea necontenit la Vrăjescu. îl găsea destul de drăguţ cu figura lui brună-verzuie, totdeauna rasă din proaspăt, cu părul incîrlionfat şi sprincenele lungi, cu trupul lui dezvoltat şi bărbătesc. $i se străduia să-i placă. Pentru că găsea timpul să-şi creeze o complicaţie vieţei. Aşa, traiul acesta in doi. cu domnul Nedan, mult deasupra virstei ei şi cu curiozităţile lui, începuse s-o agaseze. Şi pe urmă era un vis vechi, conceput *ttx* vremea lecturilor din ultimii ani de pension.

Foarte bine, lucrul în sine era convenit demult. Dar unde era omul acela, altul decit Yucol. Ar fi vrut ca omul acela să fie cineva cu totul deosebit, sau să fie gata să facă ceva cu totul deosebit, ce anume n-ar putea şti, dar ceva, un fapt mare, nu ştia nici ea cum. în orice caz, pentru *ti* frumuseţe ca dînsa, un amant, primul amant, trebuia să fie cumva altfel, să spuzească în ochii lui misterul unor forţe încă latente, dar gata să se aprindă la flacăra pură a iubirei, şi să sfisie pînă-n mari depărtări, pînă la infinit şi pînă la Dumnezeu, intunerecul compact şi nesigur spre care o ducea noua aventură.

Or *in* ochii lui Vucol *[nume scris peste un altul]* ea vedea desigur flacăra vie şi limpede şi foarte intensă, s drept o iubire adevărată; dar totul era prea limpede în pupila aceea, prea desăvîrşit de limpede, şi nimic- altceva. Iar jur împrejur întunecime aspră şi dură.

Cînd el se bucura astfel în chipul lui de primii paşi călcaţi solid pe drumul izbîndei, ea acum, cu cit maşina o ducea mai departe de casa de unde ieşise, cu atit se simţea complect nedecisă, deşi cind venise ajunsese să se gindească dacă acum sau data viitoare, sau chiar tocmai la a treia întîlnire, trebuia să-i îngăduie a veni la dînsa sîmbătă cind bărbatu-său e regulat la Bucureşti.

Dupa o lipsă mai importantă {pp. 60 — 80), aceasta din urmă păstrată fragmentar, continuăm reconstituirea variantei C *cu pp. 81* şi *S2 —93, ultimele aflate pc spatele jilefar 309—297, (aceasta este ordinea lectură pe verso, a variantei* A) *la care se adaugă trei pagini independente: pp. 94 — 96).*

In tot timpul Sntrunirei[1] Minai Aspru stătuse necontenit in dosul biroului, judecind şi cintărind cu mare luare-aminte împrejurările. Din tot ce

[1] Este vorba probabil de întrunirea politică din saloane!B familiei Nedan (Cornoiu), la care se referă şi nota citată de noi in prezentarea variantelor romanului *Braţul Andromedei,* p. 173 din prezenta ediţie.

văzuse, două lucruri i se păruse că înţelege în mod indiscutabil. Vrăjescu desigur trebuie să fie poate amantul ei *en titre.* însă în perioada lichidărei. Era vădit că începuse să se plictisească de-un astiel de individ. în schimb — Aspru credea că nu se înşeală — simţhninlele ei începeau să rodească in jurul profesorului mic şi firav, Andrei Lazăr, care părea c-o atrage tocmai prin delicateţea trupului şi prin sfiiciunea lui nespusă, prin stingăciile ţi distracţiile şi, de bună seamă, prin ochii aceia exagerat de mari şi de negri şi parcă speriaţi.

Aspru înţelese limpede; acesta e rivalul cel temut. Dar, lucru curios, nu simţi impotrivă-i nici un fel de repulsiune. Ba chiar simţise, urniări»du-i mişcările, incropindud cu un iei de efluviu de simpatie. I se păru că omul acesta trăieşte numai în el; in fiecare moment lumea cealaltă, exterioară, -părea că atunci *o* vede pentru întiia oară. De aci poate şi rîsul pe care-1 producea in juru-i şi care părea că amuză atîta chiar pe doamna Nedan. însă Aspru văzuse limpede ce fel dc amuzament e acesta; în orice caz •cetise în ochii femeii scăpărarea dorinţei de a cunoaşte pînă la capăt amuzamentul pc care i bar produce omuj acesta. Poate pentru că părea un .astfel de adversar uşor de înlăturat sau poate pentru că vedea că el nu p«ate stimula decît o simplă curiozitate; sau, în fine, pentru că părăsind pe Vrăjescu, în faţa doamnei Nedan se deschidea fatal o răspîntie, unde -putea oricind să schimbe direcţia drumului. însă pentru Aspru era limpede: greul luptei trebuia dus împotriva lui Vrăjescu. Momentul era chiar pro--pice.

Cind ieşi de la întrunire, el rătăci pe străzile oraşului, apoi paşii il duseră instinctiv înapoi spre casa patronului. O privi cu luare-aminte de -pe trotoarul dimpotrivă; pe toată faţada dinspre curte ferestrele erau întunecate. E1 examina cu stăruinţa celui ce n-are ce face faţada asta, pe «are acum o vede în toată amănunţimea ornamentaţiei, storurile cît erau de lăsate de la o frereastră la alta, privi lung termometrul fixat de cei •doi drugi de nichel la unul din geamuri. O luă apoi agale pe strada care coboară nesimţit spre grădina Mihai Bravu şi privi cu luare-aminte la •toate casele acestea, cu ferestrele spre stradă întunecate, cu storurile neglijent trase, cu termometre la geamuri, cu curţi largi, asfaltate, in fundul cărora se vedeau garajuri cu porţi mari ca de cetate.

Propriu-zis nici el nu ştia precis de ce o luase tocmai pe strada asta "boierească, .şi dc ce contempla cu atîta interes faţadele caselor. Ideile treceau nelămurit în cap, fugare şi fără consistenţă, translucide ca norii străvezii minaţi de vinturile înălţimilor in nopţile cu lună. Gînduri, amintiri, închipuiri trecind mai multe odată şi intr-astfel că printr-unele verleai pe •celelalte, deşi fără nici o legătură intre ele?

în dosul ferestrelor acestora, iu camerele din fund, viu luminate şi calde, trebuie să se mişte, să stea tolănite pc sofale, cetind sau visînd, femei, neapărat frumoase, neapărat tinere, şi chiar înalte, şi chiar brune, in dosul tuturor acestor geamuri era o singură femeie de-o stranie şi împărătească frumuseţe. împărătească, pentru că acum memoria făcea loc unor pasagii intregî din Tacit, care reveneau în mintea proaspătului ab-. solvent de liceu. îşi închipui în dosul perdelelor trase pregătiri de mese imperiale, festinuri romane, otrăvuri şi cuţite pline de singe, apoi se sili să-şi închipuie cum cît mai veridic trebuie să fi fost tatăl său, ce cuvînt trebuie să fi zis, ce gest trebuie să li făcut cind nemţii l-au legat de copac şi l-au împuşcat. O fi mers el dirz la copacul de supliciu sau i-o fi rugat sâ-1 ierte, el, fiorosul Nicolae Aspru? Dacă el apuca de-şi vindea moşioara, cum spunea, adeseori înainte de război, şi-şi cumpăra casă aci, în oraşul acesta mare, i 'aceea era salvată, si viaţa luj, şi mare parte din avere. Şi încearcă iarăşi să-şi reconstituie, după spusele oamenilor din sat, toate cele întimplate .după execuţia sumară şi nocturnă: mulţimea de datornici devastind casa, spărgind birourile, punind mina pe zapise şi pe poliţe. Vn unchi lacom, căruia ii făcuse fictiv un act de vînzare pe- întreaga moşie, asmuţind lumea la jefuire, tocmindu-şi slujitor să-i apuce contrainscrisul doveditor al nete-.meinicîei vjnzărei. în vreme ce trei fraţi ai lui mureau iu acelaşi timp în Moldova...

Ajunsese in grădină şi, covirşit de gînduri, se aşeză pe banca din dreptul portei de unde putea vedea toată strada boierească urcindu-se uşor spre centrul oraşului, tăcută şi neumblată; ochii lui o parcurseră pe îndelete, casă cu casă, parcă ar fi urcat o scară dc măsuri treaptă cu treaptă; şi se opriră cu evlavie adincă pe cea care le domina pe toate, de acolo de «nde se siîrşea costişa, apoi deeidată închipuirea se indirijea, devasta înfiorată linişte întunecată a odăilor, căutînd să-şi plăsmuiască aşezarea lor necunoscută după aşezarea celor donă-trei cunoscute, în care putea să intre.

Şi-şi închipui apoi iatacul doamnei Nedan ca pe-mt iatac de zînâ. îl mobilă cu tot ce ochii lui văzuseră mai somptuos şi mai scump, dar întreţesut şi subtilizat de vălul diafan şi minunat a tot ceea ce putea zămisli puterea iuchipiiirei lui. Ea însăşi trona acolo, in mijlocul exuberanţei de lux, pe-un simplu divan mic, acoperit de o imensă blană de liară, ale cărei poale se întindeau peste întreaga podea. Era desigur goală, toată goală, in lipsa bărbatului ei. savurindu-şi singură beţia propriei frumuseţi,, râsfrîntâ de multiplele oglinzi.

Imaginaţia lui Aspru o vedea acum amănunt cu amănunt şi chiar, printr-un exces dr verism, ii găsea amănunte pe care nu le ştia: vreo alu-

uită sau un mic defect la unul din degetele picioarelor, apărat iutr-o pane de pantof, altoiul de la mină, pe care alteori il vedea la picior... şi mai ales toate aceste mici particularităţi inventate ii împingea[u] dintr-odată tot sîngele spre creier, lăcindu-1 să-i zvîcnească tîmplelc şi să-i strălucească ochii în chip neobişnuit.

Şi atunci amintirea cea mai penibilă din existenţa sa mai apropiata îi preiăcea tot sîngele acela roşu, aprins, care-i inunda capul cu alternări de voluptate şî dorinţe de faptă şi învingeri, jn singele negru şi otrăvicios al necazului. Vinele capului se unillau ca viermii răului şi el simţea că se înăbuşe. Şi-şi blestema mina care iscălise acum cîţiva ani, cînd se întorsese din război, cu neştiinţa tinereţei, el, rămas acum unicul moştenitor sl tatălui său, renunţarea la orice acţiune contra unchiului Nicodim, şi prin urmare recunoaşterea vînzârei pe care i-o făcuse boier Nicolae Aspru,

Mihai Aspru şi-aducea cu srirbă aminte de clipele acelea in care unchiul î-a întins hîrtia pe colţul de masă pe care îl ştersese cu grijă de vinul vărsat, cum i-a pus alături pachetul cu treizeci de hirtii de cîte o mie, cum a dj.t paharele deoparte ca să puie călimara de faianţă albă, cu cerneală violetă, dintr-un ochi al căreia a scos apoi solniţa de cenuşă cu capacul ciuruit, presărind peste iscălitura proaspătă şi apăsată pe care. Mihai o trăsese sub înscrisul pregătit demult şi întocmit scurt, advocăţeşte, înţeles doar pe jumătate.

— Dragă Mihai, eu copii n-am, aşa că tot ţie îţi va veni... da m-a::i gîndit că acum cît eşti tînăr poate oi face-o nefăcută şi dai pe gîrlă pămintul părintesc...

La care Mihai răspunsese cu superioritate, mingiind pachetul de bancnote:

— Eu, unchiule, nu sunt făcut pentru munca de ogor... Frumoasă o fi şi ea, nu zic, dar pe mine mă cheamă oraşul.

Şi paharele se succedau cu repeziciune, îu zimbetele dulci ale preotesei văduve Tanasia, care părea foarte uimită de minunile povestite de Mihai despre oraş ...

Totul a fost un vis, un vis de om beat, care s-a dus ca si pachetul cu hîrtii albastre, seară cu seară, în lumina puternică a becurilor, în ciutecul puternic al jazului, iu ţipetele de veselie ale femeilor cu capete tăiere parcă în var, ca figurinele din sălile de desemn.

Şi acum Mihai Aspru are pe limbă senzaţia astringentă de a doua zi a şampaniei proaste, şi acum simte cum îi apasă hain tîmple]e cercul de fier al alcoolului. Pe urmă, cind a fost deşteptarea cea mare, cea din urmă, lucrurile erau toate la locul lor, toate lucrurile lumeţ acesteia, afară de el.

i Unchiul Nicodim l-a primit desigur bine, cu masă mare şi cu dragoste .multă, şi l-a certat că n-a mai ştiut pe unde se rătăcise, pentru ca să-1 eheme să se bucure şi el de bucuria lui cea mare.

Iar bucuria iui cea mare tocmai atunci a intrat pe uşă; nu era alta j:fiecit coana Tanasia, fosta preoteasă văduvă, acum doamna Aspru. Cu •;J(iceiaşi ochi negri şi fugari cu care il asculta vorbind de minunea oraşelor, ea s-a apropiat acum de nepot şi a roşit de ruşine, plecindu-şi privirea.

Apoi deodată şi-a ridicat privirile acestea drept în luminile ochilor lui Mihai, şi le-a înfipt acolo, ascuţite şi înfruntatoare, şi totuşi dulci, ademenitoare; o, faţa aceea plină de-un zîmbet atît de cald, atît de tăgăduitor şi care totuşi, energica şi neînduplecată, cerca încuviinţarea, plecarea capului, recunoaşterea îufringerei.

Mihai l-a plecat, nemaiputind suferi privirile arzătoare, iar unchiul Nicodim şi-a frecat miinile de fericire ; iar cînd, după masa mare şi bogată, Unchiul Nicodim s-a îndepărtat cu treburi, un braţ s-a strecurat tremurător ca un şarpe pe după grumazul lui Mihai şi cei doi ochi s-au apropiat atît de mult de ochii lui că el a rămas nemişcat sub ascultarea lor şi a răspuns cu supunere la Întrebarea ei:

— Eşti supărat pe mine?

— Eu? ... o... nu ...

Apoi buzele şi le-a simţit topindu-se umede şi calde, una cu buzele ei.

Buzele acestea şi pieptul acesta cald care se înfipsese într-atît în al lui că sîngele ce începuse atunci să-i vîjîie prin vine i se părea că c altul, strein, — toate astea au fost pentru el ca o nouă beţie Ia care şi-a vjndut iarăşi moşia părintească. Acum pentru totdeauna. Cînd s-a întors unchiul, s-a sculat clătinîndu-se şi a spus că nu mai poate rămîne, i-a cerut trăsura şi caii să-1 ducă cele citeva poşte pînă la gară. Cu toate protestările unchiului, nu s-a lăsat de gîndul Iui, şi mai ales cu toate protestările mătuşicăi Atanasia.

— Cum să pleci acum, la vreme de noapte, spuneau buzele ei, şi Mihai simţea la fiecare cuvint cum ele se împreună calde şi moleşitoare ca un sărut. Ţi-am pregătit şi patul, adaogă ea, şi ochii ei întunecaţi de sprîncenată adăugau ceva şi mai mult, încît uimiţi de licărul lor de iad, lui Mihai Aspru i se părea că odată cu avutul îşi va lăsa aici şi viaţa.

Şi «''Î sculă să plece clătinîndu-se, în ciuda mare a lui unchiu-său, care .-TÎnji văzînd bine că nepotul nu s-a învăţat încă cu gîndul că averea nu mai e a Iui, şi şovăi cînd cele două priviri de păcură il ţintuiră ca două săgeţi de foc şi cind vocea femeii sprincenate picură şuierat ca şuierul de arpe, in vrtme ce pe faţa ti se alungau jucăuşe palorile de foc ale mindriei rănite:

— Du-te, du-te, dacă ai trebuinţă... insă să ştii, ia noi oricind vei găsi masă pusă şi patul pregătit.

Şi dispăru iară a-şi ii luat noapte bună ca lumea; ieşi, îndcinnîndu-sâ plece, tocmai cind el era gata să rămiuă.

Drumul acela a fost pentru Mihai Aspru drumul iadului. Tot timpul S-a răsucit în fundul trăsurei gata să poruncească lui Ilie Ţiganu să-1 întoarcă. Dar s-a ţinut tare piuă la urmă, şi a mai găsit atîta în buzunarele stoarse cît să-1 poată aduce trenul în oraşul acesta mare de provincie, unde se hotărîse să înceapă o nouă viaţă.

Trecutul lui Mihai Aspru ii trecea pe dinaintea ochilor într-o succesiune de tablouri repezi şi turburi ca norii alungaţi de vînturi minioasc-; icoanele mai de seamă şî momentele pe care le scăpase, şi care ar fi fost cu totul altfel dacă el ar fi reacţionat la timp intr-alt chip, îi izbeau ochii memoriei cu puteri zvîcnitoare, îi stringeau miinile de necaz şî neputinţă, (1 făceau să tremure de mînie. Iar imaginea în alb şî negru a Tanasiei ii zîmbea de aproape şi-1 chema cu ochi aprinşi şi desfrînaţi. Oare ce-a folosit că nu i-a ascultat chemarea; s-a ales cu atîtea nopţi dc insomnie, de plăcere neîmplinită şi de necaz pe această uzurpatoare frumoasă, cu chipul de drac. Ar fi trebuit să intre jn aşternutul ei şi s-o domine cu puterea tinereţei lui; păcătoasa îl dorea, il iubea chiar. Era limpede asta din toate mişcările şi vorbele ei. Şi cu toate astea... in patul în care dormea mama lui — în patul acela stăpînea acum trupul plăcerilor...

Mihai Aspru făcu o mişcare bruscă de mînie şi spaimă. Şi ca Ia o poruncă în închipuirea lui îşi făcu loc chipul doamnei Nedan, înalt, mîndru şi rece. Chipul păcatului păli şi se stinse în umbră dinaintea apariţiei regeşti. Şi totuşi Aspru văzu în stingerea aceea cum zîmbetul preotesei creşte şi cum piere într-un rîs diavolesc.

Se sculă plictisit de aceste vedenii stupide ale trecutului şi porni, în gînd cu făptura doamnei Nedan, înapoi, spre casa cu ferestre întunecate. Sub domnia figurei acesteia de mamuiră era parcă o împăcare desăvirşită pretutindeni şi o linişte mare. Oraşul se îmbăia în razele de lună; dar Aspru nu privea spre luna aceea, atît i se părea de sigur că] în locul ei chipul minunat din gîndul lui împrăştie razele acestea argintii.

Atîta vrajă se lăsase din minunea cerească incit oraşul întreg adormise în seara albastră şi diafană; într-adevăr, nicăieri nu se simţea vreo mişcare, de nicăieri nu venea nici un zgomot. Şi Aspru nu-şi auzea nici măcar paşii lui, care urcau agale costişa bulevardului de sub teii vesteji.

Dinaintea casei ei se opri; aceleaşi terestre întunecate, aceeaşi tăcere desăvîrşită. De pe trotoarul dimpotrivă şi-n umbra deasă a casei, cu luna în spate, el caută locul tcrmometrului din fereastră; îi ştia locul şi astfel putu să-1 distingă, o tăietură fină, albă, în întunerec. Zinibi prieteneşte

-acestui amănunt, şi ca tot ce ţinea de casa asta, ţinea înainte de toate de ea; de aceea chiar îi era simpatic domnul Nedan, ca lâcind parte tot din patrimoniul ei.

Nu-i plăcea[u] zilele cind d-l Nedan era la Bucureşti sau zilele de sărbătoare, cînd era liber. Poate că astăzi, dacă n-ar fi fost una din zilele acestea,
% ar fi văzut-o iarăşi. Ea l-ar fi privit ca de obicei cu aceeaşi privire niîndră
j -Şi indiferentă; ea-1 crede desigur de provenienţă joasă, se vede asta bine
-S"-in ochii ei. Si el îsi simţi vinele umilîndu-i-se iarăşi de sîngele alungat din inima pornită de mînie. Gîndul se întoarce vijelios la moşia părintească,
j| Ja procesul monstru care avea să fie deschis, la examenele universitare
9- pe care le plănuise. Ah, de-ar scăpa şi de asta şi de toate astea lără ca
fi ea să afle... să se trezească cu el avocat, profesor, ca şi Vucol... moşier,
"•t ah, moşier. Şi se Închipui în iatacul ei, în momentul acesta, cînd d-l Nedan era la Bucureşti... o lumină caldă, rosietecă, impjnzea iatacul şi ea, înaltă şi mîndră, se scula de pe sofaua largă, aruneînd cartea întru întîmpinarea
/V moşierului celui tinăr, care s-a prefăcut sărac, numai ca atîţia ani să fie în preajma ei, să simtă mirosul rochiilor ei.

-se- Dar... un trosnet uşor, apoi portiţa de fter din dos, de lingă casa ve-
'i cină, a început să se deschidă singură parcă, într-atît de cu grijă era împinsă din umbra curţei. Un servitor desigur. Aspru se făcu una cu trunchiul
• teiului desfrunzit. Cineva a ieşit în lumina trotoarului; e un servitor într-adevăr. Priveşte in sus si-n jos, se întoarce, dispare şi acum apare *[urmează un cuvînt sau două ilizibile, colţul filei fiind distrus]* parcă n-ar mai *ti* el. Ce să fie asta? Ba tot el. O şoaptă. Apoi cineva *o* zgbugheşte din umbră, din dosul servitorului, şi-o ta grăbit în jos, spre Mihai Bravii. Iată-1 sub felinar. Dumnezeule, e pasul... e pasul...

Ah, misterul casei cenuşii...

Mihai Aspru s-a smuls brusc din locul lui; servitorul, speriat, a plesnit după el poarta în ţiţinî, topindu-se în tntunerecul curţei.

Mihai Aspru alunecă pe sub teii trotoarului, în vreme ce de dincolo, pe celălalt trotoar, urmăritul nici nu se gîndeşte să înteţească pasul; poate că nici nu ştie că e urmărit. La primul colţ, sub ferestrele luminate ale unei circiumi, stă la îndoială încotro s-o ia. Apoi, ca şi cînd ar fi distins pasul din noapte, se feri din lumină şi intră în întunerecul stradelei. Şi aşteptă acolo. Lui Aspru i se pare că-1 cunoaşte şi chiar îşi zise: „Va să zică el e... el trebuie să fie ... în orice caz, în noaptea asta va dezlega secretul casei cenuşii..."

Şi pasul Iui mănincă spaţii, din ce în ce mai repezi, cu lăcomie crescindă, mergind drept înainte, ca să nu atragă luarea-aminte a celui de vis-â-vis. Apoi deodată, drept în dreptul stradelei, coti brusc... însă în mijlocul străzii, pe care o tăie cu acelaşi mers neastîmpărat, faşa de lui

mină a circiumii il cuprinse in pulberea ei fină; şi, doar că ajunse in mijlocul ei, că de îndată cel de pe străduţă se puse pe fugă.

Dar şi Mihai Aspru era repede de picior...

O fugă desperată, sălbatecă, tăcută. RăsuJlări scurte şi dîrze părea[u] că vin de la unul la altul, intre cei doi fugari. Şi aceeaşi distanţă, care se păstra necontenit aceeaşi.

încolo nici o sullare şi nici un zgomot pe străduţa cu ferestrele stinse. Decît zgomotul repede al paşilor acestora ... Şi aceeaşi distanţă... ba nu ... Aspru putu să vadă atît cit îl lăsa[u] bătăile crunte ale injmei, şi splina aceea care se lăsase atît de greu, inăuntru, că distanţa asta descrescuse mult... aproape jumătate... o, dacă n-ar fi splina asta...

Deodată, în mijlocul răsunetelor acestora scurte de paşi precipitaţi, se amestecară alţi paşi, desigur tot aşa de repezi, desigur, căci parcă se încîlciseră toate zgomotele astea surde pe strada pustie. Zgomot[e] repezi de copite... de drac poate... de splina asta teribilă care... ba nu, că se aude şi uruit de roţi.

Şi într-adevăr că din întunerec ieşi o trăsură cu felinare tremurătoare; ieşise poate dintr-o altă străduţă, dar o fi goală? Ah, fugarul dinainte a ajuns-o, s-a aruncat în ea... birjarul opreşte chiar după ce s-a urcat... Aspru simte că splina cea grea s-a uşurat deodată; acum paşii lui sunt grozav de enormi...

Şi strigă necontenit:

— Opreşte, birjar... Opreşte... ba chiar îndrăzni să mintă... te arestez... Iar trăsura, care părea că e zdravăn zguduită de ceva dinăuntru, de ceva foarte puternic dinăuntru, pomi deodată într-o fugă nebună... Aspru întinde mîna, mai face cîţiva paşi...

Ah, numărul!... Ce număr... Şi fuge, căci undeva, mai sus, parcă e o lumină vagă.., parcă...

Dar trăsura s-a mistuit in întunerec şi el cade pe-un trotoar. Splina parcă s-a pus grozavă, necruţătoare; parcă-1 pedepseşte. Iar în armura pieptului bate dinăuntru, zgomotos şi satanic, ciocanul vieţei..,

„Doamne, cine să fi fost..."

El trebuie să li fost... statura Iui... va să 2ică e aşa cum gindise... Hm... dar ce-are a face. Domnia lui e terminată...

Şi se opreşte din cuget, căci îl înăbuşe suflările largi, şuierate ...

Dar dacă i-ar fi pus mîna în gulerul ridicat, dacă I-ar fi dat jos, dacă j-ar fi spus radios: „A, d-ta eşti, domnule Vucol..." Şi ciocanul bate crunt mustrător, în carapacea coastelor...

(Lipsesc pp. 97-101. Pe spatele filelor 112-113 din ms. A se află scrise cu creionul, pp. 101—102 din varianta C.care se continuă cu pp. 103—173, de pe spatele filelor 215—286 din acelaşi manuscris — A. Este partea .cm mat întinsă din varianta C, stabilită de noi pe baza manuscrisului de la Drăgăşani,)

...o simţea crescînd cu fiecare pas pe care-1 fâcta spre casă. Ar fi vrut să-1 mtilncască pe Bucol, să se lovească de el, preiăcindu-se că nu] vede, şi dintr- jn brînci să-1 rostogolească pînă-n mijlocul străzei. Şi pe armă tot felul de alte conjecturi îi agita [u] creierul, în care sîngele zvicnea cu furie. Acasă ura contra lui Vucol se mai potoli şiluâ fiinţă, în închipuirea înveninată, statura înaltă şi goală a doamnei Aspru. Şi-o închipui, miminea sculpturală de totdeauna, de astă dată întinată de păcat, întinsă încă pc divanul plăcerilor, in vreme ce o umbră se strecura afară cu un rinjet satisfăcut. Şi închipuirea lui apropia cu putere de lentile chipul înşelătoarei în chiar lumina ochilor lui; o vedea cînd galbenă de nesaţ, adulmecînd încă din văzduhul parfumat al iatacului, cu nări tremurătoare, urma plăcerilor furişe; cînd alungind vedenia pärtaşului de desfrîu cu o strîmbătură din nas, cu o înfruntare a ochilor mari, căscaţi peste fire, uimiţi de îndrăzneala celui pe care-1 primise doar în glumă, în neştire sau mai degrabă sub vreun pretext al lui bine ticluit... La aceasta din urmă conjectură, Aspru simţea amărăciunea din suflet părăsindu-1 încetul cu încetul. Venea să-i deschidă chiar doamna Benescu *; „Dumneata eşti, domnule Bucol, regret dar bărbatul meu nu e acasă". Dar pretextele banditului abia prididesc; a uitat ceva pe birou, foarte important... sau e o chestie decisivă, o măsură care trebuie luată urgent, dar care trebuie împărtăşită şi ei, pentru ca să aibe totuşi prestanţa şefului: „Eu nu fac politică, domnule Bucol". „A, nici nu trebuie, doamnă, dar e o chestie care priveşte mai mult persoana soţului dumneavoastră.,." Şi pas cu pas ea dă îndărăt treaptă cu treaptă; şi pas cu pas el urcă înainte treaptă cu treaptă. Cînd ea vede în sfîrşit machinaţiunea, eprea tîrziu... nu-i nici o slugă care să-i vină in ajutor... dar ea e destul de puternică şi poate să[-l] înfrunte, însă banditul are şiretlicurile lui...

Aspru, urmărind scena, are răsufletul scurt şi grăbit. El urăşte in momentele acelea pe bandit; dar in pretextele pe care acela le invoacă, J-n şiretlicurile de care se serveşte, el însuşi caută pe cele mai plauzibile, pe cele mai sigure de izbîudâ, de care acela s-ar putea servi. Şi are o deosebită satisfacţie cînd le găseşte, şi creierul întunecat are fulgerări de bucu-

* în alte pagini numele acesta este tăiat şi înlocuit cu Nedan şî apoi cu Cornoiu. Aceste modificări permit fixarea etapelor de elaborare a manuscrisului, cele mai vechi fragmente fiind cele in care domnul şi doamna Cornoiu apar cu numele Benescu, modificat ulterior.

rie cind ea cedează pas cu pas, şi cind cedează, în urmă, definitiv, el e tot o lumină de biruinţă, căci in braţele ei albe şi lungi este acum el... Aspru.

El însuşi, urmind aceste manevre ale lui Bucol, ar fi putut face ce a făcut acela, şi încă infinit mai cu tact, mai subtil...

Dar deodată îşi aminteşte ieşirea lui Bucol, umbra aceea care i-a deschis poarta. Şi întristarea, dezamăgirea şi furia îl apucă din nou. Era cumpărată sluga aceea de el, de nemernic, sau era complicele amîndorora... o, lucrul acesta ar putea să-1 ştie; acum, dacă ar fi avut măcar sîngele rece să rămînă, să vadă ce servitor a fost... dar el s-a luat după Bucol, fierbând de toate mîniile şi urile, în loc să-şi păstreze sîngele rece...

într-un rind, pc cind ieşea din biroul soţului ei, a întilnit-o pe doamna Benescu. Ochii lui s-au micşorat de durere şi apoi s-au închis orbiţi de frumuseţe. Dar asta a fost numai o clipită. Pe urmă s-au deschis încruntaţi şi neiertători şi au trecut-o toată prin ascuţişul lor de fier. Dar ea i-a răspuns cu mindra eî răceală obişnuită la salutul lui, deşi plecat, dar tot atît de rece. Parcă nici n-a observat rezerva lui de gheaţă în salutul acesta, care contrasta atît de mult cu saluturile lui din urmă, flexibile, calde, exuberante; a trecut nepăsătoare ca întotdeauna şi nimic pe faţă, nimic în mişcările ei nu trăda pe femeia pe conştiinţa căreia să apese amintirea faptei ascunse şi oprite.

Pe Aspru il miră chiar mult de tot lucrul acesta. El se aştepta ca la orice ochi mai atent coborît asupră-i, ea să tresară vinovată, să pareze cu teamă vădită privirea care-o brava. Mai mult chiar, uneori şi-o închipuia chiar căutînd ea singură în ochii celor dimprejur, cu teamă nespusă, căutind să ghicească dedesuptul privirei aţintită asupră-i ştiinţa deplină a vinovăţiei.

Şi totuşi nimic. Sau chiar dacă ar fi avut aceste ezitări şi aceste tresăriri, în orice caz nu dedesuptul privirei secretarului Mihai Aspru ar fi stat ea să descopere dacă fapta i-a fost aflată sau nu. Ea trecu deci pe lingă dînsul, uşoară ca propria ei mireasmă sau ca un vis care se distramă înainte de a se fi înfăptuit deplin, şi el rămase turburat şi nemulţumit, ca şi când şî-ar fi dat seama că a scăpat cel mai frumos vis pe care *simţea* că l-ar fi putut înfăptui în viaţa lui.

Tocmai atunci domnul Benescu îl chemă înapoi şi-1 dojeni aspru pentru nişte greşeli pe care le făcuse în lipsa lui în scriptele secrete ce i le dase pe seamă. Ii scăpă chiar un cuvîut nespus de greu, care lovi pe secretar peste obraji cu usturime de palmă. Şi aceasta fu ca o rostogolire teribilă pentru Mihai Aspru; dojana aceasta îi destăinui că nu era chiar atît de aproape de inima patronului său, cum se crezuse, că acesta I-a

izbit cu un picior destul de voinic, trimiţîndu-1 la distanţă, ca pe un ciine care tot gudurîndu-se a ajuns să pună labele pe genunchii stăpinului.

Totuşi Mihai Aspru a privit pc sub sprîncene pe cel care-1 respinsese, şi sticlişul negru şi fugar din ochii lui tradus in cuvînt ar fi însemnat: „Toţoşi eu ştiu, domnule Benescu, că nevasta dumitale te înşeală". Dar mindria aceleia trecind pe lîngă dînsul îi reveni în minte şi-1 lovi din nou, într-atît mai puternic decît cuvîntul lui Benescu, că i se păru un ecou ţiuindu-i bine din urechi: „Ei şi?..." Un ecou depărtat care semăna de minune cu al doamnei Benescu, ba chiar închipuirea staturei ei inaltă şî maiestuoasă păşi înăuntru ca să-1 privească ironic, să se prăpădească răsucindu-se de rîsul ei mut de vedenie, repetând necontenit tot aşa de mut: „ei şi? ..." Dar vedenia dispăru cînd reluă cuvîntul domnul Benescu, ca să constate şi alte lipsuri în contabilitatea secretă pe care i-o ţinea secretarul său. Şi toate noile lui cuvinte păreau că răsună la fel: „Ei şi? Crezi că asta are vreo însemnătate la noi?..."

Multă vreme după ce, iertat, se despărţi de domnul Benescu, îl urmări atroce această întrebare, dacă la „ei" ar avea într-adevăr vreo însemnătate fapta doamnei Benescu. Şi chiar începu să-1 muncească cu destulă seriozitate rîsul de vedenie al doamnei Benescu. Oare într-adevăr ar rîde ea •tot astfel şi aievea cînd ar şti că el, Mihai Aspru, nu e străin de ieşirea furişă a Iui Bucol in fapt înaintat de seară şi pe poarta din dos a locuinţei fruntaşului său politic?

*

Din seara cînd a ieşit pe portiţa dosnică a curţii fruntaşului său politic şi protectorului său, Bucol s-a simţit cel mai fericit om din lume. îndată ce servitorul, pe care-1 cinstise încă din curte, a închis poarta de fier în urma lui, el a luat-o pe stradă în jos, spre Mihai Bravu, în piept cu inima cea mai largă, in gînd cu bucuria cea mai nestăpînită, în git cu toate cîntecele din lume. Aşa că la început n-a prins de veste zgomotul paşilor aceluia care pe celălalt trotoar mergea parcă spre aceeaşi ţintă cu el. Mai tîrziu insă i-a auzit. I s-au părut desigur regulaţi şi dîrzi şi tocmai pentru aceasta cu totul fără nici o legătură cu dispoziţia lui sufletească, şi deci cu întîmplarea prin care trecuse. Ei n-aveau nimic din călcătura lui uşoară, nesigură, şi al cărei zgomot de paşi se repeta la intervale inegale. Omni care mergea pe trotoarul de vis-â-vis nu putea fi decit un om necăjit, care se grăbeşte întîrziat la masă, unde îl aşteaptă nevasta, copiii şi grijile de mîine, sau dacă nu poate fi atras înainte de astfel de necazuri, nu putea fi gonit din urmă decît de cine ştie ce altele. Pe cjnd el era omul cel mai fericit din lume; pe el îl ducea din urmă ca pe un fulg aceeaşi

cea mai mare fericire care-1 atrăgea şi înainte pentru că drumul care-1 Îndepărta de ea avea sâ-1 aducă înapoi, cu atît mai multe puteri cu cît drumul acesta avea să fie mai lung. Pe cînd ce-I privea pe el omul de pe trotoarul de vis-â-vis...

Şi cu toate astea, Bucol trebui să recunoască numai atît măcar, că omul de vis-â-vis îl priveşte întru atît întrucît pasul lui îl preocupă şi-1 îndeamnă la constatări şi deosebiri.

Trebui atunci să se oprească pentru a se convinge că, în valul de fericire în care înoată sufletul lui, presupunerea pe care i-o producea acest pas nocturn şi strein era cel puţin derizorie, în orice caz era o slăbiciune din partea lui şi o necuviinţă pentru cauza fericirei acesteia grozave, care singură trebuia să-i ocupe în întregime sufletul, exclusivă şi absolută.

Se opri totuşi şi surise. Căci pasul strein continuă să se repete înainte; el chiar îl duse mai departe, grăbit cu închipuirea pînă la slăbirea repetată şi nimicire. Dar realitatea îl contrazise, căci se nimici fără ca să slăbească.

Celălalt se oprise. Şi Bucol, care se gîndise mai întîi să cerceteze, prin clar-obscurul străzei luminate de slabe felinare, pe cel pe care-1 bănui că-1 cercetează de asemeni, se răzgindi numaidecit şi, ridicînd din umeri, porni înainte.

După puţin, pasul de vis-ă-vis se puse atunci de asemenea în mişcare.

Bucol îşi iuţi pasul său, şi-n lumina pe care o aruncau ferestrele larg împodobite cu sticle ale circiumei din colţ, el se gîrbovi ferindu-şi capul între umeri, — poate că incă n-a fost văzut. Ocoli grăbit colţul şi intră în străduţa întunecată care i se oferise atît de pe neaşteptate, ca un azil binevoitor, că respiră cu nesaţ întunerecul, părîndu-i-se c-a reintrat iarăşi cu totul în fericirea pe care cele cîteva minute o părăsise. De aci, din adăpostul greului întunerec unde Se opri, privi înapoi, căci pasul mi-l mai urmărea. Şi o clipă, trădat de lumina ce se întindea din ferestrele circiumei pînă vis-ă-vis, văzu pe urmăritor şi-1 recunoscu.

Dar Aspru se ferise repede în umbra copacului celui mai apropiat. Bucol înţelese că s-a adăpostit la rîndu-i în întunerec. Şi rămaseră astfel -multă vreme căutînd să se ghicească unul pe altul (Bucol cu mai multe şanse pe celălalt), corp şi gînd cu umbra vorbitoare a nopţei.

Şi Bucol simţi acum că în afară de această umbră, care-1 înfăşură şi pe dînsul şi pe celălalt cu aceeaşi mantie, era o umbră şi mai grozavă, umbra fericirei lui, care stătea acolo, pe celălalt trotoar, şi care avea să fie de acum înainte o adevărată umbră neobosită şi neiertătoare, urmărindu-l la fiecare pas, toată viaţa, căci el îşi închipuia noua lui fericire dăinuind întreaga lui viaţă de acum înainte.

Porni. Dar, lucru curios, umbra rămase locului. El merse multă vreme pe străduţa întunecoasă pe care apucase, şi pe unde n-avea drum, şi multă

.vreme îşi ascultă paşii în tăcere. Cînd i se părea că ei se amestecă cu :„cadenţe străine întorcea brusc capul oprindu-se, dar în urmâ-i nu erau -„decît întunerecul şi tăcerea. Privea adine în noapte, şi de acolo incepea[u] •iiffirl [privească], cind el îşi încorda prea mult privirea, lumini fosforice de ochi /multipli, ochii nenumăraţi ai neantului şi ai trecutului nemărginit. Uneori : unii din ei se materializau într-atîta că Bucol se întorcea împotrivâ-le ^'Îndrăzneţ, deşi el singur n-ar fi ştiut ce să facă dacă s-ar. fi trezit faţă in •faţă cu umbra cea nouă şi cea întunecată a cugetului sân. Dar ochii văzduhului erau o simplă părere şi el pornea înainte zdrobit de necunoscu- • tul acesta nesigur care să căsca in urmă-i tot mai negru şi mai uriaş.

Şi odată cu nelinişteа şi denelâmuritul sufletesc, creştea in gîndul Iui 'şi mai mult mirarea: de unde ştiuse secretarul lui Benescu că el trebuie să iese din curtea patronului său, cum de era el aşa de sigur de se ascun- " sese atît de bine încît servitorul pe care Bucol îl trimisese înainte de iscoadă, cercetînd strada în lat şi în lung, din capul străzei şi pînă-n Mihai-Bravu, 'nu văzuse ţipenie de om şi-l asigurase că poate să iese.

Bucol* făcu toată noaptea aceea planuri peste planuri. Cum să facă - pe doamna Benescu să afle că el *ştie.* Atît. Şi-şi închipuia cu plăcere ce ar putea să urmeze de aci. Fatal doamna Benescu va trebui să-l considere - mai prieteneşte şi chiar să se oprească puţin de vorbă cu dînsul, în scurtele lor întîlniri prin antreu sau la poartă, să-i răspundă mai prietenos la salut din maşină. Atît. Şi vorbind cu dînsa... are să vadă ea că de astă dată n-are a face cu orice Bucol, oarecare.

Oricum portiţa cea dintîi spre izbîndă a fost deschisă, şi asta ar trebui să-l bucure...

Dar Mihai Aspru nu se bucură deloc. I se păru din cale-afară de Josnică portiţa pe care va trebui să ajungă acolo unde adesea visul lui îl purtase pe cu totul alte căi. Cel mai bun lucru ar fi ca el să nu caute să profite de împrejurare; dimpotrivă, să caute să intîlnească pe Bucol şi meşteşugind anume vorbele şi gesturile să-i dea să înţeleagă că nu ştie nimic.

Dar alte gînduri veneau şi luau ca un şuvoi pe cele dinainte. Şi imaginea cea mai crudă era corpul ei înalt şi alb, gol in faţa acestui escroc de Bucol. într-atît era pentru dînsul de albă şi de desăvîrşită că i se părea absurd că o astfel de fiinţă imaterială ar putea să-şi dea corpul cuiva, " şî mai ales asta să se întîmple la anume ore, cu tot cortegiul de şiretlicuri, de emoţii si de concesii făcute servitorilor în astfel de ocazii.

* Este evident că scriitorul a vrut să scrie *Aspru* şi nu *Bucol.*

#':

Furia atttmcea îl umplea de ură pînă jos, ca pe un vas gol, şi spumega acolo înfundată şt zbuciumată. Era de neadmis, cu totul de neadmis. Şi amănunte de corp femeiesc, şi amănunte de gesturi rătăcite, inconştiente săvirşite în spasmul îmbrăţişărilor, îi veneau în minte, închipuind perechea înşelătoare în intimitate. Era de neadmis, cu totul de neadmis. Şi cu toate astea, nu putea fi altfel.

Atunci furia Iui se înverşuna împotriva *ei.* şi orice portiţă pînă la •dînsa i se părea firească şi onorabilă. Iar întrebarea dacă Bucol a putut să-1 vadă îl muncea mai aprig decît orişice. Se mustra acum că stătuse nehotărit în umbra copacilor şi a caselor, în toc să iese în plină lumină, ca acela să nu mai aibe nici o îndoială că a fost văzut, şi încă de cineva care ar putea să fie într-atîta de periculos încît nevoia consultului cu doamna Benescu să devină de imperioasă necesitate.

Pe urmă ajungea să se convingă că într-adevăr a fost văzut şi că desigur mîine doamna Benescu îl va recunoaşte ca deţinător al fericirei ei. Dar lucrul acesta îl întrista din nou; se dusese pentru totdeauna prilejul de a o dobîndi prin propriile lui puteri şi însuşiri. Pentru totdeauna. Chiar dacă ea n-ar lăsa să se pară, totuşi o îndoială va dăinui totdeauna în sufletul lui, că ea i-a cedat de teamă, că împrejurări exterioare au contribuit ca el să ajungă acolo unde mulţumirea de sine c-a ajuns riu poate fi deplină, infinită, desăvîrşită, decît cînd există conştiinţa că nici un fir de intîmplaxe actuală n-a ajutat la croirea drumului străbătut, şi că, dimpotrivă, el a fost parcurs din imbold propriu şi din însuşiri cu totul înnăscute şi într-atit de puternice că era o fatalitate ca lucrurile să nu izbutească astfel.

Mihai Aspru îşi aduse cu melancolie aminte de mulţumirea pe care în vremea din tirmă i-o producea răceala şi mîndria ei, care-1 jicniseră la început. Acum păreau că mai scăzuseră, şi una şi cealaltă, şi el întrevedea aici primele trepte urcate spre succesul cel mare de ta urmă.

Iar acum împrejurarea neaşteptată se aliase în lupta asta mare şi înverşunată, care începuse să-1 îneînte tocmai pentru că era mare şi înverşunată, se aliase nechemată şi stupidă tocmai cînd zorii victoriei începuseră să crape cît de puţin carapacea de întunerec sub care bijbîia de ciud văzuse pe doamna Benescu.

X-avca nevoie de acest ajutor nechemat. II repudia cu dispreţ.

Dar cum, dar cum putea să se dezbare de el...

Toată noaptea aceasta Mihai Aspru a fost pradă unei melancolii care nu l-a slăbit nici în somn, dacă somn se putea numi aţipeala aceea intermitentă care părea să-î liniştească pentru cîteva minute sufletul chinuit.

A doua zi, în timpul lucrului, ieşi brusc din biroul domnului Benescu tocmai cînd auzi uşile pe afară. Nu se înşelase. Era doamna Benescu. Vin novată plecă ochii şi o roşeaţă vie îi coloră obrajii la vederea „puternicului care-i deţinea destinul". Aspru roşi la rindu-i de plăcere dar repede obrazul lui deveni palid şi ochiul lui se înduioşe părînd a-i zice: „O, poţi fi fără grijă. Eu nu ştiu nimic!" Vinovata chiar îşi opri pasul dinaintea lui şi, Dumnezeule! chiar începu să-i vorbească:

— Vezi cine a sunaţi îi spuse. Atît. Vroi să mai adaoge ceva dar tăcu.

însă Aspru zbură pe scări in jos şi deschise. Şi se trezi piept in piept cu Bucol. A... ochii lui Bucol au clipit. Aspru a văzut, de uimire au clipit, o dată numai, parcă speriaţi de prea multă lumină. Dar îndată apoi toată figura lui s-a îmbrăcat în calmul cel mai perfect, a îngăimat un „Bună ziua" din cele mai naturale şi a zburat pe scară în sus cu aceeaşi uşurinţă cu care Aspru zburase încoace, şi tocmai contrariu de cum el urca acum.

Sus fu o adevărată izbucnire de veselie între cei doi. întrebări repezi şi nesfîrşite, rîsete scurte, veselie zgomotoasă... Şi toate acestea nu încetară oricit de apăsat paşii lui Aspru urcau scările şi oricît de semnificativ îi scrutau privirile lui. Nu. Cei doi părură că nici nu se sinchisesc cituşi de puţin de dînsul, şi el trecu pe lîngă dînşii fără să-i facă nici măcar să scadă vocea, ca şi cind n-ar fi trecut nimic pe lingă dînşii.

ii

Domnul Nedan * adusese veşti bune de la Bucureşti, care înviorase pe toţi prietenii săi politici. Cu Bucol, centrul hotărîse definitiv: rămînea al doilea pe listă la Cameră. Iar prodecanul avocaţilor, Pănoiu, trecea în frunte la Senat, in locul care pînă acum era rezervat Centrului, pentru vreun ministru. Dar Pănoiu nu prea credea aşa ceva; cu neputinţă ca Centrul să nu se înfrupte pentru vreun ministru cu voturile acestui judeţ bogat in grîu şi în populaţie tihnită şi guvernamentală.

— Şi cu toate astea va fi aşa, domnule Pănoiu, asigură Benescu **. Căci în sfîrşit oraşul nostru va avea şi el ministrul .său indigen.

— Era chiar prea de tot ca şi de data asta un oraş şi un judeţ ca al nostru, poate cel mai bogat din ţară, să fie desconsiderate în chipul ăsta, încuviinţă Pănoiu, surizînd imperceptibil de şiret, ca unul ce era sigur că şi de data asta şeful va fi tras pe sfoară de Centru ca şi rindul trecut.

Dar Nedan exulta. Desele lui călătorii la Bucureşti din ultima vreme şi ocupaţiunile politice copleşitoare, întrunirile a căror pregătire începuse şi care aveau de scop precipitarea guvernului de la cîrmă, întreaga activitate a politicianului în preziua evenimentelor care se simt în aer că sunt

* *Nedan* este scris peste *Benescu*
** în continuare numele *Benescu* alternează cu *Nedan.*

gata sa se perinde, toate acestea il ţinuseră departe de doamna Benescu; şi chiar dacă se întîlneau pe zi la orele meselor, noaptea cădea zdrobit de crunta oboseală a multiplelor ocupaţii. De mult el nu se mai bucurase de farmecele doamnei Benescu, încît cind o revăzu într-o seară, cînd putu să fie al lui însuşi, goală şi albă, se bucură copilăreşte şi începu să-i proclame, rjnd pe rînd, calităţile minunatului ei trup. Doamna Benescu avu cochetării care-1 înnebuniră şi puse destulă sfială şi oarecare rezistenţă cînd el o despuie de haine, ceea ce produse într-însul o febrilitate îndeosebi de plăcută, că după succes avu impresia unei iluzii cu totul noi.

— Pe zi ce trece descopăr in frumuseţea ta noi prilejuri de admirat, o asigură el, mulţumit la culme, pc doamna Benescu, iar în închipuirea lui găsi că aceasta este virtutea de seamă a istoricului: de a găsi emoţii şi plăceri inedite în ceea ce este deja cunoscut.

Dar îndată ce formulă acest gînd, fosta doamnă Nedan îşi şi făcu loc în Închipuirea lui. Zadarnic îşi refugie ochii în albul trupesc şi intim al actualei doamne Benescu *, pe care aceasta îl lăsase neacoperit, ca soţie răbdătoare şi supusă, ca să vadă daca domnul Benescu mai are de descoperit vreun farmec nou.

Pielea arămie a Sultanei îi clăti puternic luminile ochilor, şi încăpaţînarea ei de atunci, a modestei Iosefine din prima lui căsătorie, îi aduse tot sîngele în obraz. Doamna Benescu văzu congestia năvălind ca un flux roşu in obrajii soţului ei, şî zimbi conjugal acestei aprinderi pe care candida ei frumuseţe o poate aţîţa chiar într-un corp ceva mai senil, ca al soţului ei, şi închisese ochii de voluptate amintindu-şi apetitul fără saţ cu care Bucol se înfrupta din frumuseţea ei, şi care, acum, iăcînd proporţia, păru cit se poate de firesc. Fapt care o făcu să surîdă de mulţumire că într-adevăr zeii au fost peste măsură de darnici cu dînsa.

Dar Benescu, văzînd zîmbetul, fu cuprins de o iremediabilă duioşie pentru frumuseţea asta de femeie, pe care o înşeală astfel, chiar de faţă cu dînsa, cu o simplă amintire, o amintire ridicolă chiar (ca să şi-o reprezinte cit mai ridicolă, domnul Nedan se străduia să-i exagereze în memorie disproporţiile fizice) — şi chiar sc răzvrăti contra acestei stupidităţi. Dar nici iu braţele doamnei Nedan el nu putu să uite „amintirea" şî trebui să constate, cerîndu-şi cu gîndul iertare soţiei lui: amintirea şi tradiţia au uneori puteri mai grozave chiar decit realitatea cea mai palpabilă şi mai frumoasă.

Ideea aceasta îl munci atit de mult în timpul nopţei şi al zilei care urmă, că a doua zi după masă, plecă întins la fosta lui soţie. Sună. Dar

* Este vorba de doamna Nedan. Autorul nu modifică insă în mod consecvent numele personajelor.

Jiu-i răspunse nimeni. Lucrul acesta îl îndîrji peste măsură, căci avea impresia că în casă este cineva. I s-a părut chiar că aude o mişcare, un pas In duruit de fugă, care s-a oprit brusc. Dar pe urmă conveni că, poate a fost o înşelare a auzului.

j, ' Dar nici această „convenire" nu-i scotea din minte şi din suflet indis-, poziţia pe care i-o produsese această uşă închisă pe care o încerca încă, ffpasînd pe mîner repetat şi prieteneşte, ca şi cînd ar fi vrut s-o domolească din încăpăţînarea ei. Pe urmă căută să privească prin reţelele albe, care £ reprezentau păsări in zbor şi ramuri înfrunzite, dar nu se putea desluşi nimic prin minusculii ocheţi.

„Nu e nimeni în casa asta î" vroi domnul Nedan să conchidă împă-Tjioitor, nu atît pentru casa mută, cît pentru sufletul dumnealui, în care începuse parcă să mustească un fel de amărăciune supărătoare. Dar fu , fără efect constatarea lui, căci prima întrebare ce-şi făcu loc în minte-i *in* mod firesc după ea o alungă automat: „De ce nu vine cel puţin ser-•vitoarea să-i spună, că nu e acasă".

/* Porni să plece, dar atît de nehotărît, atît de fără tragere de inimă, •«1 care nu pregeta niciodată, că o scîrbă iremediabilă îl apucă de sine însuşi, şt un fel de teamă surdă de ceva care se prevestea strein şi nepotrivit Jteir felul lui de a fi pînă acum. Asta îl făcu să ducă paşii mai cu indîrjire, şi izbuti astfel să iese din curtea căsuţei ascunse în păienjenişul de crăci încrucişate ale celor trei copaci, pe vîrfurile cărora mai dăinuiau încă atîtea frunze cîte puteai să numeri, zburlite şi parcă vrînd să reziste vîntului.

Domnul Nedan iuţi paşii pe strada pustie cu case scunde în funduri şau în mijlocuri de curţi largi şi goale, pe care orizontul de toamnă le încunjura intr-o îmbrăţişare de toamnă, dar peste care cupola plumburie a cerului se lăsa parcă mai apropiată şi mai grea.

„Are un amant!" fu primul gînd al domnului Nedan. Şi soluţia care se impunea în mintea lui de politician acestei noi constatări veni de la *jne, fără nici un raţionament mijlocitor. Acesta trebuie găsit neapărat *t*

Şi pe urmă planul de bătaie se desfăşura de la sine: toţi agenţii vor fi puşi £n mişcare, numele lui trebuie numaidecît ştiut. Dacă e de-ai noştri cil atit mai bine ... dacă e adversar ...

Domnul Nedan nu stabili ceea ce avea să urmeze dacă „amicul" i-ar 'fi fost adversar politic. Asta nu însemna însă că dînsul era pus în mare încurcătură într-un atare caz; dimpotrivă, era foarte firesc cu spiritul Ini practic ca să amine rezoluţia în faţa realităţii palpabile. Inspiraţia cea adevărată vine tocmai în clipa supremă, în momentul decisiv al bătăliei. Chiar dacă nu e atit de bună de la început, ea se poate îndrepta potrivit circumstanţelor care se vor ivi atunci, la timpul lor, şi cu care e pierdere de timp să-ţi baţi capul de pe acuma.

In orice caz, „amicul" trebuia lămurit că altă ieşire nu-i decît că trebuie s-o ia el, se desemnă involuntar ţelul final al campaniei sale contra „amicului".

Mai intii, o fostă doamnă Nedan, iie ea cit de fostă, trebuie privită cu respectul pe care-1 comportă situaţia actuală a fostului ei soţ... Al doilea, pielea ei fină, de nuanţa cafelei necoapte ...

„O va lua «amicul»... altfel, dacă e profesor sau funcţionar, zboară tocmai la Noua Suliţă ..."

Şi-i plăcu grozav postura lui cea nouă, de protector neaşteptat şi hotăritor al destinului soţiei sale; vedea ochii ei verzi-închişi, umezi de recunoştinţă, iar pe amic surprins de avalanşa asta ce vine din înălţimi sociale atît de vertiginoase, supunindu-se şi trebuind să accepte mai apoi în menaj pe binefăcătorul care, pentru un dobitoc ca el, nu e adus decît de cele mai frăţeşti şi curate intenţii...

Dar binefăcătorul trebui să spumege mult şi bine dind tîrcoale căsuţei ascunse in păienjenişul braţelor încrucişate ale celor trei copaci desfrunziţi. Nimeni şi nimic. Agenţii puşi in urmărire aduseră veşti imprecise. Doamna Şoimu * pleca sau intra numai în timpul zilei, dar fără o anume regulă fn aceste intrări şi ieşiri. De foarte multe ori nu ieşea. Iar cînd pleca, se ducea de obicei intr-o casă pe care o carte de vizită îngălbenită şi scorojită anunţa cu litere înflorite: Margot Greceanu.

Domnul Nedan îşi aminti c-o auzise pomenind uneori acest nume. Dar atît. Se hotărî să facă o vizită acestei doamne. Dar pînă una alta trebuisă se informeze ce fel de societate primeşte doamna Margot. Agenţii nu putură să-i dea prea multe desluşiri. în afară de doamna Şoimu, mai venea pe acolo cîte o cocoană bătrînă din mahala; se discuta şi se bea calea.

Nedan se duse acolo. Intrarea era prin curte. îl hămâi din fund un glas aspru de dulău. El bătu in uşa de asemeni cu geam şi de asemeni cu perdele de reţea cu desemnuri de paseri şi flori. Apăru un cap bine pieptănat şi pudrat cu grijă, de babă.

— Sunt Nedani rosti scurt domnul Nedan, apăsînd pe amiudouă silabele numelui său ...

— A, sunteţi bărbatul Sultănicăi... adică fostul bărbaţi se bucură destul de zgomotos doamna care deschisese şi care se recomandă apoi repede. Era chiar Margot Greceanu în persoană, şi Nedan, prîvindu-i zburaturile umplute de pudră, deduse repede probabila ocupaţie a acestei femei şi rostul prezenţei soţiei sale în această casă.

* Numele de fată al fostei doamne Nedan.

— Doamna Şoimu mi s-a spus că e la dumneavoastră,..

— A plecat, domnule, tocmai acum a plecat... .

Ochii domnului Nedan seînteiară şi osul frunţei i se lăsă crunt în jos. Dar cocoana Margot, foarte mirată de această atitudine neaşteptată, nu se clinti...

— Ascultă, cocoană, eu sunt deputatul Nedan...

— Ştiu, maică, păcatele mele...

— ... şi te somez să-mi deschizi îndată acest... această...

Dar înainte să apuce să-i dea denumirea pe care i-o atribuise in minte, doamna Greceanu deschise larg uşa şi-1 pofti cu un gest larg şi primitor.

— Maică, dacă nu mă crezi, poftim de te uită: Chiar acum plecă l Dar zău că nu mă aşteptam... din partea unuia care a lăsat-o de şase ani.,.

Nedan intră şi începu să examineze scrutător încăperile cu scaune şî fotolii îmbrăcate in postav roşu cu desemnuri, tablourile de pe păreţi, fotograiiilc de pe mesele aşternute toate cu horbote lucrate de igliţâ. Un mobilier vechi, dar bine ţinut, cu puţin miros de cafea şi de tutun trăsvit jn aer, care întărea şi mai mult părerea domnului Nedan asupra rostului Suspect al vizitelor Sultanei aci.

— N-a trecut sfertul de ceas de cind a plecat, maică, şi dacă eşti «mai bun de picior o ajungi chiar în poartă la ea, drăguţa. Că a plecat •fceasă, mititica de ea.'... pe nicăieii nu se duce, decit bea la mine cîte o «afea, o cunosc de mică, am fost de-o yirstă cu mă-sa... După cum văd eu, tot o mai iubeşti... ba încă te şi superi că nu-i dai de urmă... Nu pe acolo, maică... acolo-i doar bucătăria şi pardon...

Dar Nedan o luase afară, pe coridorul deschis spre curte, şi începu să privească, punind mîna straşină, prin geamurile care dau încoace. Era îutr-adevăr o bucătărie, mai apoi closetul, şi el reveni necăjit, primit de surîsul şiret al bătrînei. îşi luă ziua bună din fugă şi, lăsind in urmă pe bătrînă, pomi repede înapoi spre casa Sultanei.

Impresia de la început se mai atenuase, dar dacă nu găsise, cum bănuia la început, o casă de *rendez-votts* in mare, în orice caz nimic nu putea să-i scoată bănuiala că fosta lui nevastă se întîlnea aici cu cineva.

Poate în anume zile, în alte zile fiind rîndul altora...

Găsi într-adevăr pe doamna Şoimu la ea acasă. Şi i se păru tare curios că-1 primi imediat. Dar cind vru ca să-i arate motivul vizitei sale neaşteptate fu puţin cam încurcat. în cele din urmă se arătă mirat că l-a primit, cînd de atîtea ori a găsit uşa încuiată şi nu i s-a deschis, deşi el vedea bine că în casă se găseşte cineva.

Ea protesta, dar el începu să-i impute vizitele la doamna Margot Greceanu, care se bucura de-o atît de proastă reputaţie.

Ea ridică foarte mirată capul la auzul acestei revelaţii. Dar instinctul ei femeiesc o înştiinţa degrabă de ce fostul ei soţ e atît de pornit pe bătrîna ei prietenă: „El crede desigur că eu am un amant acolo", îşi închipui cu drept cuvînt. Şi zîmbi foarte încintată de această închipuire a ex-soţului său. Cînd el însă se întrecu cu vorba, rostind în avalanşa furibundă a cuvintelor expresia casă de toleranţă, atunci indignarea o cuprinse.

Biata Margot Greceanu! Ea, bătrîna asta sentimentală care îşi aducea amjnte cu atîta duioşie de bărbatu-său, colonel medic, mort in război.

— Te rog, te rog, nu-ţi permit să-mi insulţi în casă Ia mine pe prietena cea mai bună a bietei mamă-mi, Dumnezeu s-o ierte ...

— Cind erai cununată cu mine, nu te-am mai auzit de prietena asta ...

— Mă duceam şi atunci... mă mir cum nu-ţi mai aduci aminte...

Cînd auzi că frecventa această casă şi pe vremea cînd era cu el, furia Iui Nedan nu mai cunoscu margini.

— Atunci si mă. răzbun acum... am să pun eu lacăt... bordelului ăstuia, răgi el...

Ea se ridică palidă, fără un pic de sînge în obraz, şi atît de indignată ca. nici ou putu rosti cuvintele care-i veniseră în git:

— Ieşi... cum îţi permiţt... cu ce drept ai venit aici...

Dar aşa, fără, pic de sînge în obraz, culoarea închisă a pielei ei păru şi mai întunecată, şi toate cuvintele pe care el ar mai fi dorit să le mai profere, i se opriră în git, iar ochii i se închiseră pe jumătate.

— Sultana, ai milă, bolborosi el cu vocea scăzută ...

Ochii ei se închiseră de asemenea pe jumătate şi dinţii i se strînserâ într-un scrîşnet imperceptibil. [Dădu capul pe spate şi lăsă să-i scape un rîs scurt şi sonor.

— Mă duc unde-mi place şi fac Jœ* vreau, Nu priveşte pe nimeni nimic.

Şi pentru că el o privea cu ochi prea scînteietori, ea se apropie uşor de sonerie.

— Dacă nu te potoleşti, îl ameninţă hotărită, să ştii c& dau alarma şi adun toată mahalaua...

El stătea însă nehotărît, palid cu desăvirşire, parcă s-ar fi clătinat uşor pe picioare. Ea rîse din nou, scurt şi rău.

— Audienţa e sfîrşită, domnule ministru...

Şi se înclină* adînc, fără a ridica totuşi degetul după buton. Nu-mi închipui că preferaţi să afle toată mahalaua că provocaţi scandaluri în casa fostei dumneavoastră soţii... Gîndiţi-vă numai ce-ar zice doamna

ministru... Ha, ha, ha... actuala doamnă ministru... Măria Luiza... ha... ha... ha...

Nedan fugi şî fu urmat pînă departe de stridenţa rîsului aspru, fe-' jneiesc...

*

Mihai Aspru făcuse din teiul sădit drept în faţa portei dosnice a casei Nedan — pe trotoaru) din contra — un adevărat post de observaţie. •£l se postase acolo chiar şi în ziua următoare descoperirei ce făcuse. Dar ... atunci aşteptase degeaba. La fel s-a întîmplat şi în ziua [a] doua şi-n a treia zi. Atunci a înţeles că întîlnirile trebuie să aibe loc cînd domnul Nedan se află la Bucureşti.

Aşa că în sîmbăta următoare era Ia post din vreme. Dar aşteptarea , *ţţi* zadarnică. La ora cînd se aştepta să iese Vrăjescu *, acela nu ieşi. Dimpotrivă, pe mica portiţă intrară şi ieşiră oameni de-ai curţei şi chiar streini aduşi de cine ştie ce treabă.

Şi cu toate astea, Aspru avea impresia lămurită că Vrăjescu se află înăuntru. El îşi părăsi postul şi o luă pe trotoar în sus, cercetînd casa cu "Jjptenţie.

* } . Dar pretutindeni ferestrele erau întunecate. Numai printr-una, la iţi de întunecată, se vedea într-un fund o dungă de lumină, ca şi cînd acolo -*r fi fost vreo uşă crăpată. El socoti aşezarea odăilor şi găsi că acolo trebuie fie iatacul ei. Şi închipuirea de mai înainte a superbei goliciuni, întinse *f>6* divan de astă dată, îl întrista de moarte.

Dar după cîtăva vreme crăpătura de lumină dispăru şi atunci Sn sufletul lui Aspru întristarea apăsă şi mai grea. Rămase totuşi locului, făcind o legătură între dispariţia petei de lumină şi eventuala ieşire a lui Vucol. Şi aşteptă înainte. însă în zadar.

De undeva, odată cu| noaptea care se lăsase deplină, se auzi *[sic]* distinct acum bătăi repetate de orologiu. Le numără: erau opt. însă opt acuma nu mai putea ii, probabil era miezul nopţei, şi el începuse numărătoarea ceva mai tîrziu. Se gîndi să plece. Şi aruncă o ultimă privire ferestrei prin care strălucise linia de lumină. I se păru sau era cu adevă-„tat? Acolo, în dosul ferestrei, se mişca o umbră. O umbră albă. O umbră înaltă şi zveltă. Abia acum îşi dete seama că umbra aceea a stătut mult la geam nemişcată, şi pe nrmă, după ce s-a mişcat, s-a topit In negură.

• * Vrăjescu (Inelescu de mai tîrziu) apare îndată cu numele său iniţial, *Vucol* sau *Bucol.* Astfel de oscilaţii şi chiar de inconsecvenţe sint foarte numeroase în manuscrisele lui Gib I, Mihăescu.

S4-1 îi văzut pe el? Sa-1 fi urmărit în plimbarea asta nepotolită printre teii trotoarului. Să-1 fi distins chiar? Nu, asta din urmă, imposibil. Pentru că pe porţiunea asta de stradă felinarele erau destul de depărtate, iar locul pe unde se plimbase el era destul de ferit. Poate doar silueta să i se fi distins! Dar *ea* ar fi putut bănui uşor cine anume, de statura asta, ar fi bătut trotoarul, la ora asta, spionînd ferestrele astea... Doamne, şi ea a stat şi a privit atîta timp. Fantoma albă l-a privit atjta timp. Pe urmă s-a depărtat uşor în fundul camerei. Şi Aspru şi-o închipui în albe vestminte de noapte, ea însăşi mistuită de întrebare: cine ar putea fi umbra cea neagră de pe trotoar?

In inima luî Aspru se tăie o crăpătură de lumină, Ia fel cu lumina pe care o văzuse pe fereastra aceasta: oare cit de puţin ar putea ea bănui că este el? Cît de cît de puţin? Ar putea ea să se plimbe cît de puţin neliniştită de această întrebare? Neliniştită de el? Şi crăpătura de lumină începu să crească din ce în ce mai mare in inima Iui, jmpinsă de această marc nădejde. Dar pe urmă se stinse brusc, suflată de-un gîrid atît de rece şi de umed ca sufletul unei pivniţe uriaşe: dacă ea e muncită de gîndul că el e pus de Nedan s-o spioneze?

Şi atunci picioarele i se tâiară de la rădăcini, şi lespedea grea de tristeţe îl îngropa iarăşi sub greutatea ei mucedă. Auzi din nou ceasul cri mare al bisericei; de astă dată bătea două. Stătea intr-adevăr de două ceasuri aci sau ornicul bătuse numai o jumătate marcată prin două lovituri? El dădu din umeri nepăsător Ia această întrebare, care nu găsea nici o ieşire tristeţei fără margini cel acaparase din nou. în orice caz Vucol nu mai ieşea! Şi ideea asta făcea o supapă tristeţei celei mari. Aspru o luă şi o privi pe mai multe feţe. Vucol nu ieşea pentru că nu era înăuntru. Atit şi nimic mai mult. Şi nefiind înăuntru, cum i s-ar sugera fantomei de Ia fereastră ideea de spionaj? Nu... Vucol nu e în astă seară aci... Dar în seara aceea a fost — cînd Nedan era la Bucureşti — însă a ieşit la o oră foarte devreme, şi escortat de-un servitor... bun, foarte bun... escortat de-un servitor... de ee numaidecît e de închipuit că... o, pentru că a ieşit pe o poartă dosnică... într-adevăr asta e punctul nevralgic al .,

O crăpătură de lumină s-a lungit iarăşi în fundul camerei luminoase; apoi crăpătura s-a căscat ca o gură de foc. O clipă numai şi crăpătura a redevenit subţire şi fină; iar în cadrul ferestrei a reapărut fantoma albă. Priveşte adînc in liniştea înşelătoare a străzei. încoace, spre cestălalt trotoar. Spre trotoarul lui, al lui Aspru. Iar el, care de astă dată e bine ferit în dosul unui trunchi de castan, stă încă la îndoială dacă să se mişte sau nu. Ce prost? Să stea la îndoială ... Haide, băiete, ce mai aştepţi...

Ah, fantoma n-a mai avut răbdare... iată, acolo. în cadrul ferestrei se petrece a mişcare mare. Ce semne pot fi astea? L-a văzut şi.,, nu, s-a

'lăsat transperantul. Şi-n dosu-ia izbucnit lumina electrică... Şi asta din cauza iii, că a stat nemişcat ca trunchiul ăsta de castan. Ea dinadins i-a dat ân răgaz, ca să-1 vadă dacă ştie să fie încăpăţînat... şi cînd a reapărut, fel era una cu castanul, cu lemnul ăsta... lemn...

Şi Mihai Aspru văzu prin pînza galbenă a transperantului, luminat ^fc astă dată, o altă umbră, uriaşă şi înnegurată, agitindu-se de cîteva ori şi apoi dispărind odată cu brusca mişcare a lumînei.

Atunci îşi spuse cu un nemărginit dispreţ: „Hai, urneşte-te". Şi se urni. Dar nu putea spune, cu toată nedibăcia lui, pe care plănuia cum S-a corijeze in sîmbăta viitoare, că sufletul nu-i era plin de o mare seninătate. O luă în jos spre Mihai Bravu. Şi-n dosul portiţei dosnice se opri surîzâtor. Iar tocmai atunci portiţa dosnică se deschise, un servitor ieşi — cel de-atunci — vorbi ceva nedesluşit, şi pe urmă ţîşni Vucol.

Vucol aruncă adinei pri/iri spre tocul unde se găsea Aspru. Probabil că silueta acestuia făcea o umbră incertă în locul unde se găsea, departe de vreun felinar. Mult timp Vucol se uită în urmă la locul bănuit. Dar Aspru nu făcu nici o mişcare, lăsîndu-1 să se depărteze. Servitorul care condusese pe Vucol incuiase portiţa de fier şi Aspru asculta pietrişul scîrşnind sub tălpile cizmei lui groase. Pe urmă totul reintră în liniştea deplină. Vucot se mistuise undeva in neguri, şi pe strada boierească şi liniştită. Cu casele înconjurate de mari grădini despărţitoare, nu se mai auzi de la un timp nici cel mai mic zgomot.

Numai un greiere ţîrii undeva în noaptea caldă de februarie, şi Aspru tşi aminti de cîmp, de nopţi pline de lună, de casa părintească. Amintiri grăbite şi fugare, căci Aspru nu vroi să rămină cu nici una din ele. Era şi acum o lună \n trei sferturi, intr-un senin de sticlă. Aspru privi mult în adincimea seninului aceluia; iar, o dată, de două ori; cînd plecă obosit ţapul. îl ridică numaidecît grăbit, ca şi cind i-ar fi fost frică să nu dea iarăşi de vreo amintire. Acum nu mai vrea să mai ştie de nimeni şi de nimic. Porni aşa ca luna să-i fie necontenit în faţă. Un planet pe care nu-1 cunoştea anume, dar care nu putea fi decit planet pentru că nu seînteia deloc, era iu apropierea lunei, iar ceva mai departe o stea zvîcnind ca o inimă de foc. Erau toate trele aproape, aproape, deasupra capului, şi Iui Aspru îi facu plăcere nespusă cînd putu să constate, chiar aşa, căutînd numai cu ochii, cît de aproape era luna faţă de celelalte. El izbuti chiar să scohoare şi planetul la înălţimea lui modestă faţă de zvîcnitoarea stăpînă de foc a celor din urmă spaţii; şi pe urmă. cînd vederea lui se obişnui cu această restabilire de planuri, conlundate unul înfr-altul de perspectivă.

el caută să, facă. aceeaşi comparaţie între steaua cea mare şi alte stele mai mărunte din juru-i. I se părea că le orînduieşte astfel pe toate la locul lor şi cînd isprăvea îşi căuta alte şi alte puncte luminoase de comparaţie, căci îndată ce va coborî privirea în pămînt ştia că va descoperi, în dosul cugetului negru, un corp femeiesc minunat de lung şi minunat de alb, o irbînda rară a daltei dumnezeieşti, despuiată şi murdărită de cel dinţii rivnitor în treacăt. Pe cînd acolo toţi sîmburii focului etern şî mistuitor es întreceau necontenit cu cît mai ameţitoare înălţimi.

De frica trupului prihănit, Aspru îşi ţintea necontenit privirea în praful de aur revărsat de lună. De aceea din cind în cînd piciorul se lăsa în cîte un şanţ ca într-un gol, pentru ca nnmaidecit apoi izbitura pămîntului să-i pătrundă prin talpă împingîndu-i măruntăi în măruntăi, ca să se termine în clămpănitul maxilarelor. Alteori se împiedeca de trotoarele răspîntiilor şi zguduitura nu era mai puţin uşoară, dar după ce-şi restabilea echilibrul, ochiul lui se refugia iarăşi în înălţimile de safir, căci simţea necontenit, jos, dedesuptul pleoapei, trupul alb şi impur.

Ocoli grădina Mihai Bravu, căci îi fu frică de băncile odihnitoare; şi merse necontenit înainte, pe străzi din ce in ce mai întunecoase şi mai zdruncinătoare, dar cu cer din ce în ce mai larg şi mai adînc, părîndu-i-se, cu cît se lărgea mai mult, cu atît se apropie mai mult de el cu atît va da mai repede de rada de aur a oceanului acestuia albastru-auriu.

Ar fi ajuns desigur la cîmp dacă nu l-ar ii oprit în drum o privelişte cu totul neaşteptată, într-o curte bătută bine de lună, cu porţile de lemn căzute, largă cît o curte de han. Acolo — la început i se păru un copil — cineva stătea nemişcat pe-un scaun, cu ochiul ţintă într-un capăt de ochean, destul de lung şi gros cît un burlan, proptit într-un trepied înalt, cu picioarele larg desfăcute. Obiectivul lunetei era de bunăseamă îndreptat spre lună.

Aspru se gîndi nuroaidecît la profesorul Andrei Lazăr, pe care tot oraşul îl calificase cu gravul epitet: astronom! Iar el ramase într-adevăr aiurit cînd se trezi dinaintea realităţei goale, deşi auzise şi el că profesorul ar avea o lunetă. Dar chiar o lunetă atît de mare era chiar de neaşteptat. Va să zică era grav de tot cazul. Va să zică nu era el cel mai caraghios din noaptea asta. Dar încetul cu încetul zimbetul ii pieri. Mihai Aspru rămase cu privirea aţintită spre trupul de copil — în depărtarea la care se afla şi-n nelămuritul clar al lunei — parcă atîrnat de lucitorul tub de alamă. Luciul ăsta avea ceva în sine, rece şi fascinant, ca şi astrul către care era îndreptat. Ceva mîndru şi impunător; ceva care-ţi da senzaţia de rinjet, şi de nemişcat, şi de infinit.

Aspru se apropie de gard şi se rezemă de ulucă; o curiozitate peste măsură îl ţinea pe loc şi-1 făcea să se întrebe dacă n-ar fi cumva indrăzneţ, intrind în curtea asta şi rugînd pe profesor să-1 lase să pună ochiul la ocular. De cînd era în locul acesta, luna parcă-şi lepădase tonul ei cald de piuă acuma şi îmbrăcase o înfăţişare albă şi dură. Şi parcă se oprise pe loc să dea bineţe cercetătorului ei; ocheanul şi astrul se priveau ca doi prieteni vechi cari se regăseau iarăşi în singurătatea şi-n tăcerea deplină a nopţei. Aspru se simţi străin şi inoportun lîngă această revedere; luna avea un sens cu totul altul acuma, era însăşi întruparea întregei nemărginiri şi a întregului mister care-şi trimetea în ascuns razele revelaţiei spre sacerdotul terestru.

însă curiozitatea fu mai tare decît timiditatea asta subită pe care Aspru nu şi-o cunoştea. Totuşi, deşi i-ar fi fost destul de uşor, nu intră In curte prin vreuna din desele spărturi ale gardului, ci ocoli să intre pe poarta larg deschisă. Iar paşii şi-i stăpini pe cît putu mai bine, de parcă în curtea pietrificată de luna ar fi călcat pe sticlă.

Profesorul Lazăr ridică ochii numai cînd nou-venitul fu chiar in spatele lui, şi tocmai tuşise uşor înainte de a-şi rosti salutul. Profesorul nu păru surprins; făcu numai o mutră de plictiseală ca obişnuit cu astfel de mosafiri nocturni şi neaşteptaţi, cu care trebuie să-şi piardă o jumătate de ceas de explicaţii inutile. Recunoscu totuşi pe Aspru, pe care-1 stia din vedere, şi dintr-o dată gîndul că e unul din cei din preajma zilnică a ei îl făcu numaidecît prietenos şi îndatoritor.

îi spuse că aceea ce observa el acum îi va arăta la urmă; şi, schimbind
4' ades ocularele, i) plimbă cu obiectivul de pe Marea Crizelor pe Marea Nectarului, apoi în jos pe Marea Liniştei şi pe Marea Demnităţei. Pe urmă trecu în revistă craterele mai de seamă, îi arătă lanţul Apenjnitor şi bizara crăpătură a lui Hyginus, îl plimbă pe reliefurile accentuate de pe Terminator, îi arătă piscurile înzăpezite de răsăritul lunar ca nişte insule de lumină vie şi crudă în marea amorfă de lumină încenuşată. Şi ca ultimă bucată Ii oferi privelişte enigmatică a capului de femeie, cu care se termină silueta cu seamăn de trup aşişderea femenin a promontorinlui...

Fiecare peisagiu fu însoţit de ample explicaţii, însoţite de un surîs fin, sigur de izbjndă asupra curiozităţei. Şi la urmă profesorul Lazăr îşi frecă mîinile de bucurie cind, izbit de asemănarea capului de femeie, curiozitatea lui Aspru se căsca prin mii de guri spre dînsul.

— O simplă coincidenţă, lămuri profesorul, sigur că „ea" va şti mîine că el are oricînd sub ochiul de sticlă al lunetei o stranie femeie lunară. O simplă coincidenţă... Ceea ce e curios, e că îşi păstrează forma sub Oricare din mărimile cunoscute, complectă el, fâcînd un gest spre cutia ocularelor. Pentru dumneata, care admiri zilnic un chip cu adevărat ceresc şî totuşi vin. această simplă configuraţie selenografică socot că nu-ţi produce nici o impresie, glumi el mai departe, observînd tocmai contra-

nul pe faţa lui Aspru, şi sigur, in inocenţa lui de astronom, că şi acest compliment va fi transmis mîine locului de cuviinţă. Aşa că se gindi să-1 asezoneze mai cu prisosinţă:

— O bizară alcătuire marcînd ultima convulsiune a rocelor lunare — o ironie a naturei la adresa savantului modern, arâtîndu-i că în masa de stinci şi de vîrfuri, de prăpăstii şt de crăpături, a rămas totuşi un colţ care să amintească, vechiul rost de confidenta al lunei. Aşa că. poezia lunei rămine chiar în obiectiv şi după ce rătăceşti prin aceste paragini, stropite de soarele cel mai arzător, in plină noapte, cu pămînt şi cu stele, sinistră podoabă a morţei, fatal te opreşti la această înfăţişare femenină care-ţi aminteşte de ceea ce ai văzut mai frumos în viaţă şi care-ţi spune că peste tot femeia este eterna stăpînă...

Profesorul Lazăr devenise grozav de guraliv şi bătea cîmpii (lunari) cu frenezie, căci el era cu ea, cu închipuirea ei în gînd, cu ea străbătea seral aceste triste peisagii, cu ca Ia capul de femeie, după obiceiul său. Uneori chiar se trezea îndemnind prieteneşte această închipuire: „A, uită-te, aici, un amănunt fără pereche..." Şi a doua zi, cind îşi amintea de aceste plimbări cereşti, nici el nu ştia dacă i s-a adresat în gînd sau tare şi dacă nu cumva prin preajmă se nimerise vreun inoportun care să-i dea faimă de nebun. Zi cu zi aştepta să-i vină lui însuşi în urechi această faimă...

Cu o clipă înainte de a veni Aspru, el era gata să-i spună celei care-i stăpinea gîndul, pe cind plănuia să îndrepte căutătorul spre Marte.' „Hai vino acum pe Lacul Soarelui" ... Dar tocmai atunci simţise pe Aspru, îl privise cu frică,fşi numai cind văzuse figura lui rămînînd serioasă şi exprimînd un fel de respect şi oarecum teamă, aşa înţelesese că toată convorbirea cu Zina era doar în gînd. (Constatarea asta încă îi dăduse atîta chei de vorbă lui, tăcutului de obicei.)

Ei urmăriră luna pînă ce ea coborî bine spre orizont; atunci o lăsară să apună de-a binelea în dosul pădurilor care încingeau oraşul spre apus şi care se vedeau in depărtare, luminate ca-n vis de recea ei văpaie. Cînd dispăru de-a binelea, întunerecul începu să crească şi praful stelelor umplu drumul robilor şî toate căile cereşti. Profesorul Lazăr, care, entuziasmat la culme de atenţia neaşteptatului emul, îi descrisese ziua lunară, cu cer de noapte pe care soarele alunecă în mijlocul stelelor, bulgări de foc într-un ocean dc păcură, îndreptă acum căutătorul spre Marte. Şi pină' spre dimineaţă se perindară pe dinaintea ochiului uimit: calota polară a lumei vecine,cruntul ochi al planetei zeului războiului, inelul de aur al lui Saturn, împerecherile de neaşteptate culori ale dublelor, nestemate cu misterioase străluciri detaşîndu-se pe fondul negru al nopţei, inele şi spirale de nebuloase, viermi şi monştri de lumină, crisalidele lumilor. Iar în tot acest timp profesorul Lazăr vorbea necontenit, dădea toate desluşirile cu o poftă

in glas de parcă şi-ar fi arătat propriile lui bogăţii, comori imense, pe care ceilalţi le ignorează sau le pun l. îndoială. Pe urmă, ciud zorile începură să-nălbăstrească noaptea, ca şi cind s-ar fi temut că celălalt ar putea crede că totul s-a epuizat, îl asigură că i-a arătat prea puţin, că nu a întrebuinţat ocularele cele mari, care nu pot fi puse decît după oarecare exerciţii, că mai sunt încă planete şi atîtea stele şî atîtea alte minunăţii, şi-n sfîrşit că mai rămjne ocularul spectroscopie, cu dezvăluirile lui de mistere fără număr, al cărui farmec nu-1 prinzi decit după ce l-ai încercat de mai multe ori şi ai prins definitiv gustul cerului din observaţiile directe.

îi spunea toate astea cu atîta grijă să nu-i scape ceva, că lui Aspru i se părea exagerat de îndatoritor, ca să nu simtă o unduire de teamă, că la rindu-i n-ar putea să-i răspundă în vreo măsură la fel. Şi plecă aiurit, cu sufletul profund schimbat, cu sufletul, Doamne, înseninat parcă şi sticlos, rece şi fosforecent ca şi noaptea asta de astre, fericind pe Lazăr care rezolvase definitiv problema omeneştii frămîutări, stăpinind izolat imperiul lui de lumini şi neguri, dc nemărginire. O simpatie fără margini şi o mulţumire tot mai adîncă şi mai cuprinzătoare îi izvora din suflet şi învăluia pe profesorul mic, nedreptăţit, in vreme ce o simpatie la fel pornea în urmă-i din sufletul acestuia, pe cind se dezbrăca, la gîndul că Aspru va fi mesagerul către zeiţa a cărei figură şi-o închipuia dormind între braţele negre ca un disc de planet, tronînd în negura îngheţului iară margini.

împrejurările politice captau din ce în ce mai mult pe domnul Nedan şi-1 cereau la Bucureşti. Iar domnul se ducea cu mîngîierea că acum împrejurările astea pun intermitenţe din ce in ce mai mari intre asalturile pe care le da fostei sale soţii —şi astfel insuccesul care-1 rodea îşi găsea această slabă explicaţie, la dînsul puternică consolare. în curînd evenimente mari, ce se simţeau precipitîndu-se şi nmplînd orizontul politic, aveau să izbucnească într-un fel, şi cum felul acela nu putea fi decît aşa cum spera domnul Nedan, în curînd el va avea puteri înzecite, iar losefina, infrintă, zdrobită, va trebui să se plece şi să primească în patul ei pe puternicul şi augustul ei fost soţ.

Lucrul acesta avea să se petreacă aşa, într-un mod foarte firesc. Ministru. Dinaintea acestei perspective nimic nu putea să reziste; ea cu atît mai mult. Mîndria o va dobori: nu mîndria ei pentru ea, de pină acuma, ci mîndria ei pentru el. Sau poate ... nici nu va fi tîrîtă de avalanşa grozavei măriri. Iar astfel şi el atunci va şti cum să pedepsească dîrzenia prezentă. O, nimic decît curiozitatea asta, această bizară poftă de întoarcere în trecut, de retrăire, satisfăcută, apoi un ajutor milostiv şi pe urmă ruperea definitivă cu tot ce-a fost.

Dealtfel şi să nu fi vrut aşa, aşa era totuşi vrerea firescului. Bolţile slavilor îl vor sorbi ca nişte trombe apa mărei. în smîrcuri vor rămîne Vrăjescu, omul lui de încredere, Pănoiu şi alţii. El va trebui să păstreze atunci nivelul înălţimilor, alături de perfecta şi recea Zina, unica pereche făcută pentru astfel de altitudine, Perfecta Zina...

Şi dus de trenul, care tocmai atunci trecea detunător un pod, Nedan avu chiar puţină duioşie pentru losefina. A doua oară sacrificată, gindi el. Nu, va fi foarte darnic cu Sultana. Dar ce poate face dinaintea perfecţiune!, contra eleganţei reci a Zinei. Şi din nou Nedan se nedumeri de gustul ăsta devorant de a mai vedea o dată corpul gol al Sultanei. Fu deajuns numai să şi-1 reproducă în amintire, mai ales să-şi dea seama că uitase unele amănunte, ca să-şi simtă sufletul fierbind, să se scoale, să iese din compartimentul în care era singur, pentru a-şi găsi tovarăş de drum, cunoscut sau necunoscut, în celelalte.

Cind dăduse ordin să-i facă bagajele, cu citeva ceasuri mai jnainte. Aspru tocmai se pregătea de plecare.

— Atunci eu cînd rămîne să mă prezint la birou, maestre? îi zicea şi el maestru după obiceiul secretarilor avocatului Pănoiu.

— Mda... răspunse Nedan, bâtind cu degetele toba pe tăblia de sticlă întinsă pe birou... Mda... Eu nu ştiu dacă m-oi reîntoarce timp de o săptămină... Cum s-a întimplat, frate, că tocmai acum trebuie să vină ăia cu contractele pentru înnoire... Ş-apoi trebuie cercetate înainte contractele de exploatare... Dumneata ar trebui să fii zilnic aci... Am...

Şi domnul Nedan se plimbă foarte încurcat printre măsuţele şi fotoliile care mai formau mobilierul biroului...

— Cheia de la birou n-o pot lăsa la servitori... Ca s-o las nevesti-mi, ar însemna de cite ori să vii s-o deranjezi.

Şi domnul Nedan se opri lîngă pupitrul maşinei de scris, apăsînd nervos pe butonul unei litere. în gîndul Iui vedea silueta mîndră şi gravă a soţiei sale venind să deschidă lui Aspru...

„— Aţi venit, domnule secretar..."

Desigur că ea ar putea trimete cheia şi prin servitor, dar cine poate şti dacă ea nu ia lucrurile prea in serios, şi dacă nu-i trece prin minte ca din cînd în cînd să mai dea o raită şi prin birou, ca să suplinească cum trebuie rolul de patron al soţului... Poate că nu, dată fiind mîndrîa şi plăcerea ei pentru trindâvie... Dar poate că tocmai Aspru să simtă nevoia să-i ceară din cînd în cind părerea.

Desigur că o interzicere formală ar pune anticipat toate lucrurile la punct. Dar şi aci domnul Nedan avu o bruscă mişcare din umeri — Cum i-ar sta lui punind condiţii acestui secretar să nu caute să stea de vorbă cu doamna Nedan.

Şi foarte plictisit de aceste gînduri fără rost, domnul Nedan ridică din nou din umeri, merse la birou şi scoase din cutia mesei.

— Ai aici două chei, Asprule. Şi pc cea de jos, de Ia intrare, şi dubla mea de la birou. Asta de la intrare e o Yale. Bagă de seamă însă că uşa cea mare se mai închide în timpul nopţei şi cu cheia ei proprie, aşa că asta nu ţî-e de folos decît în timpul zilei, cam de Ia nouă dimineaţa în sus... îţi spun asta pentru ca să ştii, mai înainte de nouă să nu vii la birou ...

De fapt domnul Nedan îi da atit de ample explicaţii asupra cheilor pentru a-i atrage atenţia că prezenţa lor în mîna lui nu însemnează neapărat că puterile lui pot trece si dincolo de uşa biroului.

I se păru că in felul ăsta toate lucrurile s-au lămurit; însă cînd plecă Aspru, rămase foarte mjhnit că griji de felul Ăsta, oricit de nedeterminate ar fi ele, au putut să-1 preocupe un moment numai.

De aceea renunţă să mai recomande servitoarei ca să aibe grijă nu cumva de la ora opt seara in sus uşa cea niare să nu fie încuiată şi cu cheia cea mare. Ar ii fost desigur cu totul de nedemnitatea lui să amintească servitoarei această sarcină a ei, si cu totul jignitor pentru doamna Nedan. Găsi chiar că a acordat prea multă vreme acestor preocupări meschine, Insă, puţin aţîţată, memoria Iui reproduse involuntar chipul lui Aspru avînd o vagă tresărire în momentul cînd i-a încredinţat cheile. Ah, acum amintirea aceasta i» mai trebuia... Tresărire! Desigur... a fost într-adevăr o mişcare pe faţa lui,., poftim, dc satisfacţie dacă vrei, dar ce secretar nu e satisfăcut cind patronul îi încredinţează pînă şi cheile biroului. Nu însemnează asta preludiul unei măriri a salariului pentru mentalitatea de secretar? Fir-ar ale dracului de chei, că mai bine nu le mai da.

Şi, hotărît să scape odată de această plictiseală, pomi la soţia sa... O găsi cetind pe divanul ei, pus chiar în mijlocul iatacului, cu căpătîiul luminat de becul puternic, ascuns într-o uriaşă ciupercă de porţelan.

— Ziua, suntem gata cu masa, căci se apropie plecarea trenului?

Ea nu făcu nici o mişcare şi continuă să citească. Şi, mai tîrziu abia, cind întoarse foaia, se ridică de la mijloc, răsfoi pînă la capitolul următor, apoi, cintărind parcă intre degete cit ar mai fi pînă la terminat, se intoarse spre soţul ei.

— Sună tu, te rog, şi mie mi-e foame.

Ea primul cuvjnt, Nedan şi întinse mîna la buton, necăjit că găsise un atît de stupid pretext de vorbă. Putea, la urma urmei, să apese pe buton şi singur, şi să dea ordin şi singur servitoarei să fie gata. Dar pentru că începuse astfel, o luă înainte tot aşa, unde o iesi.

— Cred că voi întîrzia o săptămînă Ia Bucureşti, şi cum am o grămadă de afaceri care trebuiesc rezolvate in lipsa mea, am lăsat lui Aspru cheia de la birou.

Zina dădu din umeri plictisită.

— I-am mai lăsat şi cheiţa de la Yale, ca să nu te tot plictisească cu venirile lui...

De astă dată Zina ridică brusc şi încruntată capul spre dînsul. O clipă expresia de contrariată dăinui pe faţa ei, dar fu de-ajuns clipa asta pentru ochiul sigur al lui Nedan. In clipa următoare figura ei îşi reveni de parcă s-ar fi dumerit în sfirşit de un lucru pe care nu l-ar fi înţeles bine de la început.

— Zici că ai dat cheia de jos lui Aspru ... Nu auzisem bine, mă gîndeam la romanul meu ... Şi gîndind desigur la romanul, nu fără îndoială cel pe care-1 cetea, adaogă: Faci cum vrei, dragul meu. In definitiv te-ai gîndit foarte bine. Să nu tot alerge servitoarea să-i deschidă de cite 2ece ori pe zi... dar, iartă-mă, nu ştiu de ce condiţiuni se bucură secretarul tău — poate mi-ai spus, dar am avut clipe de neatenţie... dar, vreau să întreb, nu era suficient să intre prin dos... ? Şi-n vreme ce el ridica nedumerit capul, cum nu se gîndise la asta mai înainte, ea se grăbi să adaoge: Iartă-mă, spun din nou, dacă ţi-am jignit cumva ideea ce-ţi faci de secretarul tău ...

— Mda, făcu domnul Nedan foarte încurcat, ceea ce făcu pe Zina să adaoge repede, ca gjndurile lui să nu se încurce în cine ştie ce ramificaţii de supoziţii, întrevăzînd in vioiciunea pe care acum, cu chestia acestei blestemate chei, o pusese pentru întha oară in conversaţia lor.

— Ai avut totuşi dreptate. Ar fi fost destul de plictisitor, cu desele lui plecări in oraş, să mă împiedec iu orice moment de dînsul... Şi pe urmă scurt: Haidem la masă.

Nedan o urmări deplin edificat. Iar doamna Nedan, examinind din ce în ce mai asigurată seninătatea de pe faţa soţului ci, se gîndi dacă e cazul să invite pe Yucol.

Şi cu toate astea, o săptămînă care-i despărţea de revenirea lui o necăjea destul de serios, mai ales acum cînd Vrăjescu începea să-i apară în lumini din ce în ce mai simpatice.

Mihai Aspru luase cheile încredinţate de Nedan farl să zică nimic, fără nici cel mai mic semn de grabă sau de satisfacţie. Dimpotrivă, pe figura lui trecuse o fugară umbră de surprindere neplăcută. Căci aceasta se petrecuse in chiar după-amiaza zilei ce urmase nopţei petrecute în curtea

profesorului Lazăr. Toată ziua aceea Aspru lucrase şi umblase mai mult ca oricînd. Totuşi tinereţea şi solida lui statură îl împiedecaseră să simtă cea mai neînsemnată oboseală.

Spre seară însă lucrurile se schimbară. Aspru începu să simtă o greutate cu atît mai mare apăsîndu-j mădularele, cu cît pînă adineaori nu simţise nimic. Ultimele lucrări şi le lăcu mecanic, dar cugetul lui se păstră în privinţa lor perfect conştient, cu toate că invadat de cele mai bizare închipuiri. Astfel lui Aspru i se părea că-1 apasă însăşi luna şi toţi corpii cereşti, uriaşi şi grei, care din simple steluţe începuseră să ia proporţii sub retina lui uimită şi zgîită în ocularul ocheanului lui Nedan. îl apăsau cantităţi enorme de materie şi-i luceau prin cap proiecţii argintii de fantasme astrale. Dar oboseala aceasta şi starea de vis în veghe, în vreme ce firul cugetului putea încă să curgă treaz înainte, îl lăsau totuşi să întrevadă mulţumirea trîndâviei de cîteva zile, pe care i-o furniza plecarea lui Nedau, care, pentru prima oară de cînd el era iu ser/iciu, trebuia să lipsească mai multe zile în şir. In vremea -asta, cl va avea răgaz destul astfel să descurce, să găsească un Jir conducător în încurcătura asta de dispoziţii sufleteşti inedite pe care i-o procurase ocheanul, şi să scape, punînd o regulă în mersul lor, de greutatea aştrilor ăstora care-I obseda[u], amesteeîndu-se in cuget ca-n sistemele primitive. Aşa că nu fără o foarte vagă dar îndeajuns de dureroasă contracţie a zigomaţilor luă el cunoştinţă de noul privilegiu ce i-1 acorda patronu-suu, de a intra şi-n lipsă în biroul de ministeriabil.

(Manuscrisul acesta. 73 de pagini scrise pe spatele filelor 214 — 286, varianta A după clasificarea noastră, a Braţului Androinedr-i, *se sfîrşeşte brusc aici, la pagina 173, Acesta este oare momentul cînd prozatorul s-a hotărît să scrie, cu Mihai Aspru ca personaj principal, un nou roman, prevăzîndu-i întreprinzătorului secretar o evoluţie opusă aceleia a timidului Lazăr, pe care îi completa în varianta iniţială? înclinăm să răspundem afirmativ, între manuscrisele rămase dc la Gib I. Mihăescu, ne referim numai la cele la care am avut posibilitatea să ajungem, în special cele de la Drăgâşani,* KM *am mai întîlnit nici un indiciu, o pagină, fraze răzleţe sate o simplă însemnare, în care să mai fie urmărită evoluţia lui Mihai Aspru în casa şi în rosturile familiei Nedan (Cornoiu). Din acest foarte preţios manuscris, care cuprinde în germene atît acţiunea din* Braţul Andromedei *cit şi pe cea din* Donna Alba, *Mihai Aspru va trece, cum menţionează chiar scriitorul, într-o notă deja amintită, in „viitorul roman".)*

[PERPETUUM MOBILE][1]

Cu zugravitu!, Cristos făcea parale, căci orăşenii îi dau des de lucru; atît de des că uneori, cind nu mai sfîrşea cîte două săptămini întregi de muncă necontenită, ti era lehamete, şi cînd dimineaţa pleca de-acasă, cu sulul greu de tipare pe umăr, pînă a nu ieşi pe uşă, era cu sufletul strîns ca într-o minghinea. Nu se putea atunci să nu dea alături, adică în camera vecină, al cărei singur mobilier părea să fie o masă mare, pătrată, şî pe ea ceva prelung şi umflat, cu formă şi dimensiuni de coşciug, acoperit cu o pînzâ groasă, de sac.

Ridica acoperămintul acesta unsuros, cu pete mari, păcurii, doar cu două degete, şi cu o pioşenie de parcă ar fi ridicat sfîntul aer de pe masa bisericei. Dedesupt apărea atunci o harababură de roţi mari şi mici, cu dinţi, sau înfăşurate in curele înguste de transmisiune, apoi scripete, spirale, braţe mici de fier sfirşite prin cîte o bombă, şuruburi, ciocănaşe şi Dumnezeu mai ştie ce, totul cuprins şi despărţit la intervale egale prin patru mecanisme în formă de pistoane; din mijlocul acestei bizare complicaţii de une[l]te, dintre cele două pistoane centrale, o roată mai mare ieşea de pe umerii altora mai mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobişnuit, şi atît de multe, că cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe braţe de mulţime... Prin semiîntunericul dîmineţei abia acum vedeai că roata aceasta desface intr-o parte şi-n alta nişte osii lungi şi subţiri, cu încheieturi umilate din loc în loc ca stranii braţe de schelet, terminîndu-se fiecare printr-o cvadruplă articulaţie de degete lungi şi ascuţite. Zugravul răminea parca in extaz in faţa acestei sinistre combinaţii mecanice, care avea ceva de strigoi ieşind din mormînt în toată structura sa; zorii veneau atunci mai mult pe fereastră, şi fantastica plăsmuire începea să semene din ce în ce mai mult cu o maşină; degetele celor două braţe se vedeau acum cum se îmbină cu alte degete, terminînd alt sistem dc articulaţii mecanice, complicat cu alte roţi de-a lungul zidului, a cărui parte de jos o încingea cu totul, se comunica la zidul din fund prin alte roţi, fusuri, biele, fringhii, trecea la zidul contrar şi se termina în dreptul celuilalt braţ al roatei principale, cu care se lega în acelaşi chip.

[1] Reproducem aici şi primele două şiruri din fraza incompletă cu care începe această filă; „... nească aceea ce se vedea in ochii lui sau figura i se ilumina de văpaia discretă a mîndriei" (f. 2 r.).

Degetele hii Cristos atingeau prima roată a trupului de pe masă; o invîrtitură, şi îndată întreaga maşină gemea de încheieturi, mişcarea se comunica dintr-o roată într-alta pînă ctştiga roata cea mare de deasupra. Atunci cele două braţe se agitau în sensuri stranii şi parcă estatic; frînghiile de pe lîngă ziduri se întindeau, drugii de fier pîriiau, osiile gemeau, întreaga maşinărie părea o vreme în continuă agitaţie, fără ca mina mecanicului să mai dea vreun impuls. El o privea atunci cu ochii mari şi lacomi, în care se aprindeau seînteile bucuriei. însă era ceva timid în bucuria asta, slab, care se stingea pe încetul; şi înaintea motorului care se stingea. Ia fel. Atunci privirile lui adulmecau îngrijate ultimele roţi care mai mişcau spre a se potoli pentru totdeauna. Le ciocănea uşor, dînd aprobator din cap, le controla legăturile. Da, acolo trebuie făcută îndreptarea; osia putea să pornească din roata cea mare spre a duce curentul aparatului, destins în latul pereţilor, dar nu trebuia să se întoarcă tot in roata cea mare..- Osia din stingă trebuia deci scoasă acolo şi pusă în legătură cu prima roată de pe masă. Bănuise el asta de mult... Cînd va scăpa de lucrul ăsta, de nu-1 mai prididea, va sta o zi întreagă numai de asta. în orice caz, duminică-totul va fi îndreptat.

Şi ieşea în aerul proaspăt al dîmineţei, care-i umplea plămînii şi-i punea în sînge vinul tare al încrederii şi siguranţei. Mergea repede, strîngînd sulul de tipare subţioară, şi-n git ii tremura o adiere de cîntec care la cîte un hîrtop ţîşnea tare şi clar, notă răzleaţă şi ciudată ce întorcea asupră-i privirile uimite ale trecătorilor. I-erca ruşine de privirile acestea ascuţite şi batjocoritoare. Dar trecătorii clătinau din cap şi treceau înainte: era Cristos I Pe curind, păreau că-şi spun muţeşte, vom vedea ceva şi izbucnirea definitivă. Pe curind, pe curînd.

Diagnosticul îi fusese pus demult] de înţelepciunea concetăţenilor, şi Cristos ştia acest lucru. Uneori, in nopţi triste, cind afară urla vintul şi da iureş prin fereastra spartă, alături, prin frînghiile şi curelele maşinei ca prin nişte coarde de gigantic contrabas, il apuca [spaima]...

„.pe care o mai uşura puţin de marginea tinichelei, apoi o repezea pe trupul tiparului, îndesînd-o bine in dreptul golurilor. Cînd ridica cartonul, florile cele noi erau la linie ... I-a mers în ziua aceea mina cu o iuţeală fantastică şi n-a dat nici măcar o dată greş. Căci asta era; o mişcare sigură şi lină peste tot şi în toate, inafară şi înăuntru; repede sau încet, nu pot fi decît ritmice... Trebuie să te laşi în voia Iui, şi să nu-ţi mai dat seama de tactu-i monoton; altfel ameţeala te aruncă în golul dintre două cadenţe, în golul genunei fără pereche. Descurajarea e genunea sufletului.

De aceea sa vedem rîsul de la urmă al cui va ii, al nebunului, al cnminţilor?

Şi-n mintea lui cuvîntul „cuminţi" se acoperea de o nuanţa de batjocură. Era „nebunul" — îi plăcea peste măsură denumirea, ba gîndul îl ducea chiar pină la împlinirea ei... Se vedea compătimit de-o omenire întreagă: ăsta a descoperit mişcarea veşnică. El este mort acum pentru cei vii la minte, dar cît folos ne-a adus nouă, păcătoşilor. Şi lacrămi fierbinţi îi curgeau din ochi şi i se plimbau în jos pe rădăcina nasului.

Gîndea într-una şi bidineaua îi mergea ritmic ca şi mişcarea veşuică. Iar tiparul se aşeza de la sine ... Pe urmă, cînd privea zidul aproape acoperit de florile fantastic compuse şi bizar colorate, ca dintr-o vegetaţie planetară necunoscută, începea să cinte. Cintecul îi aducea aminte de femei, şi cîte femei n-aveau să fie ale lui *atunci...* Pînă şi doamna asta frumoasă care vine în iîecare seară să examineze cu lorgneta progresul lucrărilor... Ea nu va mai trece peste chipul lui cu acea rece nepăsare a ochelarilor de cristal. *Atunci* lorgnonul va cădea jos, pînă unde se întinde lănţuşul lui de aur, şi ochii cu clipiri dese ai doamnei vor încremeni pe figura renăscutului crucificat. Abia atunci va vedea ea cît e de înaltă fruntea care a putut fura din zborul universului misterul original, faţă de care locul lui Prometeu e o nimica toată. Şi Prometeul cu ten palid şi cu bărbuţă "blondă se va apleca să sărute mînuţa la fel de palidă şi jnelată..,

Calda imagine mişcătoare îi merge înaintea ochilor, lină ca steaua magilor... Uneori se aprindea în culori mai vii; atunci mişcările line se precipitau. Buzele se ridicau in sus pe braţ, treceau mult de cot, se apropiau dc moalele ascunziş al subţioarei. Pînă acasă la dînsul, doamna incă se zbătea cu mişcări domoale, vădit inofensive, se apăra cu argumente aţîţătoare, spre a-şi feri căderea rochiei, desprinsă din copci.

Se trîntea pe patul de fier cît era de greu; apăsa ochii cu pumnii strinşt. "Minunatul caleidoscop, de sub pleoapele apăsate, începea atunci să se învârtească de la sine; şi-n decorul multicolor, de mişcătoare arabescuri, reîncepea să se depene dincolo de retină, în cugetul arzător, firul întrerupt. Vestmintul cădea in noianul steluţelor care jucau în jurul imaginei centrale ca fulgii de zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununînd magic trupul gol, alb şi zvelt, de care mîinile inebipuirei lui se apropiau tremurătoare, ca mîinile de bătrini, apoi deodată se repezeau tinere şi elastice pentru a apuca neantul...

îl podideau lacrămile... Acelaşi neant groaznic, rece, negru, înfiorător, ca spaţiul căscat intre astre... Aceeaşi senzaţie care-1 loveşte în cap ca un ciocan, cînd roţile lui încep una cîte una să se oprească.

Dar în seara aceea, care nu-i va mai ieşi niciodată din minte, impulsul originar a pus in mişcare maşina, desigur pentru totdeauna. El îşi aminteşte numai atît, că izbind-o, de bună seamă cu puţină răutate, ca pe una ce rămînea rece la toate atenţiile şi la toată iubirea lui atît de adincă, atît de adevărată şi de pătimaşă, ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine ştie unde; ceva a pocnit tare şi distinct şi el a îngălbenit.

Dar rotilele au început să-şi comunice una alteia avîntul: frînghiil& se mişcau Un, tic-tacul pistoanelor devenea tot mai regulat; roata cea mare se ridica spiţă cu spiţă, greoaie şi maestoasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeaşi cadenţă isocromă şi lentă.

Chipul mîntuilorului privea uimit minunea cea nouă; după două mii de ani, cit colindase necuprinsul, jşi încercase iarăşi puterea...

... uliţă să arate la toţi minunea cea mare. Şi ei să-1 convingă că într-adevăr minunea minunilor fusese săvîrşită. Iar în ziua aceasta la doamna cea frumoaşă nu se va duce ... S-a terminat cu tiparele şi bidineaua .".. Ea se va mira desigur dc nevenirea lui, ba poate va trimite să-1 cheme... însă faima îî va şuşoti La ureche ... Şi atunci va porni singură incoace, umilă, dimineaţa, spre casa mică, asemănătoare cu o ieslă...

Pînă seara a rămas în colţul cel muced. N-a simţit nici foame nici sete. Lumea n-a chemat-o. Nu era încă timpul. înţelegea că nu era de tot stăpîn pe mişcarea eternă. Numai ajunsese la ea. Acei gură-cască n-ar fi înţeles nimic, sau şi dacă ar fi înţeles i-ar fi strigat: „Opreşte-o dacă poţi şi dă-i drumul în faţa noastră să vedem cu ce-o pui in mişcare ..."

Şi ei puteau să aibe dreptate, le conceda cu destulă bunăvoinţă Cristos. Căci orice motor poate s-o ia aşa razna, dacă e bine indopat cu combustibilul sau cu energia necesară.

Se ridică încet şi cu încredere în sine ca un om mult încercat. întii însă o bucată bună de slănină şi un chil de vin. Luă sticla, trecu pe lâ cîrnăţăric, apoi se opri la Circiumă. Pretutindeni cei ce-1 întilniră îl priviră speriaţi: atît de teribil ii ardeau ochii. Cînd să plece din circiumă, o toană de bucurie il birui ...

— Să dai un rînd la toată lumea de-aici, strigă el. Şi bătu cu pumnul tejghea de clănţăniră toate paharele ...

— Dar ce e cu tine. Cristian, băiete, vroi să-1 descoase domnul Luţă, arhivarul judecătoriei.

Dar el, dacă mai lovi încă o dată cu pumnul în masă — de se auzi iarăşi sunetul de clopoţel al paharelor — şi dacă se umflă atîta în plă-

mini să strige, cu paharul deasupra capului, fu, nu ca sâ-i răspundă arhivarului şi nici celorlalţi, dar ca să audă „boierii" strînşi dincolo, împrejurul mesei din odăiţă, a cărei uşă tocmai se deschidea.

— Nu sunt Cristian, urlă el, sunt Cristos... nebunul... Şi-am înviat a doua oară ca să săvirşesc minunea cea mare... Şi el rise ca un veritabil nebun, ducind paharul la gură... Hi, hi, hi, nebun... Nebunul va face minunea ca să uimească pe cei cuminţi.

„Boierii" ieşiră buluc în uşa odăiţei şi priviră cu spaimă la dînsul. Iar el plăti şi porni clătinîndu-se de ris:

— Noapte bună, cuminţjlor, noapte bună, nebunul vă salută... Deocamdată.,. aţi auzit? *deocamdată...* şi aci clipi cu înţeles şi trînti uşa după dînsul... Apoi privi de afară, prin geamul murdar, să vadă efectul... îi văzu pe toţi minunîndu-se sau făcînd cu degetul cunoscuta morişcă in dreptul timplei.

Atunci izbucni iar in ris, şi atît de tare, că cei dinăuntru se priviră aiuriţi şi nu mai avură nici o îndoială. Iar el porni pe uliţă înainte, rîzind singur, spre spaima trecătorilor...

Se simţea atît de bine nebun, cînd ştia că maşina se îuvîrteşte necontenit acolo. Auzea trosnindu-i în urechi şi răsuflînd ca foalele o răsuflare caldă, care-1 lovea in faţă ca vîntul de primăvară, şi-1 umplea de fericire...

Prin spinare îl îmboldeau neînţeleşii fluizi ai tinereţei...

Ea va afla mîine şi va crede ... Asta pină cînd piatra minunei se va da în lături şi nu va mai rămîne nici o îndoială că învierea s-a săvîrşit.

Roata cea marc se-nvîrtea necontenit. Şi întreaga maşină duruia monoton şi regulat, impasibilă şi fără semn de oprire, nici măcar [de} încetinire... Cristian intrase în casă cu inima strînsă, dar o auzise din întîia odaie. Hîriia înainte ca o moară neoprită de zile şi nopţi, mişcată într-una de curgerea fără sfîrşit a apei.

Intrat în atelier, omul cu chip de Crist dete un chiot, aruncă şapca în formă de beretă in sus, apoi îşi puse mîinile în şolduri, sări de trei ori în dreapta şi de trei ori in stingă, ca într-un început de căzăcească. Umbra uriaşă, proiectată de tremurătoarea feştilă pe pâreţii albi-gălbui, sări şi ea sprintenă, imitîndu-i gesturile. Cristian o păli cu şapca care pocni de părete.

— Dă şi tu cu şapca în mine dacă poţi, îi strigă el atît de tare că afară, [în] noapte, vecinii sestrînseră la garduri. Umbra îşi apucă şapca la fel, dar atît, Cristian rise din nou, însă maşina începu parcă să se in-

Ş. dîrjească. Roata cea mare parcă se opintea şi toate încheieturile mîrîiau '„C ca un animal căruia nu-i faci în voie. Şapca sărise din umbră drept în frînghii şi se încurcase acolo... El o scoase repede; maşina reveni lă şuierul ei .^$ .normal, şi o bucurie fără margini se topi ca o lumină mare în pieptul •^(j^scoperitorului... Va să zică ea e bună şi ascultătoare, ea nu e încăpăpţînată, îşi ·'se el mîngîind roata cea mare, care-i mîngîia lui, în necurmata fe|nvÎTteală, podul palmei.

Pe urmă îi veni in minte s-o apuce. De-o...

fi?',',-.şi o ţinu zdravăn: crucea de fier se desemnă de-a binelea in cadrul ro- |k tund; aparatul tăcu.., Şi un fior de gheaţă îi trecu prin şira spinărei: cru~ gy. cea aceea neagră parcă-I fixa... Dădu drumul... O secundă de tăcere, §|'! două -•• apoi aparatul îşi luă drumul cu bîzîitul lui gros, de bondar.

Mai dădu duşcâ o înghiţitură bună de vin.

îl va opri uşor şi va pune o piedecă printre spiţele roţei celei mari; |-)ci·d va vroi să-i dea drumul, va trage piedeca... Deocamdată atit... pînă I Va descoperi pocnitura care a dat drumul maşinei... Asta e tot...

Piedeca o găsi; găsi ş-un suport pe care să se poată mişca orizontal: |i.©peraţia e minunată, buuun!...

Opri roata pînă se putu vedea iar spaţiul dintre spiţe; împinse bara | şi aparatul tăcu...

Atunci se aşeză pe-un fund de găleată, desfăcu hirtia de mezeluri I?. Şi începu să înfulece ... îi era într-adevăr foame, dar de la a treia îmbucătură deveni distrat. Cum va putea [şti] unde a pocnit ieri aparatul? Trebuie |j să se uite cu băgare de seamă... Pe din afară... hm, bună slănină.. a văzut ... nu e nimic... *Lebcrumrştul* ăsta e minunat... Prin pistoane trebuie să fie ceva... dar cum să se uite înăuntru... la ăl de-al doilea capacul se poate scoate uşor; dacă o vedea ceva acolo, bine... de nu... Doamne 'păzeşte... mai bine cheamă cîţiva ingineri... da... profesori de la univerţ£ uitate, de la politehnică, să vadă ei... să le arate cum merge ... şi să le)ună că totul se trage dintr-o pocnitură ...

&,r Straşnic *parizăr...*

Şi-adică ei să ştie de unde porneşte mişcarea veşnică. Iar *el* să fie Un simplu inconştient care întîmplător a realizat...

Poc...

O pocnitură slabă, atît de slabă c-ar fi putut să fie luată drept o părere.

Cristian tresări brusc şi privi cu ochii ţintă la maşină. Ea era atît de nemişcată că se cutremură din nou. Vroi să pornească spre ea, însă J. văzu bara trecînd printre braţele crucei din roata cea mare.

Cu neputinţă. Pînă acuma doar a umblat şi dacă n-ar fi bara ar porni cu siguranţă... Cum ar putea să nu pornească. Şi el mîncă înainte... cu neputinţă... Mînca zdravăn, de parcă ar fi vrut să arate altuia, strein, că nu-i pasă. Ba chiar mai înghiţi şi din vin. Ba chiar mai începu să şi cînte printre înghiţituri, ca omul cu totul nepăsător de ce ar putea să i se întîmple.

Cînd termină, îşi şterse mîinile şi se apropie de maşină. Trase puţin bara şi roata parcă se mişcă. Atunci se porni iar în cîntec. Şi trase drugul de tot; roata împiedecată se rostogoli dc vreo trei ori şi stătu. O împinse, ea se învîrti iar de trei ori, ca rotiţa ceasornicului stricat, pe care zadarnic îl scuturi să-şi mai ia mersul.

Privirea-i se zgîi de spaimă şi mîinile se ridicară amîndouă spre roată, cu palmele întinse, ca pentru a-i cere socoteală, şi rămaseră şi ele nemişcate la mijlocul drumului. Cristian începu să rîdă. Nu, desigur, trebuie să fie... nimic... o nimica toată... va afla deîndată...

El privi cu atenţie pretutindeni, se chiori prin încheieturi[le] şi găurile pistoanelor, încercă frînghiilc... Nici o scrinteală nicăieri... nimic, nici o scrinteală... Şi cu toate astea ea trebuie să fie, cu neputinţă să nu fie ... Pentru că ea a mers pînă acum .. Nu e doar un vis ...

Vis... Cuvîntul acesta îl cutremură. Halucinaţie? Oare acum ii arde de glume?... Asta e bună... Cum a putut să-i vină una ca asta în cap. Desigur din cauza oboselei... din cauza, oboselei prea mari, dc două nopţi de cînd n-a dormit...

Are să se culce... Cu mintea limpede, doar dintr-o aruncătură de ochi va descoperi meteahna ... Cum ar putea s-o descopere cu ochii ăştia atît de împăienjeniţi.

*

Cînd se deşteptă avea huruit în urechi. I se păru că maşina s-a învirtit toată noaptea, deşi în vis, ea cînd se pornea nebună, cînd îi rinjea cu toate spiţele roţilor dispuse în formă de dinţi, ca un animal rău şi negru. S-a repezit, căci se culcase îmbrăcat, de-a dreptul în atelier; maşina stătea nemişcată şi totuşi huruitul acela persista hilar în urechi ca un rîs monoton şi greu, supranatural. Kepezi roata; aceasta făcu cîteva volte şi se opri. O repezi din nou cu şi mai multă putere; ea-şi făcu neputincioasele ei învîrtituri, apoi simple oscilaţii, şi totul reintră în neantul nemişcării...

îl podidi lacrămile...

Stătea chincit în colţul umed, cu faţa ascunsă în mîini. Simţea cum că[l]dura lacrămilor topeşte uşor păcura uscată de pe degete. Se închipui mînjit pe faţă de negreală ca un măscărici de la circuri. Şi plînsul îl podidi şi mai tare cînd îşi aminti de bucuria lui zgomotoasă de la circiumă. Pljnse ca un copil, cu suspine. Apoi, cînd tăcu, auzi un duduit surd, hîrîind m urechi. II ascultă neîncrezător, însă zgomotul creştea atit de lămurit şi atît de regulat că un fior de nădejde îl păli undeva în creier... Desfăcu puţin degetele strînse ... Maşina stătea liniştită şi neagră. Furia îl cuprinse ... Se năpusti la ea şi împinse; împinse şi mai tare, cu frenezie ... Se ...

[După] săptămîni, cînd izbuti in sfîrşit să despartă adevărul de nebunie, îşi aminti că maşina cu mişcare veşnică pornise *într-adevăr* int[r-un] rînd să nu se mai oprească. Că în zilele acelea, cît se învîrtise, ea fusese într-astfel încît prinsese singură focul divin din cer... Dar cine ar putea să creadă pe-un nebun de acest lucru.

Căci cu vremea el însuşi ajunsese să-şi închipuie că şi atunci nu fusese decît tot o pălălaîe de nebunie.

- Sigle: ms. A; mss. fragmentare B, C, D, E; fragment publicat în „Gândirea", 1929 F; ediţia 1930 G — textul de bază.

„ 4 29 — 30 individul *G:* personajul *A;* 31 Cornoiu G: Vrăjescu *A* ; 38 e în
| stare să aibe *G:* poate avea *A*; 39 realităţii G: rcalităţei *A* ; că ar G: c-ar *A;* 40 trimiţi G: trimeţi *A.*

5 1 Doamna Cornoiu G: Doamna Vrăjescu *A;* 8—9 şi asigurînd calm G: totdeauna era obişnuit să spună *A* ; 10 se face G: se va face *A* ; 10 chiar fiind G: chiar acum fiind *A* ; li cind statul major G: şi când tocmai adversarii de la guvern se împotriveau la vreuna din dorinţele sale. Când statul major *A*; 12 cari *G:* care *A;* s-a împedecat *G:* s-au împedecat *A;* 13 în executarea ordinelor lui: se va face ! G: el rinjea calm şi asigurător: Se va face I *A*; 15 dorea el G: el dorea *A*; 16 şi cel mai mult timp G: si deţinea cel mai mult timp *A* ; 21 aprobării G: aprobărei *A; 22* temutul G: teribilul *A;* 23 stăpinitorilor trecători *G:* deţinătorilor vremelnici ai puterei^; 23—*24* măsura hotărită de ei G: măsura *A;* 26—28 în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzind serviciul lor, toţi agenţii aceştia clandestini ai puternicului politician *G:* care stingeau pe loc dorinţele de reformă ale stăpinitorilor trecători *A;* 29 astea G: acestea *A* ; 30 Cornoiu *G:* Vrăjescu *A;* 31 de forţă G: de puterile sale *A* ; 32 Cornoiu *G:* Vrăjescu

A; 33 — 34 pe armă încetul cu încetul G: pe urraâ *A;* 35—36 sentimente *G'.* simţimbite *A;* 36 îşi vedea *G:* îşi văzuse .4 ; 39 puterii G: puterei *A ;* majestăţii G: majestăţei *A.*

6 2 cari ar li putut să-i reziste G: cari ar fi putut sâ-i reziste. Era pasibil ca in vreuna din instituţiunile oraşului ăstuia să fie cineva care sâ nu se teamă c-ar putea fi barem mutat peste cel mai tirziu un an? *A ;* 3 Cornoiu *G:* Vrăjescu *A;* observase demult la soţia sa *G:* observase la soţia sa *A ;* 4 atît de scump lui însuş G: atît de scump *A;* 4—5 şi i-I aţîţase indirect *G:* şi pe care îl *exaltase* în mod indirect *A; 9* acelaş G: acelaşi *A;* drag G: scump *A;* 10 acelaş *G:* acelaşi *A* ; Ha *G, E:* Hi *A;* 13 cari G: care *A, E;* binefacerii G; binefacerei *A, E;* 20 Trimiţîndu-1 G: Trimeţîndu-1 *A,E;* 23 aci G: aici *A, E; 24* de han *G:* ca de han *A, E; 21* Zina Cornoiu *G, E:* Zina Vrăjescu *A;* 28 iarâş G: iarăşi ^4, *E*; 30 buturul G: buturule E: buturele C; Cornoiu *G, E:* Vrăjescu *A:* Nedan C; 31 ultimile *G:* ultimele *A, E;* 32 însoţite de *G, E:* pe care el le însoţea *A; 32* argumentările G: argumentaţiile ^1, *E* 34 să surîdă G: Zina să suridă *A, E;* 36 cu o G, *E: cu A;* 38 dînsa constata G; ea constată .4 : constata *E*; scapă G: scăpa .4, E; 40 cari G: care >4, E.

7 5 de seamă *G, E:* mare *A;* 5—6 cine ştie, de cîte alte G; cine ştie de ce *A:* cine ştie de ce alte *E* 8 n-a cerut *G, E:* nu cerea *A;* H—17 însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cirteală, poţi chiar sâ-I şi îmbrînceşti. Numai la cer deschis să-1 scoţi şi-ţi va săruta mîinile că l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dînsul... G, *E:* insă dacă ai pune mîna să-l ajuţi să se mute la cer deschis, chiar îmbrinciudu-1, ţi-ar săruta mîinile *A',* 18 Cornoiu *G, E:* Vrăjescu *A;* 22 doamna Cornoiu făcuse constatările şi-şi pusese *G, E:* doamna Vrăjescu îşi pusese întrebările *A;* 24 depăşea *G:* depăşeau *A, E;* 35 Cornoiu *G:* Vrăjescu *A, E;* 37 i l-a G, *E:* el i l-a *A.*

8 7 lăsîndu-se G, *E:* ce se lasă *A;* 10 Esti G: fata din casă *A, E;* 11 Esti G: Herji *A, E;* 12 Fata G: Herji *A, E;* 16 Cornoiu G, *E:* Vrăjescu *A;* 20 Şi G, *E: îi A;* 21 figurii G: figurei *A, E: 22* provocator G, *E:* provocator *A;* 24 Cornoiu *G,* E: Vrăjescu *A;* 25 musalirii *G:* mosaiirii *A, E;* frumuşică *G:* frumoasă *A, E;* aşa cum *G:* cum *A, E;* 27 cit se poate de G, *E:* însăşi J4 ; 28 Esti G, Herji ,4, *E: 29* atunci, ca *G, E:* ca *A;* 31 fata G: Herji 4, *£;* 36 Esti G: Herji ^ , *£;* 36-37 mă voi ocupa eu G, *E:* am eu grijă *A* ; 38 produsese G, E; producea *A* ; 40 întocmai *G:* tocmai *A; E;* 40—41 la rîndu-i domnul Cornoiu G, *E;* domnul Vrăjescu *A.*

se

9 2 Cornoiu G, E: Vrăjescu ^; 4 pe la autorităţi şi-i G, E: la instituţiile publice şi-J *A;* 5 şi circiurai G, E-. circiumi *A* ; 7 la fel de galbene G: întocmai de galbene *A,* E ; 9 părind G: de parcă *A, B, C, E;* 10—11 cu un aer mironosit şi mieros *G, E, A:* cu respect mieros C; 13 trecerii G; trecerei *A, B, E;* 14 aceea G: acea *A, E;* 16 senzaţia deosebită a stăpînnlui mare, care G, *E:* senzaţia cind vedea impunerea generală a stăpinului care *A; 26* Comotu G, *E:* Vrăjescu *A;* 28 tribunal G: primărie *A. E, C;* 31 cu cît G: că cu *A, E;* 29 Cornoiu G, *E:* Vrăjescu *A;* 37 — 38 Cine ştie ce punea el atunci la cale, nou şi surprinzător 1 G, *E:* Pentru ea, el repara atunci şurubul stricat, care ştirbea momentan impresia de regulat motor, cu mii şi milioane de rotiţe, cum ii apărea ei activitatea Iui. *A* ; 41 o învălui iară G: o învălui iarăşi *E:* simţiminte pe care le încerca in gradul cel mai puternic alături de omul acesta o învăluiri iarăşi *A.*

10. 2 acestea G: astea *A, E;* 3 figurii *G:* figurei *A, E;* răsfrîntă G: răsfrînte *A, E; 4* de un roz atit de alb G: de un alb atît de roz sau de un roz atit de alb *A, E;* 5 adevărata-i *G:* adevărata ei *A,* E ; 5—6 modul şăgalnic şî graţios cum figura aceea o privea G, *E:* privind-o şăgalnic *A;* 7 întuneric *G:* întunerec *A, E;* ale G, *E:* ai *A* ; 8 frunţii G: franţei *A;* 9 dădea G: dedea *A, E;* 13 făcînd-o să se simtă şi mai înaltă *G, E:* se simţea şi mai înaltă *A;* 15 Tinei *G:* Ţinutei *A; 17* Ochii lui mari, ajbaştri-verzui, cu fixităţi de şearpe, o ţinteau G; Ochii lui mari şi negri o fixau *A* ; 19 Ţinutei G: Tinei *A* ; 21 zice G: zicea *A; 22*—23 adresat frumuseţii ei *G:* pentru frumuseţea Zinei, Sensul semnificativ al cîntecului *A;* 25—27 {Cînd s-a petrecut şi asta Tina era lipsă iar ea se ridicase repede, roşie şi indignată.) Dar acum, cînd imaginea îi reveni identică *G:* atunci — Tina era lipsă — ea se ridicase repede şi mînioasă, dar acum *A;* 28—29 răsturnă pe îndrăzneţ *G:* şi-1 răsturnă *A ;* 30 Cornoiu G: Vrăjescu *A;* 32 şi 35 pasagiul G: pasajul *A;* 38 Cornoiu *G, F;* Vrăjescu *A.*

11 4 ţesătură G, *A:* ţesătura *F;* 8 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A;* 10 dînsul *G:* el *A, F;* 13 Pe atunci *G:* Pe vremea acea *A:* Pe vremea aceea *F;* Cornoiu G, *F:* Nedan *A ;* 14 Şi-aduce G, *F:* Ş-aduce *A* ; 15 aici *G, A*: aci *F;* 17 dezveţe *G:* dezbare *A, F;* 19 Cornoiu G, *F;* Vrăjescu *A* ; 20 liceului G: liceului local *A;* seara G: seară *A, F; 22* Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A ;* 23 exterior alegoric *G, F:* o formă alegorică *A;* 24 subţirel G, *A:* subţire *F;* 25 furişe *G, F:* furişă *A;* 28 tenace G, *F:* prevenitoare *A;* circumvoluţie după circumvoluţie *G, A:* circumvoluţie *F;* 30 ultimul *G, F:* multiplul *A ;* 31 Sultana Cornoiu G, *F:* Sultana Vrăjescu *A* ; 34 tiranic G, *F:* rcvoluţiona, *A* ; 35 somnul deiinitiv G, *A:* delinitiv somnul *F;* 36 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A;* 36 — 37 cu nemărginit nesaţ revoluţionara melodie G, *F:* cu un

nesaţ nemărginit tiranica melodie *A*; 38 pînă ce G, *F:* pînă după ce *A;* 39 nu sfîrşea *G, F:* sfîrşea *A.*

12 2 culmea plăcerii G: culmea plăcerei *F:* marea lui plăcere *A* ; coanei G, *A:* cocoanei *F;* 3 diabolică maşinărie G, *F:* maşină diabolică *A;* 4 el îşi vedea *G, F:* vedea *A*; 5 tipului plin de voinţă *G:* omului plin de voinţă *F:* lui de om plin de voinţă *A; 5—6* plapuma *G, F:* plapoma *A;* 6 la o parte *G, F:* deoparte *A;* 7 dimineţii *G:* dîmineţei *A, F;* 8—10 Biata Sultana, după cum ii explicase de atîtea ori in aprinsele lor discuţii, nu era contra barbarului obicei, decît câ-1 găsea inutil. G: Biata Sultana — după cum îi explicase de atîtea ori în aprinsele lor discuţii — nu era contra barbarului obicei, decît că era inutil. *F:* Biata Sultana, ea nu era contra acestui obicei — după cum explicase în aprinsele lor discuţii, decît că era inutil. *A* ; 10 ori *G, F:* or *A* ; 11 şeapte *G:* şapte *A, F;* ar fi avut destul timp G: avea tot timpul *A,F;* 12 strimtului *G, F:* strîmptului *A;* 13 Comoiu *G, F:* Vrăjescu *A*; 14 pe vremea aceea *G, F:* atunci *A*; 14 — 15 Comoiu *G, F:* Vrăjescu *A* ; 15—16 ar putea să fie nevoie *G, F:* va fi nevoie. Şi precum a prevăzut s-a şi întîmplat. *A* ; 17 o asigura *G, Fi* asigura *A;* 20—22 Totuşi, luat de scurt de soţia sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula aşa de dimineaţă. *G:* Totuşi, luat de scurt de soţia sa, care fusese dc asemeni profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu texte precise că Napoleon se scula într-adevăr aşa de dimineaţă. *F:* (Nici domnul Vrăjescu n-ar fi putut preciza unde citise aşa ceva sau dacă nu făcea vreo confuzie cu alt om mare.) *A*; 25 coana *G, A:* cocoana *F;* 26 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A; 29* profesor *G, F:* Vrăjescu *A*; 33 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A*; 34 vieţii *G:* vieţei *A, F;* amiezile *G, A:* amiezele *F;* 35 acaparau G: acopereau *A, F;* 36 Comoiu G, *F:* Vrăjescu *A;* 39 domnia-sa nu putu G: domnul Vrăjescu nu putu *A:* domnul Cornoiu nu putea *F;*

13 2 pe care îl G, *F:* pe care-1 *A;* 5 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A* ; 8 imaginii *G:* imaginei *A, F;* 10 înainte *G, F:* dinainte *A;* 11 Cornoiu *G, F:* Vrăjescu *A;* 12 fu locul *G, A*: fu la locul *F;* 13 se îndreptară *G, F:* se îndreaptă *A* ; 15— 18 cărora, cum spunea singur, zcflemisitor, cinic şi profund — la vite cresc coarnele! — căci acolo, dedesubt, în centrul acestor gogoşi osoase, el situa puterea voinţei şi sursa izbînzilor *G, F:* în care — cum spunea singur zeflemisitor — la vite cresc coarnele, acolo dedesupt, în centrul acestor gogoşi osoase el ghici puterea voinţei şi sursa izbînzei *A* ; 22 se opriră G: se opri *A, F;* 28 Cornoiu G, *F:* Vrăjescu *A* ; se trînti

iarăşi *G:* se trînti *A, F;* 32 întorcea G: reîntorcea *A, F;* 38 sale *G:* lui *A, F.*

14 2—3 progresului individual, cum este şi in cel al maselor G: progresului individual ca şi în cel al maselor *F:* progresului maselor, ca şi tn cel individual *A* ; 4 ... E ... E *G:* E ... *A, F; 5* schimbării G: schimbărei *A, F:* 6 amputării G: amputărei *A, F;* 8—9 o lămurea dînsul G: o lămurea Vrăjescu pe doamna Sultana *A:* o lămurea Cornoiu pe fosta-i soţie *F;* 11 desigur n-ar fi voit G: desigur n-ar fi vroit *F:* la început nu voia *A ;* 12 recapete G, *A:* capete *F;* 13—14 să-şi lase urechea G: să-şi plece urechea *F:* să i se deschidă repede, repede, poarta *A*; 15 plecîndu-se G: pleeîndu-şi fruntea *A, F;* 16 legii G, *F;* legei *A',* 17—18 primindn-1 G, *F:* primindu-1 totuşi^ ; 20 plînsul G: plînsetul-4, *F;* 24 străzii G: străzei *A, F; 26* regretă desigur hecatombele *G:* regretă hecatombele de victime *A, F;* 27—28 adulmecînd, beat de sine, înălţimileG, *F:* adulmecînd înălţimile beat de sine *A*; 30 se împleteau G: se desfăceau *A, F;* 31 trupului pîntecos G, trupului pîntecos al soţului *F:* trupului de taur *A;* 32 farmecile G: farmecele *A, F;* 33 Comoiu G, *F:* Vrăjescu *A*; 34 — 35 dispreţul ei pentru toţi şi toate şi — înainte vreme — G, *F:* dispreţul ei pentru toţi şi toate şi tot ce-o înconjura *A* ; 35 — 36 îl îmbăta atunci, la început *G:* îl îmbăta *A, F;* 36 şi nebunie G: şi de nebunie *A,F;* 37 după ce-o atîţa, pe nesimţite, în contra-i *G, F:* după ce-i aţâţa această manie a ei, aducînd vorba de cine ştie cine *A*; 38 încetul cu încetul G: încetul pe încetul de vestminte *A, F;* 41 scrîşnet G, *F:* scîrşnet *A.*

15 1 poftei *G:* poftei acesteia *A, F;* momentul G: momentele *A* ; 2 Cornoiu *G, F:* Vrăjescu *A;* 2 — 3 la moşia larg ciopirţită G, *F:* la conacul moşiei larg ciopîrţite *A* ; 5 Zina Comoiu G, *F:* Zina Vrăjescu, el îi spunea Zîna, cea mai mică din cele trei fete mai mari *A;* 6 lui *G, F:* Iui Vrăjescu *A;* viitorul socru G, *F:* boierului *A* ; 7 tomnatecul pretendent G, *F:* Vrăjescu *A* ; 9 ferestreul G, *A:* ferăstrăul *F;* 11—12 „Minunata privire", cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverşunată G: „Minunata privire", cum o botezase în intimitatea gîndului, era pentru el o înverşunată *F:* „Minunata aceea privire", cum îi spunea, era pentru el o mare *A* ; 15 Cornoiu *G, F:* Vrăjescu *A;* feminine G: femeninc *F:* femeieşti care se vestea de lungă durată *A* ; 16 privire de demult, care *G:* privire de demult ce F: privire care *A;* 20 ar fi trebuit... *G:* ar fi trebuit... La această posibilitate se gîndi mai ales acum domnul Vrăjescu, cînd pentru prima oară în viaţa lui revenise a doua oară în iatacul turcesc, unde nu venea decît să-şi facă tabieturile după-masă şi tocmai să nu gîndească la nimic; slăbiciunea asta momentană, spaţiul acesta inexplicabil rezervat

unor gînduri urîte într-o zi a lui de activitate îl îndîrjiiă. *A;* 21—22 Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gînduri, domnul Cornoiu sări atit de energic de pe divan G, *F:* Sări de pe divan atit de înfuriat pe sine însuşi *A;* 23 intrării G: intrărei *A, F* 24 vechituri *G, F:* vechituri orientale *A*; în antreu *G, F:* Ieşit in antreu, domnul Vrăjescu *A*; 27—2S căreia îi zimbi prieteneşte *G, F:* şi-şi zîmbi cu multă prieteniei; 28—*29* părînd a o asigura că va să curgă îndestulă vreme pînă va bate nevoia micilor vicleşuguri intime. G: părînd a o asigura că va să mai curgă îndestulă vreme pînă va bate ceasul micilor vicleşuguri intime *F:* presimţirile lui triste aveau însă mult pînă la realizare. Ba chiar se bucură că nici acum nu-şi pierduse vremea degeaba; într-adevăr găsise mijlocul de a veni de hac viitorului sumbru: surisul de dispreţ ce trebuia provocat pe figura de marmoră. *A*; 30 Şi pentru a-şi proba iară posibilitate de replică acest lucru *G, F:* Şi frecîndu-şi mîinile de bucurie că în definitiv nu se întîmplase nimic rău *A;* 33 nu păru tocmai G; nu fu *A;* 34 totuşi pentru că nu-1 mai văzuse *G*: Nu-1 mai văzuse *A*; 35 de nelinişte *G*: de mică nelinişte *A;* 36—37 cineva plecat de vremuri, despre care nu mai ştii *G:* cineva necunoscut, care nu ştii *A;* 38 umbros *G:* umed *A.*

16 1 Cornoiu *G:* Vrăjescu *A* ; 3 Sultana *G:* Şoimu *A;* 4 femeii G: servitoarei *A; 5* repede şi familiar G: repede *A*; 7 *losefina G:* losefino *A*; 11 Iar dînsul *G:* Şi el *A;* 15 salonaşul mobilat cu fotoliuri vechi *G:* salonaşul mohorît, cu mobile vechi *A;* 17 tapet G: tapete *A*; 18 pluş străbun Şi decolorat *G:* pluş vechi şi întunecos *A* ; 19 aici G: aci *A*; 21 probabilitatea G, *E:* posibilitatea *A* ; 22—23 de-a curmezişul girului — i se păru lui însuşi destul de ciudat —, ca un os in gît. G: de-a curmezişul gindului — i se păru lui însuşi destul de ciudat —, ca un os în gît. *E:* neplăcut de-a curmezişul gîndului. *A*; 25 chiar gîndise mai tîrziu foarte serios G, *E:* chiar gindise mai tîrziu *A;* 26 rămaseră *G, E:* rămăseseră *A;* 28—32 care era atit de socotită şi măsurată în toată purtarea ei, şi care-1 iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărţirea lor, încît ai li crezut că pe veci ii va rămîne în inimă amintirea lui, i se păru atît de insultătoare *G:* care-1 iubise atita — cu toată dezinteresarea — şi care era atît de socotită şi de măsurată in toată purtarea ei, i se păru atit de insolită *A* ; 36 se lovi uşorG: se lovi *E.*

17 16 a da G: a-şi *A*; 23 aceleia *G:* acesteia *A;* Zincuţei *E;* 24 puţin verzuie *G;* uşor verzuie *A, E*; 25 Cornoiu G, *A* : Vrăjescu *E*; 30 această nuanţă *G:* această exotică nuanţă *A, E;* 38 păreri *G;* părerile *A;* 39 ochii i se G: ochii lui se *A, E.*

18 3—4 perfecţiunea de marmură, de care gîndul se agăţase zdravăn G: perfecţiunea de marmură, la care gîndul lui se refugia acum îngrozit *A, E;* 8 disproporţiile uşoare G: disproporţiile destul de vădite în raport cu statuia de marmură de acasă *A, E;* 15 oboseală G: oboseală înadins neascunsă *E;* 16 Comoiu G: Vrăjescu *E;* 19 se ridică G: se sculă *E;* 20 căci tocmai îl simţise G; tocmai cînd simţi *E;* 21—22 el o înväli *G:* el o măsură de suspină jos *E;* 24 femeieşti cu ghiotura*G:* femeieşti *E;* 26 ce se înveseleşte nespus *G:* ce se bucură *E;* 30 „aşa ca o aducere-aminte numai" G; „aşa ca simplă informaţie" *E* 36 — Cine eşti tu? *G:* — Cum eşti tu? *E.*

19 4 însă G: Dar *E;* 4—5 înainte de a i se strecura G: cînd voi să i se strecoare *E;* 6 calmă *G:* calină *E;* 8—9 dar ca ii ripostă G: dar ea îi spuse *E;* 12 umilită G: umilă *E;* 14—15 pe frumosul ei păr de un castaniu închis G: frumosul ei păr de un închis cafeniu *E;* 37 Cornoiu *G:* Vrăjescu *E.*

21 33 compliment ales G: compliment *A;* 39—40 decît oricind G: decit de obicei *A.*

22 6 puţină dreptate, reveni apoi G: puţină dreptate *A*; 14 devierea conversaţiei G: devierea conversaţiei cu Zina *A.*

29 8 retuşa meşteşugit G: retuşa *A;* 35 era G: era însă *A;* 38 aduşi de dinsul G; aduşi de Cornoiu *A* ; 40 zurbagiu G; zgomotos *A.*

30 1 Nae Inelescu G: Nicu Inelescu *A*; 2 Cornoiu G: Vrăjescu *A*; 3 pline de sens şi promisiune *G;* adecvate *A ;* 4—5 ii mai spunea, pe lîngă „omul faptei", şi „inima partidului" G: îi spusese „inima partidului" şt „omul faptei" *A;* 8 răspicat G: inimos *A; 9* tumultului ce se iscase G: zgomotului pe care-1 făceau chiar colegii lui *A;* 10 mic G: mic de statură *A;* 19 ridicate ostentativ G: ridicate *A* ; 23 scena de faţă G: scena în amănunt *A* ; 26—27 doamna Cornoiu înainta urmată de Esti şi de ceilalţi servitori G: doamna Cornoiu înainta cu tăvile *A;* 27 ce G; cari *A* ; 28 salutări G: saluturi *A;* 30—31 Pe Xecşulca, ca o mulţumire pentru frumoasele lui cuvinte, ţinu să-1 servească personal. *G:* In faţa lui Necşulea, ca o mulţumire, pentru frumoasele lui cuvinte, fu ceva maî flexibilă. *A;* 32 De Nae Inelescu ii fu teamă G: Şi înainte de a ajunge la dînsul, se temu ca, nu cumva Nae Inelescu *A* ; 35—36 altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. G: altă prostie la fel, a cărei posibilitate o făcu sâ se încrunte de-acum — deşi tăvile mai aveau de parcurs pînă Ia dinsul, printre atîţi alţi invitaţi. *A* ; 41 bun G buun *A.*

31 1-2 Acestea îi tăiară G: Acestea tăiară *A ;* 2 minţii *G:* minţei^ ; 2—4 Doamna Cornoiu, nereţinînd bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru întîiaşi dată, ii întrebă in şoaptă care-i Andrei Lazăr. *G:* Doamna. Cornoiu il întrebă în şoaptă care e Andrei Lazăr, dinsa necunoscînd toţi invitaţii cei noi, deşi se prezentaseră pînă la unul. *A* ; 6 a celui care *G:* care *A; M* ce-1 *G:* pe care-1 *A* ; 27 colegilor lui G: colegilor lui cei mici ca şi dînsul *A* ; Acolo *G:* Unde *A* ; *29* zîmbind G: surîzînd *A* ; 39 revenise G: se reîntorsese *A;* 39—40 exprime nedumerirea G: exprime cu 'cea mai pură indiferenţă nedumerirea *A*; 40 Tintorescu *G:* prodecanul Tintorescu *A*.

32 4 dispuseră G: dispuseseră *A* ; 11 continuu G: încontinuu *A* ; 14 lui G: săi *A;* 21 însă *G*: însă curios *A* ; 27 sideful G: sidefiul *A*; 34 se complectă de la sine cu uşurinţă *G:* îi fu complectat cu uşurinţă *A*.

33 2 dar rise *G:* dar tocmai rîse *A;* numaidecît apoi *G:* apoi *A; 3* dintr-o dată G: de minune *A; 5* înţelegea G: Ea înţelegea *A;* 15—16 aproape tot dintr-o înghiţitură G: mai mult de jumătate dintr-o dată *A ;* 18 figura mută G: figura aceasta mută *A* ; 19—20 pe care desluşea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii G: pe care ea citea atit de limpede culoarea iubirei *A* ; 27 sa *G:* lui *A;* 33 telescopul G: luneta *A* ; 36 aceasta *G:* asta *A ;* 41 cuvintele G: complectarea *A*.

34 2 micului astronom G: lui Lazăr ^4 ; 5 dispoziţie G: dispoziţie pe care i-o produsese atenţia ce-i arătase *A* ; 19 Pentru că G: întrucît *A* ; 22 asupra complectării listei G: asupra listei complectată *A* ; 23 Se rosti uşor G: Şi fiindcă se pronunţa *A* ; 24 prctinseră îndată *G:* prctinseră *A;* 31 mai ales cînd G; cind *A;* 35 înţepat G: cam înţepat *A*.

35 5 nu se vede nimic G: nu vedem nimic *A* ; 40 virtuţile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc G: virtuţile cardinale ale neamului *A*.

36 20 le număr G: le enumăr *A*; 23 vieţii *G:* vicţei *A; 25* încă G: în întregime ^4; 30—31 materiale G: materialiste A

37 2 ripostelor G: ripostelor ambigui *A;* evoluase, o clipă G: evolua departe *A* ; 3 intăritat şi jignit G: jignit şi teribil *A* ; 5 adineauri *G:* adineaori *A* ; 26 în ochii săi G: în ochii patronali *A*; 29—30 neştiutori îşi îngropară acum G: neştiutori, lăsîndu-se astfel prinşi, îşi îngropară acum *A* ; 31 mai mult sau mai puţin modeste *G:* modeste sau pretenţioase *A;* 32 proscris

G: proscris la ieşire *A;* 33 podul G: podurile *A;* 37 înfulecînd lacom G: Infulicînd lacome *A*.

38 16—17 pe Andrei Lazăr; stăteau in jurul G: pe Andrei I.azăr, singur, de partea *A* ; 17 nu era loc G: nu puteau sta^4 ; 18 pentru ci doi *G:* ei doi *A;* 18—39 dintr-o parte îi învăluia, prin şir de uşi larg deschise G: pe care dintr-o parte o împungea *A* ; 21 pe coapse *G:* pe măsuţă *A;* 26 observaţiile *G:* observaţiile dinainte *A;* 30—31 mai mult sumbrului misterios G: mai mult sumbru reflexului misterios *A;* 31 fine G: mici *A;* 31—32 duceau închipuirea *G:* duceau închipuirea doamnei Cornoiu *A;* 38 de-abia G: uşor *A;* vorbă G: vorbă galantă *A*.

39 6 degajîndu-se aşa de aproape G: degajîndu-se dintr-o fiinţă *A;* 13 < să reînnoiască din nou — acum cu toată convingerea — ceea ce-i declarase, că vrea să asiste şi ea într-o seară la astfel de obser/aţii. Vrea chiar să statornicească data şi locul... desigur la el acasă, căci aparatul era greu de transportat, pentru a o face să vină acolo — desigur cu domnul Vrăjescu — însă numai ca să înveţe drumul, să ştie unde ar putea veni cînd domnul Vrăjescu ar fi la Bucureşti > * *A; 22* tainele. *G*: tainiţele *A*; 37 < şi parcă rău ca un copil căruia i-a căzut cu zgomot mare bibeloul scump pe care vroia să-1 şterpelească din salon ca sâ-1 pună zălog.> *A*.

40 8 < Acolo la hotarul acesta venea însoţit de turburătoarele reminiscenţe ale zilei, uneori respingătoare, alteori (şi cele mai de temut) ademenitoare; însă acolo găsea profundul ocean al infinitului, în care se înecau cate, şi nepăsarea care-1 ducea mintuit pe căile sure.> *A* ; 11 nepătrunşi G: limpezi *A*; 18 < Secretul)ui era sfărîmat; vedea pătrunzînd fiorul vieţei pămîntene în cămara veciniciei neprihănite, strieîndu-i podoabele, intiiundu-i măreţia. Unde avea să se mai refugieze el de acest nou mîragiu mai groaznic în frumuseţea lui decit tot ce i se năzărise in întîmplările şi chiar năzuinţele lui părnîntene? > *A* ; 27 o cuprinse *G:* o cuprindea *A ;* 27—28 se putu stăpîni G: se stăpînea *A;* 28 să-1 sărute G: să i-1 sărute *A*.

41 1 nevăzut, într-o cameră vecină G: într-o cameră vecină, spre a vedea efectul *A* ; 3 dăduse drum vijelios unei arii favorite G; începuse să cînte o arie favorită *A*; 6 Esti G: Herji *A*; 7—8 frîu atît de larg *G:* frîu larg *A*; 10 cînd se întîmplă G: cînd se întîmplă, ca în afară de Nedan *A* ; 11 Nedan G: Nedan, din camera vecină *A* ; 13 căzuse *G:* cădea *A* ; H pe

* între < > reproducem rinduri şi fragmente şterse de autor in •varianta manuscrisă *A*.

furiş G: pe furiş, prin uşile larg deschise *A;* 20—21 străini de tot ce se petrecuse G: streini de ce se petrecu *A; 22* < întrunirea se termină după aceea si cei trei prieteni mici se treziră la un Ioc. Dar toţi tăceau şi mergeau fiecare cu gîndurile lui. în mintea lui Lazăr doamna Vrăjescu plutea suverană absolută şi exclusivă. O vedea dincolo de întregul infinit, dincolo de planeţi, de stele, de nebuloase, de universurile îndepărtate, dincolo de bizarele pete alburii pe care le surprind marile obiective în bezna nemărginită; de acolo ochii ei se rotunjeau şi mai negri şi mai adînci decît însuşi chenarul fără margini al infinitului, dominînd imenşi şi nepătrunşi rostogolul nesfîrşit al lumilor în zările negre ale spaţiului. Iar în mintea domnului Nedan trona de asemeni doamna Vrăjescu; pentru el era însă. o marmură *[cuvînt ilizibil]* înaltă şi grea, cu gestul împietrit, despicînd din fundul eternităţilor, care în mintea lui, acum, dăinuia ca un sfîrşit luminos de tunel gigantic. Cit despre Nae Inelescu, el simţea o stranie mulţumire că în furnalul acela de răutăţi şi de ambiţii politice el singur ştiuse ce să ceară şi cum să ceară, ca să rămînă acelaşi el: romantic şi nepăsător. Dacă ceilalţi nu înţeleseseră — ea în orice caz înţelesese. Şi ea surîsese aşa de plăcut în toiul discursului lui Inelescu şi surîsese aşa de subtil, dornică de aventură in timpul cîntecului său; desigur privea atunci spre Lazăr, de care desigur se amuza studiindu-1, dar ea era prea fină ca să nu ştie cum să deruteze orice părere.

Seara asta adiuca şi umedă de septembrie era o revărsare nesfîrşită de stele. Luceafărul apărea necontenit din funduri de curţi exagerat de mare, cit un felinar. Un vînt călduţ adia înviorător şi foşnea mătăsos prin copacii aproape goi ai bulevardului.

Nae Inelescu călca cel mai dirz dintre toţi şi ochii nu i se mai ridicau din luciul umed al asfaltului, unde, în închipuirea lui, viitoarea întilnire de la doamna Nedan începuse să ruleze în condiţiunile cele mai ferice, ca. un film de cinematograf colorat. Deodată oftă şi ridică ochii spre profunzimile înstelate.

— Era mai divină decît orieînd...

Lazăr oftă şi el dar nu zise nimic. Iar Inelescu îl cercetă într-o repede privire compătimitoare.

— Vă mărturisesc, pe onoarea mea, declară Nedan, că atunci cînd a apărut întîi, un moment n-am mai ştiut unde mă aflu, şi m-am crezut in plină mitologie. Mi se părea Palas, coborită printre oameni, inspectînd înainte de luptă armata favorită. E extraordinar cum seamănă cu Palas. dintr-o carte veche a mea...

Nae Inelescu începu să fredoneze, iar Lazăr mergea ascultind tăcut, cu ochii enormi, larg căscaţi în noapte.>-4; 34—35 fostei sale soţii G: soţiei sale cu care era in divorţ *A.*

42 3—4 făcînd cu ochiul lui Lazăr G: făcînd cu ochiul lui Lazăr, după ce aţiţase pe Nedan să-şi dezvolte iarăşi teoria... *A;* 4 lui Lazăr *G:* la Lazăr *A*; 5 aia *G*: acea *A*; 7 caii G: caii ăia *A*; 20 < — Dar sunt mari cu toate astea, poate îţi face o impresie de ceva mai mare decît cele cu picioarele lungi. Şi asta a fost punctul d-tale de vedere; dacă femeile din istorie au fost mari sau nu ca corp şi prestanţă; pentru că n-ai să-mi pretinzi acum că toate femeile din istorie an avut picioare lungi. Am jnţeles că le închipui înalte, voinice şi dîrze, -ca haiducesele noastre. Iar eu ţi-am dat un exemplu contrar: Jeana d'Arc, pentru ca să-ţi dovedesc că şi femeia mai delicată, mai femeie, a fest uneori deasupra.> *A.*

43 9 şi a tuturor G: sau tuturor *A;* 14 din memorie *G:* în memoria lui *A ;* 18 — Da, şi crezi G: — Da ce crezi *A;* 18—19 Ia urmă *G:* apoi *A;* lg hotărit G: hotărînd *A* ; 36 dumnezeiesc G: zeiesc *A* : 40 micimiiG: nimicniciei *A.*

44 15 voind G: vroind *A;* 33 — Femeia?... Mai înalt... Ha, ha, ha... inexact... *G:* — Ha, ha... inexact... *A;* 35 domnitor G: dominator *A,*

45. 16 < — Cu un elev? tresări speriat din exces de delicateţe, Lazăr, deşi Nae Inelescu îi făcuse, cunoscut în detalii cazul. — Cu cel mai bun elev al meu ... Ce nu ştiai? Iată unul care nu ştie; a fost un ris la tribunal cînd au depus martorii... tot oraşul ştie, iar eu am ţinut să arăt judecătorilor că aceasta n-a influenţat întru nimic părerile ce mi le iăcusem de elev, căruia mai pe urmă, la capacitate, i-am dat cea mai mare notă... Eu cred că din mindrie geloasă am făcut astfel... Dar tu o ştii tot aşa de bine ca şi mine; orice s-ar fi întimplat, la mine nimic nu influenţează nota..-> *A;* 31 bustul G: bustul doamnei Nedan *A;* 32 înălţimea totală G; înălţimea sa *A* ; 37 figura i se G: figura Iui se *A.*

46 1 în toată regula G: adevărată *A*; 3 le-a captat *G:* le-a absorbit *A;* 3—4 jn străduinţa ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo *G:* din misterul cel mare de dincolo *A* ; 7 nu prea G; nu *A;* *26* fie G: fie si *A* \ 29—30 am făcut-o... Ei da, am făcut-o... o mărturisesc.,. *G:* am făcut-o *A.*

47 3 enervare G: iuervare *A; 1* al Secretanuhii G: al lunetei producţie Secretând: 11 Ocolul *G;* Ocolul ăsta *A* ; 13 aleea asta era G: era *A*; 20 zeiţă *G:* şi zeiţă *A; 21* < Lazăr ridică sfios ochii înţelegerii pînă acolo unde tivul rochiei tăia piciorul in dreptul genunchiului. I se părea că piciorul se mişca, i se părea că tivul se ridică şi el, şi el bănuia că in mişcarea aceasta comori vii, minuni clasice şi cereşti trebuie să iese la iveală. Dar în propria lui închipuire el nu îndrăznea nimic mai mult, ochii înţelegerei.

o roşeaţă vie de sînge negru ii acoperea obrazul lui brun în vreme ce pieptu-i se bătea violent şi sălbatec, ca un cal în goană turbată căruia ii auzi toate măruntaiele lovindu-se surd unul de altul. Zadarnic era tot aerul tufărişului, zadarnic calmul înalţilor plopi profilaţi pe fondul sur al cerului; criza prin care trecea Lazăr era nespus de violentă şi el trebui să se reazime de un par cu tăbliţă indicatoare, în mijlocul unei râspîntii. Se gîndi că doamna Vrăjescu numai să-1 chinuie i-a arătat deunăzi atîta atenţie, şi-şi jură iarăşi solemn să nu mai caute prietenia celorlalţi doi secunzi; rubicondul Nedan şi nepotolitul Inelescu erau două companii periculoase, al căror subiect de conversaţie nu se îndepărta de femei, de statura cea mai perfectă, a căror destăinuire nu conţinea altceva decit povestea ultimului succes, şi a căror îndrăzneală faţă de femei era atît de mare, mai ales la Nae Inelescu, că bietul Lazăr se simţea, ascultîndu-le marile isprăvi, că aproape îi urăşte, animat de un fel de invidie surdă, o gelozie fără obiect, că nici nu ştia decit din descrierile lor personale de diverse categorii fizice şi sociale, care deveneau eroine în aventurile prietenilor săi. Cînd era vorba de o persoană cunoscută (din vedere, căci relaţiile lui Lazăr erau foarte restrînse), atunci necazul lui era vădit, avea, el sfiosul, cuvinte grele pentru povestitor, răspunsuri nervoase si nesărate (?) spuse cu neaşteptată răutate, cu surdă mînie, care-i încleşta gîtlejul, şi abia da drumul la interjecţii fără sens, la bizare sunete nearticulate. Cînd odată Inelescu a povestit de o elevă, de o funcţionară de la Administraţia financiară, care vrea să-şi complecteze anii de liceu, prin examene particulare, o domnişoară prea vestită in tot oraşul prin drăgălăşenia şi drăcoveniile ei, cum după examenul cu Nae Inelescu, „care i-am pus nişte întrebări, înţelegi, de abia mi-a ingăimat un răspuns, două", s-a prezentat la el acasă, „şi ce-a urmat, măi dragă! ... o fată admirabilă din toate punctele de vedere, v-o recomand", — Lazăr s-a înroşit şi s-a îngălbenit de durere, a acuzat pe Inelescu de şantajist moral, dar acesta s-a declarat cu conştiinţa împăcată întrucit la teză avea deja o notă din cele mai bune, aşa că fala tot trecea, însă pentru c-a venit... In ziua aceea Lazăr s-a refugiat pe aceeaşi alee a parcului, pe care se afla acum, şi-n acel marş forţat cu care o parcurge acum, şi-a amintit cum, cu o zi înainte de Inelescu, la obiectul lui, domnişoara lonescu Măria de la Administraţia financiară îi zîmbea aşa de şăgalnic cînd îi răspundea, încît el nu ştia ce întrebări mai uşoare să-i puie ca să le acordeze cu figura ei atît de plăcută, şi cu ochii ei atît de tăgăduitori şi umezi... Şi la gîndul că el însuşi îşi manevrase conştiinţa, numai ca să fie pe plac acestei păpuşi nerecunoscătoare, fără ca nici măcar el să se gindească la o răsplată cit de mică, îl făcea să spumege şi contra lui însuşi, şi să ocolească şi acum aleea jn goană turbată de harmăsar in călduri. Acelaş lucru s-a întîmplat şi cind Nedan a povestit aventura cu o colegă, o profesoară, care mai tîrziu a devenit soţia unui alt coleg. Şi Lazăr[1] a alergat atunci, dus de aceeaşi turbare, pe aleea aceasta a atîtor surprize, la gîndul că colega il tachinase şi pe el o seară întreagă într-o familie, iar el o evitase cu mult tact şi multă grijă, ca una ce avea să fie în curînd soţia unui coleg. Şi el tocmai povestise acest lucru lui Nedan care profitase de ocazie.

După trei ceasuri de alergătură, uitînd şi de masă şi de tot, Lazăr se reîntoarse strivit de oboseală acasă, fără ca imaginea doamnei Vrăjescu să ii pălit cît de uşor în minte-i. Dar dacă intr-adevăr va fi ceva adevărat cu d-na Vrăjescu, hotărit nu va lăsa să profite alţii...

*

Ţinea singur o casă mică, retrasă şi curată, în locul cel mai ferit de zgomot al oraşului. Se mutase aici, spunea el, pentru că avea nevoie de cer larg spre toate cele patru puncte cardinale, ca să-şi facă în serile senine observaţiile.

Acum intră in casă, îşi căută în bufet cîteva provizii reci, pe care le avea oricînd ca rezervă, pentru cînd nu se ducea la birt, şi mincă. Pe urmă intră in odaia de lucru şi se trînti pe sofa. Focul aprins dc gazda, ce ocupa o căsuţă din fundul curţei, ardea cu spor, în soba închisă, inrămînd în patru dungi roşii uşuliţa şubredă de metal. în toată odaia se vedea, în afară de curăţenia făcută de curînd de gazdă, dar perfectă, ordine şi grijă de toată vremea a locatarului. în toate cele patru colţuri, etajere în formă de piramide păreau să aibe colţurile îndoite sub greutatea cărţilor legate ori broşate, cele mai multe în format mare, cea mai mare parte toţi popularizatorii de astronomie: Flammarion, abatele Moreux, Arago, apoi autori mai noi, Normann... multă literatură rusească, tot Ibsen, aproape tot Balzac şi Maupassant, ca şi romane vechi şi noi, pe urmă tratate de matematică, fizică, mecanică, chimie, şi un singur volum de poezie: Eminescu.

Trei ceasuri se răsuci pe sofa urmărind în afară scenele pe care le plăsmuia in minte. Şi le plăsmuia într-o mişcătoare legătură şi după un fir aşa de logic, că dacă acesta plesnea în vreun loc se reîntorcea grăbit ca păianjenul, dregea ruptura lipind-o cu cele mai verosimile momente, astfel ca întregul film ce i se desfăşura în minte să nu contrazică nici cel mai elementar adevăr. Acum — şi de multă vreme — eroina filmului era desigur doamna Cornoiu. Desfăşurarea pornea dintr-un moment oarecare; bunăoară, cel care părea mai plauzibil, o pană de maşină drept în

[1] Din greşeală, in ms. apare: *Nedan* în loc de *Lazăr*

dreptul casei lui. El iese grabnic afară, o invită înăuntru pînă ce şoferul repară; îi vede cărţile, luneta, el ii trage, ocupindu-se şi vorbind cu totul alte lucruri, tubul ocularului şi îndreaptă obiectivul spre fereastra dinspre sud. Aparatul are acum ceva maiestos, cu ochiul lui enorm îndreptat spre cer; fatal provoacă întrebări. El dă lămuririle. E un aparat Secretau de 110... şi aceste amănunte, spuse cu dezinvoltură, el — pasionatul după cer — le crede fine curse aţîţătoare de curiozitate, reţinînd-o fără voia ei. aci la el, lingă aparatul lui cumpărat din sudoarea frunţei, unica lui pasiune, şi atît de mare, atît de întrevăzut prin amănuntele ce el le dă cu dezinvoltură, că nu se poate să nu trezească interesul gelos al unei femei, al femeii frumoase.

Ar vrea să vadă şî ea; el desface acum ocheanul cu mişcări experte ŞL sigure, dar ce e de văzut acum ziua? Doar petele soarelui... Dar dacă intimplarea face ca să nu fie nici o pată în soare ... Ea pleacă dezamăgită şi priveşte cu compătimire spre obiectul pasiunii lui. Pleacă... filmul s-a rupt.

Lazăr nu dispereează. îşi reface momentul: iată, în soare sunt unele pete de o rară splendoare.... Dacă veţi întîrzia un ceas, veţi vedea că unele îşi schimbă forma, iar dacă întîrziaţi mai multe ceasuri, veţi vedea că şi-au schimbat şi locul..." Doamna Vrăjescu nu poate să aştepte căci maşina s-a dus.

Lazăr se reîntoarce iarăşi de-a lungul visului mişcător. Momentele nu se pot înnoda! dacă ea nu simte *de la început* un cît de mic interes pentru ocupaţia lui de predilecţie, care provoacă hazul prietenilor, totul e pierdut. Dar Lazăr nu se lasă; filmul porneşte de-a capo, cu oarecare modificări. Parcă s-a petrecut pe înserate, la şase ... La şase are pe Venus, ceva mai tîrziu un Marte grozav la epoca asta, inelul lui Saturn şi stelele duble... Cu stelele duble victoria e sigură; îi va arăta întîi Beta din Hebride... Şi_-o închipuia fascinată de cele două steluţe, una portocalie, alta de safir, apărind pe fondul negru ca două minunate pistre preţioase ... urmează apoi descrierile lui cu zile portocalii şi zile safir în stelele îndepărtate ... interesul ei creşte la culme. Cîştigată pentru astronomie, e cîştigată pentru astronom. Şi-n sfîrşit cind tot sufletul ii va fi presărat de duble, lovitură de graţie: „Adeseori, oriunde îmi îndrept obiectul lunetei, nu mai văd decît aceeaşi dublă: două stele de diamant negru care mă privesc, magnetizîndu-mă din adîncul mister... dubla asta grozavă care mă priveşte şi acum de sub sprîncenele îmbinate..." Şi el tremură spunînd aceste lucruri, şi ea lasă ochii în jos... el îndrăzneşte atunci să-i apuce mina şi ea îi lasă mina... Şi visul urmează înainte, din ce în ce mai voluptos, din ce £n ce mai agitat... Cind în sfîrşit imaginile au amuţit cu totul, Lazăr rămîne încă multă vreme cu mintea tulbure, cu ochii îu

bâgdadie. Apoi se ridică mai descurajat decit orîşicind şi iese în antreiaş să se îmbrace. Pe cind îşi trece alene mîinile prin mînecile paltonului, ochii i se opresc pe uşa dimpotrivă camerei de locuit, de care se apropie fmbrăcindu-se. Stă multă vreme la îndoială, cu mîna pe clanţă, neştiind dacă să intre sau nu. Şi ochii din ce în ce iau aspectul unei mari deznădejdi, ca şi cînd acolo ar fi ceva care să-1 descurajeze de moarte, şi de care-şi uitase, refugiindu-se în gindurile de pînă acuma, dar care s-a ridicat din nou ;n faţă-i. mută şi poruncitoare.

Deodată se scutură şi porneşte spre ieşire, dă plictisit din umeri, scoate cheia şi porneşte încruntindu-se din nou la uşa încuiată.

Afară, de deasupra pădurilor din zare. Luceafărul îl salută. El priveşte bulgărele de foc, astă-seară neobişnuit de mare, cu dragoste şi uimire, ca pe-un prieten drag pe care nu l-a mai văzut de multă vreme. Şi într-adevăr, Luceafărul reapărea seara doar de două, trei zile, după luni întregi de absenţă. >*A;* 31 să renunţe G: să se întoarcă *A;* '31 — 32 şi lacrămi de necaz *G:* şi lăcrămi de mînie *A* ; 31—34 şi porni înapoi, gîndind Că intimplarea putea să se repete G: şi reintră intre casele orăşeneşti zdrelit *A* ; 36 stîmeşte *G:* ea însăşi stîrneşte *A* ; 39 înalţi şi goi *G:* înalţi *A;* pe *G:* prin *A;* 39—40 şi strir.se între păreţii zburliţi ai zăvoaielor G: în noaptea zăvoaielor *A.*

48 3—4 grămada de pietre aruncate G: tot potopul de pietre aruncat *A;* *5* d-un *G:* de-un *A;* 9 poftim G: iată *A* ; 10se scoală *G:* se scoală acum *A* ; 13 < Avea de bună seamă tot cîmpul liber şi nesfîrşit; dar faptul că această libertate o răpătase prin altul îi mărise si mai mult starea de enervare. Conştiinţa aceasta care-1 domina de o viaţă, că e neputincios, abulic, fricos, stupid, şt care din nou i se arătase, punîndu-i sufletul gol deasupra propriilor săi ochi, il făcu să tremure ca varga şi gîndul îi fugi înapoi, la uşa aceea pe care nu îndrăznise s-o deschidă şi-n dosul căreia se ascundea ruina întregei sale vieţi.> *A* ; 14 călcînd *G:* cu pas *A* ; 19 luare-aminte *G;* luarea-aminte *A;* 24 fierăstrău G: ferestreu *A;* 27 < Mai încolo întîi ni în slîrşit prima birjă, care-1 luă şi-1 duse departe în centrul oraşului. Descinse în faţa vitrinei unei librării şi rămase multă vreme dinaintea geamului uriaş contemplînd rafturile încărcate cu volume, de pe care nume şi titluri noi se întreceau să-i atragă ochii, Doamne, şi parcă şi urechile, cu rezonanţa silabelor şi mai ales cu scurtimea acea voită, căutată, cit mai cuprinzătoare în stîlcirea ei, a titlurilor. Cîte nume. noi şî nici unul, nici unul din cele vechi, cunoscute şi mari? Oare unde sunt acelea?

Cită vorbă, tone întregi de vorbă sub geamurile âştea. Cîtă dorinţă neînfricată, cită nevoie de a spune, de a destăinui ascunzişurile sufletului, poate chiar murdăria sufletului, de pretutindeni bravadă, curaj, vitejie.

dor de luptă. Doar el singur, în atîta lume nouă, închircit în sine, sălbatec si ascuns, cu cămăruţa acea idioată, în care nici nu-i mai vine să intre ... unde a vrut să închidă. Doamne, universul şi unde... ha,* ha, ha... Universul întreg nu altceva... el, pe carc-1 sperie crinii şi-1 puri pe goană... cind se putea mulţumi ca toţi aceştia, cu ceva mai puţin, mai firesc, mai apropiat de înţelegerea generală. > *A;* 35 E-o *G:* dar *e o A.*

49 14 am G: cum *A* ; 40 i-era G: îi era *A.*

50 15 < Şi simţi lămurit acolo în sine, că dacă n-ar fi lumea asta care foieşte în juru-le, el chiar ar merge pînă acolo, să-i cadă la picioare şi să i le strîngă în braţe. Da, da, simţea lămurit că ar face-o şi pe-asta ...> *A* ; 25 vorbele C: cuvintele *A;* 27 o văzu că nu glumeşte. Pleca. G: o văzu îndepărtindu-se *A.*

51 6 uşii *G:* uşci *A* ; 11 îl făcea G: il făceau *A* ; 16 acestei umbre *G:* intunecimei acesteia *A* ; 23 mijlocul *G:* mucigaiul *A* ; 26 obscuritatea *G:* umbra *A* ; 28—29 muşama neagră, parcă *G: o* muşama enormă şi neagră, care parcă *A;* 29 < Andrei Lazăr nu mai ridea desigur în momentul acesta, impresionat el însuşi de lucrurile astea, pe care nu Ie mai văzuse de doi ani de zile. Doar gazda mai venea aci să scuture praful, dar nici aceea nu ridicase vreodată muşamua cea groasă.> *A.*

52 6 întunerecul care se lăsa acum de-a binelea G: semiîntunericul amurgului care se lăsa acum *A*; 8 a roţii principale G: din roata principală *A* ; 15 angrenaje complicate *G:* articulaţii complicate cu alte roţi *A;* 17 spre a urca tot către arborele central *G:* spre a urca către arborele central *A* ; 20 de parcă acum ar fi văzut-o pentru intiiaşi dată *G:* ca unul ce n-o mai văzuse cam de mult *A.*

53 3—4 şi spunîndu-şi *G:* părind că-şi spune *A:* 6 < prima roată de pe postament. Bănuise el asta demult... Când va avea mai mult timp liber, va sta numai de asta o zi întreagă... Duminecă... Duminecă va fi totul reparat... Şi ieşea în aerul proaspăt al dimineţei — căci nu trecea dimineaţă sau seară pînă nu-şi vedea şi încerca maşina — iar aerul curat ii umplea plămînii şi-i punea în sînge vinul tare al încrederei şi siguranţei. Un minunat motor tot corpul ăsta omenesc; chiar fără combustibilul ăsta al mincărei el ar putea funcţiona zile şi chiar săptămîni întregi în şir... maşineilui nu-i trebuie o putere mai mare... s-ar fi mulţumit doar cu atît.> *A;* 23 întrebuinţării *G:* întrebuinţărei *A* ; 23—24 că de multe ori cînd se ducea la şcoală, cu gîndul aprins G: că de multe ori cu gîndul aprins

A 29 < Dar dacă întilnitul era un vecin, acesta nici nu se mai uita la diţisul; trecea înainte, ridicînd din umeri ca în faţa unui lucru de aşteptat.

Lazăr ştia bine; diagnosticul ii fusese pus demult de înţelepciunea concetăţenilor de pe strada aceasta cu case scunde şi ogrăzi largi. Gazda lui şoptise în dreapta şi-n stingă despre apucăturile domnului profesor şi despre maşina ciudată pe care o dregea de luni întregi fără S-o mal poată duce la capăt. „De soro, şi învăţătura, ca toate cele, cind e multă nu e bună."> *A.*

SA 2 atunci G: apoi *A;* 4 scurteiciiG: scurteicei *A* ; 6 < Se întorcea ruşinat c-a putut să se amăgească astfel copilăreşte; dar cum se aşeza in pat huietul maşinei se pornea iarăşi. Şi el vedea atunci în noapte surîsul ascuns al domnului Grigore Borcan, impiegat la percepţia circumscripţiei, de astă dată deschis şi iix, ca rinjetul sinistru al nebuniei. > *A* ; 7 Dar G: Alteori *A* ; 15 de-a binele G: aproape *A;* 21 < Lazăr se cutremură; toate amintirile astea începuseră deodată să-i apese pe suflet, atit de grele, din ce în ce mai grele cu cit se îngrămădeau mai mult una peste alta, că simţi deodată gata să i se rupă ceva în suflet. Se sculă de pe scăunelul mic pe care aceeaşi greutate îl lăcuse să se aşeze şi rise.>- *A* ; 22 cu voioşie G: acum *A* ; 23 şuierat *G:* şuiet *A ;* Jn sine G: în ea însăşi *A ;* 24 din nou stăpin *G:* tot mai crescînd *A;* 27 ungher negru *G:* ungher întunecos *A; 29* obiectiv G: lunetă *A;* grozava G: minunata *A.*

55 13 Şi ea nu va şti... G: Şi ea nu va şti... ea nu va şti *...A;* 21 roţile *G:* roatele *A ;* 30 <Chiar pină a doua zi, când trebui să se ducă la doamna Nedan, şi chiar pînă cind ajunse dinaintea uşei fostei neveste a prietenului său, Andrei Lazăr îşi aminti de maşina lui şi o blestemă îndîrjît ca pe o amantă ce nu i-a adus decît necazuri şi i-a răpit timpul cel mai frumos al vieţii, pentru a constata la deşteptare, în faţa noilor chemări ale iubirei, că n-a ţinut în braţe decît o vrăjitoare sleită şi perfidă.> *A.*

56 2 servitoare *G:* servitoare care *A*; 3 un divan G: un uriaş divan *A;* 4 de poala largă a unei scoarţe G: de scoarţe *A* ; 6 să-1 îritîmpine G: să-1 primească *A* ; 7—8 oricît de închis era tonul G: cu tot tonul închis *A* ; 12 deschis *G:* trezit *A,* 13 < Nu era desigur cazul, avînd în vedere destul de multe alte amănunte, să te gîndeşti la lucruri neapărat grave. Dar ce intrerupse.se pe cei doi dintr-un dulce *Ute-â-tite,* Andrei Lazăr, foarte bănuitor de felul lui, uu întîrzie o clipă să nu se îndoiască.

Şi acum — de bună seamă din cauza lipsei de experienţă — ei nu putu face aceste constatări decît treptat, stîngăcîa inlrârei lui se descom-

puse în mişcări jalnice, care făceau pe doamna Nedan să .scape câteva chicotiri zdravăn înfrînte.> *A*; 15 ce înveseliră G: învcsclindu-o *A* ; pe Tina G; pe doamna Nedan *A;* 38 Cu propriul G: Cu fostul *A*.

57 16—17 acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice G: acel altcineva necunoscut, care ne-ar găsi aievea, ar zice *A* ; 32 < Andrei Lazăr ar fi rămas trist tot: timpul vizitei acesteia şi cu greu s-ar mai fi putut scoate din gura lui ceva mai mult decit răspunsuri de politeţe, monosilabe şi interjecţiuni, dacă nu s-ar Ii intîmplat un eveniment foarte firesc (după cum deduse el mai pe urmă), dar la care nu s-ar fi aşteptat cîtuşi de puţin.> *A;* 36 — 37 după ce-i închisese gura şi ciopîrţise toată strălucita conversaţie plănuită G: după ce închisese gura vrăjmaşului şi-i ciopirţise tot planul de acţiune *A*.

58 23 ecouri *G:* ecourile *A* ; 29 naivii mecanici empirici G: mecanicii empirici *A;* 36 aidoma *G:* întocmai *A*-

59 10—11 mişcării G: mişcărei *A ;* 30 vieţii G: vieţei *A* ; 38 cucuiul negru G: cucuiul negru al domnului Carol *A*.

60 2 bietului maşinist G: domnului Carol *A* ; 9 pentru că G; căci *A* ; 10 < Un piston (care, mai tîrziu, cind începu experienţele, se transformă in mai multe pistoane) care să ab&oarbă şi să comprime, odată cu primele mişcări impuse maşinei, atîta aer, încît să întreacă rezistenţele exterioare ... Şi totul va merge atunci de minune ...> *A;* 15 < Ca acum, cind viaţa îl chema în sfîrşit jn mijlocul ei să se prezinte în modul acesta lamentabil şi să se dea înapoi în faţa celui dintîi fost elev.,.> *A*.

61 7 grăi G: găsi *A;* 15—16 chiar satisfăcut G: satisfăcut *A;* 22 să G: să-i *A*; 25 cu cleştele G: cu cleştele cel mai dureros *A* ; 27 al convorbitorului G: al celuilalt *A* ; 31 <E curios cum ca elev al Iui n-ai băgat de seamă predilecţia Iui pentru femeia statuară... pentru femeia înaltă., pentru ...

— Indiferent raţiunea, întrerupse Nenoveanu, mi lucru e de reţinut, că domnul Nedan mi-e recunoscător.> *A*.

62 15 fostului ei soţ *G:* lui Nedan *A ;* 18 < încît să socotească o bine. facere gestul lui Nenoveanu. care totuşi avea să remarce că Nedan, deşi l-a întilnit, nu numai că nu i-a arătat nici o recunoştinţă, dar chiar i-a întors şi spatele — toate acestea aveau să indispună intr-atîta pe doamna Nedan, încît, vedea el de pe acuma, uşa ei îi va fi închisă pentru totdeauna. Se va părea că el a inventat toate aceste stupizenii cu femeia

statuară şi înaltă şi mai cine ştie cum. trădîndu-şi fără sa vrea propriile sentimente, şi încă într-un mod care denotă stîngăcie şi răutate. Căci a veni să debiteze astfel de teorii tocmai în casa celei pc care... Cine dracu nu l-a pus să plece mai devreme ... Şi îngrijorat căută după pălârio *A ;* 25 discret *G:* direct *A*.

63 2 < Iar pe. doamna Nedan o va denurai-o doamna Mignon Nedan. Iar cind va fi dinaintea doamnei Vrăjescu va susţine contrariul.

— Fii abil, măi Lazăre, pînă cînd cu gafele, îşi spuse Lazăr, rotind iarăşi ochi stăpînitori asupra situaţiei din jur şi oprindu-i cîteva momente bine marcate asupra lui Nenoveanu.> *A; 5* către dînsul G: înăuntru *A;* 10 ca G: parcă *A* ; 11 neobservare a celor din juru-i G: neobservate *A ;* 14 iarăşi G: iar *A* ; 25 pregătirii G: pregătirei *A* ; 27 într-adevăr — socotise G: într-adevăr *A* ; 28 < sau chiar de o va atinge in treacăt nu o va mai putea combate şi persifla, mai mult ca sigur insă că u-o mai putea nici măcar pune pe tapet, căci ar li însemnat să jignească pe Tinuţa in circumstanţa ce se ivise. Tot presupunînd aceste alternative, se bucura că în orice caz a avut noroc, şi agăţindu-se din nou de gîndul acesta căuta să alunge tulburarea acestei aşteptări care începu sa-1 cîştige din ce in ce mai zdravăn. Doamna Vrăjescu era alături. > *A;* 29 spuse G: spusese *A*.

64 1 mizerabil, tot G: tot *A*; *6* acelea G: a astea *A* ; 20 şi distrate G • parcă distrate şi chiar monosilabe *A* ; ce-I adresase G: pe care i le adresase *A ;* 28 dracul, drăcuşorul cel mic G: dracul *A* ; 35—36 în plusul canapelei pe care şedea G: în canapea *A* ; 40 era tocmai la uşă G: veni *A*; Tinci G: Ţinutei *A* ; 41 în G: la *A*.

65 9 darnic G: darnică *A*; 16 pulpanele G: pulpana *A;* 27 < Şi de ce s-a aşezat neapărat lîngă stirpîtura aceea care, după cum ii spusese Tinuţa întimplâtor, venise la vizită; de ce nu s-a aşezat izolat? Din două una: or pentru [că] se găsea in casa Ţinutei, or tocmai pentru a părea cu atit mai provocatoare, cu cît se posta pentru luptă într-un punct mai îndepărtat. Sau, ce e mai sigur, pentru amîndouă motivele. *Tertium non ăatur.* Ştia el: nu era la prima experienţă. Altfel ar fi spus: l-am mai văzut pe domnul din automobil. Pentru că socotind de cîte ori i-a răspuns la salut, ideea că l-ar fi uitat e exclusă. Dacă lucrul i-era indiferent, n-avea decit să-1 spună cu indiferenţă; tăcerea însemna acceptare şi complicitate: însemna invitaţie la tăcere şi mister.> *A;* 28 dinsul G; profesor *A;* 37 < cam ce ar putea să vadă o persoană nepricepută prîntr-o lunetă. Lazăr susţinea că, lămurită de minuitorul telescopului, persoana aceea ar putea vedea toate priveliştele mai de seamă ale cerului; afară de variabile, pentru

care trebuie să se Iacă observaţii de cîteva zile in şir, după perioada variabilei. Şi aci, începu să dea detalii care părea s-o intereseze foarte mult pe doamna Vrăjescu.> *A* ; 37 interesindu-se dacă G: interesîndu-se dacă printr-o lunetă ca a lui *A*; 39 ceva cam mult G: ceva *A*.

66 5 a figurii ei *G*: pe figura ei *A* ; 12 nemaipomenite G: nemaipomenit de surprinzătoare *A* ; 8 < Dar singur văzu că ar ii cam forţat virajul şi pedant; atunci o idee se lumină deodată, să abordeze tema lui Lazăr: dacă femeia antică era neapărat înaltă sau — cum corecta el — dacă femeile care s-au menţinut in memoria generaţiilor aveau şi în statură aceeaşi măreţie ca-n faptele lor. Se gîndi însă c-ar putea jigni puţin pe doamna Nedan, care probabil prepara ceaiul şi trataţiile. Dar ea-i va găsi în plină conversaţie, şi-apoi va avea el şi pentru dînsa cîteva cuvinte mîngîietoare (o va pune în capitolul excepţiilor care confirmă regula). Ştia el apoi cum se duce o discuţie în care să persiflezi pe cineva de faţă fără ca el să simtă; ba din contră. Alta era piedeca pe care o vedea că se ridică; dacă stirpitura, care acum cîtva timp se speriase într-un hal aşa de mare de propria şi poate unica lui concepţie şi o aruncă cu atîta dărnicie în capul lui Nedan, nu i-ar revendica acum paternitatea.

însă conversaţia mergea înainte între cei doi, din ce în ce mai animată (doamna Vrăjescu părea să fi cetit ceva în răstimp asupra subiectului, constatare care da un avint nespus lui Lazăr), iar el, Nenoveanu, era cel care tăcea. Se răsucea pe divanul pe care stătea, pîndiud un cuvînt, o întorsătură de frază sau poate un gest de oboseală pe figura ei, ca îndată să se şi avînte. Dar doamna Vrăjescu nu părea deloc plictisită, nici chiar cind La^âr îi lămurea vreun lucru pe care ea-1 înţelesese fals sau alăturea, îl asculta docilă şi părea că pune un interes fără margini la explicaţiile lui.> *A*.

67 35 mahalalele *G:* mahalale *A*; 36—37 la maşina-i G: la o maşină *A;* 37 pe care G: al cărei secret *A*; 37 — 38 o condamnaseră *G:* îl condamnaseră *A* ; 39 < Şi totuşi i se părea că în mintea lui lucesc ca-n luptă sleguleţele celor din urmă margini ale lumei, idei care deschideau alte zarişti în dedalul imposibilei maşinării, neastîmpăraţi şi totuşi mai ordonaţi ca drăcuşorii lui Maxwell, ei cereau dreptul la viaţă şi păreau că spun chiar mai mult decît aceia. Hm... drăcuşorii ăştia [ai] lui Maxwell l-au făcut să persiste ... Şi de bună minunatele păreri> *A*.

68 1—2 chîar Arrhenius, considerabilă personalitate a actualităţii G: chiar considerabile personalităţi ale actualităţei ca Arrhenius *A* ; 3 drăcuşorii *G:* micii drăcuşori *A;* 12 ăsta G: acestuia *A* ; 12—13 grozave alcătuiri G:

grozave teme *A* ; 20 şi îşi apăru G: aci i se păru *A*; 27 < Şi doamna Vrăjescu îşi aminti de sentimentul acela de protecţie, de putere răsfrintă ocrotitor asupra unui mai mic şi mai delicat, aşa cum ai acorda unui căţel nespus de frumos, pe care-1 simţise intîi cind stătuse de vorbă cu astronomul ăsta singular, luat în glumă de toată lumea.> *A;* 35 fusese oricînd femeia G: fusese femeia *A;* 38 firii G: lirei *A;* 41 şi să facă loc G: şi să întroneze cel puţin *A* ; celui mic. celui slab *G:* pe cel mic, pe cel slab *A*.

69 1 recunoaşte umil tăria G: recunoaşte, putere *A* ; 2—3 normal *G:* rareori ascultat *A* ; 11 < Totuşi nu putu scăpa de doamna Nedan, care se aşeză lîngă dînsul, privindu-1 cu ochi languroşi şi aburiţi, în vreme ce ochii lui fugeau spre doamna Cornoiu cu o expresie care însemna un fel de resemnare comică, tocmai prin asta de circumstanţă I Dar de cîte ori vroia să comunice doamnei Cornoiu această stare de spirit, constata că doamna Cornoiu nici nu se gîndea să se uite la dînsul: ea rîdea şi vorbea cu Andrei lazăr, ale cărui răspunsuri prompte, deşi cu voce micşorată, dădeau impresia că s-a dezlegat mult; parcă din toate hîrtoapele caracterului său ar îi dat în sfîrşit la drum bun. Dar toate astea nu-1 puteau descuraja pe dînsul. Manevre d-ăştia mai văzuse el: femei care te urmăresc cu coada ochiului şi care nu mai văd că întorci capul la ele, pentru ca mai repede ca gîndul să ia n înfăţişare total străină. Dar astfel de manevre îi plăceau mult. Iar acum, în vreme ce cu buze fin boţite şi ridicînd necontenit ochii in aer, ca o pasere după ce bea apă, culegea parcă de-acolo unele cuvinte scăpate din memorie, pentru ca să transcrie cu stiloul pe-un album al doamnei Nedan, la insistenţele acesteia, o poezie pe care *nu* şi-o amintea prea prompt —, el gindea că farmecul unui flirt stă tocmai în surprinderea şi destrămarea, zisă cu zisă, a intenţiei ascunse viclean în împletitura atitor prefăcătorii, şi că pentru ajungerea la scop, cu cît partenera e mai dibace şi mai ascuns mascată, cu atît satisfacţia finală va fi mai deplină. K drept că-n scurta lui carieră de berbant — din clasa şasea de liceu şi pînă acum, în anul întîi de facultate — nu mai întîlnise o ... potrivnică atit de stăpînă pe tactica sa; dar asta îi da şi mai mult imbold, il apuca o ameţeală de plăcere la lupta care trehuia să înceapă acum, şi-n vederea căreia ii trimetea in gînd, sub forma unei sărutări > *A* ; 23—26 cu care ştiu să regrete femeile frumoase G: femeile ştiu să regrete *A* ; 28 îmbia G: îl îmbia *A;* 34 îngăimeli G: monosilabe *A*; 35 deodată G: deodată, în gol *A;* 36 creionul G: creionaşul *A*; 39 prima stradă *G:* primul drum *A*.

70 5 buzele G: buzele lui *A* ; 20 cine stie *G:* undeva, cine ştie *A*; 30 lumii *G:* lumei *A*; 32 depărtării G: depărtărei *A;* 34 ea, ea singură G: ea singură *A*.

71 19—20 avea să formeze noul cabinet. în care desigur va lua loc şi Cornoiu G: avea sa formeze cu el împreună cabinetul *A* ; 21 depeşii G: depeşei *A;* 24 simţi iarăşi nevoia G: simţi nevoia iarăşi *A* ; 29—30 avea să-i scape vreun gest inconştient G: avea să-i scape vreun gest nepotrivit cu singurătatea lui cum îşi ştia obiceiul *A* ; 31 postii G: poştei *A*; 33 ce G: care *A ;* 35 voi G: vroi *A.*

72 16 să nu-i *G:* ca să nu-i *A.*

73 2 mai departe *G:* mai de departe *A ;* 8 < El înotă cu piept larg deschis în toată această apă de fericire care curgea pretutindeni în juru-i. Şi se întreba cu drept cuvint, şi-i venea să răcnească de bucurie, cînd îndoiala nu se mai grăbea să-i apară în haina ei stfăvezie-cenuşie, şi groaznic de chinuitoare, sub forma unui răspuns net tăietor; se întreba dacă n-avea drept să se bucure mai mult chiar decît ceştelalţi doi, care se bucurau atit de virtos de viaţă, de nădejdi, de poftă nouă de luptă: el, pe care-1 sărutase cea mai frumoasă femeie din oraşul ăsta — şi încă soţia unui ministru. Ea singură, din propria ei pornire. De ce să diferenţieze noua ei situaţie de sărutul acela neaşteptat, de senzaţia aceea umedă şi caldă, nemaicunoscută de dînsul; de ce nurnaidecit vestea că, imediat după aceea, ea s-a înălţat încă, să-i pară piază tristă, în loc să-1 bucure, cum ar fi potopit de bucurie pe aceşti doi; de ce să nu-şi spună şi el, cum sigur şi-ar spune aceşti doi: sărutul acela a fost piază bună şi pentru dînsa, şi ea nu va putea uita acest lucru. Sau reciproca: dacă pe ea n-o putea ameţi cîtuşi de puţin, ea tronînd deja în înălţimi ameţitoare, cu atit mai mult noua stare de lucruri nu va avea nici o urmare faţă de pornirea ei spontană pentru dînsul, afară doar de aceea poate, că, acum fiind şi mai liberă pe mişcare, ea va lua proporţii şi mai mari. Reciproca: verificînd deci la perfecţie propoziţia principală, de ce nu se putea socoti chit cu conştiinţa? De ce să nu ia parte integrală la veselia asta prietenească şi de ce să n-o dea întreagă atenţia lui la destăinuirile pe care Ic făcea Nae Inelescu — căruia Nedan ii şi spune> *A*; 10 împrejurările G: lucrurile *A ;* 16 acelea G: acela *A* ; 19 in lungul *G:* în tot lungul *A* ; 27 „Domnul inspector" *G:* „Domnule inspector" *A* ; 35 un deliciu G: o plăcere *A*; 40 singur G: unic *A.*

74 2 < îmi rezerv locuri în fiecare {trebuie să adaog că plăcerea pe care mi-o procură viu călătoria mă aduce totdeauna în gară cu mult înainte de venirea sau de formarea trenurilor). îndată ce am ajuns în vagon îmi marchez locurile aruneînd pe fiecare cîte un pachet de jurnale; pentru orice eventualitate sînt prevăzut din vreme cu mai multe pachete, fiecare de mai multe jurnale şi reviste, pentru a impune (cu un singur jurnal e prea derizoriu). Sistemul pachetelor de ziare l-am adoptat după o îndelungă experienţă, după ce am avut oarecare neplăceri cu diferite pacheţele de altă natură; cu jurnale şî reviste riscul unei pierderi nu poate aduce niciodată vreo pagubă prea costisitoare...

De obicei îmi rezerv locurile chiar înainte de intrarea oricărui pasager în compartiment, pentru că găsesc necesar să aştept şi pe întîrziiate.> ; 8 soţ G: bărbat *A* ; 24 cari G: care *A*; 33 Practic e desigur ca arunci cind nu e afluenţă să-ţi păstrezi diferitele locuri chiar în mersul trenului, urmînd ca să te fixezi la urmă. Căci mă veţi întreba: dacă e afluenţă cum ai să faci toate astea — căci pînă să sfîrşeşti cu *[cuvint ilizibil]* se pune trenul în mişcare. La care vă răspund: experienţa te face să le îndeplineşti cu cea mai strictă minuţiozitate, aproape fulgerător... *A.*

75 11 piciorul dedesupt G: piciorul ds jos *A* ; 31 jocul G: pe urmă jocul *A ;* 41 legănată G: legănătoare *A.*

76 8 destul G: deopotrivă *A;* în G: şi-n *A* ; 41 să nu prindă ştire G: să nu simtă *A.*

77 2 fiecăreia în parte *G:* cu fiecare pentru *A ; 6* succeselor G: succesul *A ;* 11 găseşti.., G: găseşti frumuseţea *A*; 17 muzicii G: muzicei *A*; 18 răsullarea G: răsuflarea-i *A.*

78 3 in G: la *A* ; 3—4 amintirii G: *amintirci A* ; 9 inerte G: inerte, în forma acelei maşinării *A* ; 9—10 necontenit moarte, refuzînd necontenit sărutul plin al vieţii G: necontenit moarte, refuzînd necontenit o mişcare proprie de mai amplă durată, care-i acaparase şi-i robise tot ce era seînteie omenească într-insul. *A* ; 22—23 cite se vor fi ailind în oraşul ăsta ... G: pentru a putea să se afle mai multe în oraşul ăsta *A* ; 27 ce G: cari *A.*

79 2 tale G: mele *A* ; 17 pe altele G: pe cite altele *A* ; 18 întinzîndu-şi degetele G: întinzîndu-şi braţele şi troznindu-şi degetele *A* ; 30 să dea la rind G: să dea *A* ; 31 prietinia G: prietenia *A* ; 32 orice G: vreo *A;* 38—39 lâsîndu-1 foarte încurcat şi făcîndu-1 să creadă cu tot dinadinsul că i-a G: lâsînd foarte încurcat pe Lazăr; care crezuse că ea i-a *A.*

80 2 atîtea rugăminţi *G:* de rugăminţile lui Nae, de a-i destăinui barem una din cuceririle lui *A;* 9 < Adică exact ceea ce spusei eu adineaorea; mă pastişezi, dragă Nedan... eşti liber, nu e nevoie să te îmbufnezi... eu [nu] numai că v-am expus metodele mele, dar vi le şi recomand...

nu brevetez nimic şi n-am nici d pretenţie... sunt darnic, darnic, darnic...> *A*; 11 pe *G:* de *A*; 17—18 prefăcut şi cu gust coclit *G:* coclit şi prefăcut *A;* 24 ce cuprindeau buzunarele *G:* ce cuprindea buzunarele *A*; 27 clienţii singuratici G: consumatorii singurateci *A;* 38 tovarăşa *G:* partenera *A,*

816—7 intuneric G: intunerec *A*; 10 arheologului G: lui Nedan *A;* 16 toate *G:* cele *A;* 19 aceea G: acea *A*; 28 Ea îi răspunse G: Iar ea îi răspunsese *A;* 31 prietenii G: tovarăşei *A;* 32 deodată G: odată ^4 ; 34 uriaşă G: uriaşe .4.

82 2 sărutările G: săruturile *A;* 3 voia G: vroia ^4 ; 3 jicnească *G:* jignească *A*; 8 gîdclă G: gîdilă *A*; 11 aceea G: acea ,4; 23 un adevărat scrişnet *G:* mai mult un scîrşnet *A*; 33 pronunţării G: pronunţărei ^4; 35 năvalnică G: crescîndă J4 ; 38 Draga mea G: Da, draga mea *A.*

83 1 enervează G: inervează ,4 ; 20 tale *G:* rele ^4 ; 22 sau joi G: joi *A;* 29 spusese G: spunea *A*; 38 să fii logodit G: să ai o logodnică *A* • 39 logodit *G:* logodnică *A.*

84 6 voi G: vroi *A*; 8 mai strîns *G:* mai bine *A*; Lazăr G: El *A*; 9 nu prinseră decit ghemotoci de cămaşă *G:* nu-i apucaseră decît cămaşa *A;* începu *G:* Ea începu *A;* *14* împiedice *G:* împiedece *A*; 16 sinii G: sini .4 20 încuraja G: încuraja *A;* 27 deplin G : larg *A*; 27—28 apoi îşi cobora G apoi fără să-1 slăbească îşi cobora *A;* 31 îl lăsă G: ea-1 lăsă *A*; Lazăr *G el A;* 35 deasupră-i G: deasupra *A;* 40 flacăra G: Jlacăra-i *A.*

85 9 neschimbate G: vechi *A*; 16 chinuitoare G: uimitoare J4 ; fără seamăn G: exclusivă *A;* 21 împăcată G: potolită *A;* 25 sălii G: sălei *A;* 31 atît G: atîta .4; 36 muşterii G: muştereii *A*; 37—38 te superi G; să te superi ^4.

86 1—2 — Nu sunt Jn pierdere? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *sularil* Nu! Nu primesc nici un ban... *G:* Nu primesc nioi un ban *A*; 12 muşteriilor G: muştereilor *A;* 14 Fata socotea suma G; Fata il privea *A*; 22 Se duse la el, îl apucă de mînă şi-1 scoase G: îl apucă de mînă şi-1 aduse *A* - 32 încremenit *G:* uimit şi stîngaci *A;* 37—36 condeiului negru... *G:* condeiului negru ... — Tu n-ai gust de mine, micule? *A*; 39 era grozav G: rămase foarte *A.*

87 3 asta G: de asta *A*; 5 dînsul G: el *A*; 6 femeia G:ea^; 11 citea G: cetea *A*; 27 uite G: şi uite *A*; 37 ea-i G: femeia îi *A.*

88 3 şi ajunsese la scară *G:* nu mai stătu să mai asculte şi ajunsese la scară *A*; 7 calm şi sigur *G:* domol şi calm *A*; 12 stai G: stăi *A*; 15 într-o *G:* în *A*; 19 străzii G: străzei *A*; 23 dimineţii G: dimineţei *A.*

89 13 de demult G: vechi *A*; nemerea G: nimerea J4 ; 16 feminine *G:* femenine *A;* 18 şi-n toiul G: in toiul *A*; 26 slîrşiserâ de traversat G: traversaseră *A*; pătruns G: intrat *A;* 27 cintecul G; vocea J4 ; 28 dimineţii *G:* dimineţei *A*; 36 acela G: cîntecului J4.

90 1 dimineţii *G:* dimineţei *A;* 5—6 trista-i viaţă de sălbatec G; încăpăţinarea lui sălbatecă se consacra unor ţeluri de viaţă mare şi adevărată al căror trist şi greu simbol era tocmai casa de mahala îndepărtată spre care pornise *A;* 6 vocea lui Nae încetă să se mai audă G: vocea lui Nae Inelescu nu se mai auzea *A*; 7 străin G: strein *A*; largul străzii negre G; largul străzei acesteia negre *A*; 8—9 piciorul — parcă de la sine — o luă uşurel înapoi *G:* piciorul o luă înapoi *A*; 10 din ce în ce mai crescindă *G:* graba crescîndă parcă *A;* 11—12 Era o arie matinală *G:* De astă dată Nae Inelescu dăduse drum larg Matinatei *A;* 12—13 Inelescu nu se sfia s-o zică cu sintaxa-i personala, direct pe italieneşte. (Din limba aceasta, el mai ştia vreo cîteva pasagii din operele cunoscute şi cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante.) G: Şi nu se sfia s-o zică pe italieneşte, limbă din care nu ştia decît — cu sintaxă personală — ariile celebre din operele mai cunoscute şi cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante, *A*; 17 întîlnit G: pe care-1 întîlnise *A*; 19 nedespuiată încă de aur G: încă în plină strălucire *A*; 21 Marea Seninătăţii, a Liniştii *G:* Marea Seninâtăţei, a Ljniştei *A*; 23—24 cele două cornițe de umbră întoarse, ale Nectarului şi Fecundităţii G: Marea Fecundităţei şi a Nectarului, ca două cornițe întoarse, de umbră, *A; 25* Astrul plutea imperturbabil în negurile înălţimilor G: Astrul de argint plutea rece şi calm jn negurile *A*; 29 seva nouă G; seva asta nouă *A*; 30—31 nu mai era nimic din luna C; nu mai era luna *A*; 35 micrornetrul şi toate G: teodolit şi micrornetru precum pe toate *A;* 38 mişcării *G:* mişcărei *A.*

91 5—6 Dar rîsul ii îngheţă, căci mintea îi alunecă deodată înapoi G: Şi acum rîse cu tot dinadinsul, dar rîsul îi îngheţă căci < de după un copac un moşneag cu mîinile încrucişate, petrecute în mînecele largi ale şubei îi privea uimit, iar Nae Inelescu întrerupsese cîntecul şi se oprise, privind înapoi. Lazăr păşi înainte fără să micşoreze pasul. Şi > mintea ii fugi înapoi *A;* 6 neexplicabilă G: stranie *A* • 11 atavică... *G:* atavică... să fi fost acolo nebunia? ... Căci nebunia nu putea fi decit monstrul de fier si de fringhii, căruia vroia să-i dea viaţă veşnică şi pentru care şi-a dat

el încetul cu încetul propria-i viaţă. *A;* 12—15 Privirea i se refugie iar pe lună si, pentru a înlătura orice altă idee, se îndărătnici să distingi deasupra Mării Ploilor tremurul de contur pe care ar trebui să-1 facă eleganta incovoietură din lunetă a Golfului Iriselor. G: Nu-şi răspunse, iar privirile lui căutără speriate in lături şi in sus, sus de tot, şi se opriră iarăşi pe lună, ca pe-un refugiu de neatins... Le încercă din nou puterea deasupra Mărei Ploilor, acolo unde un ochi încercat abia de distinge liber eleganta incovoietură din lunetă a Golfului Iriselor. *A* ; 19 păr G: părul *A ;* 21 Cum trebuie să (ie doamna Cornoiu goală... G: Ca doamna Comoiu goală... Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goală... *A*; 27 privirile G: Jn privirile *A;* 28—29 care, opriţi de această veselie zgomotoasă G: pe care-i oprise iarăşi, fără sa ştie, cu hohotele lui şi acum *A ;* 37 asta se poate intîmpla oricind şi oriunde... G: nu este desigur nebunie *A*.

92 3—4 dimineaţa aceea... G: dimineaţa aceea pe bulevard. Se mira chiar cum mai putea să-şi pună această întrebare < Să fie clipa aceea cauza cind un strămoş din caverne i-a gonit sufletul şi i-a luat locul, ezitînd in faţa gîtului gol al unei prostituate I Bar prin astfel de momente de furie, de întunecare complectă a miuţei, de paralizie a conştiinţe; şi a bunului-simţ, pot trece şi cei mai zdraveni oameni, mai ales după ce sîngele le-a fost potopit de puterea otrăvitoare a alcoolului.

Nu putea desigur fi vorba de aşa ceva. Afară numai dacă nebunie nu înseamnă totuşi numai această obsesie, această obstinaţie de a-şi reproduce Ia nesfîrşit acele stranii imagini şi a-şi pune necurmat această inlricoşetoare întrebare; se trezi deodată in timpul nopţei, pentru a-şi mai aminti că, altădată, cîndva, a mai avut cutare gest dezordonat, sau cutare închipuire fără sens, că foarte adesea discută singur cu mare aprindere cu un personagiu închipuit şi că dc multe ori a surprins, iară sa pară că a băgat de seamă, pe elevi rîzînd pe furiş de vreo strîmbătură curioasă a figurei lui, sau de opriri subite, în timpul vreunei expuneri, cu pauze prea largi şi cu o figură desigur prea absentă şi îndată apoi puţin ruşinată, cînd ochii i se îndreptau întrebători spre elevul premiant:

— Or, ce spuneam... sau ... or unde am rămas? ...

• L'neori, îngrozit de ochii ce se plecau şiret, ai aceluia, singurul care nu-i lăsa să-şi arate hazul şi ironia lor mută, sfredelitoare, credea că a găsit el singur, înainte ca acela să deschidă gura, şi începea grăbit, cu sufletul uşurat de-o mare greutate.

— Aşa da... aşaa... bun... vorbeam despre oglinzile convexe: Ia acestea, vă spuneam, vom distinge de asemeni un plan principal, un plan focal şi un plan antiprincipal ..

— Era vorba încă de oglinzile concave, domnule profesor; întrerupea-respectuos, privindu-l cu ochii aceia nesuferit de prefăcuţi, elevul premiant. Ne spuneaţi că o oglindă concavă poate să formeze imaginea a chiar a unui obiect virtual, care ar ii fost imaginea reală a unei alte oglinzi, dacă oglinda primă nu i-ar fi interceptat razele... Şi tocmai vă pregăteaţi să ne arătaţi cum imaginea cea mai nouă a obiectului virtual e mai mică, reală şi dreaptă şi aşezată între oglinda dintăi şi planul ci focal continua premiantul cu dîrzenie şi siguranţă, pentru a-şi arăta deplina putere a inţelegerei (care mai putea fi şi consultarea dinainte a cărţei revelatoare), dtşi I^azăr ii făcea necontenit semn pe Ia spate că şi-a adus aminte, în vreme ce mina cealaltă se şi apucase să desemneze pe tabla mare schema mersului ra?elor intre cele două oglinzi.

Dar pină nu demult el se obişnuise să ia rîsul din ochii elevilor drept o bucuroasă înţelegere că domnul e preocupat de probleme înalte, din care descinde, de voie, de nevoie, pentru a Ie înşira şi lor tot cc e mai elementar şi mai banal pentru dinsul din vastul domeniu unde rătăceşte mintea Iui; o încintare, manifestată copilăreşte, că le este dat să vadă un exemplar din această specie rară şi superioară, căreia i-e îngăduită orice distracţie şi zăpăceală.

Dar acum începea să descopere în ochii aceştia multipli, care-1 priveau ascultători, — iar memoria, în care simţea că se întorsese un straşnic resort, ii făcea să vadă de asemeni in atiţia ochi ai trecutului — o altă culoare, un alt ton, in lumina aceea bucuroasă cu care-1 proiectau, ceva mai puţin simpatic, ba chiar rău, necruţător, grobian, în cel mai bun caz compătimitor.

Şi el se cutremura înfricoşat iu faţa acestei descoperiri, care zi de , zi se făcea mai temeinică şi mai cuprinzătoare, ca o spărtură tot mai largă in păretele unei subterane.

Iar spaima creştea tot mai mult în faţa revol'uţiunei îngrozitoare, care putea, tot aşa de limpede cum a apărut la început privirilor copilăreşti, şi acuma lui însuşi, să apară şi celorlalţi, tuturor, şi mai puţin cruţători deeit copiii aceia răi şi grobiani, care totuşi se mulţumeau să fluture numai un vag reflex batjocoritor în ochii lor candizi.

Mai rămînea însă o intrebare.> *A;* 6—7 se putea pune firesc întrebarea *G:* se punea de la sine întrebarea *A* ; 7 de-abia G: abia *A* ; 7—8 tocmai acuma se gîndea să-şi vadă de drum G: de-abia acuma pornea la drum *A ;* 9—10 tinereţii *G:* tinerelei *A* ; 10 himera G: chimera aceea *A;* 12 halucinant *G:* acela *A*.

94 1—2 Şi-a găsit femeia G: Şi-a găsit femeia, drăguţă ... femeia *A* ; 3 kile G: kgr *A*.

95 1 Dar G: Da *A* ; 5 esteticii *G:* esteticei *A;* 11 e *ckic G:* e vezi *chic A ;* 13 < Se sărutaseră iarăşi ca la despărţire şi ca un fel dc legămînt pentru data viitoare, la sfirşitul fiecărei din cele două întrevederi mai cu seamă > *A*; 23 petrecerii *G:* petrecerei *A*; 24 erupţia *G:* irupţia *A* ; 38 < Desigur, ea trebuie să-î compătimească sau poate chiar să-s i bată joc de dînsul pentru starea lui de prostraţie ... Desigur gîndurile ei, proiectate asuprâ-i au început să tremure cu violenţă, şi-n oscilarea asta necunoscută, de mănunchi de raze, ele ar putea să se împiedece şi să dezvăluie ceva nou ... o...un..,> *A* ; 40hainele astea sunt o curată G: un costum caăsta c o adevărată *A.*

•96 1 nu e mai mult G: nu sunt *A* ; 18 < Şi Lazăr clătină din cap înţelegător; dacă poziţia tuturor lucrurilor se strîrnbase şi acum domnea peste tot un fals echilibru . .> *A ; TA* aceea G: acea *A*; 39 Cum spun G: Ei bine *A :* 41 ţinut ca *G:* ţinut ,4.

97 1—2 patul ei... adică divanul,.. unde dormea G: patul ei... unde dormea *A* ; 10 rămasă G: rămase *A* ; 29 < Cum, fără să ştie că aceasta — presimţind lucrurile, deoarece recunoscuse într-un vlăjgan ce-i tot da tîrcoale pe la poartă pe băiatul unui fost secretar al lui Cornoiu. mort astă toamnă — îşi avea martorii constituiţi dinainte şi gata să vie la cel dinţii apel făcut prin servitoare-,> *A* ; 34 < agenţii cari însoţiseră pe Cornoiu şi care aşteptau la poartă n-ar fi luat-o inaintea martorilor tocmiţi de doamna Şoimu_ aşa incît, cînd cei din urma au ajuns > *A* ; 36 s-au Jâcut G: s-au tăcut deci *A.*

98 2< au fost puşi "agenţii] iu curent cu cele întimpfate de cei dinăuntru, insă, lucru curios, in loc să ia apărarea doamnti Şoimu, cum se aşteptau partizanii aceştia, au rămas dimpotrivă, foarte ns dumeriţi de prezenta lor acolo, chiar dinainte de a se petrece faptul; au calificat lucrul de cursă şi de şantaj şi au inceput să murmure zgomotos contra modului cum a fost tratat un ministru al ţărei. Martorii doamnei Şoimu au băgat-o atunci pe mînecă şi au început să dispară unul cîte unul, iar cei rămaşi, înfricoşaţi de atitudinea lui Cornoiu, care aştepta dirz poliţia ca să elucideze această afacere, care nu poate să treacă aşa cu una-cu două, s-au dat şi ei de partea ministrului. După care, doamna Şoimu a avut o criză groaznică de nervi, şi numai acest lucru a determinat pe domnul Cornoiu s-o ierte şi să declare că renunţă la cercetări, ţinînd în faţa tuturor o drastică alocuţiune morală fostei sale soţii, la cure — se justifica et — venise chemat •de dînsa, pentru a-i asculta păsurile, expunîndu-se oarecum, dat (und actuala lor situaţie familiară si socială, deci numai dintr-un spirit de targa

filantropie, răsplătit totuşi într-un mod atît de nedemn. îţi închipui pe Cornoiu vorbind într-o astfel de împrejurare; c inutil prin urmare să-ţi adaog că a plecat aclamat şi însoţit de toţi cei de faţă. duşmani şi prieteni. Ceea ce rămine din toată afacerea este totuşi că unii din martorii doamnei Şoimu şoptesc aşa, după insistente rugăminţi ...> *A;* 11 neidentificat definitiv *G:* neidentificat *A* ; 20 turburătoarea G: nostima *A* ; 23 rugăminţele Gr rugăminţile *A ;* 38 întîlnire *G'* întrevedere *A,*

99 33 sărutări G: săruturi *A* ; 27 at.eea G: acea *A* ; 36 umflat G: cam exagerat *A* ; 38 chiar să şi rîdă *G:* să rîdă *A.*

100 17 aspectul G: înfăţişarea *A* ; 30 ocheşă G: e oacheşe *A* • 35 să spui G: să spun *A.*

101 5 prietinei G: prietenei *A* ; 6 asidua micuţă G. micuţa *A;* 19 pe-aci G: pe-aici *A* ; 22 laerămilor *G*: lăcrămilor *A ;* 30 nu mai G: nu *A* ; 40 singură *G:* însăşi *A.*

102 5 însă ar fi *G:* ar fi *A*; 11—12 alintării G: alintărei *A;* 16 < îşi aminti atunci cu destul necaz de hazul dispreţuitor, pe care-I făcuse de absuidiiatea acestor propoziţii, cînd văzuse că nu Lazăr e autorul Jor. Acum scrisorile se răzbunau.> *A* ; 18— 19 domnul Cornoiu ceru *G:* domnul Cornoiu intră foarte agitat şi ceru *A,*

103 3 ţării G; ţărei *A ;* 9 roţilor G: roatelor *A* ; 11 cu G in *A* ; 20 tocmai G: întocmai *A* ; 34 virite sub nări *G:* sub nări *A* ; 36 totuş G: totuşi *A :* aibă G: aibe. *A.*

104 11 ministrului justiţiei G: ministrului sănătâţei *A;* 14 portofoliului pe care-1 deţinea Cornoiu G : portofoliului Ocrotirilor sociale pe care-1 ţinea Cornoiu *A* ; 31 — 32 salutări G: saluturi *A*; 32—33 la confuzii, la ocheade şi chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate G: la confuzii provocatoare de hilaritate, la ocheade şi chiar la proferări de obrăznicii *A* ; 40 < Dimpotrivă astfel de mărturisiri în public sau aproape de ureche c* ofensau oribil, pârindu-i-se că acel ce le făcea are oarecum aer concesiv sau că înainte de a se hotărî să le constate, sta de bună scamă la îndoia-1 ă ^ *A.*

105 18 totuş G: totuşi *A;* fecioreasca-i sfiiciune G: fecioreasca înfăţişare de toate zilele, delicioasa-i *A* ; 21 lozincă G: deviză .4 ; 29 totuş G: totuşi *A* ; 33 candoarea G: candoarea pură *A* ; 37 picior *G:* picior înalt *A.*

106 3 gălăgioşi posesori G: tainici posesori *A* ; 3—4 (la tot pasul Nenoven corecţi şi somnoroşi, ori tari de urechi de la natură sau din fudulie, accep tind eu destulă greutate sau contestind, iară chip de revenire, nume şi figuri chiar din cele ce trecuseră de mult şi temeinic pragul istoriei} G {Bergson era perimat, Einstein farsor, Tolstoi simplu scrib social, iară dar poetic) *A;* 9—10 desigur incomparabil mai puţin exagerată în propriu-i oraş G: nu chiar aşa de exagerată desigur — în oraşul ei *A* ; 17 le simţi G: o simţi *A ;* 19 aceeaş G: aceeaşi *A* ; 20 autocontemplaţiei G: autocontemplaţiunei *A;* 23 de dedesupt G: dedesubt *A;* întîmplării G: intimplârci *A;* 24 biruinţii G: biruinţei *A* ; 28—30 de „nebuni cu măsură" sau de „nebuni in toată firea", cum îşi botezase pe micii şi suportabilii ei nebuni de-acasă, pentru a mai trebui să-şi caute un altul aci G: „de oameni in toata lirea", cum o botezase, pentru a mai trebui să caute un altul *A ;* 31 spune *G:* încă spune *A* ; 32 acum G: aici *A* ; 34 izbîndă G: reuşită *A.*

107 2 pretinse hotărît G: pretinse *A* ; 3 în provincie G: la ei, acasă *A ;* 18 aceea G: acea *A;* 23 < E drept, martorii mai toţi trecuseră de partea domnului Cornoiu; cei duşi la poliţie afirmau acuma, pînă la unul, că doamna Sultana îi chemase din vreme, sigură de ce avea să se întimple {de fapt domnul Cornoiu fusese la dînsa şi în ajun, dar n-o găsise acasă; Sultana era deci sigură că va veni şi a doua zi) — aşa că tema cursei întinse nu era greu de susţinut. Dar mai era un martor — un student înalt — se zice, care dispăruse deodată, şi de la care, se spune, emana toate necuviinţele adresate domnului Cornoiu.> *A* ; 37 Elveţia G: Helveţia *A.*

108 4 ţării G: ţărei *A* ; concediile G: congediile *A* ; 17 falş G: fals *A* ; 24 < Nu-ţî mai rămăsese decit să mă insulţi şi cu presupunerea asta infamă ... Zadarnic domnul Comoiu a vrut s-o împece, văzind această neaşteptată izbucnire, care-i da certitudinea cît de străină era ea de împrejurarea la care se gîndise dînsul.> *A.*

109 7 < Domnul Cornoiu tocmai dăduse ordin la telefon să i se aducă maşina ministerului. Se mai înseninase puţin gîndindu-se satisfăcut la izbucnirea cumplită a soţiei sale, care-i plăcuse mai ales prin mina de dispreţ, Doamne, de dezgust profund, pe care o făcuse, numai la simpla idee c-ar putea fi bănuită măcar. Şi mai ales, era limpede, supărarea ei mersese la paroxism, pentru că bănuiala ar fi putut părea că se proiectează acolo, in provincie, in oraşul lor. Aşadar era limpede că doamna Comoiu simţea strigătoare repulsiuni pentru oricare dintre amicii de-acolo, întru atit întrucît ei ar putea fi priviţi şi altfel decît de partizani şi unelte. Era limpede apoi că şi aici, la Bucureşti, unde bănuiala ar fi fost oarecum mai plauzibilă, în orice caz mai puţin jicnitoare, nu era nimic care s-o ţină legată, de vreme ce ea însăşi pretindea să-şi revadă casa din provincie. Cu alte cuvinte, sentimentul ei exclusiv de mare stăpînitoare nu se alterase cu nimic, ba dimpotrivă ultimele împrejurări il făcuseră să crească.

A doua constatare era de asemenea bună; deocamdată nu aflase încă. intimplarea cu Sultana Şoimu. Se producea întrebarea: cum va reacţiona ea în faţa acestei neplăcute împrejurări. "Va privi-o ea cu acelaş dispreţ suveran cu care priveşte pe toţi şi pe toate, va admite că soţul ei a fost atras în cursă şi se va mărgini doar să-1 primească surîzîndu-i cu milă, ca unuia care s-a dovedit atît de lipsit de prevedere, ceea ce e notă rea pentru un om politic? Sau ... Dar nu: prima alternativă e atît de potrivită cu caracterul ei, cu modul ei de a vedea lucrurile doar prin prisma asta de ordin pur intelectual, excluzînd matematic orice altă presupunere, de provenienţă sentimentală (sursă sufletească în care ea părea că nu crede)„ incît domnul Cornoiu se gindi, cu drept cuvînt, elacâ nu e mai bine să dea cărţile pe faţă; începutul tot il făcuse... Da... Cel mai bun lucru... Iar cît priveşte pe doamna Şoimu, atît pentru a i se arăta dumisale personal că puterea nu iartă, cit şi pentru a se arăta celorlalţi că domnul ministru înţelege să pedepsească pe cei ce îndrăznesc să-i întindă curse, cît in sfîrşit pentru ca Zina să vadă că nimic n-a fost la mijloc altceva decit so simplă pornire de binefacere, răsplătită printr-o odioasă înscenare — automobilul care soseşte acuma în Ioc să-I ducă la ministerul lui îl va duce la ministerul instrucţiunei, iar doamna Şoimu va binevoi Ia toamnă să ia drumul frumos al Basarabiei.

Domnul ministru se ridică ferm de pe fotoliu şi făcu cîţiva paşi nerăbdători.

— Dar ce dracu are maşina aia dc nu mai vine odată.> *A* ; 13 Soi... G: Sultana Soi... *A;* 24 avea *G:* are *A* ; 24-23 dînsul vorbise G: domnul Cornoiu a vorbit *A.*

110 13 instrucţie G: instrucţiuni *A;* 15 care dă *G:* de dă *A;* 23 biroul G: birou *A* ; 24 grelele G: grele *A.*

111 C Şi omul politic învinse. G: Şi învinse. *A;* 8 şeadă G: şadă *A; 18* < Dar va ceda în cele din urmă ... Oh... acum o are la mînă... Or... or procesul-verbal de flagrant delict de şantaj, încheiat în regulă, de agenţi competenţi, şi unde... aici Ia Bucureşti, unde nu mai poţi zice că... în propria lui locuinţă.> *A;* 25 care G: cari *A* ; 26 să regreţi G: că trebuie să regreţi *A* ; 27 E curios numai că... G: Ceea ce e curios e că *A* ; 39 un moment numai G: un moment numai... te rog să mă ierţi un moment numai *A.*

112 6 aci G: aici *A* ; 7 şeadă G: şadă *A* ; H dracul G; dracului *A ;* 40 — Caz ... chestie *1... G:* —Caz... amant... chestie *...A* .

113 6 veni G: intra ^; 9 de care *G:* pe care -4; 18 convingi G: învingi ; 28 prietini G: prieteni *A* ; 34 jicnită G: jignită *A;* 37 cine face parte •din *G:* ce e cu *A* ; 40—41 mă socoteşti iară chip de schimbare *G:* mă socoteşti şi acum *A.*

114 33 perete *G:* părete *A* ; 35 se întîmplau G: urmau -4 ; 40 să-ţi G: să *A.*

115 3 puterii G: puterei *A;* U rîndul dumitale G: rîndul dumitale acolo -4 ; 27 cărora le G: cărora el le *A*; 32 O simplă dorinţă G: O singură dorinţă *A;* 38 străzii G: străzei -4.

116 11 stimulent G: stimulent... sau ca pe un motiv de comparaţie *A; 25* Numai să nu te superi dacă-ţi spun Iosefîna... G: Să mă laşi să-ţi spun loselino ... *A* \ 29 altfel, tranşă ea grăbită *G:* altfel *A;* 31 grije G: grijă *A* ; 35 tovarăşe *G:* tovarăşă *A.*

117 17 aici G: aci *A* ; 18 cum G: nu ^; 20 mi-a *G:*mi-a spus *A* ; 22 zice •că n-au de ce G: zice... *A* ; 36 totuş G: totuşi *A.*

118 14 uşii G: uşei *A;* 15 totuş G: totuşi *A;* 19 trecînd G; ce trece *A* , 36 nemărginirii G: nemărginire! i.

119 13 minţii G: minţei i ; 17 pe G: în „4 ; 18 imaginii G: imaginei -4 ; 21—22 avar bătrîn G: bătrin *A* ; 23 ca să apuce G: spre a apuca i ; 26 luminii G: luminei *A;* 27 realităţii G: realitâţei *A;* 28 frumuseţii G: frumuseţe! *A;* 29 minţii G: minţei *A;* 37 voia G: vroia *A.*

120 1 curele G: frînghii ^; 8—9 scăpase pentru totdeauna de el 1 G: scăpase I *A;* 11 pe după obezi G: pe lîngă pereţi *A*; 27 ultimul G: unicul .4 ; 28 drăcească G: dumnezeiască .4 ; 35 cu degetul G: degetul *A.*

121 9—10 soarele a răsărit dc-a binelea C: a răsărit şi soarele *A*; 17 aci G:aicij4; 21 străină G: streină .4 ; 32 străzii *G:* străzei *A;* 35 vieţii *G'-* vieţei *A.*

122 6 să-şi poată spune G; cel puţin dc departe, o singură dată numai *A.*

123 5 opinci *G:* cu opinci *A* ; II a G: au *A;* 30 hirşcîie sau scrîşneşte *G:* hrişcîie sau scîrşneşte *A*; 32 scrîşnească *G:* scîrşnească *A* ; 40 urît G: şi urît *A.*

124 15 din nou *G:* din somn y4; 20 întîrzia *G:* întîrziia-4; 27 minuniiG; minunei *A;* 37 pregătiri mari G: pregătire mare *A;* nopţii G: nopţei *A.*

125 2 vieţii G: vieţei .4; 3 sfeşnicele G: sfeşnice *A;* 12 vieţii G: vieţei *A ;* 24 maşinii G: maşinei *A;* 28 prietineşte G: prieteneşte J4 ; 30 perete *G:* părete *A*; 39 spinării G: spinărei i.

126 11 împiedicată G: împiedecată ^4; 13 roţii G: roţei *A* ; 15 maşinii G: maşinei *A* ; 40 de-aci G: de-aici ,4.

127 7 coborîrii G: coborîrei *A* ; 15 aceea G: acea *A*; 27 < Dar tu, zeiţă, mi-ai pus în mînă pe micii demoni, cu vestea coborîrei tale aici, în această casă omenească. Da, mi i-ai pus în mînă, şi asta va însemna trecerea ta in cartea veşnicei nemuriri. Căci in zina cînd m-am întors de la tine cu vestea venirei tale în suilet, i-am > surprins pe toţi < drăcuşorii lui Maxwell^ *A* ; 32 puse G: puse atunci *A* ; 33 sloboadă G: slobode *A* ; 36 întrebuinţind înadins *G:* intrebuinţînd *A* ; 39 roţii *G:* roţei *A* ; 40 puţin G: uşor *A.*

128 16 crucii G: crucei *A.*

129 27 întîmplare G: împrejurare *A;* 29 minţii G: minţei *A* ; să stai *Ci* să asişti *A.*

130 1 roţii G: roţei *A* ; 5—6 înnebunirii G: înnebunirei *A* ; 9 amintirii G: amîntirei ,4; 12 < — Bine, dar maşina era de mult construită... se vedea bine. — Tocmai... si chiar în seara făgăduielii tale, lui i s-a părut că merge-pentru prima oară ...> *A* ; 14 pînă într-atita... G: atîta *A* ; 15 s-a mulţumit doar cu banii... canalia... G: S-a mulţumit doar cu banii *...A;* 18 revederii *G:* revederei *A;* 21 < Nu-şi dădea nici ea seama ce putea fi asta pe soţul ei. Şi era sincer de întristată că nu-i poate răspunde onest, cu aceeaşi măsură, ceea ce simţea bine că s-ar fi intîmplat, dacă micul Lazăr ar ii putut rezista fericirei de a o avea, şi acum la trei zile ar aştepta-o, copil cuminte şi credincios, iubind-o ca pe propria lui viaţă şi punînrî-o-în cumpănă cu infinitul. Doamne, de ce trebuie numai să înnebunească-sau să moară pentru ca sâ-i poţi vedea puterea iubirei. Oh, cit de fericită ar li răspuns şi ea atenţiilor galante de acum ale soţului său *...>A; 26* părul celei de-a doua soţii a lui Napoleon G: pârul *A;* 35 < în cazul ăsta domuu] ministru ar fi luat proporţii considerabile în ochii ei, chit că mobilul lui ar îi putut să fie cursa pe care a întins-o puterea ei de credinţă. Pe urmă faptul că el a fost profesor dc istorie, pe urmă galanteria *lui.>A**

131 20 nu-i ştie G: nu-i cunoaşte *A* ; 33 literile G: literele *A.*

112 39 putut cumva G: putut *A.*

133 1 să se nască G: naşte *A*; *5—6* atunci Ia circiumă ... Nae Inelescu sau Lazăr... G; atunci la circiumă *A*; 9 de bună seamă G: desigur .4; 9—10 n-ar Ii fost tocmai prea rrmlt *G:* n-ar ii tocmai mult *A*; 12 totuşi G: de bună seamă totuşi *A*; 14 pedepse pentru ovice abatere cît de mică *G* pedepse *A*; 15 ca niciodată G: şi de data asta cu dînsul *A*; 15—17 Iar culmea era că de astă dată, cînd avea să-i aplice iarăşi canonul, cum îl denumise dînsa, desigur că-şi ve refuza corpul *G:* refuzîndu-şi corpul *A* • 18 prevestise „prieteneşte" *G:* prevestise *A*; 29 paralizat, sau deturnat indirect *G:* paralizată indirect *A*; 34 aceste lucruri *G:* lucruri *A;* 34—35 înţelese G: înţeleasă *A*; 36 plecărei *G:* plecărei în acelaşi tren *A*; 40—41 Decî chiar in ziua aceea trebuie să stea singur cu doamna Cornoiu *G:* Deci trebui să se ducă la doamna Cornoiu singur *A,*

134 2 obiect în preajmă-i *G:* obiect oricare din preajma ei *A*; 4—5 dînsa se ridica să treacă pentru un moment alături *G:* cind se ridica să treacă alături *A;* 11 picur *G:* picuş *A*; 12 întreabă *G*: întrebă *A*; 13—14 s-a ailat cumva *G:* s-a auzit *A*; 25 o privi G: i se uită *A*; 27 vag buburoşată G; buburoşată *A;* 35 răspunse G'. spusese *A*; 36 jar acum doamna Cornoiu socotise G: doamna Cornoiu credea *A*; 37 se putuse infoima *G:* se putuse informa de bunu-i prieten *A*; 38—39 că probabil, bunu-i amic G; Lazăr probabil că *A.*

135 3 acea G: aceea *A*; *6* vorba, asupra tragicului subiect *G:* vorba *A;* *1* bănuielii G: bănuielei *A*; 10 o făcură *G:* o făcu *A*; 13 interesul *G:* interesul acesta *A;* arăta acum G: arăta *A;* 14 acesta G: *el A;* 15 încă cu *G* cu *A;* capăt *G:* cap *A*; 16 mai trebuia să vină G; sosi *A*; 29 acea G: aceea ^4; 32 Reacţia G: Reacţia asta ^4; 33—34 frumuseţea din gindul lui de-acum G: frumuseţea *A*; 41 ce se agita in luciul G: din luciul *A.*

136 16—17 de plăcerea intensă ce-i producea G: de plăcere .4. 28 vieţii •G: vieţei vtj 31 mai-mai să se lase *G:* se lăsase *A*; 33 linţoliu înfiorător, luciul cel *G:* linţoliu, luciul *A*; 34 împace G: împece *A*; 38 femeia de-acasă •G: ea ,4; 38—39 deveni îndată *G:* deveni *A;* 39 ba G: ba chiar *A;* 41 să întrebuinţeze Ia adresa ei, culme a dispreţului G; să întrebuinţeze ca culme a dispreţului *A.*

137 I Atit G:Alita *A;* 2 iieeruţătoarLa Berta G: ea *A*; 10 pronunţată •G: aplicată *A;* 18 s-o ştie şi s-o vadă de aproape G: s-o vadă şi de care cu orice preţ ţinuse să fie văzută *A*; 20 < Dealtmiuteri prea greu nu-i era *cwi«iilizihii*\ îi aduse cu melancolie aminte de drumurile aproape aceleaşi, ft.de nu mai demult acum o lună, cind îşi pierdea amiezile şi serile bătind ^trotoarul în urmărirea Ţinutei, care şi ea îşi urmărea, sărmana, prin labirintul celor mai complicate mahalale, nenorocul si deznădejdea. Şi astea toate pentru a se desfăta cu rară voluptate de accesele de turbare geloasă a domnului Nedan, care vedea in aceste misterioase şi îndepărtate rătăciri, îreminiscenţa vieţei ci de pină acum. Dumnezeule, o lumină sîngerie se deschidea ca o zare de război în mintea ei; furia turbată îşi muta acum sediul in incăpătoarea locuinţă a formidabilului piept; dar drumurile pe care le va bătători ...> .4; 25—26 fericirii *G:* fericirei *A.*

138 5 fantastică G: fantomatecă *A;* 13 curţii G: curţei *A*; 18 existenţii *G:* existenţei *A*; 22 minţii *G:* minţei *A*; 25 ochii G: ochi *A*; 27—28 imaterial — ca orice ideal *G:* imaterial *A*; 31 Rugina trecutului *G:* Femeia *A*; 23caineriiG: camerei *A*; 35 sub cununa G: cu ochii de spaimă sub cununa *A,*

139 19—20 că de astă dată poate *G-* că poate *A*; 26 zbateri de acest fel •*O:* zbateri *A,*

140 5 jicnită *G:* jignită *A*; 19 nopţii G: nopţei *A*; 21 socoti G: socoti cu groază *A*; 22 acelaş G: acelaşi *A*; 27 nemaiapărînd *G:* se părea *A*; 33—34 , unicul din serie pe care-1 poseda Nedan şi i-1 împrumutase G: una din cărţile ce-i veniseră de la Paris, de la o prietenă care, rugată anume, luase la rînd toţi anticarii de pe cheiul Senei *A*; 36 subiect *G:* nume *A.*

141 5 arate G: arate .4; 18—19 a continuat *G:* continuă *A*; 35 strivirii *C:* strivirei *A.*

142 5 ţarii G: ţărei *A*; 6 voinţii G: voinţei *A;* 7 trecutului G; trecutului şi prezentului *A*; 13 ochi G: ochii *A;* 10 < îi revedea pe toţi prin chipul lunguieţ şi superb al unui individ necunoscut şi care o lăsase complet indiferentă atunci, deşi cînd ieşea dimineaţa ta Şosea o intîmpina cu o întoarcere atît de elegantă şi îndrăzneaţă făcută in coasta automobilului ei cu mica şi zvăpăiata lui maşina, incit la început o speriase teribil — pentru a o conduce apoi pină dincolo de Băneasa, învîrtindu-se în juru-i jn viragii îndrăzneţe, precedind-o cu iuţeli mortale, cu strecurări pe după ronruri şi printre vehiculele ţărăneşti intîlnite, cu O dibăcie de calcul atît de uimitoare, că adesea ii oprea inima în Joc şi-i căsca ochii de spaimă.

Figura aceasta o intilnise apoi în impecabile ţinute la teatru, prin restaurante, la Cameră, in cine ştie ce localuri. Venea ori pe unde se ducea

dînsa, ghicindu-i prezenţa într-un anumit loc cu un dar de devinare care-o uimi de asemeni. Dar tot avu mindria intimă să nu întrebe cine e. Căci în mintea ei stătea atunci în cumpănă, privirea evocatoare de alte universuri a lui Lazăr, cu înfăţişarea învăluită într-o medievală şi uriaşă pelerină de mister a unui truver, care-i ducea închipuirea şi viaţa cu secole înapoi. Iar vitejiilor tipului din maşină le da importanţa unor simple numere de circ. între omul ăsta care-şi juca viaţa pe-o roată şi intre două fantoşe lără viaţă, ea fusese amăgită de jocul de păpuşi al celor din urmă...

Cine va fi fost tînărul acela cu mica Iui maşină pestriţă, cu largul lui gheroc pestriţ, cu pălăria pestriţă, cu borul ridicat în faţă şi lăsat la ceafă, cu ochii aceia zvăpăiaţi şi aprinşi ca si mica lui maşină ... Va ghici rl şi-acuma venirea ei, va şti el desigur să-i iese înainte la gară prin noianul dc oameni? ... O, asta nu, desigur, dar de bună scamă el o ştie, şi-acum, cu venirea toamnei, el trebuie, s-o aştepte inlrigurat din zi în zi... poate chiar se duce la Şosea şi aşteaptă acolo cu botul maşinei întors spre pjntecul drumului. Şi revenea dezamăgit în fiecare dimineaţă, fără viragii, fără să mai încerce coarda morţei pe minunatul drum înecat in splendorile dîmineţei.

Ce va face el oare acum, întîi, cînd va vedea-o ce va năsGoci mintea lui Îndrăzneaţă pentru a-i arăta bucuria revederei ...> *A*; 23 iarăşi amini G: aminte *A;* seara lui Nedan G: seara lui Nedan — cum o botezase *A;* 32 de mulţumită G: dc bine *A:* 36 zgomote stridente *G:* zgomotele cele mai stridente *A* ; 40—41 lăsate astfel tocmai *G:* tocmai *A.*

143 5 înfigea *G:* înfige ^4 ; nopţii *G:* nopţei *A;* 13 fără frîu *G:* fugarului *A;* 15 care tot i se părea *G:* care i se părea *A* ; 19 uşii *G:* uşei *A.*

144 6 Să ii căutat oare G: Dar mai putea căuta şi *A*; 7 însă G: Doamne *A*; 9 aci G: aici *A* ; 15 scăpării G: scăpărei *A*; 26 se porniră G: se porniră de astă dată *A;* 33 într-adevăr *G:* într-adevăr, aci *A.*

145 6 răsirînseră G; răslrinsese.râ *A*; 10 pe-aîături *G:* pe-aci pe-alături ,4 : 25 somnoros G: somnuros *A*; 28 găsirii G: găsirei *A*; 33 expresia G: expresie *A.*

146 14 frica. Era o copilărie să se sperie astfel de nimic, şi încă de o biată vietate scrintită şi firavă ca nefericitul Lazăr. G: frica *A* ; 21 Dealtminteri *G:* Dealtfel *A ;* 23 aşa G: astfel *A ;* 24 Nu regreta G: Şi nu regreta *A* ; 39 trimesese G: trimisese *A.*

147 9—10 intrigii *G:* inrrigei *A;* 26 aceea G: acea *A* ; 4 I feminine G: femeii ine *A.*

148 13 încetinire G: încetinarc *A* ; a goanei trenului *G:* a întregului tren *A;* 34 domnul G: dînsul *A*; 35 surizindu-i *G:* surîzindu-i prieteneşte si dezbrâcîndu-se alene dinaintea-i *A.*

149 26 lacrămi G: lăcrămi *A*; 29 opririi G: oprirei *A ;* 29—30 nu ar avea de unde G: nu ar putea *A;* 30 lucrul ăsta G: lucrul ăsta, numai aşa... o idee.. *A;* 32 aceeaş *G:* aceeaşi *A;* 39 Izbindu-se G: Şi izbindu-se *A;* 41 inimii G: inimei .4 ; uşii *G*\ uşei *A.*

150 6 absurd G: ar fi absurd *A* ; 19 perna G: perina *A*; 36 subitele-i G: subtilele-i *A*; 37 vieţii G: vieţei *A*,

151 14 minţii G: minţei *A* ; 17 stîngii G: stîngei *A* ; 26 frămînta G: frămintă *A*; 34 nopţii G: nopţei *A*; 38 frumuseţii G: fruinuseţei *A* ; 39 aici G: aci *A:* 40 răsuflării G: răsuiîârei *A.*

152 4 însă stupoarea G: Iar pe dînsul stupoarea *A* ; 13 urechi *G:* ureche *A* ; 16 scării G: scărei *A* ; 21 greşala G: greşeala *A;* 31—32 ţigară G; ţigare *A* ; 36 atît G: atîta *A.*

153 4 gindit *G:* grăbit *A;* 22 ţărmuri G: ţărmi *A;* 34 s-o fi luat G: s-o ii luat-o *A.*

154 6 glăsui G: glumi *A.*

154 — 155 39—1 ale dedesupturilor gindului G: ale minţei *A.*

155 5 femeia... G: femeia... doamnă... *A;* 20 < nu mă mai aşteaptă, de vreme ce m-a văzut, cu siguranţă, pe coridor, conducindu-vă pe dumneavoastră. Desigur că ea-şi seacă ochii umeziţi şi necazul pentru făgăduiala care i-a scăpat în căptuşeala de mătase a pardcsiaşului ei.>^4 ; 22 trimite G: trimete *A* ; 23 < Ar fi fost desigur un sacrificiu pentru dinsa să-şi piardă o zi în plus pe drum, numai pentru că îi făgăduisem in schimb că peste două zile va conta pe ajutorul meu ... E o afacere cu o taxă succesorală, o veritabilă încurcătură de care n-am habar... insă mă gîndeam să recurg la ajutorul domnului ministru Cornoiu ... O întreagă complicaţie de mici dezastre, o, nu e nevoie să vă neliniştiţi pentru că aci am vrut să revin... cum o să regret toate acestea cînd piciorul, care apasă, calcă şi trece peste toate astea, e al dumneavoastră, doamnă ... nu, nu, fiţi liniştită ... fata cea blondă de bună seamă îşi va găsi alt protector la Bucureşti, sau poate mă va întilni tot pe mine, cu o zi mai tîrziu ... aşa că nu ea e cea care poate fi compătimită; eu insumi cum aş putea fi compătimit că în schimbul unei banale nopţi de amor, norocul mî-a aruncat In cumpănă fericirea de a însoţi pe cea mai frumoasă femeie din ţară un ceas de drum

de fier... Ah, ba na, sunt chiar foarte de compătimit că această fericire mi va dura decît un ceas, plus cît mă va mai dărui norocul să ne ţină aceştia în cîmp...

— Nu va fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut şi eu jn compartimentul fetelor, şî-apoi le voi lua sub protecţia mea la Bucureşti... tot vă daţi jos la Piteşti...

— Dacă ţineţi cu orice preţ să-mi smulgeţi posibilitatea de a servi eu pe drăcoasa aceea de blondă peste două zile, mă plec şi sub această nouă apăsare a frumosului şi implacabilului destin, care mi-a fost hărăzit în noaptea aceasta... însă aveţi dreptate, cum aş putea să vă las astfel, cînd acel individ necunoscut spuneţi gă de două ori a încercat să vă atace ... Doamnă, vă voi însoţi pînă la Bucureşti dacă nu se poate altfel... Şi voi găsi eu un pretext pentru minister pentru a scuza cea dintr îutîrziere a mea la datorie...

— O, în privinţa asta ne va ii, cred, de folos soţul meu, dacă aveţi gentileţă...

— Nu, nu, nu ... nu, asta nu ... }n nici un caz soţul dumneavoastră ... Vă rog, doamnă, n-aş vrea in nici un caz să ştie domnul ministru că v-am. însoţit la drum într-o noapte, într-un tren pustiu, care s-a oprit pe cîmp ... Vai desigur, îmi va fi recunoscător, o ştiu, o ştiu prea bine... fără nici un echivoc, doamnă... dar... în fine.., prefer să sufăr pentru dumneavoastră, prefer ca mica mustrare din cariera mea să fie din cauza dumneavoastră ...

— Cind poate fi evitată...

— Va fi evitată spre a atrage după sine ... nu, doamnă, vă rog, doamnă ..

— Crezi că va atrage cu adevărat după sine ...

— Doamnă, orice ar fi să se jntîmple, vă rog nu ... de ce nu mi-aţă asculta această mică rugăminte... v-ar putea oare împiedeca ceva...

— Dacă dumneata ţii...

— Vă mulţumesc...

Ea-1 privi zîmbiteare o vreme, apoi spre a-1 necăji:

— Ei lasă, domnule Inelescu, vă cred că nu faceţi un prea mare sacrificiu pentru mine, deşi mi 1-aţi dezvoltat atît de pe larg... veţi întîlni pe blonda de la Bucureşti şi lucrurile vor fi tot acolo. în acelaş timp mă veţi fi servit şi pe mine, şi vă voi fi recunoscătoare... Mai rămîne punctul lipsei de la datorie... Iacă, propun următoarele: să mergem în cabina fetelor, dumneata te vei da jos la Piteşti, iar eu nu le voi făgădui nici un ajutor. N-avem decit nu le spunem cine sunt eu...

Nae Inelescu o iixă cu ochi măriţi. Va să zică tra adevărat câ ea fugise din compartiment, pentru că într-adevăr i se făcuse frică. Şi fără să mai pregete, porni din nou la asalt:

— Vai, doamnă, n-aţi interpretat just cele înşirate de mine, desigur cam în neregulă, dat fiind circumstanţele şi persoana lingă care am rând noroc să stau în asemenea circumstanţe... Nici n-am vrut să fac paradă de sacrificiu, ci doar să subliniez un omagiu ... Pe care, văzind că n-am izbutit să-1 învederez cum trebuie, voi insista, avînd chiar acest aer, nemodest, că aş face paradă de sacrificiu ... Şi voi trece, frumoasă doamnă, fie-mî îngăduit cel puţin in noaptea asta să vă adresez astfel de vorbe — pe care de mult v-aţi dispensat de a le mai auzi de la mine —. voi trece, cum spun, frumoasă doamnă, peste călcarea datoriei şi mustrarea de care am vorbit, ca peste ceva cu totul şi cu totul fără importanţă. Vom trece, chiar şi peste capul blondei cu ochi apoşi şi mari, de la care, vă asigur că la Bucureşti, după ce voi servi-o nu voi căuta să exploatez succesul... Vă rog să credeţi că la Bucureşti nu această mică blondă provincială va ţine jn loc timpul meu... Dar oricum, doamnă, recunoaşteţi şi dumneavoastră, oricît aţi ii de jn necunoştinţă de cauză, că nu putem trece peste un singur lucru fără să-1 regretăm... Şi anume...

— Şi anume ...

— Rămasul la Piteşti...

— Cum... rămasul la Piteşti...

— Vorbesc de rămasul meu personal la Piteşti, şi nu pentru inspecţia la liceu, ci pur şi simplu pentru rămasul în el însuşi, rămasul meu şi-al blondei... Mă priviţi ca pe-un scrîntit desigur, dar ce vreţi, scumpă si mult frumoasă doamnă... Nu este prea frumoasă desigur blonda din vagonul vecin; la Bucureşti, repet, o voi servi sumar, şi nu voi şti apoi cum să mă scap de dînsa... Acolo, aventura cu această fată nu va avea nici o atracţie... pe cînd, gîndiţi-vă Ia aceeaşi aventură, in trenul care trebuia să ajungă la Bucureşti la ora 1 noaptea, şi care s-a oprit multă vreme în cîmp, atîta cit o mică provincială să fie scoasă din minţi şi făcută să-^i întrerupă drumul. Să se scoboare Ia o staţie necunoscută nici pentru ea, nici pentru cel care o îmbie (întrucît mă priveşte, pentru prima oară văd acum Piteştii) ...> *A* ; 27 < spre cumplita nedumerire a micei mele prietene, care se convertise într-atita la poetica perspectivă a rămînerei într-un miez de noapte, într-un oraş necunoscut, cu un neaşteptat prieten...> *A* ; 31 trimeţînd G: trimiţînd *A*.

156 5 cel mare G: cel mare însă *A;* 10 împrejurării G: împrejurărci *A*.

156 — 157 36 — 40; 1 — 35 < să-mi daţi şi ordin. Voi merge înainte şi voi face orişice ca să vă apăr, deşi cel mai nimerit lucru ar li, pe cît ne va fi cu putinţă, să-1 evităm... Doamna Cornoiu încruntă uşor sprincenele

şi râmase cu privirea pierdută în gol. în sfîrşit, orice ar fi să se întîmple... să aşteptăm cu seninătate ! rosti el eroic, şi întărind cuvîntul cu un gest energic al mîinii. Al doilea motiv, doamnă, şi regret că, jn calitate de neştiutoare, n-aţi sesizat încă farmecul neprevăzutului, pe care încercam să-1 descriu cu slabele mele mijloace în două cuvinte, e, doamnă, ... că mica blondină nu va mai avea nici o atracţie la Bucureşti... savoarea aventurei o forma tocmai Piteştii ăştia, tocmai oraşul ăsta, acum cufundat in noapte ... în care ne vom opri...

— Ne vom ...

— Se va opri trenul... şi-mi închipui că şi dumneavoastră siutcţi destul de amatoare de farmecul lui... Să trecem deci cu nepăsare la capitolul celălalt, mai puţin grav, conchise el cu bărbăţie, perfect convins că individul pe care ea-] descrisese atît de vag, nu putea ii decît un simplu borfaş de trenuri...> *A.*

157 4 observă atunci G: observă *A;* 13 itiinii G: tniinii *A;* 21 doar cu destulă dărnicie G: cu dărnicie *A* ; 28 aventurii G: aventurei *A ;* 37 straşnic G: minunat *A.*

157 — 158 40—1 n-aş mai coborî la Piteşti., să ştiu că ar întrebuinţa şi dinamita... G: n-as mai coborî la Piteşti... *A.*

158 1 astea G: ăştia *A*; 3 vechiul G: eu, vechiul *A* ; 4 face G: fac *A ;* 6 care G: cari .4; 7 închipuiţi-vă, zic G: închipuiţi-vă *A;* 8 gării G: gărei *A;* 10 nopţii G: nopţei *A;* 16 exaltat *G:* esaltat *A;* 31 nu vroiau G; nu încetase *A;* 36 se oferă G: se oferă ea *A.*

159 2 piedică G: piedeca *A* ; 16 pornirii G: pornirei *A* ; opririi *G*: oprirei -4 ; 18— 19 ea era o întrebare G: ea era o Întrebare numai o simplă întrebare *A.*

160 21 aceea *G*: acea *A* ; acesta *G*: asta *A.*

161 22 feştila G: lampa *A.*

164 13 întîrzicrii mari G: întîrzierei mari se pare că doar se aşteaptă ia maşina apă. ca să pornească iarăşi £n goană turbată. De aceea Lazăr se gîndeşte că n-ar ii timp să mai dea o raită pe la domnul Carol ca să-i mai spună, privindu-1 cu ochi sănătos de sub cucuiul negru: începuse chiar să se învîrtească, însă numai în capul meu. Şi să rida, cum rîde el, plin şi răcnitor... Ha, ha, ha... Nu, lasă, îl va vedea la Bucureşti şi va avea timp mai mult de stat împreună *...A;* 37 părerii G: păTerei *A,*

165 1 birje G: birjă *A*; a adormit G: adormise *A.*

TABLA ILUSTRAŢIILOR

CUPKINS

Lector : AURELIA EUSU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 11JX.I379. Tiraj 5130 *ex, legate m.*
Coli ed. 18,02. Coli tipar 18, Planşe *tipo i.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 2313 U
întreprinderea pol Igralică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti.
Republica Socialistă România